

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ
«ΠΟΛΙΣ» ΚΑΙ
ΤΑ ΣΥΓΧΡΟΝΑ
ΚΑΘΕΣΤΩΤΑ

ΔΑΥΛΟΣ

ΔΡΧ. 1700
ΕΥΡΩ 4,98

Διανοούμενοι τών ΗΠΑ μιλούν στὸν «Δ»

**ΔΕΝ ΓΙΝΕΤΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ
ΧΩΡΙΣ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ**

**“Αγιος Ἀθανάσιος ὁ Πάριος: “Ένα στίγμα
μισελληνισμοῦ τῆς νεώτερης Ὁρθοδοξίας**

**Μηνιαίο Περιοδικό
Πρωτοποριακής Έρευνας.**
Κυδαθηναίων 29, Πλάκα,
105 58 Αθήνα.
Τηλέφωνα: 3223957, 9841655.
Τηλομοιούτυπος: 3314997.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ («Internet»):
<http://www.davlos.gr>
Ήλεκτρονική αλληλογραφία:
davlos@otenet.gr

Τα Γραφεία του «Δ» λειτουργούν
πρωινές ώρες 9.30 - 14.30
καθημερινά (και Σάββατο).

Ίδρυτής-Ίδιοκτήτης-
Εκδότης-Διευθυντής:
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ
Αχιλλέως - Μουσών 51
Παλαιό Φάληρο.

Παραγωγή: PRESS LINE
Μάγερ 11, Αθήνα, τηλ.: 5225.479.

- Τιμή αντιτύπου: 1.700 δρχ. - 4,98 ευρώ.
- 12μηνη συνδρομή: 16.000 δρχ. - 46,98 ευρώ.
- Οργανισμών κ.λπ.: 24.000 δρχ. - 70,43 ευρώ.
- Φοιτητών: 13.000 δρχ. - 38,15 ευρώ.
- Έξωτერიκού: 80 δολλ. ΗΠΑ.
- Η συνδρομή καταβάλλεται
κατά την έγγραφη.
- Η συνδρομή ανανεώνεται αυτόματα
μετά την λήξη του 12μήνου. Διακοπή
της συνδρομής γίνεται μόνον κατόπιν
τηλεφωνήματος του ενδιαφερομένου.

**ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ.**

Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

Όλες οι συνεργασίες και τα
ταχυδρομικά έμβασματα στη διεύθυνση:
ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ,
Πόστ Ρεστάντ 175 01, Π. Φάληρο.

Παρακαλούνται οι συνδρομητές
που αλλάζουν διεύθυνση, να το
γνωστοποιούν στο περιοδικό.

Απαγορεύεται ή εν όλω ή εν μέρει
ανάδημοσίευση ή αναμετάδοση
καθ' οιονδήποτε τρόπον
δημοσιευμάτων του «Δαυλός»
χωρίς την γραπτή άδεια του εκδότη.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 15248:

«Παγκοσμιοποίηση» ή ελληνοποίηση του Κόσμου;
Δ.Ι.Λ.

ΣΕΛΙΣ 15250:

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ
Σ. Ν. ΠΑΠΙΑΣ, Β. ΝΙΚΟΛΤΣΗΣ, Πρωτοπρεσβύτερος
ΤΙΜΟΘΕΟΣ, Γ. ΚΟΛΛΗΜΕΝΟΣ, ΕΙΡΗΝΗ ΜΗΤΣΙΟΥ.

ΣΕΛΙΣ 15250:

Περί σωτηρίας της Γλώσσας από το Χριστιανισμό
Γ. ΦΑΚΟΣ

ΣΕΛΙΣ 15254:

Έδρες Έλληνικού Πολιτισμού (γελοιογραφία)
ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΓΛΑΡΟΣ

ΣΕΛΙΣ 15255:

Δέν υπάρχει παγκοσμίως αποδεκτή
διώσιμη λύση εκτός της ελληνικότητας
Συνέντευξη του **B. S. THORNTON** στη **Ν. ΜΠΙΣΚΑ**

ΣΕΛΙΣ 15255:

«Επιστημονική» θεοκρατική προπαγάνδα στις ΗΠΑ
Δρ. **ΜΑΝΟΥΣΟΣ ΚΑΜΠΟΥΡΗΣ**

ΣΕΛΙΣ 15265:

Η απάντηση του Σωκράτη στον «πολυπολιτισμό»
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΟΣ

ΣΕΛΙΣ 15272:

Ο «πολυπολιτισμός» και οι Άλδανοι
Υποστράτηγος **Κ.Χ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ**

ΣΕΛΙΣ 15275:

Πολιτεύματα και ελληνική «πόλις»
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΜΙΡΑΝΤΖΟΣ

ΣΕΛΙΣ 15291:

Η χαμένη τεχνολογία της ελληνικής
κλασικής κωπήλατης ναυτιλίας
JOHN R. HALE

ΣΕΛΙΣ 15303:

Ελληνική επινόηση το αρχιτεκτονικό τόξο
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΤΣΙΑΔΡΑΜΗΣ

ΣΕΛΙΣ 15311:

Περί την αναδίωξη του Δωδεκαθέου
ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΚΟΥΤΟΥΛΑΣ

ΣΕΛΙΣ 15315:

Από ελληνικές λέξεις προήλθαν
οί «τίτλοι» ευγενείας των Ευρωπαίων
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΓΕΩΡΓΙΑΝΑΣ

ΣΕΛΙΣ 15318:

Ελλάδα των Ταλιμπάν ή νέος Μεσαίωνα
ΠΑΝΟΣ ΤΣΙΝΑΣ

ΣΕΛΙΣ 15319:

Άγιος Αθανάσιος ο Πάριος: Ένα στίγμα
μισελληνισμού της νεώτερης Ορθοδοξίας
ΠΑΝ. Α. ΚΟΥΒΑΛΑΚΗΣ

ΣΕΛΙΣ 15322:

Μέσα από τη Φιλοσοφία
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΗΣ

ΣΕΛΙΣ 15326:

Η μόνη πνευματική «μαγιά»
Δ.Ι.Λ.

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΟΙ ΓΕΝΝΗΤΟΡΕΣ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ: σελ. 15273 • Ο ΑΛΛΟΣ ΛΟΓΟΣ: σελ. 15288 • ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙΑ: σελ. 15289 • Ο ΚΑΛΑΘΟΣ ΤΩΝ ΑΧΡΗΣΤΩΝ: σελ. 15302 • Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ: σελ. 15322.

Πολυπολιτισμός - παγκοσμιοποίηση καὶ ἡ ἑλληνοποίηση τοῦ Κόσμου

Ἐάν ἀντιλαμβανώμαστε τὴν ἔννοια «πολιτισμός» σὲ συνάρτηση μὲ τὴν ἔννοια «λαός» («λαϊκὸς πολιτισμός» - «φολκλόρ»), τότε «πολιτισμοὶ» ὑπάρχουν πολλοί, ἐφ' ὅσον στοὺς διάφορους λαοὺς μπορεῖ νὰ διακρίνη κανεῖς διαφορὲς θρησκευτικὲς ἢ ἄλλες πεποιθήσεις, ἀπὸ τίς ὁποῖες ἀπορρέουν τὰ διάφορα ἥθη, ἔθιμα, στολές, τραγούδια, χοροὶ κ.λπ. (Ἐδῶ μπαίνουμε στὸν πειρασμὸ νὰ προσθέσωμε ὅτι καὶ τὰ διάφορα εἶδη τοῦ ζωικοῦ βασιλείου χαρακτηρίζονται ἀπὸ διάφορα «ἥθη» – συνήθειες –, διαφορὲς «στολές» – φτερά, τρίχωμα, λέπια –, διάφορα «τραγούδια» – κελαηδήματα κ.λπ. –, διαφορὸν «χορὸν» – γαμήλιοι χοροὶ διαφόρων πτηνῶν ἢ ἐντόμων – κ.ο.κ.) Ἐάν ὅμως ἡ ἔννοια «πολιτισμός» εἶναι εἰδικὰ καὶ μόνον ἀνθρώπινη καὶ γενικὰ μόνον πανανθρώπινη, τότε ὁ πολιτισμός εἶναι **ἕνας**, ἐφ' ὅσον τὰ στοιχεῖα του ἔχουν καθολικὴ ἀξία καὶ γενικὴ ἰσχὺ γιὰ ὅλους τοὺς λαοὺς. Ἀνεξαρτήτως τῆς ἔννοιας πὺν δίνει κανεῖς στὴ λέξη «πολιτισμός», τὰ πανανθρώπινα ἀξίας στοιχεῖα εἶναι σήμερα διαβαθμισμένα σὲ δύο κλίμακες: α) Λόγος, θεωρία, διάλογος, ἔρευνα, λογικὴ καὶ ἀπόδειξη, τέκνα τῶν ὁποίων εἶναι β) ἐπιστήμη, τεχνολογία, καλλιτεχνικὸς ἢ φιλοσοφικὸς στοχασμὸς καὶ δημοκρατία. Δὲν νοοῦνται καὶ δὲν ὑπάρχουν ἐνὸς μόνου «λαοῦ» Λόγος, θεωρία, διάλογος, ἔρευνα, λογικὴ καὶ ἀπόδειξη, ὅπως δὲν νοοῦνται καὶ δὲν ὑπάρχουν ἐνὸς μόνου «λαοῦ» ἐπιστήμη, τεχνολογία, καλλιτεχνικὸς ἢ φιλοσοφικὸς στοχασμὸς καὶ δημοκρατία. (Τυχὸν διαφοροποιήσεις κατὰ τόπους, ἐποχὰς ἢ λαότητες εἶναι ἀπλὲς ἐκτροπὲς ἢ διαστρεβλώσεις τῶν ἀνωτέρω.)

Καὶ ἐδῶ θὰ ποῦμε αὐτὸ πὺν τόσο ἐνοχλεῖ πολλοὺς καὶ διαφορὸν. Ἐάν οἱ ἀνωτέρω δύο κατηγορίες τῶν στοιχείων πολιτισμοῦ καθολικῆς πανανθρώπινης ἰσχύος εἶναι ὑπεράνω τῶν λαῶν, ἢ θεωρητικὴ ἀνακάλυψή τους καὶ ἡ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τους εἶναι ἔργο τῶν Ἑλλήνων καὶ μόνου, τῶν Ἑλλήνων ὅχι μὲ τὴν ἔννοια τοῦ λαοῦ*, ἀλλὰ μὲ τὴν ἔννοια ἐνὸς συνόλου ἀνθρώπων πὺν εἶδαν τὴ ζωὴ καὶ τὸν κόσμον μ' ἕνα τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο κανένας ἄλλος «λαός» ἢ «ἔθνος» δὲν τὰ εἶδε. Δὲν γνωρίζουμε ἂν ὑπάρχουν ἀνθρώποι πὺν ἀμφισβητοῦν τὴν καθαρὴν αὐτὴ ἀλήθεια, ἀλλὰ οἱ ἀναγνώστες τοῦ «Δαυλοῦ» ἔχουν ἐξοπλισθῇ ἀπὸ τίς ἔρευνες τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ μὲ τέτοια πλημμυρίδα ἱστορικῶν ἀποδείξεων, ὥστε θεωροῦμε περιττὴ οἰαδήποτε νέα θεμελίωσή της στὸ ἀρθρὶδιο αὐτό.

Ἐπομένως ὁ περίφημος «πολυπολιτισμός», ἡ σημερινὴ αὐτὴ «καρκαμέλλα» τοῦ παγκόσμιου ἐγωισμοῦ, τῆς παγκόσμιας ἀνοησίας ἢ τῆς παγκόσμιας ἀπάτης, μπορεῖ νὰ νοηθῇ μόνον ὡς διάφορα τοπικὰ φολκλόρ

* Ἡ λέξη «λαός» στὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ σημαίνει στρατός.

καὶ «πιστεύω» (ποὺ ἔτσι κι ἄλλιῶς σήμερα εἶναι πιὰ «ἄταφα πτώματα» μετὰ τὴν ἐπαφή τους καὶ τὴν ἀναμέτρησή τους μὲ τὴν ἑλληνικὴ ἀντίληψη τῆς πραγματικότητος). «Πολυπολιτισμὸς» λοιπὸν μὲ τὴν ἀποκλειστικὰ ἀνθρώπινη ἔννοια δὲν ὑπάρχει. Ὑπάρχει μόνον **ἕνας** πολιτισμὸς. Ὁ Ἑλληνικὸς. Αὐτός, ποὺ ἂν τὸν ἀρνηθοῦν οἱ διάφοροι λαοὶ καὶ ἐπιστρέψουν στὰ δικὰ τους «πιστεύω» ἢ στὸν δικό τους «πολιτισμὸ», γιὰ νὰ μὴ ἐπεκταθοῦμε στὶς ἄλλες φοβερὲς συνέπειες μιᾶς τέτοιας ἀπάρνησης, θὰ σημειώσωμε ἀπλῶς ὅτι ἀπὸ τὰ ἑξὶ δισεκατομμύρια ἄτομα ποὺ σήμερα τοὺς ἀποτελοῦν, κατὰ τὰ 9/10 θὰ πεθάνουν ἀπὸ τὴν πεῖνα ἢ τὶς ἀρρώστιες: Ἡ ἱστορία δοᾷ γιὰ τὸ γεγονὸς ὅτι στὸν πλανήτη μας πρὶν ἀπὸ τὴν παγκόσμια ἐξάπλωση τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογίας σὲ καμμία περιοδὸ δὲν μπόρεσαν νὰ ἐπιδιώσουν περισσότεροι ἀπὸ 500 ἑκατομμύρια ἄνθρωποι. Στὸ δῆλημμα λοιπὸν Ἑλληνικὸς Πολιτισμὸς ἢ «Πολυπολιτισμὸς» ἢ ἀπάντηση εἶναι ἡ ἴδια μὲ ἐκείνη ποὺ μπορεῖ νὰ δοθῇ στὸ δῆλημμα Ζωὴ ἢ Θάνατος.

Κι ἂς τελειώσουμε τὴ διατύπωση τῶν ἀπλῶν καὶ σχεδὸν ἀνταποδείκτων αὐτῶν ἀληθειῶν – τὶς ὁποῖες ὅμως δὲν ἀκκουμπᾷ κανένας, διότι προφανῶς «καῖνε» – μὲ τὸ «παρελκόμενο» τῆς ἀπάτης τοῦ «πολυπολιτισμοῦ», τὴν ἀπάτη τῆς «παγκοσμιοποίησης», ὅπως τὴν ἐννοοῦν αὐτοὶ ποὺ σήμερα τὴν διαπράττουν. Δὲν ὑπάρχει οὔτε νοεῖται παγκοσμιοποίηση «πλανηταρχική», «ἀμερικανική», «σιωνιστική» καὶ ὅπως ἄλλιῶς τὴν ὀνειρεύονται. Τὸ ὄνειρό τους αὐτὸ θὰ μείνῃ ἐσαεὶ «θερινῆς νυκτός» (τὰ πρῶτα ἀννυτέρβλητα ἀδιέξοδά τους καὶ ἡ προϊοῦσα ἀποσύνθεση τῆς ἀποτυγχάνουσας «Ἀπόπειρας Πλανηταρχίας» ἄρχισαν νὰ συνετίζουν καὶ τοὺς ἴδιους). Ὑπάρχει ὅμως κάτι ποὺ δὲν εἶναι ἀπλῶς ἐπιδίωξη, εἶναι πανίσχυρη σημερινὴ παγκόσμια πραγματικότητα. Ὑπάρχει ἡ ἐπερχόμενη **ἐλληνοποίηση τοῦ κόσμου**, ὑπάρχει ἡ ραγδαία ὁμογενοποίηση τῆς ἀνθρωπότητος στὸ σκέπτεσθαι καὶ στὸ ζῆν, στὸ ἑλληνικὸ σκέπτεσθαι καὶ ζῆν. Ἕνα καὶ μόνον στοιχεῖο τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, ποὺ μόλις ἀπέκτησε παγκόσμια ἀποδοχὴ ἔνωσε τὸν πλανήτη, οἱ Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες, ἀρκεῖ νὰ ἐπικαλεσθοῦμε, γιὰ νὰ κατανοηθῇ ὅτι ἡ παγκοσμιοποίηση γίνεται πραγματικὰ ἐφικτὴ μόνον, ἂν τὸ ἀνθρώπινο εἶδος λειτουργήσῃ ἑλληνικά. Ὅσοι δὲν βλέπουν τὴν ἐλληνοποίηση τοῦ σημερινοῦ Κόσμου ἐθελουφλοῦν. Κι ὅσοι τὴν ὑποδαμνίζουν ἢ ἀντιτάσσονται σ' αὐτὴν (κυρίως νοθεύοντάς τὴν μὲ τὴν ἐξουσιαστικότητα τῆς θεοκρατίας, τῆς «πίστης», τοῦ ἰδεολογικοῦ δόγματος, τῆς μεταφυσικῆς, μὲ μιὰ λέξη τῆς ἀσιατικῆς Ἀ-λογίας) αὐτοκτονοῦν ἱστορικά.

Δ.Ι.Λ.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Πώς ή Ἑλληνική Μυθολογία γίνεται «Λούκυ Λούκ»

Κύριε διευθυντά,

Ἦδη σὲ παλαιότερη ἐπιστολὴ πρὸς τὸ περιοδικό σας («Δαυλός», τ. 194, Φεβρ. 1998) εἶχα ἐπισημάνει τοὺς κινδύνους ἀπὸ τὴν ἐπιχειρούμενη θεαματοποίηση τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Μυθολογίας, ποὺ προωθεῖ ἡ παγκόσμια βιομηχανία τοῦ θεάματος μέσα ἀπὸ τὸν κινηματογράφο, τὴν τηλεόραση κ.ο.κ. Φαίνεται ὅμως πὼς τὸ θέμα ἀρχίζει νὰ λαμβάνη ἰδιαιτέρες διαστάσεις, καθὼς μετατρέπεται ἀπὸ ἀκαλαίσθητο ξενικὸ ἐφεύρημα σὲ προτεινόμενο πολιτιστικὸ καὶ ἀναπτυξιακὸ πρότυπο γιὰ τὴ σημερινή κοινωνική μας πραγματικότητα.

Συγκεκριμένα στίς στήλες τῆς κυριακάτικης «Καθημερινῆς» (10/6/2001, σελ. 4) φιλοξενήθηκε συνέντευξη τοῦ ὑπουργοῦ Ἀνάπτυξης κ. Ν. Χριστοδουλάκη, στὴν ὁποία μετὰξὺ ἄλλων διαβάσαμε καὶ τὴ σχετικὴ ἐξαγγελία γιὰ τὴ δημιουργία ἐνὸς θεματικοῦ πάρκου στὴν Ἀνάδυσσο μὲ ἀντικείμενο τὴν Ἑλληνικὴ Μυθολογία, ποὺ σκοπὸ θὰ ἔχῃ τὴν προσέλκυση τουριστῶν ὑψηλοῦ εἰσοδήματος. Ἡ ἐξαγγελία αὐτὴ συνώνυζε τὸ γενικώτερο πνεῦμα τῆς στὰ ἐξῆς: «Ὅλες οἱ χώρες ἔχουν κάνει [σ. θεματικὰ πάρκα]. Ἡ Πορτογαλία γιὰ παράδειγμα ἔστησε τέτοιο πάρκο μὲ θέμα τὸν Λούκυ Λούκ.

Ἐμεῖς μιλάμε γιὰ μυθολογικὸ πάρκο, ὥστε νὰ μᾶς συνδέσῃ καὶ μὲ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνες τοῦ 2004.»

Μὲ μὰ πρώτη ματιὰ διαφαίνεται ἀπὸ τὰ παραπάνω τὸ ἄσκοπο καὶ ἄκαιρο αὐτῆς τῆς σύγκρισης ἀνάμεσα σ' ἓνα προϊόν μυθοπλασίας – ὅπως τὸ προαναφερόμενο παράδειγμα – καὶ σ' ἓνα ἀδιάσπαστο μέρος τῆς ἀρχαίας πολιτιστικῆς κληρονομιάς, ποὺ εἶναι ἡ Μυθολογία. Ἡ προοπτικὴ ὅμως μεταχείρισης τῆς Μυθολογίας κατὰ τρόπο ἀνάλογο πρὸς τὰ ὑπόλοιπα θεματικὰ πάρκα καὶ ὑπὸ τὸ πρόσημα μᾶς δὴθεν ἑλληνοκεντρικῆς αὐθεντίας, ποὺ ὑποτίθεται ὅτι ἐξασφαλίζει ἡ ἀναφορικότητα τοῦ θέματος στὸ χωρὸ, δὲν μοιάζει νὰ ἐξιλεώνει ποιοτικὰ τὸ μέγεθος τοῦ προβλεπόμενου ἀποτήματος – ἀντιθέτως τὸ ἀναδεικνύει –, μᾶς καὶ ἡ ὅλη ὑπόθεση προσεγγίζεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μὲ τὰ λανθασμένα κριτήρια τῆς κερδοσκοπίας καὶ τῆς θεαματοποίησης.

Ἡ προκήρυξη ἀπ' τὴν ἄλλη διεθνoῦς διαγωνισμοῦ γιὰ τὴν ἀνάθεση τοῦ ἔργου δὲν φαίνεται νὰ διασφαλίζῃ τὴν ἀποτελεσματικότητα τοῦ ἐγχειρήματος ὡς πρὸς τὸ πνευματικὸ μέρος – τὸ ἀντίθετο μάλιστα, ἂν κρίνουμε ἀπ' τὰ μέχρι τώρα ἐξωθεν πα-

Περὶ σωτηρίας τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας ἀπὸ τὴν Χριστιανικὴ Θρησκεία

Κύριε διευθυντά,

Ὁ Χριστιανισμὸς ἰσχυρίζεται ὅτι «διέσωσε τὸν Ἑλληνισμό, γιατί διέσωσε τὴν Ἑλληνικὴ Γλῶσσα». Ποία ἦταν ἡ πρόθεσις καὶ ἡ δρᾶσις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐναντὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οἱ ἀναγνώστες τοῦ «Δαυλοῦ» καλῶς γνωρίζουν. Ἐξεταστέον ἐδῶ τὸ ἐὰν «διέσωσε» τὴν Ἑλληνικὴ Γλῶσσα.

Σύμφωνα μὲ τὴν ἑλληνικὴ γραμματικὴ τὸ ρῆμα «διέσωσε» εἶναι «ἐνεργητικῆς διαθέσεως», ὁπερ σημαίνει δοῦλῃσι καὶ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου (Χριστιανισμοῦ) νὰ διασώσῃ τὴν Ἑλληνικὴ Γλῶσσα. Παρακάμπτοντες τὸ εὐλόγο ἐρώτημα «ἀπὸ ποιoῦς ἐκινδύνεue ἡ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα;» ἃς θέσωμε τὸ ἕτερο εὐλόγο ἐρώτημα: Γιατί νὰ διασώσῃ τὴν Ἑλληνικὴ Γλῶσσα, ἀφοῦ ἐπεδίωξε καὶ ἐπέτνχε (ἔτσι τοὐλάχιστον ἐνόμισε) τὴ συντριβὴν ὅλων τῶν λοιπῶν πολιτισμικῶν στοιχείων τοῦ Ἑλληνισμοῦ (θρησκεία, ἐπιστῆμες, τέχνες, φιλοσοφία, ἀθλητισμὸς κ.λπ.), ἀκόμα δὲ νὰ ἐξοστρακίσῃ καὶ τὸ ὄνομα **Ἑλλήν**, τὸ ὁποῖο καὶ κατέστη ὕβρις; Ἡ ἀπάντησις εἶναι ►

ραδείγματα μεταχείρισης τῆς Ἑλληνικῆς Μυθολογίας –, μετ' ὅποιο ἐπιδιώκεται καὶ ἡ προσδοκώμενη σύνδεση τοῦ θέματος μετὰ τὰ ἰδανικά τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων. Καὶ τοῦτο, διότι ἡ βασικὴ προϋπόθεση ἐπιτυχίας ἐνὸς θεματικοῦ πάρκου, δηλαδή ἡ φαντασμαγορία – πὺν ἐξυπηρετεῖ τὴν ἀνάγκης τῆς θεαματικότητος καὶ συνεπῶς διαμορφώνεται ἀπὸ τὴν ἀπαιτήσεις τῶν τουριστῶν ὑψηλοῦ εἰσοδήματος στὸ πλαίσιο ἐνὸς «ὑψηλοῦ» ἐπιπέδου παροχῶν –, ὑποβάλλει ἐξ ἀρχῆς τὸ ἐγγεῖρημα – ἀσχετὸς ποιοὶ τὸ ὁργανώνουν – σὲ κανόνες καὶ διαδικασίες, πὺν καθιστοῦν τὴν σύνδεση ἀνεφικτὴ μετὰ τὰ δωρικά – ἔνεκα ἀπλότητος – ἰδανικά τοῦ Ὀλυμπίου. Ἐκτὸς καὶ ἂν τὸ πρότυπο γιὰ τὴ δική μας διοργάνωση παραμένει τὸ γνωστὸ κοινότοπο, ὅποτε ταυτόχρονα αὐτοακυρώνεται ἡ ἀντιπρόταση πὺν εὐαγγελίζεται ἡ Ἑλλάδα γιὰ μὴ ἐπιστροφή

τοῦ Ὀλυμπίου στὶς πραγματικὲς του διαστάσεις, παρέχοντάς μας ἀντίστοιχα καὶ μίαν εἰκόνα γιὰ τὸ εἶδος τοῦ θεματικοῦ πάρκου Ἑλληνικῆς Μυθολογίας ὅσο καὶ γιὰ τὸ ὕψος τῆς περιφημίας ἐναρκτήριας τελετῆς τῶν Ἀγώνων.

Στὸ ἴδιο φύλλο τῆς κυριακάτικης «Καθημερινῆς» ὁ Χρ. Γιανναρᾶς ἔκλεινε τὴν ἐπιφυλλίδα του μετὰ τὰ ἐξῆς, τὰ ὁποῖα καὶ δανεῖζομαι ὡς καταλλήλότερα γιὰ τὴ συμπλήρωση τῆς παρούσας ἐπιστολῆς: «Σημεῖο ἀνάκαμψης ἀπὸ τὴν παρακμὴ θὰ εἶναι μόνο, ἂν ὁ Ἑλληνισμὸς ξαναρχίσῃ νὰ παράγῃ πολιτισμὸ. Δικὴ του πρότασις, ὅχι ἐπιδόσεις σὲ μεταπρατισμὸ».

Μετ' ἐκτιμήσεως
Σπύρος Ν. Παππᾶς
 Ν. Ἐπίδαυρος Ἀργολίδος

Ὁ «δαίμων» τιμωρεῖ τὸ μεσαιωνικὸ κράτος μας

Ἀγαπητὲ «Δαυλὲ», χαῖρε,

...Μπορεῖ ὁ «Δαυλὸς» (τ. 229, 230, 231) νὰ ψάχνῃ τὸ δικαίωμα γιὰ τὴν παραπεταμένην σὲ ὑπὸ νόμους πλάκες Ὀλυμπιάδων πὺν δὲν τοῖμα κανένας πολυπολιτισμικὸς νὰ διαφημίσει, ἀλλὰ τὸ ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ... ξαναχτύπησε.

Συγκεκριμένα: Στὴ διαδικτυακὴ τοποθεσία τοῦ ὑπουργείου Πολιτισμοῦ (<http://www.culture.gr/>) καὶ στὴ σελίδα τοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου Ὀλυμπίας (<http://www.culture.gr/2/211/21107m/g211gm04.html>) ὑπάρχει παρουσίασις συλλογῆς τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων (<http://www.culture.gr/2/21/211/21107m/>

<http://www.culture.gr/2/21/211/21107m/cog/gcog2.html>), ὅπου παρουσιάζονται δίσκοι (<http://www.culture.gr/2/21/211/21107m/cog/gcog2.html>). Ἐκεῖ φιλοξενεῖται ὁ δίσκος μετὰ ἀριθμὸ Μ891 (<http://www.culture.gr/2/21/211/21107m/cog/00/I03.jpg>) μετὰ τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικά: «Ἐνεπίγραφος ἀναθηματικὸς δίσκος, ἀέρας, Ἡ δ' ὄψη χρονολογεῖται στὴν 255η Ὀλυμπιάδα, δηλαδή τὸ 241 μ. Χ. καὶ ἡ δ' ὄψη στὴν 456η Ὀλυμπιάδα». Τὸ ἴδιο κείμενο στὸν ἴδιο δίσκο παρουσιάζεται καὶ σὲ ἀγγλικὴ μετάφρασις, στὴν ὁποία ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἴδια χρονολόγησις (456η Ὀλυμπιάδα = 1045 μ.Χ.).

εὐνόγη: Διότι τοῦ ἦταν χρήσιμη, ἀφοῦ ἡ Ἑλληνικὴ ἦταν, μετὰ τὰ μέτρα τῆς ἐποχῆς ἐξαπλώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, μίαν παγκόσμια γλῶσσα, ὅπως ἡ Ἀγγλικὴ σήμερον. Καὶ πρακτικῶς δὲν ἦταν δυνατὴ ἡ ἐξαφάνισις τῆς Ἑλληνικῆς. Ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν ἀντικαταστήσῃ μετὰ ποῖα; Τὴν Ἑβραϊκὴ μήπως, τὴν ὁποία μιλοῦσε ὁ Ἰησοῦς καὶ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ μιμοῦνται οἱ Χριστιανοὶ καθ' ὅλα; Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα προφανῶς δὲν «οἰκονομοῦσε» τὰ πράγματα. Ἀνέχθηκε λοιπὸν καὶ ἐχρησιμοποίησε ὁ Χριστιανισμὸς τὴν Ἑλληνικὴν, ὅπως καὶ ὅλες τὶς ἄλλες γλῶσσες ἀδιακρίτως: Ἀραβικὴ, Ἀρμενικὴ, Αἰγυπτιακὴ, Σλαβικὴ (ἐδῶ ἐφρόντισε νὰ τοὺς κατασκευάσῃ καὶ ἀλφάβητο) κ.λπ. Γιὰ τοὺς δικούς του σκοποὺς, δηλαδή γιὰ νὰ συμπεριλάβῃ ὅλα τὰ ἔθνη σὲ μίαν πόμυν.

Μήπως ὅμως διέσωσε τὴν γλῶσσα κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν; Οὔτε λόγος, ἀφοῦ γιὰ τὸν Σουλτάνο αὐτὰ τὰ θέματα δὲν εἶχαν σημασίαν. Ἐάν ὑποθέσωμε ὅτι ὁ Σουλτάνος ἀπαιτοῦσε ἀλλαγὴν τῆς γλώσσας, θὰ πρέπει νὰ δεχθῶμε ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν θὰ ἔλεγε ὅχι. Κοίνοντες μάλιστα καὶ μετ' ἡμεῖς: Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος πρῶτον Ἀμερικανικῆς Σπυριδῶν ἐξηναγκάσθη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς παραίτησιν κατηγορηθεῖς «ἐπὶ ἑλληνισμῷ», ὅπως μετεδόθη ἀπὸ τὰ ΜΜΕ. Ἦθελε δηλαδή τὴ διατήρησιν τῆς ἑλληνικῆς φωνηογνωμίας τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ ὅμως ἔτσι ἄφηνε ἔξω τοὺς ἀλλόγλωσσους ὀρθοδόξους ἀπὸ τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν, ἔξω-

Βλέπετε λοιπόν ότι όχι μόνο οι Ὀλυμπιάδες ήταν «παράνομες» μέχρι το 1045 μ.Χ. επί... Κωνσταντίνου του Μονομάχου (ἀραγε αὐτὸς κέρδισε κανέναν κότινο;), ἀλλὰ καὶ ὅτι τὸ ἴδιο τὸ σημερινὸ ἑλλαδικὸ κράτος (τὸ μὲ ἄλλα λόγια ἀφεντικὸ τῆς κρατικῆς ἐλλαδικῆς τηλεόρασεως) διαφημίζει ὄχι μόνο στὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ καὶ σὲ δόλοκληρο τὸν κόσμον αὐτὴν τὴ δυσθεώρητη... παρανομία.

Μήπως ἡ ἐλληνικὴ τηλεόραση θὰ ἔπρεπε νὰ σταματήσει νὰ διαφημίζει τοὺς... παρανομήσαντες αὐτοὺς; Καὶ ἐὰν ὄχι, μήπως ὀφείλει νὰ διαφημίσει καὶ τὸν «Δαυλὸ» (εἰς δῆρος τοῦ ὁποίου ἀσκήσε τὴ

γνωστὴ δάρβαραν λογοκρισίαν τὸν περασμένο Ἰανουαρίο) διὰ τὴν τιμὴν τῶν ὅπλων (ἢ ἔστω τῶν... Ὀλυμπιακῶν ἀναθημάτων)...

Υ.Γ.: Κανονικά θὰ πιστευοῦν ὅτι πρόκειται γιὰ κάποιο χονδροειδὲς ἀριθμητικὸ (ἢ ἔστω τυπογραφικὸ) σφάλμα, ἀλλὰ ποὺ ξέρετε κανεῖς... Ἐδῶ φτάσαμε στὸ 2001 μ.Χ. καὶ ἀκόμη γίνονται Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες (στὸ περίπου). Ἀλήθεια οἱ τρέχοντες Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες εἶναι νόμιμοι ἢ μήπως ἐξακολουθοῦν νὰ ἀποτελοῦν παράβαση τοῦ διατάγματος τοῦ ἁγίου Μεγάλου Θεοδοσίου;

Μὲ φιλικούς χαίρετισμούς
Βασίλειος Σ. Νικολάκης

Νάουσα

Ἱδεολογικὴ αὐτοπροσωπογραφία ἐνὸς πρωτοπρεσβύτερου

Ἀξιότιμε κ. διευθυντά,

Διάβασα στὸ ἐγκριτο περιοδικὸ σας «Δαυλὸς» τοῦ Ἰουλίου ὅσα ἔγραψε μὲ πάθος ὁ κύριος Π.Γ. διὰ τὸ πρόσωπό μου, ἐπειδὴ σὲ μιὰ τηλεοπτικὴ ἐκπομπὴ προτίμησα στὴν ἱεραρχία τῶν ἀξιῶν τὸν ἀπόστολο Παῦλο ἀπὸ τὸν Ὅμηρο. Ἐκεῖνο ποὺ μὲ ἐνδιαφέρει πρῶτιστα εἶναι, ποιά θέση παίρνει ὁ καθένας ἐναντὶ τοῦ Θεοῦ, τὸ πόσο ἐπωφελῶς στάθηκε στὴν ἀνθρωπότητα καὶ ποιά ἦταν ἡ ἠθικὴ ζωὴ του.

Γιὰ τὸν Παῦλο ξέρω ὅτι ἀπὸ διώκτης ποὺ ἦταν, μετενόησε καὶ ἔγινε ἅγιος, θεωρήθηκε δὲ ὁ πρῶτος μετὰ τὸν ἕνα. Καὶ γιὰ τὸν Ὅμηρο ὅτι ἐπρυτάνευσε στὴν παγκόσμια φιλολογία. Ὁ καθένας ἔχει τὴ θέση του. Τὸ ὅτι εἶμαι χριστιανὸς δὲν συνεπάγε-

ται πὼς παραθεωρῶ τὰ ἐπιτεύγματα τῶν ἀρχαίων προγόνων μας, οἱ ὅποιοι διέπρεψαν σὲ πλείστους ὅσους τομεῖς καὶ, ὅπως εἶπε ἕνας Γερμανὸς: μισῶ τοὺς Ἕλληνες, γιατί δὲν ἄφησαν τίποτε γιὰ μᾶς. Ὅμως στὸ ζήτημα τῆς θρησκείας δὲν μπόρεσαν μὲ τὴ φιλοσοφία νὰ γνωρίσουν τὸν ζῶντα Θεό, ποὺ εἶναι πνεῦμα καὶ θρίζεται παντοῦ καὶ ὁ ὁποῖος ἀπεκάλυψε τὸν ἑαυτόν Του μὲ τὰ βιβλία τῆς φύσης καὶ τῆς Βίβλου, ποὺ κορυφώθηκε στὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ.

Ὁ Παῦλος θεώρησε σεβάσματα τίς προτομὰς καὶ τοὺς τότε ναοὺς καὶ τοὺς Ἀθηναίους δεισιδαιμονεστέρους. Δὲν πρέπει καὶ σήμερα νὰ ὑπάρχουν ἐκατέρωθεν ὀξείες σωδινιστικὲς ἀντιπαραθέσεις, ποὺ βλάπτουν καὶ σκανδαλίζουν τὸν βασιανισμό-

στρακίσθη, καὶ ὁ διάδοχός του ἐπεδόθη ἀμέσως στὸν ἀφελληνισμό τῆς Ἐκκλησίας. Καθιερώθηκε ὡς μοναδικὴ γλῶσσα ἡ Ἀγγλικὴ στὴ λειτουργία, στὰ μυστήρια, στὸ κληρικολαϊκὸ συνέδριο κ.λπ. (πληθώρα σχετικῶν ἐγκύρων πληροφοριῶν ἔχει δημοσιεύσει σὲ πλείστα τεύχη τοῦ ὁ «Δαυλὸς»). Γιὰ τοὺς σκοποὺς τῆς Ἐκκλησίας δέδαια. Γιὰ νὰ ἀνγατίση δηλαδὴ τὸ ποίμνιο καὶ τὸ ποιμνιοστάσιο! Λογικὸ, ἐὰν λάβουμε ὑπ' ὄψιν μας καὶ τίς θέσεις τοῦ ἡμετέρου Ἀρχιεπισκόπου κ. Χριστόδουλου, διακηρύξαντος εἰς τὴ συνάξει τῶν ἱερέων τῆς Ἀττικῆς κατὰ τὰ μέσα Μαΐου ἐ.ἔ.: «Πατέρες μου, νὰ μὴν κάνουμε κανένα λάθος. Γιὰ ὅλους μας πάνω - πάνω εἶναι ἡ Ἐκκλησία καὶ μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἔρχονται ὅλα τ' ἄλλα. Δὲν δάζουμε ποτὲ τὴν οἰκογένειάν μας ἢ καὶ τὴν πατριδα μας, ἀν θέλετε ἀκόμα, ἢ καὶ τὰ ἄλλα συμφέροντά μας πάνω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν. Τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας εἶναι πρῶτο καὶ καλύτερο.»

Μοιραίως ἀναθυμᾶται κανεῖς τὸν μύστη τοῦ Ἑλληνισμοῦ Περικλῆ Γιαννόπουλο, ποὺ διεκήρυττε: «Πᾶς παπᾶς, αἰσθανόμενος ὅτι εἶναι πρῶτα Χριστιανὸς καὶ δεύτερον Ἕλληνα, ξουραφισθῇτω!».

Μετὰ τιμῆς
Γεώργιος Β. Φάκος
Ταξίαρχος ἐ.ἀ., Ψυχικὸ

νο λαό μας και ιδίως τὴν νεολαία, πού με τὴν ἀμφισβήτηση τῆς θεότητας δόχηται στὴν ἠθικὴ κατάρπωση. Διότι χωρὶς Θεὸ ὅλα ἐπιτρέπονται. Μερικοὶ σύγχρονοι ἀρχαιοελληνολάτρεις δὲν βρίσκουν τίποτε στὸν ἐβραϊοχριστιανισμό, ὅπως τὸν ἀποκαλοῦν, γιὰ νὰ τὸν ἐξάγουν καὶ δρεθῇκε ὁ ἄθεος Ρε-νάν, πού ἐξύμνησε στὴν Ἀκρόπολιν τὸ ἀρχαῖο πνεῦμα ἀθάνατο, νὰ πῇ γιὰ τὸν Χριστό: «Ἀναπαύθητι ἐν τῇ δόξῃ σου, εὐγενὲς μυσταγωγέ. Ἡ θεότης σου ἐθεμελιώθη· ἀντὶ ὀλίγων βασάνων ἐκέρδισες τὴν τελειοτάτην ἀθανασίαν.»

Λέω πὼς εἶμαι πρῶτα χριστιανὸς καὶ μετὰ Ἑλληνας, διότι διὰ ἐμένα ὁ Θεός, πού ἀπεκαλύφθη στοὺς Ἑβραίους καὶ σκιαδῶς στὸν Πλάτωνα, στὸν Σωκράτη, δὲν εἶναι ὁ τρόπος τοῦ λέγειν, ἀλλὰ ὁ δημιουργὸς τῶν πάντων καὶ ἔχει καὶ τὶς τρίχες τῆς κεφαλῆς μας μετρημένες. «Ἀπὸ Θεοῦ ἄρχε-σθε», λέγει ἓνα ῥητό. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἐκδότης τοῦ πε-

ρισπούδαστου διδλίου «Ποιὸς σκότωσε τὸν Ὀμηρο, τὸν Δία καὶ τὸν Ἀπόλλωνα» θὰ προτιμοῦσε αὐτοὺς πρῶτα καὶ μετὰ τὴν ἐθνικότητά του: «θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων πάντων Δίας».

Ὅλοι μέσα στὴν πνοὴ τοῦ Θεοῦ ζοῦμε καὶ ὑπάρχουμε καὶ τὸ πρωταρχικὸ εἶναι ἡ καλὴ ἀτομικὴ καὶ οἰκογενειακὴ ζωὴ μας, διότι ἄθεος δὲν εἶναι αὐτὸς πού δὲν πιστεύει στὸν Θεό, ἀλλὰ αὐτὸς πού δὲν ζῇ κατὰ Θεόν. Ἡ ἠθικὴ εἶναι μία γιὰ ὅλους. Γι' αὐτὸ καὶ στὰ κηρύγματα χρησιμοποιοῦμε καὶ ἀποφθέγματα τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Σωκράτη, κινεζικὲς παροιμίες κ.λπ. χωρὶς μισαλλοδοξίες, διότι ὅλοι Ἑλληνες εἴμαστε καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς ἀφαιρέσῃ τὸ δικαίωμα νὰ εἴμαστε Ἑλληνες.

Μετὰ τιμῆς

Πρωτοπρεσβύτερος **Τιμόθεος Χρήστου**

Νέο Ἡράκλειο Ἀττικῆς

Μὲ ἀρχαῖες κολῶνες ἔγινε τὸ «ἀριστούργημα» τοῦ Βυζαντίου

Κύριε διευθυντά,

Δὲν εἶναι τὸ μόνο κακό, πού ἡ Ἁγία Σοφία χτίστηκε πάνω σὲ λαμπρὰ μνημεῖα τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ («Δαυλός», τ. Ἀπριλίου 2001), κτίστηκε μὲ κλεμμένες κολῶνες ἀπὸ ἄλλους ναοὺς «εἰδωλολατρικούς». Ὁ μεγάλος Σουηδὸς βυζαντινολόγος καὶ φιλέλληνας Alf Herniksson ἀναφέρει σ' ἓνα ἀπὸ τὰ πολλὰ διδλῖα του «Byzantiska Historia», (σελίδα 102).»

«Ὁκτὼ μεγάλες κολῶνες ἀπὸ πράσινο μάρμαρο ἀρπάχτηκαν (κλέφτηκαν) ἀπ' τὸν περίφημο ναὸ τῆς Ἀρτέμιδος στὴν Ἐφεσο. Ἀλλες ὀκτὼ παρόμοιες κολῶνες ἀποσπᾶσθην ἀπὸ τὸν ἐπίσης ξακουστὸ ναὸ τοῦ θεοῦ τοῦ ἡλίου Βάαλ στὴν περιοχὴ

Baalbek τῆς Ἀσίας».

Ἐκλεψαν 16 κολῶνες πράσινου μάρμαρου, γιὰ νὰ στολίσουν τὴν Ἁγία Σοφία. Μάλιστα οἱ 8 κολῶνες ἦταν ἀπ' τὸν ναὸ τῆς μισητῆς θρησκείας τῶν Ἑλλήνων. Βέβαια μὲ δόση αὐτὲς τὶς κολῶνες προσπάθησαν καὶ κατασκεύασαν καὶ ἄλλες.

Γνωρίζουν σήμερα οἱ «προσκυνητὲς» τῆς Ἁγίας Σοφίας ὅτι προσκυνᾶνε κι ἓνα μέρος τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος; Σκεφτῆτε, κύριε διευθυντά: Οἱ Βυζαντινοὶ οὔτε μαρμαρίνες κολῶνες δὲν ἦταν σὲ θέσῃ νὰ κατασκευάσουν;

Μὲ τιμῆς

Γιῶργος Κολλημένος

Λάρισα

Πῶς ἡ Σαπφὼ «ἀπὸ τῆ Λέσβο» γίνεται «λεσβία»

Κύριε Λάμπρου,

Τελευταία ἔκανε τὴν ἐμφάνισή του ἓνα διδλῖο με τὸν ἐνδεικτικὸ τίτλο «Σαπφὼ ἢ λεσβία». Δὲν χρειάζεται πολὺ μυαλό, γιὰ νὰ καταλάβουμε τὸ λόγο γιὰ τὸν ὁποῖο μεταφράστηκε τὸ «von Lesbos», δηλαδή «ἀπὸ τῆ Λέσβο», τοῦ πρωτότυπου γερμανικοῦ τίτλου, σὲ «λεσβία»: πολὺ ἀπλᾶ, γιὰ νὰ πουλήσῃ τὸ διδλῖο περισσότερα ἀντίτυπα, διασκεδάζοντας τὶς ἐντυπώσεις καὶ ἀναπαράγοντας στὸ νοῦ ἐκείνου πού ἀντικρύζει τὸν τίτλο τὸ γνωστὸ μῦθος, κατὰ τὸ ὁποῖο ἡ Σαπφὼ ἦταν «λεσβία», δηλαδή ὁμοφυλόφιλη. Βέβαια τὸ ὅλο πρῶγμα στήνε-

ται μὲ ἔντεχνο τρόπο, ὥστε –δὴθεν– νὰ μὴ στέκεται ἡ παρατήρηση ὅτι προβάλλεται ἡ διαδεδομένη «ιδιότητα» ἀλλὰ καὶ ὅχι ὁ τόπος καταγωγῆς τῆς κορυφαίας ἐλληνίδας ποιήτριας καὶ ἀγωνίστριας.

Ἄς δῶνται ὅμως οἱ κάθε λογῆς διδλιέμποροι, πού ρίχνουν καὶ λίγο «ἐλληνισμό» ἢ «ἰουδαϊσμό» λόγῳ μὸδος ἀνάμεσα στὰ ροῦζ διδλιαράκια τους: ἔχουμε μπουχτίσει πιά καὶ δὲν διαδίδουμε ὅτι διή-ποτε μᾶς πλάσσουν.

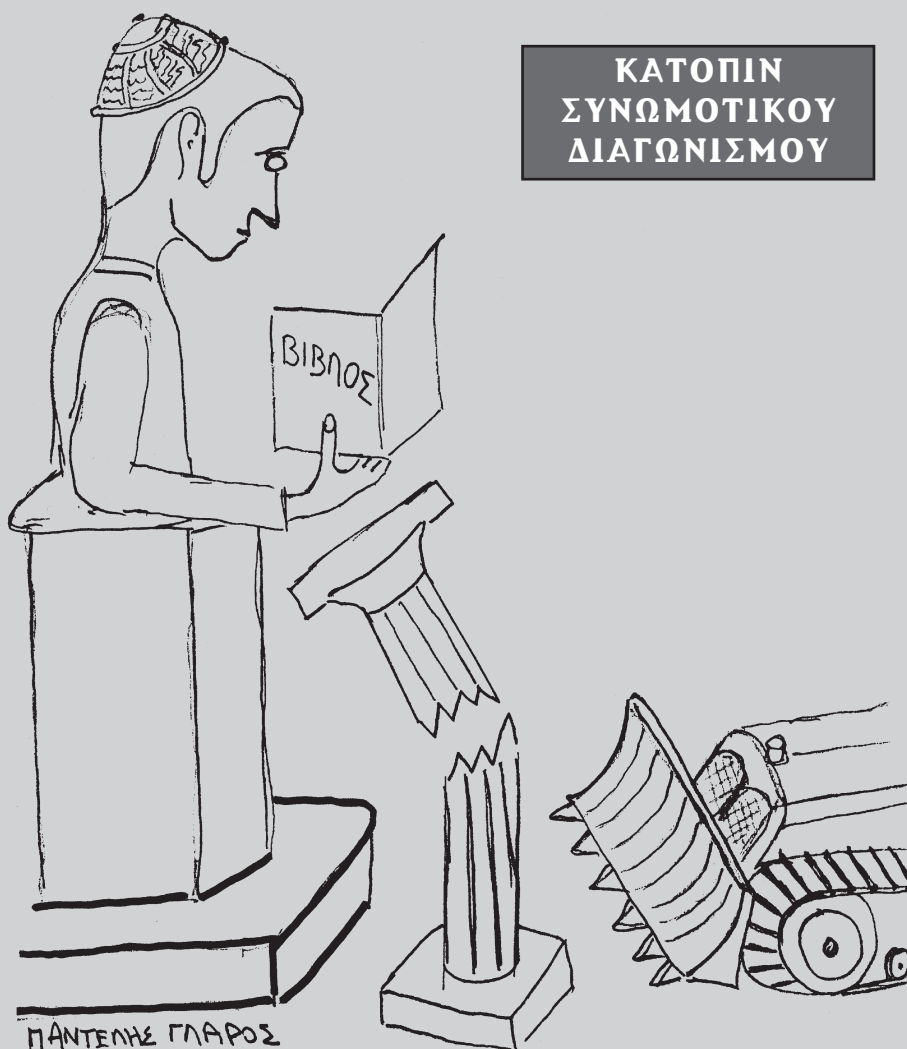
Μὲ ἐκτίμησι

Εἰρήνη Χ. Μήτσιου

Θεσσαλονίκη

ΟΙ ΕΔΡΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΣΤΙΣ ΗΠΑ

ΚΑΤΟΠΙΝ
ΣΥΝΩΜΟΤΙΚΟΥ
ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Χωρίς λόγια...

Μπρούς Σ.
Θόρντον.

Δέν ὑπάρχει βιώσιμη λύση γιὰ τὸν σημερινὸ Κόσμο ἔξω ἀπὸ τὴν ἑλληνικότητα

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ - BOMBA ΤΟΥ ΜΠ. ΘΟΡΝΤΟΝ

«Τὸ μοναδικὸ ἀντίδοτο στὶς πνευματικὲς τοξίνες τῆς ἐποχῆς μας εἶναι ἡ λαμπρὴ Ἑλληνικὴ Γραμματεία. Φέρτε πίσω τοὺς Ἕλληνες!» Τὸν κώδωνα κινδύνου γιὰ τὴν κατάσταση ποὺ ἐπικρατεῖ στὴν ἀνώτατη ἐκπαίδευση κρούει ὁ γνωστὸς καθηγητὴς Bruce S. Thornton, καθηγητὴς Κλασικῶν καὶ Ἀνθρωπιστικῶν Σπουδῶν τοῦ Τμήματος Ξένων Γλωσσῶν καὶ Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Fresno στὴν Καλιφόρνια.

ΒΡΗΚΑΝ ΤΟ ΦΕΡΕΤΡΟ ΤΟΥ ΑΔΑΜ...

«Ἐπιστημονικὴ» προπαγάνδα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης στὶς ΗΠΑ

Ἐλπίζω νὰ μὴν καταχρῶμαι ἄνευ λόγου καὶ αἰτίας τὶς στήλες τοῦ «Δαυλοῦ». Θεωρῶ ὅτι τὸ συμβᾶν ποὺ ἀναφέρω εἶναι καθ' ὅλα ἐνδεικτικόν. Πρόκειται γιὰ τὴν περιώνυμη ἐκπομπή «Συναντήσεις μὲ τὸ Ἀνεξήγητο», ποὺ προβάλλεται ἐδῶ, στὶς ΗΠΑ. Γενικῶς ἡ «πολιτικὴ» τῆς ἐκπομπῆς εἶναι ἀπλῆ: Ἡ «Παλαιὰ Διαθήκη» εἶχε δίκιο σὲ ὅλα καὶ ἡ κυδέρνηση τῶν ΗΠΑ κρύβει συγκεκριμένες ἀλήθειες ἀπὸ ἐξωγήινους μέχρι δελφίνια - φονιάδες καὶ διαχρονικὰ ταξίδια.

Ἀφοῦ λοιπὸν οἱ δημιουργοὶ μᾶς «ἀπέδειξαν» μὲ φωτογραφίες καὶ μαρτυρίες

Πρόσφατα δημοσίευσε τὴν ἐργασία του μὲ τίτλο «*Ἑλληνικοὶ τρόποι: Πῶς οἱ Ἕλληνες δημιούργησαν τὸν Δυτικὸ Πολιτισμὸ*» («Greek Ways. How the Greeks Created Western Civilization» 2000), ἡ ὁποία θεωρεῖται ὡς ἡ συνέχεια τοῦ διδύμου τῆς Edith Hamilton πρὶν ἀπὸ 70 χρόνια μὲ τίτλο «*Ὁ Ἑλληνικὸς Τρόπος*» («The Greek Way»). Ἡ Hamilton μὲ τὸ ἔργο της καταδείκνυε τὸ χρέος ποὺ ἔχει ἡ ἀνθρωπότητα στὸν Ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Κόσμο. Ὁ Bruce Thornton μὲ τὸ δικό του διδύλο συμπληρώνει τὴν Hamilton καὶ διατρανώνει γιὰ μία ἀκόμη φορὰ τὸν ἀποφασιστικὸ ρόλο τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων στὴ δημιουργία τοῦ Δυτικοῦ Πολιτισμοῦ καὶ στὴν ἀνάπτυξη τῶν οὐσιαστικῶν ἰδεῶν, οἱ ὁποῖες ἐξακολουθοῦν νὰ διαμορφώνουν τὶς ἀντιλήψεις μας γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸ ἀγαθό. Ὁ συγγραφέας ὑποστηρίζει ὅτι «ὁ δρόμος ποὺ οἱ Ἕλληνες χάραξαν γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα εἶναι αὐτὸς ποὺ κατὰ πᾶσα πιθανότητα θὰ μᾶς ὁδηγήσῃ στὴν ὑψηλότερη ἱκανοποίηση ὡς ἀνθρώπινα ὄντα». Ὅπως σχολιάζει στὴν κριτικὴ του ἕνας διανοούμενος, «Ὁ Thornton ἔχει καταφέρει νὰ κρατήσῃ σταθερὰ ἕναν καθρέφτη στὸν Ἑλληνικὸ Πολιτισμὸ ὁ ὁποῖος μᾶς ἐπιτρέπει νὰ δοῦμε τοὺς εἰστούς μας».

Ὁ Ἀμερικανὸς διανοητὴς ἔχει ἐπίσης συγγράψῃ μὲ τοὺς συγγραφεῖς τοῦ γνωστοῦ διδύλου «*Ποιὸς σκότωσε τὸν Ὅμηρο;*» John Heath καὶ Victor Davis Hanson τὸ διδύλο «*Bonfire of the Humanities. Rescuing the Classics in an Impoverished Age*».

ὅτι ὑπάρχει ἡ Κιβωτὸς τοῦ Νῶε στὸ Ἀραράτ (ναί, ὑπάρχουν καὶ αὐτόπτες, ἐνῶ οἱ δορυφορικὲς φωτογραφίες δὲν δίνονται ἀπὸ τὴν κυβέρνηση τῶν ΗΠΑ), μάθαμε ὅτι τελικὰ ἡ Θεωρία τῆς Ἐξέλιξης εἶναι ἀσταθής. Ὅχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ οἱ ἐπιστημονικὲς ἐνδείξεις ὁδηγοῦν σαφῶς πρὸς τὴν Θεωρία τῆς Δημιουργίας. Καὶ εἶναι διεθνὴς ἐπιστημονικὴ συνωμοσία τὸ ὅτι ἡ ἐξέλιξη ἀκόμη προβάλλεται ὡς πιθανή, «καὶ ὅχι ἔνεκα τῶν ἐπιστημονικῶν παρατηρήσεων», ὅπως ἔγραψε σεβαστὸς Ἀγγλὸς ἐπιστήμων.

Ὡς διολόγος ἔχω ἐλαφρῶς μεγαλύτερη εὐαισθησία στὸ θέμα αὐτό, σὲ σχέση μὲ τὰ τεκταινόμενα στὸν Ἀρη. Κανεῖς δὲν θεωρεῖ τὴ Θεωρία τῆς Ἐξέλιξης τέλεια, γι' αὐτὸ ἄλλωστε ἀκόμη ἀποτελεῖ ἀπλῶς θεωρία· μιὰ θεωρία ποὺ πάντως, τοῦλάχιστον σὲ ὠρισμένες κλίμακες, εἶναι πλήρως παρατηρήσιμη καὶ ἐπιβεβαιωμένη. Σὲ μεγάλες κλίμακες μεταξὺ διαφόρων εἰδῶν εἶναι γεγονὸς ὅτι οἱ ἐνδείξεις μειώνονται. Σαφῶς πάντως ὑπάρχουν. Ἐπὶ παραδείγματι εἴτε κάποιο ἔμβιο εἶναι ψάρι εἴτε σαύρα εἴτε ἀγελάδα εἴτε ἄνθρωπος διαθέτουν ὁστέινες πλευρὲς καὶ στὰ ἄκρα τῆς ἐπανάληψης τῶν «ἐπαναλαμβανόμενων μονάδων» (πλευρῶν) διαθέτουν μοναδικοὺς ὁστέινους σχηματισμοὺς. Ἄν αὐτοὶ

Η ΕΚΡΗΚΤΙΚΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ

Ἀνταποκρίθηκε μὲ προθυμία στὴν πρόσκληση τοῦ «Δαυλοῦ» νὰ σχολιάσῃ τὶς ψευδο-ἐπιστημονικὲς τάσεις ποὺ ταλανίζουν τὴν ἀμερικανικὴ διανόηση καὶ προσπαθοῦν νὰ ἐλαχιστοποιήσουν καὶ νὰ ἀμφισβητήσουν τὴν ἀξία καὶ συνεισφορά τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων στὴν ἀνθρωπότητα. Τὸ ἰδεῶδες του εἶναι ὁ Σωκράτης, καὶ δὲ διστάζει νὰ μιλήσῃ «ἔξω ἀπὸ τὰ δόντια» γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ «κατάντια» τῆς ἀμερικανικῆς διανόησης καὶ ἀκαδημαϊκῆς ἀνώτερης ἐκπαίδευσης.

«Πολυπολιτισμὸς» - «μεταμοντερνισμός»: Μιὰ παιδαριώδης «μύδα»

- *Θὰ μπορούσατε νὰ σχολιάσετε τὶς δύο σύγχρονες τάσεις τοῦ «Μεταμοντερνισμοῦ» καὶ τῆς «Πολυπολιτισμικότητας», οἱ ὁποῖες καὶ ἐπηρεάζουν τὰ τελευταῖα χρόνια τὴν ἀκαδημαϊκὴ δραστηριότητα στὶς ΗΠΑ;*

Ὁ μεταμοντερνισμὸς εἶναι μιὰ παιδαριώδης καὶ διανοητικῶς στεροῦμενη συνάφειας καὶ συνοχῆς μύδα, τῆς ὁποίας οἱ ἀνακολουθίες καὶ τὰ λάθη ἐντοπίζονται εὐκόλα. Ἐν συντομίᾳ ὁ μεταμοντερνισμὸς ἀρνεῖται τὴν πιθανότητα τῆς εὐσταθοῦς ἀλήθειας, τοῦ νοήματος καὶ γνωρίσματος κ.λπ., ἀλλὰ φυσικὰ ἀποτελεῖ μιὰ ἰδεολογία, ποὺ ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι μεστή σὲ νοήματα καὶ ἀλήθεια. Μοῦ θυμίζει ἓνα σόφισμα, ποὺ εἶπε ἓνας ἀρχαῖος Ἕλληνας: «Ὅλοι οἱ Κρητες εἶναι ψεῦτες.» Κι αὐτὸ τὸ εἶπε ἓνας Κρητικὸς! Ὁ μεταμοντερνισμὸς δὲν εἶναι

εἶναι οὐρὰ ἢ λεκάνη καὶ πόδια, αὐτὸ εἶναι ὄντως διαφορετικὸ, ἀλλὰ ὄχι τόσο ὅσο θὰ νόμιζε κανεὶς. Αὐτὸ τὸ φαινόμενο τῶν «ἐπαναλαμβανόμενων μονάδων» μὲ ἢ ἄνευ διαφοροποιήσεων (ὁμομεταμέρεια ἢ ἑτερομεταμέρεια) προκύπτει, ἂν δεχθοῦμε μιὰ ἐξελικτικὴ πορεία. Ἀλλιῶς πρόκειται γιὰ συνειδητὴ ἐπιλογὴ ἐνὸς κατασκευαστῆ, ποὺ ἀντελήφθη τὶς δυνατότητες τέτοιας σχεδίασης.

Προσέξτε, ὄχι ἐνὸς παντοδύναμου καὶ παντογνώστη «Δημιουργοῦ», ἀλλὰ ἐνὸς ἀπλοῦ σχεδιαστῆ (ὅπως π.χ. σήμερα εἶναι ἓνας ἀεροναυπηγός), ποὺ ὁμως διέθετε καλύτερη τεχνολογία βιοοργανικῶν μέσων καὶ πληροφοριῶν.

Τὸ ζητούμενο δὲν εἶναι τὸ ἂν παρουσιάζονται προβλήματα καὶ κενὰ καὶ ἂν εἶναι ἀνεξήγητα, δυσεξήγητα ἢ εὐλόγα στὶς διάφορες θεωρίες τῆς ἐξέλιξης. Τὰ κενὰ (παρτηρούμενα μόνο ἔνεκα τῶν ἀπολιθωμάτων, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς δὲν εἶναι παρὰ ἐνδεικτικὸς τῆς ποσοτικῆς ἀπουσίας ὁργανισμῶν, καὶ αὐτὸ μὲ διάφορους περιορισμοὺς ποὺ καθιστοῦν ἀσυνεχὴ τὴ σχέση, καθὼς μύριοι παρὰγοντες εἰσέρχονται στὴ δημιουργία ἀπολιθώματος, τὴ διατήρησή του καὶ τὴν ἀνακάλυψή του) εἶναι γεγονός, ἂν καὶ φυσικὰ δὲν ἀποτελοῦν ἀποκλειστικὸ κανόνα. Ὑπάρχουν πολλὲς ἐξαιρέσεις, ὅπου συνδυετικοὶ κρῖκοι ἔχουν βρεθῇ ἀκό-

κάτι καινούργιο. Πρόγονοί του υπῆρξαν οἱ ριζοσπαστικοὶ Σοφιστὲς στὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 5ου αἰῶνα π.Χ.

Ὁ πολυπολιτισμὸς ἀποτελεῖ τὸ κληροδότημα τοῦ ρομαντικοῦ ἐθνικισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀναδύθηκε τὸν 19ο αἰῶνα καὶ τοῦ ὁποῖου ὁ τερατώδης ἀπόγονος περιλαμβάνει τὸν φασισμό. Ἡ ἰδέα ὅτι οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ καθορίζονται καὶ ἀποκοτῶν ἀξία ἀπὸ τὴν τυχαία γέννησή τους σὲ ὠρισμένη ἐθνικὴ κατηγορία – ἢ ὁποία διέπεται ἀπὸ μυστικιστικὲς καὶ μοναδικὲς ιδιότητες – εἶναι ἀσυμβίβαστη μὲ τὴν ἐλεύθερη δημοκρατία, ἢ ὁποία ἀντιμετωπίζει τὰ ἄτομα ὡς θέμα δικαιωμάτων, ὄχι ὁμάδων (σ.σ.: *the locus of rights, not groups*).

Ὁ πολυπολιτισμὸς «αὐγατίζει» τὴν πολιτικὴ τῶν ταυτοτήτων, τὴν προσπάθεια νὰ διασφαλισθοῦν προνόμια, δικαιώματα κ.λπ. γιὰ ὁλόκληρες κατηγορίες. Τελικῶς αὐτὲς οἱ κατηγορίες στὶς Η.Π.Α. στοιχειοθετοῦνται πάνω στὸν ἄδικο κατατρεγμὸ. Οἱ ὁμάδες ἔχουν ἐγκυρότητα, ἐπειδὴ προφανῶς εἶναι θύματα καταπίεσης καὶ ἀποκλεισμοῦ. Κατὰ συνέπεια ὁ πολυπολιτισμὸς ὑποῦλως θεσμοθετεῖ τὴν κατωτερότητα, καθὼς τὸ θῦμα εἶναι ἐξ ὀρισμοῦ λιγώτερο ἰσχυρὸ ἀπὸ τὸ θύτη.

Οἰκτρῶς ἀνεπαρκὲς ἡ ἀμερικανικὴ Διανόηση

- Γιατὶ κατὰ τὴ γνώμη σας αὐτὲς οἱ τάσεις δημιουργήθηκαν καὶ νίοθετήθηκαν ἀπὸ «ἡχηρὰ» ὀνόματα καθηγητῶν καὶ πῶς ἡ ἀκαδημαϊκὴ κοινότητα ἀποδέχεται τὸ ἐπιστημονικὸ ψεῦδος (μὲ ψευδοεπιστημονικὰ ἐπιχειρήματα

μη καὶ ὡς ἀπολιθώματα. Τὸ ζητούμενο εἶναι ὅτι ἐπιστήμονες (ἓνας ἦταν καθηγητὴς τῆς Γενετικῆς σὲ ἀμερικανικὸ ἴδρυμα) ἐμφανίζονται στὴ σειρὰ καὶ ἐπιδεδαιώνουν τὸ ὅτι ἡ ἄποψη τῆς «Δημιουργίας» εὐσταθεῖ, καὶ μάλιστα ὅπως ἀναφέρεται στὴν Ἀγία Γραφή. Ἐκκλησιαστικό.

Ὁ κύριος αὐτὸς πληροφόρησε τὸ κοινὸ ὅτι ἡ μεταβολὴ τοῦ μιτοχονδριακοῦ DNA, μὲ βάση τὴν ὁποία εἶχε ὑπολογιστῇ ὁ χρόνος ἐμφάνισης τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ ὅτι ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἦταν θηλυκὸς καὶ νέγρος (ἀλήθεια, πῶς τεκνοποίησε; σὲ συνουσία μὲ ἀρσενικὸ πίθηκο;) εἶναι 20 φορές ταχύτερη ἀπὸ ὅ, τι πιστευόταν καὶ οὕτως ἡ ἐμφάνιση τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ τοποθετηθῇ περὶ τὸ 4.000 π.Χ. Τυχαία εἶναι ἡ ἡμερομηνία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης γιὰ τὴ «δημιουργία» τοῦ Ἀδάμ ἀπὸ τὸν Γιαχβέ;

Τὸ ἐνδιαφέρον εἶναι ὅτι περὶ τῆς Μάυρης Εὐᾶς οὐδέν. Ἡ ἐκπομπὴ δὲν μᾶς πληροφόρησε, κατὰ πόσον τελικὰ ὁ Ἀδάμ (τοῦ ὁποῖου τὸ φέρετρο ἀπὸ ἀλάστρο μάθαμε ὅτι θρῆθηκε στὴν Κιβωτὸ τοῦ Νῶε, ὅπως ἄλλωστε ὑπαγόρευαν τὰ «Ἀπόκρυφα Εὐαγγέλια») ἦταν νέγρος ἢ θηλυκὸς (ὑποτίθεται ὅτι ἡ ἐβραϊκὴ πρωτότυπη ἱστορία δὲν ἀναφέρει τίποτα περὶ πλευροῦ γιὰ δημιουρ-

καὶ τεχνικές) στὰ ἀμερικανικὰ πανεπιστήμια;

1. Οἱ Ἀμερικανοὶ διανοούμενοι, κυρίως στὶς ἀνθρωπιστικὲς ἐπιστῆμες, εἶναι οἰκτροῦς ἀνεπαρκεῖς διανοητικὰ καὶ κατὰ συνέπεια εὐάλωτοι στὴ μόδα καὶ στὴν τρέλλα τῆς ἐποχῆς. Ἐπιπλέον οἱ συνθηκὲς πρόσληψης, προώθησης, θητείας, διασφάλισης ἐπιδομάτων καὶ ὑποτροφιῶν κ.λπ. καθιστοῦν ἀναγκαῖες τὶς δημοσιεύσεις, ἀκόμη καὶ ὅταν δὲν ἔχουν τίποτε νέο νὰ ποῦν!

Ἡ μεταμοντέρνα καὶ μεταδομικὴ θεωρία προσφέρει ἀκαταλαβίστικη φρασεολογία καὶ «καραμέλλες» οἱ ὁποῖες ἐπιτρέπουν στὸ μελετητὴ νὰ δημιουργήσῃ τὴν αὐταπάτη τῆς καινοτομίας, τοῦ νεωτερισμοῦ.

2. Ὁ μεταμοντερνισμὸς ἐπίσης ἀποκαλύπτει τὴν ἀποτυχία τῆς αὐτοκυριαρχίας, ἡ ὁποία ταλανίζει τοὺς διανοητὲς τῆς Δύσης στὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ αἰῶνα μας καὶ οἱ ὁποῖοι ἔχουν χάσει τὴν πίστη τους στὰ ἰδανικά τους (:ὀρθολογισμὸς, φιλελεύθερη δημοκρατία). Τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπολαμβάνουν τὰ ὀφέλη τῆς ἐλευθερίας, τῆς ὕλικῆς εὐμερείας κ.λπ. προσθέτει τὴν εὐθύνη τῆς ὑποκρισίας σ' αὐτὴ τὴ σκάρτη διανόηση.
3. Ὁ πολυπολιτισμὸς, πιστεύω, ἀποτελεῖ ἀποτέλεσμα τῆς θεσμοθέτησης τῆς πολιτικῆς ταυτοτήτων (*identity politics*) μέσῳ τῆς δημιουργίας τμημάτων πού ἐστιάζουν τὸν ἀντικειμενικὸ τους στόχο στὴν ἐθνικὴ ταυτότητα ἀντὶ τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσης καὶ πειθαρχίας. Ἡ ἐνοχὴ τῶν Λευκῶν φυσικὰ διευκολύνει αὐτὴ τὴ διαδικασία. Οἱ ἀκαδημαῖκοι, ἔνοχοι γιὰ τὰ

γία τῆς Εὐρᾶς) καὶ ὅτι ὁ Κῆπος τῆς Ἑδὲμ ἦταν στὴν Ἀφρική...

Τὸ πρᾶγμα δὲν θὰ ἦταν σοδαρό, ἂν στὴ διαδικασία δὲν μετεῖχαν ἐπιστήμονες πού διδάσκουν σὲ πανεπιστήμια τῶν ΗΠΑ. Καταλαβαίνετε, τί ἐπιστήμονες δγαίνουν ἀπὸ τοὺς κοσμοκράτορες; Στὴν προσπάθεια ἀνατροπῆς τῆς θέσης ὁμοιότητας μεταξὺ τοῦ χιμπατζῆ καὶ τοῦ ἀνθρώπου ὁ προαναφερθεὶς ἀνέφερε ὅτι ἡ ὁμοιότητα γενετικοῦ ὕλικου μεταξὺ ἐνὸς ἀνθρώπου καὶ τῶν γονέων του εἶναι μικρότερη ἀπὸ τὴν φημολογούμενη μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ χιμπατζῆ (93% καὶ 98% ἀντίστοιχα). Φυσικὰ ἐδῶ ὑπάρχουν μερικὰ πολὺ ἐνδιαφέροντα σημεῖα. Ὁ τύπος καὶ ἡ θέση τῶν διαφορῶν (σύμφωνα μὲ τὴν κλασικὴ μοριακὴ βιολογία) ἔχουν πολὺ μεγαλύτερη σπουδαιότητα ἀπὸ τὸν ἀκριβῆ ἀριθμὸ τῶν διαφορῶν, ἐνῶ γενικῶς τὸ θέμα τῆς ὁμοιότητος εἶναι πολὺ περιέργο, καθὼς τὸ ἀνθρώπινο DNA μὲ τὶς σημερινὲς γνώσεις εἶναι σὲ μεγάλο βαθμὸ «σιωπηλό» καὶ ἐλάχιστο ποσοστὸ του κωδικοποιεῖ γονίδια. Συνεπῶς, καθὼς ὅλο τὸ ὑπόλοιπο θεωρητικὰ δὲν ἔχει κωδικοποιῶ λειτουργία, εἶναι ἀπλᾶ ἀδύνατο νὰ συγκριθῇ (κατὰ τὴ Θεωρία τῆς Ἐξέλιξης, πού λαμβάνει ὑπόψη τὶς μεταλλάξεις καὶ τὴ σταθεροποίησή τους σὲ ἓνα πληθυσμὸ) μὲ ὁποιοδήποτε

προνόμια που απολαμβάνουν, αισθάνονται καλύτερα, προσυπογράφοντας την ποικιλομορφία (*diversity*) την όποια, χωρίς να τη διαθέτουν, υποχρεούνται να διώσουν στην καθημερινή τους ζωή.

Ο Ανατολισμός συκοφαντεί τη Δύση

- Γιατί οί σύγχρονοι ακαδημαϊκοί προσπαθούν να ελαχιστοποιήσουν ή και να αμφισβητήσουν την προσφορά του Αρχαίου Έλληνικού Κόσμου στο Δυτικό Πολιτισμό;

Ο πολυπολιτισμός στηρίζεται στην ιδέα ότι η Δύση είναι δυσλειτουργική και ιδιαιζόντως φαύλη· και από τη στιγμή που οί αρχαίοι Έλληνες βασικώς επινόησαν τη Δύση, είναι υπεύθυνοι και ένοχοι για τὰ ἴδια ἐγκλήματα! Περιττό να σχολιάσουμε αυτή την ανιστόρητη και ψευδή άποψη.

Δεν υπάρχει βιώσιμη λύση έξω από την Έλληνικότητα

- Τα έλληνικά ιδεώδη πιστεύετε πώς παραμένουν ζωντανά σήμερα και εάν ναί, πώς μπορούν να συνεισφέρουν στη σύγχρονη κοινωνία;

Έλληνικά ιδεώδη: Έλευθερία του ατόμου, συναινετική κυβέρνηση, όρθολογισμός και κριτική συνείδηση δεν είναι μόνο ζωντανά, αλλά έχουν θριαμβήσει στο βαθμό που δεν υπάρχουν άλλες άληθινά βιώσιμες έναλλακτικές λύσεις.

άλλο κωδικοποιό ή μη άλλον όργανισμοῦ.

Και πάνω σέ όλα αυτά τελευταία ομάδες έρευνητών κινούμενες στην αίχμη της μοριακής βιολογίας προτείνουν ότι σημαντικό δεν είναι μόνο τó ιεραρχικό θέμα και ή γραμμική τοποθέτηση ενός τμήματος DNA ή γονιδίου αλλά και ή τρισδιάστατη έντόπισή του στο χώρο του πυρήνα (κάτι που δεν αναγνωρίζεται και δεν εξετάστηκε ποτέ από την κλασική μοριακή βιολογία).

Για να μην σās κονράζω, είναι γνωστό ότι έπιστήμονες παραποιούν τὰ στοιχεία, για να ταιριάζουν στίς θεωρίες τους ή στα συμφέροντά τους. Άλλά από αυτό μέχρι να φτάσουμε στην ξεκάθαρη προσπάθεια έπιβολής μέσω έπιστήμης μιās νέας θεοκρατίας βασισμένης στα σκοτεινότερα έδάφια της Παλαιάς Διαθήκης υπάρχει μιὰ απόσταση.

Δρ Μανούσος Καμπούρης

Μεταδιδακτορικός υπότροφος

Cancer Institute of New Jersey

Ένωμένες Πολιτείες Άμερικής

Ἄκόμη καὶ οἱ θρησκευτικοὶ πολιτισμοὶ ὅπως τὸ Ἰσλάμ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴ Δυτική Ἐπιστήμη καὶ ἀγωνίζονται νὰ διαφυλάξουν τὴν ἰδέα τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας μακριὰ ἀπὸ τὸ λαό τους. Τοιοῦτοτρόπως καθίσταται ἀκόμη πιὸ ἀναγκαῖο, αὐτὰ τὰ (ἐλληνικά) ἰδεώδη καὶ οἱ πηγές τους νὰ διδαχθοῦν, μελετηθοῦν καὶ νὰ τιμηθοῦν.

Ἄτομικὴ ἐλευθερία ἢ θεοκρατία καὶ φολκλόρ;

- *Ποῦ μᾶς ὁδηγεῖ ἡ παγκοσμιοποίηση. Πῶς ἐσεῖς τὴν ὁραματίζεσθε;*

Ἐνας αἰσιόδοξος θὰ ὑποστήριζε ὅτι ἡ παγκοσμιοποίηση θὰ ὁδηγήσῃ τὶς ἀξίες τῆς Δύσης σὲ κάθε ἄνθρωπο τοῦ πλανῆτη, πὺν σημαίνει: ὕλικὴ εὐημερία καὶ ἀτομικὴ ἐλευθερία γιὰ ὅλους. Ὡστόσο ἓνας ἀπαισιόδοξος θὰ μπορούσε νὰ προσθέσῃ ὅτι τὸ κόστος θὰ ἦταν τεράστιο: ἀπόρριψη τῆς θρησκείας, τοῦ παραδοσιακοῦ πολιτισμοῦ κ.λπ. Θὰ πρέπει νὰ θυμώμαστε ἐπίσης ὅτι ἀκόμη ἐξετάζεται, ἐὰν τὸ περιβάλλον μπορεῖ νὰ στηρίξῃ τέτοια ἀνάπτυξη ἢ ἐὰν ἡ ἐν λόγω ἀνάπτυξη εἶναι οἰκονομικὰ ἐφικτὴ στὸν Τρίτο Κόσμο.

Ὁ κόσμος πρέπει νὰ κάνῃ μία σκληρὴ, στυγνὴ ἐπιλογή: νὰ ἀπολαύσῃ τὴν ὕλικὴ ἄνεση, ὑγεία, διατροφή, ἐλευθερία κ.λπ. μὲ τὸ τίμημα νὰ χάσῃ τοὺς παραδοσιακοὺς πολιτισμοὺς ἢ νὰ διατηρήσῃ τὸ παλαιὸ τρόπο ζωῆς καὶ νὰ ζήσῃ μὲ τὴν πείνα, τὴν πολιτικὴ καταπίεση κ.λπ. Ἐπιχειρήματα μποροῦν νὰ τεθοῦν καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρές, ἀλλὰ ὁ μεγάλος ἀριθμὸς μεταναστῶν πὺν ἐγκαταλείπουν τὸν Τρίτο Κόσμο γιὰ τὴ Δύση ὑποδεικνύει ὅτι οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι θὰ ἐπιλέξουν τὴν ὕλικὴ ἄνεση καὶ ἐλευθερία παρὰ τὴν πολιτιστικὴ τους κληρονομιά.

Ἐμεῖς στὴν Ἀμερικὴ ἔχουμε ἐπὶ ἄρκετὸ χρόνον βιώσει αὐτὴ τὴν ἐπιλογή: οἱ γονεῖς τῆς μητέρας μου προήρχοντο ἀπὸ τὴν Ἰταλία, κανένα ὅμως ἀπὸ τὰ ἐγγόνια τους δὲν ὁμιλεῖ τὴν Ἰταλικὴν – τὰ περισσότερα παντρεύτηκαν μὲ συζύγους ἄλλης ἐθνικότητας. Αὐτὸ εἶναι λυπηρό, ἀλλὰ δὲν τοὺς εἶχε ἀπομείνει τίποτα στὴν Ἰταλία μετὰ τὸν Α΄ Παγκόσμιον Πόλεμον.

Τὸ ἰδεῶδες Σωκράτης καὶ τὰ «πολιτικὰ ροκανίδια»

- *Ἀρκετοὶ συνάδελφοί σας σᾶς χαρακτηρίζουν «συντηρητικό»...*

Οἱ Ἀμερικανοὶ ἀκαδημαϊκοὶ χρησιμοποιοῦν τὸν χαρακτηρισμὸ «συντηρητικός» ὡς ἓνα στίγμα, γιὰ νὰ ἀποφύγουν νὰ δώσουν ἐπιχειρήματα. Εἶμαι συντηρητικὸς σὲ ὠρισμένες μου ἀπόψεις καὶ φιλελεύθερος σὲ ἄλλες. Τὸ ἰδεῶδες μου εἶναι ὁ Σωκράτης: ἀμφισβητῶ τὰ πάντα, ἀναζητῶ τὴν ἀλήθεια καὶ ἀφήνω τὰ πολιτικὰ «ροκανίδια» νὰ πέσουν, ὅπου μποροῦν.

Τὰ ΜΜΕ τῶν ΗΠΑ ἐπιδεινώνουν τὴν κατάσταση

• *Γιατί, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἡ πρόσβασις στὴ γνώση καὶ τὶς πληροφορίες σήμερα εἶναι πιὸ προσιτή, ἡ ἀνθρωπότητα ὁλοένα καὶ περισσότερο ἔχει τὴν τάση νὰ προσδίδῃ ἀξιοπιστία σὲ ἐσφαλμένες ἰδέες καὶ ἰσχυρισμούς;*

Ἡ ἀμερικανικὴ ἐκπαίδευσις εἶναι τόσο κακὴ, ἐλάχιστοι ἄνθρωποι ἔχουν τὴ γνώση ἢ τὴν κριτικὴ ἱκανότητα νὰ ξεχωρίσουν τὴν ψευδῆ γνώση ἀπὸ τὴν ἀληθινή. Τὰ ΜΜΕ ἐπιδεινώνουν τὸ πρόβλημα αὐτὸ μὲ τὶς ἀπατηλὰς εὐχάριστες εἰκόνες, μὲ τὶς ὁποῖες βομβαρδίζουν τὴν κοινωνία μας ἀπευθυνόμενοι στὸ συναίσθημα.

• *Αὐτὴ ἡ διάδοσις ψευδῶν ἰδεῶν καὶ «γνώσης» σ' αὐτὴ τὴν ἱστορικὴ φάση, ποὺ διανύουμε, εἶναι ἐπικίνδυνη καὶ γιατί;*

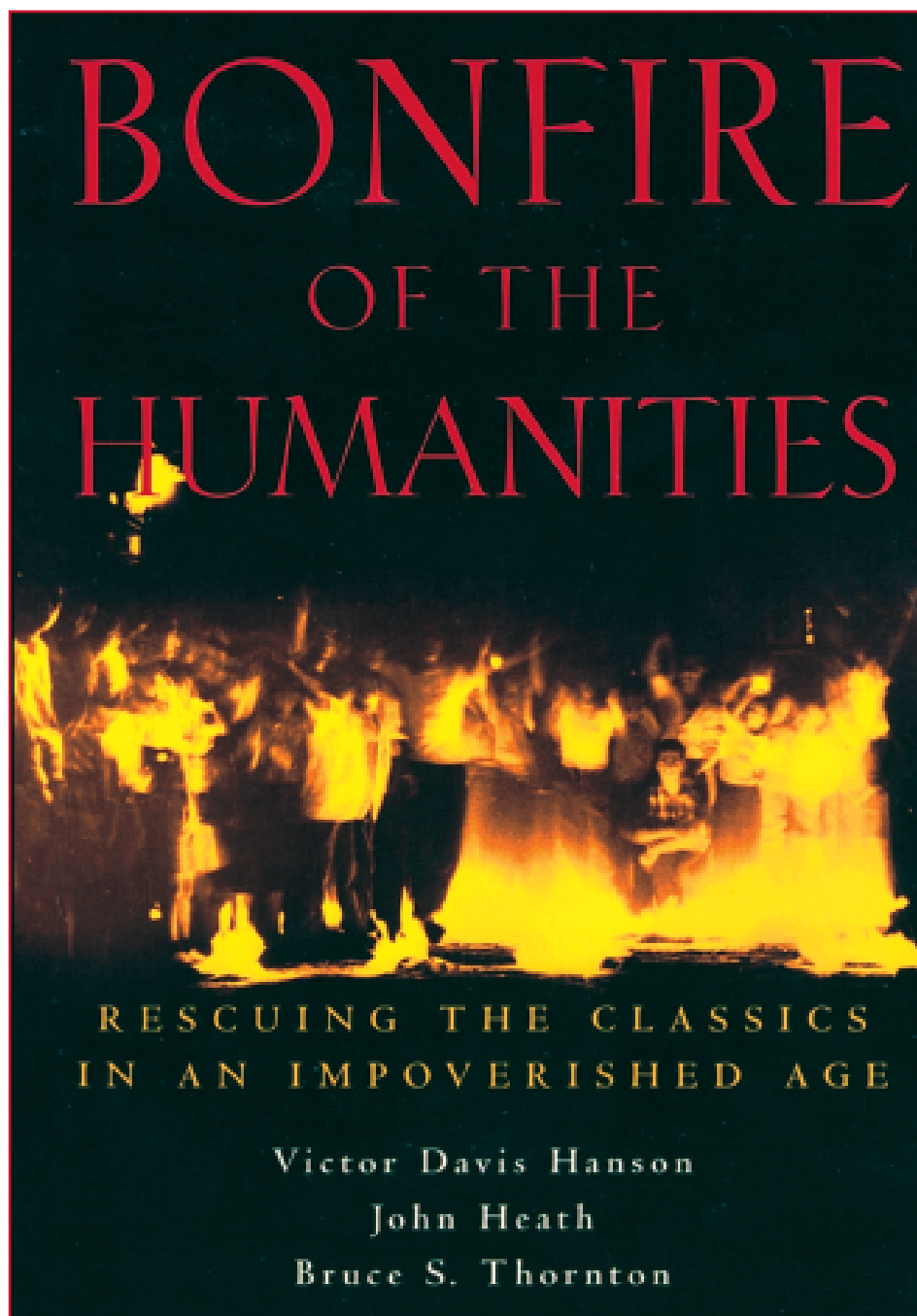
ΜΜΕ: Οἱ ἄσχημες ἰδέες μποροῦν νὰ μεταδοθοῦν αὐθωρεὶ πανταχοῦ μὲ μία μορφή ἢ ὁποία δὲν ἐνθαρρύνει τὴν κριτικὴ ἀνάλυσις.

• *Ποιά μπορεῖ νὰ εἶναι τὰ θεραπευτικὰ ἀντίδοτα στὶς πνευματικὰς τοξίνες τῆς ἐποχῆς μας;*

Φέрте πίσω τοὺς Ἕλληνες! Μελετήστε τὴ λαμπρὴ γραμματεία τους, διότι ἐκεῖνοι ἀνακάλυψαν τὴν κριτικὴ σκέψιν καὶ προσδιώρισαν τὰ κύρια προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου, μὲ τὰ ὁποῖα παλεύουμε μέχρι σήμερα.

• *Πιστεύετε ὅτι ὑπάρχει μέλλον γιὰ τὶς Η.Π.Α. ὡς κυρίαρχο κράτος στὸν πλανήτη μας μὲ αὐτὴ τὴν εὐρεῖα ἀποδοχῇ δογμάτων σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἐκπαίδευσης, τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν ΜΜΕ;*

Ὅσο οἱ ἐπιστῆμες ἀντιστέκονται σὲ αὐτὰς τὶς τάσεις, ἡ στοιχειώδης στρατιωτικὴ, οἰκονομικὴ καὶ ἐρευνητικὴ ἐργασία θὰ πραγματοποιηθῇ καὶ τὸ γεγονός αὐτὸ θὰ διασφαλίσῃ τὴ συνέχισιν τῆς ἀμερικανικῆς κυριαρχίας. Περισσότερο μὲ ἀπασχολεῖ ὁ ἐκφραλισμὸς τῶν ἀξιῶν καὶ τῶν χαρακτῆρων. Ἐάν ποτὲ προκύψῃ κρίσις – γιὰ παράδειγμα ἐάν ὁ ἀμερικανικὸς στρατὸς ἀπαιτῆται νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἓναν πόλεμον ποὺ θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα σημαντικὸ ἀριθμὸ θυμάτων γιὰ τὴν Ἀμερικὴ –, δὲν εἶμαι σίγουρος γιὰ τὸ τί θὰ συνέβαινε ἢ ἐάν οἱ Ἀμερικανοὶ θὰ μποροῦσαν νὰ ὑποστοῦν τὶς θυσίας ποὺ ἔγιναν κατὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον. Ἀμερικανοὶ καὶ Εὐρωπαῖοι διαρκῶς «κακομαθαίνουν» στὴν ὑλικὴ ἀφθονία καὶ στὶς ὑψηλὰς προσδοκίας γιὰ τὴν ἀνθρώπινον εὐτυχίαν. Ξεχνοῦμε τὴν τραγικὴ σοφία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἀναγνώρισαν τοὺς περιορισμοὺς ποὺ τίθενται στὴν ἀνθρώπινον προσδοκίαν καὶ τὰ ἐπιτεύγματα, καὶ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς δοκιμασίας ἐξαιτίας αὐτῶν τῶν περιορισμῶν.

Τὸ ἐξώφυλλο τοῦ σπουδαίου ἔργου «*Bonfire of the Humanities*», πὸν κυκλοφόρησε στὶς ΗΠΑ. Συνδημιουργὸς του ὁ ἐξέχων διανοητὴς Μπρούς Θόρντον.

Λόγος ἀντὶ θεοκρατίας καὶ δογματισμοῦ

- Σ' αὐτὸ τὸ κοσμοϊστορικὸ, ἀποφασιστικὸ σημεῖο πὺν διανύει ἡ ἀνθρωπότης, θὰ ἔπρεπε οἱ Η.Π.Α. νὰ προτιμήσουν τὴν ἐλευθερίαν στὴ σκέψη, τὸ Λόγο καὶ τὴ λογικὴ ἀντὶ τοῦ παραλόγου, τοῦ μυστικισμοῦ, τῆς θεοκρατίας καὶ τῶν δογμάτων;

Ἀπολύτως. Ὁ πολιτικὸς πολιτισμὸς θὰ πρέπει νὰ εἶναι δύσπιστος καὶ ἐπιφυλακτικὸς μὲ τὸ παράλογο. – Ὁ Εὐριπίδης στὶς «Βάκχες» μᾶς δίδαξε τοὺς κινδύνους τοῦ μυστικισμοῦ, ὅπως ἐπίσης καὶ ὁ Θουκυδίδης στὴν περιγραφὴ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου στὴν Κέρκυρα. Καὶ ἰδιαιτέρως ἐμεῖς θὰ πρέπει νὰ εἴμαστε προσεκτικοὶ μὲ κάθε εἶδος μυστικισμοῦ, θεοκρατίας καὶ δόγματος, τὰ ὁποῖα θέτουν περιορισμοὺς στὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως καὶ τῆς γνώσεως, ἅξιες πὺν θυσιάζονται στὸ βωμὸ τῶν παραλόγων ὁραμάτων τῆς οὐτοπίας.

Ὁ Bruce Thornton σπούδασε Λατινικὰ καὶ Συγκριτικὴ Φιλολογία. Στὸ βιβλίο του «*Eros: The Myth of Ancient Greek Sexuality*» (Westview 1997) προσφέρει μίαν ἐκτενὴ καὶ ἀναλυτικὴ ἐξήγησιν τῆς ἀρχαίας σεξουαλικότητος, ἡ ὁποία ἀπορρίπτει τὰ συμπεράσματα τῶν μελετητῶν πὺν ἐπηρεάσθησαν ἀπὸ τὸν Michel Foucault. Ὅπως σχολιάζει ἡ καθηγήτρια Mary Lefkowitz: «*Πρόκειται γιὰ τὴν πιὸ ἀκριβὴ καὶ ἀναλυτικὴ μελέτη τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς ἐρωτικῆς ἐμπειρίας πὺν ἔχει ποτὲ γραφῇ στὴν ἀγγλικὴ γλῶσσα*».

Τὰ τελευταῖα χρόνια συγγραφεῖς ἔχουν ἀναλύσει τὰ προβλήματα τῆς ἀνωτάτης ἐκπαίδευσης. Ἐλάχιστοι ὅμως ἔχουν ἐξετάσει τὴν κρίσιν πὺν ὑφίσταται ὅσο οἱ συγγραφεῖς τοῦ «*Bonfire of the Humanities: Rescuing the Classics in an Improperished Age*». Μὲ παραστατικὸ καὶ καυστικὸ πολλὰς φορὲς τρόπο οἱ Victor Davis Hanson, John Heath, καὶ Bruce S. Thornton ἐστιάζουν στοὺς ἴδιους τοὺς ἀκαδημαϊκοὺς, στὶς φιλοδοξίες τους, στὴν ἀδιάκοπὴ αὐτοπροβολὴ καὶ τὴν ὑπερ-ἐξειδικευμένη καὶ ἀπρόσιτὴ ἐργασία τους – ὡς πηγὴ τῆς κρίσεως στὶς κλασικὰ καὶ ἀνθρωπιστικὰ ἐπιστῆμες. Οἱ συγγραφεῖς καλοῦν τοὺς καθηγητὰς νὰ ἀνταποκριθοῦν στὶς ἐπαγγελματικὰς τοὺς ὑποχρεώσεις ἀναγνωρίζοντας τὴν ἀξία τῆς προσιτότητας τοῦ συγγραφικοῦ ἔργου καὶ νὰ σεβαστοῦν τὴν κληρονομίαν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δημοκρατίας, πὺν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες κληροδότησαν στὴ Δύση.

Ὁ Ἀμερικανὸς καθηγητὴς ἔχει γράψει ἐπίσης τὰ βιβλία: «*Searching for Joaquin: Myth and History in California*», Encounter Books, Fall 2002, «*Humanities Handbook*», Prentice-Hall, 2000, «*Plagues of the Mind: The New Epidemic of False Knowledge*», Wilmington, DE: ISI Press, 1999.

Νάνσυ Μπίσα

Ο «ΠΟΛΙΤΗΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ» ΩΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΩΚΡΑΤΗ

Ὑπερχρονικὴ ἀπάντηση τῶν κλασικῶν στὴν παγκοσμιοποίηση καὶ τὸν «πολυπολιτισμὸ»

Τὸν τελευταῖο καιρὸ πολὺς εἶναι ὁ λόγος ποὺ γίνεται σχετικὰ μὲ τὴν παγκοσμιοποίηση καὶ τὶς λεγόμενες «πολυπολιτισμικὲς» κοινωνίες ποὺ ἀναγκαῖα θὰ προκύψουν ὡς συνέπεια αὐτῆς. Καὶ εἶναι κάποιοι διανοούμενοι οἱ ὁποῖοι, ἐνῶ ἀπὸ τὴ μία ἐμφανίζονται ὡς πολέμιοι τῆς παγκοσμιοποίησης, ἀπὸ τὴν ἄλλη οἱ ἴδιοι εἶναι οἱ θερμότεροι ὑποστηρικτὲς τῶν «πολυπολιτισμικῶν» κοινωνιῶν, στὶς ὁποῖες λαοὶ καὶ ἔθνη ἐντελῶς διάφορα καὶ ξένα μεταξὺ τους θὰ συμβιώνουν στὸ μέλλον ἄρμονικά.

Ὡστόσο οἱ περισσότεροι ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἐκφράζουν αὐτὲς τὶς ἀπόψεις δὲν τὶς θεμελιώνουν μὲ στοιχειώδη ἱστορικὴ γνώση γύρω ἀπὸ τὸ θέμα, ἐφόσον ἡ παγκοσμιοποίηση δὲν εἶναι ἓνα φαινόμενο πρωτοφανὲς στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας. Ἐχει ξανασυμβῆ στὸ παρελθόν στὸ πλαίσιο τῆς ρωμαϊκῆς κοσμοκρατορίας. Βεβαίως, ἐνῶ τὰ μεγέθη εἶναι ἀνάλογα τῶν ἐποχῶν, οἱ πληροφορίες ποὺ ἀντλοῦμε μέσα ἀπὸ τὰ κείμενα τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς φιλοσοφίας εἶναι ἀρχαῖες προειδοποιητικὲς γιὰ τὸ τί μᾶς περιμένει.

Ὅπως θὰ δοῦμε καὶ στὴ συνέχεια, οἱ κλασικοὶ Ἕλληνες τοποθέτησαν τὰ πράγματα στὴ λογικὴ καὶ πραγματικὴ τους δόξῃ ἔχοντας ὑπόψη τοὺς πάνω ἀπ' ὅλα τὶς ἀδυναμίες τῆς ἀπαιδευτῆς ἀνθρώπινης φύσης, οἱ ὁποῖες συνήθως προκαλοῦν παρανοήσεις, φοβίες, φανατισμοὺς καὶ παρεξηγήσεις, ποὺ μοιραῖα μὲ τὴ σειρά τοὺς ὁδηγοῦν σὲ φυλετικὲς συγκρούσεις.

Τί συμβολίζει ἡ ἐλληνικὴ ἀντίσταση στὸν Περσικὸ ἐξουσιασμὸ

Ἐχουμε συνηθίσει νὰ λέμε ὅτι ἡ ἀντίσταση τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Πλατέων στὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνα σὲ συνδυασμὸ καὶ μὲ τὴ μετέπειτα νικηφόρα ἀντίσταση τῶν ἐλληνικῶν πόλεων στοὺς Μηδικοὺς Πολέμους ἔσωσε τὸν πολιτισμὸ ἀπὸ τὴν ἀνατολίτικη βαρβαρότητα ποὺ πρέσβευε ἡ Περσία. Ὁ Πλάτων στοὺς

Ἡ Ἑλληνικὴ Σκέψη ἔχει παγκόσμια ἰσχὺ. Ὁ Ἕλληνας Σωκράτης δηλώνει: «Εἶμαι πολίτης τοῦ Κόσμου» (Πλάτων, εἰς Πλουτάρχου, «Περὶ Φυγῆς» 600 F). Ἀντίγραφο ρωμαϊκὸ ἐλληνικοῦ ὀρειχάλκινου πρωτοτύπου, πού εἶχε φιλοτεχνηθῇ λίγο μετὰ τὸ θάνατό του τὸ 399 π.Χ. (Μουσεῖο Βατικανού, Ρώμη.)

«Νόμους» του μᾶς δίνει και μία ἄλλη διάσταση ἐκείνου τοῦ ἀγῶνα, ἡ ὁποία, ὅπως τὴν περιγράφει ὁ ἴδιος, ἦταν μία μάχη καὶ κατὰ τοῦ «πολυπολιτισμοῦ» τῆς τότε ἐποχῆς.

«Πραγματικά, ὅταν λέμε ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀπέκρουσαν τὸν ἐχθρό, δὲν μιλάμε σωστά. Ἄν δὲν ὑπῆρχε ἡ κοινὴ ἀπόφαση Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν νὰ ἀντισταθοῦν στὸν κίνδυνο τῆς δουλείας, θὰ εἴχαμε τώρα ὀλοκληρωτικὴ ἐπιμειξία ἀνάμεσα σὲ ὅλες τὶς ἐλληνικὲς φυλὲς ἀλλὰ κι ἀνάμεσα σὲ Ἕλληνες καὶ βαρβάρους – καὶ τὸ ἀντίστροφο. Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶχε γίνε ἀνάμεσα στοὺς λαούς, πὺν εἶναι σήμερα ὑπόδουλοι στοὺς Πέρσες· οἱ διάφορες φυλὲς διασπάστηκαν καὶ μετὰ ἀνακατεύτηκαν μὲ τὶς ἄλλες, σχηματίζοντας νέες κοινότητες» (Πλάτων,

«Νόμοι», 693α).

Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν ἀντιστάθηκαν στὴ δουλεία, ἡ ὁποία μεταξὺ ἄλλων δεινῶν θὰ ἔφερνε καὶ τὴν πλήρη ἀπώλεια τῆς ἐθνικῆς τους συνείδησης. Μόνος δρόμος, ὅπως ἔδειξαν μὲ τὸ παράδειγμά τους οἱ Ἕλληνες, εἶναι ἡ ἀντίσταση σὲ μιὰ τέτοια πολιτισμικὴ καταστροφή.

Οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι μιλοῦν γιὰ τὴ σύνθεση τῆς κοινωνίας

Ὁ Πλάτων καὶ ὁ ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὶς πλατωνικὲς θέσεις Πλούταρχος δείχνουν τὴν ἀντίθεσή τους πρὸς τὸ μοντέλο των πολυπολιτισμικῶν πόλεων. Τὸ θεωροῦν καταδικασμένο ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀδιέξοδο γιὰ ὅποιον ἐπιχειρήσῃ νὰ τὸ ἐφαρμόσῃ. Οἱ μαρτυρίες τῶν δύο φιλοσόφων εἶναι σημαντικώτατες, διότι, ἐνῶ ἀπέχουν μεταξὺ τους περίπου πέντε αἰῶνες, βλέπουμε νὰ ὑποστηρίζουν – κατ’ ἀναλογία – τὰ ἴδια τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀπήχηση καὶ στὴν ἐποχὴ μας, πράγμα πού σημαίνει ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φύση καὶ οἱ κοινωνίες ἔχουν παραμείνει ἀμετάβλητες στὶς βασικὲς τους δομὲς ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς ἐποχές.

Ὁ Πλάτων, ἀναφερόμενος στὶς προϋποθέσεις καὶ τὶς διαδικασίες πού προηγοῦνται τῆς ἰδρύσεως μιᾶς πόλης, γράφει χαρακτηριστικὰ γιὰ τὸ ἀρνητικὸ ἐνδεχόμενο οἱ ὑπόψηφιοι πολῖτες νὰ προσέρχονται ἀπὸ διαφορετικοῦ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου πόλεις, ἀκόμα καὶ ἂν εἶναι ὅλοι Ἕλληνες. Ἄς μὴν λησμονοῦμε ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Πλάτωνα, ἀλλὰ καὶ σήμερα ἀκόμα, οἱ κατὰ τόπους Ἕλληνες πέρα ἀπὸ τὴν κοινὴ ἐθνικὴ συνείδηση καὶ τὶς πανελλήνιες συνήθειες πού τοὺς συνδέουν ἔχουν καὶ τὰ ιδιαίτερα τοπικὰ τους ἔθιμα καὶ ἀντιλήψεις, πού πολλὰς φορὲς δὲν συμβαδίζουν μὲ τὰ ἔθιμα καὶ τὶς συνήθειες ἄλλων περιοχῶν τῆς Ἑλλάδας.

«Τότε δὲν θὰ εἶναι εὐκόλο γιὰ τὶς Κρητικὲς πόλεις νὰ ιδρύσουν τὴν ἀποικία τους. Γιατὶ οἱ ἀποικοὶ δὲν ἔχουν τὴν ἐνότητα ἐνὸς σμήνους μελισσῶν· δὲν εἶναι λαὸς ἀπὸ μιᾶ συγκεκριμένη περιοχὴ μὲ ἀμοιβαῖες καλὲς διαθέσεις ἀνάμεσα σ’ αὐτοὺς πού μένουν πίσω καὶ σ’ ἐκείνους πού φεύγουν ἀναγκασμένοι ἀπὸ τὴ στενότητα τοῦ χώρου ἢ ἀπὸ ἄλλες παρόμοιες δυσκολίες. Μερικὲς φορὲς ἓνα μέρος τῆς πόλης, διωγμένο ἀπὸ ἐμφύλιους σπαραγμούς, ἀναγκάζεται νὰ φύγῃ καὶ νὰ πάῃ σὲ ἄλλο τόπο. Σὲ κάποια περίπτωσι μετανάστευσε ὁλόκληρη ἡ πόλις, ὅταν νικῆθηκε ἀπὸ ἰσχυρότερους ἀντιπάλους. Μ’ αὐτὲς τὶς συνθήκες ἄλλοτε εἶναι σχετικὰ εὐκόλο καὶ ἄλλοτε μᾶλλον δύσκολο νὰ ιδρυθῇ μιᾶ πόλις καὶ νὰ θεσπιστοῦν οἱ νόμοι τῆς. Ὅταν ἓνας λαὸς μιλήσῃ τὴν ἴδια γλῶσσα καὶ ὑπακούῃ στοὺς ἴδιους νόμους, δημιουργεῖται ἓνα συναίσθημα ἀδελφοσύνης, ἀφοῦ ὅλοι κάνουν τὶς ἴδιες θρησκευτικὰς καὶ ἄλλες τελετές.(...) Ἀπ’ τὸ ἄλλο μέρος τὰ ἄτομα πού ἔχουν συγκεντρωθῇ ἀπὸ διάφορες περιοχὲς ἴσως νὰ φανοῦν περισσότερο πρόθυμα νὰ ὑπακούσουν σὲ ἓνα νομικὸ κώδικα, ἀλλὰ θὰ χρειαστῇ πολὺς καιρὸς, γιὰ νὰ ἀποκτήσουν σύμπνοια, ὅπως τὰ ἄλογα πού εἶναι ζεμένα μαζί» («Νόμοι» 708 b-d).

Σημειώνουμε ὅτι ὁ Πλάτων ἀναγνωρίζει τὶς παραπάνω δυσκολίες γιὰ τὴ σωστὴ λειτουργία μιᾶς πόλης - κράτους ἔχοντας στὸ νοῦ του σύνθεση πληθυσμοῦ ἀπὸ διαφορετικὰ μέρη τῆς Ἑλλάδας, δηλαδὴ μὲ διαφορετικὰ ἔθιμα, τοπικὲς παραδόσεις, ἠθικὲς ἀντιλήψεις τῆς καθημερινότητος κ.λπ.

Καὶ φυσικὰ εἶχε δίκιο. Ὅποιος μελετήσῃ τὶς κοινωνικὲς δομὲς τῆς σημερινῆς Ἀθήνας, ἢ ὁποία μετατράπηκε σὲ ἓνα χωνευτήρι τῶν Ἑλλήνων, μπορεῖ μὲ ἀνεσῆ νὰ διαπιστώσῃ ὅτι στὴ μεγαλόπολιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔχουν πλέον πλήρως χαθῇ ὄχι μόνο τὰ τοπικὰ παραδοσιακὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα τῆς ἴδιας τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπολοίπων Ἑλλήνων ποὺ ἤρθαν νὰ κατοικήσουν σὲ αὐτήν. Ἐπίσης ἡ συγκέντρωση πληθυσμοῦ μὲ διαφορετικὲς νοοτροπίες ἐντὸς τοῦ λεκανοπεδίου ἀλλοίωσε καὶ τοὺς ἰδίους τοὺς πολῖτες. Βεβαίως τὸ γεγονός ὅτι μέχρι πρὶν μία δεκαετία ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀθήνας ἦταν τοῦλάχιστον ἁμιγῶς ἑλληνικὸς εἶχε περιορίσει τὴν πολιτισμικὴ ἀλλαγὴ, ἐφόσον τὰ πανελλήνια ἔθιμα εἶχαν παραμείνει ἀλώβητα, ἀλλὰ ὑπῆρχε καὶ ἡ κοινὴ ἐθνικὴ συνείδηση μεταξὺ τῶν πολιτῶν ὡς ἓνας ἰσχυρότατος συνδετικὸς κρίκος.

Τί συμβαίνει ὁμως, ὅταν σὲ μία πόλιν ἀρχίζουν καὶ ἔρχονται ἐπὶ ἴσοις ὅροις ἄλλοεθνεῖς; Ὁ Πλούταρχος, ποὺ ἔζησε κατὰ τὰ ρωμαϊκὰ χρόνια καὶ εἶχε γνωρίσει τὶς πόλεις τοῦ ρωμαϊκοῦ «ἱμπερίου», ἐντὸς τῶν ὁποίων ζοῦσαν ἄνθρωποι ἀπ' ὅλα τὰ μέρη καὶ τὰ ἔθνη τῆς αὐτοκρατορίας, ἐφαρμόζοντας τὶς θέσεις τοῦ Πλάτωνα στὴ σύγχρονη τοῦ πραγματικότητά καταλήγει στὸ παρακάτω πόρισμα:

«Οἱ πολλὰ καὶ ποικίλεις ποιότητες, ποὺ περικλείουν ἀντιθέσεις καὶ εἶναι δύσκολο νὰ τὶς δαμάσῃς, καταστρέφονται, προτοῦ θρεθοῦν μαζί, ἐφόσον, ὅπως σὲ πόλιν μὲ ἀνθρώπους μιγάδες ποὺ ἔχουν συγκεντρωθῇ ἀπὸ παντοῦ, δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ φτάσουν σὲ κατάστασιν ἐνότητος καὶ ὁμοιοπάθειας, ἀλλὰ κάθε μία τραβάει πρὸς αὐτὸ ποὺ τῆς εἶναι οἰκεῖο καὶ εἶναι δύσκολο νὰ συνδυναστῇ μὲ τὸ ἀλλόφυλο» («Συμποσιακά», Δ', Πρόδλημα α', 661 C).

Πόσο δίκιο εἶχε πράγματι ὁ Πλούταρχος. Ὅσα περιγράφει τὰ ζοῦμε πλέον καὶ στὶς μεγάλες πόλεις τῆς πατρίδας μας, ἐνῶ πολὺ πρὶν ἀπὸ ἐδῶ τὰ ἴδια συνέβησαν στὶς πρωτεύουσες τῶν δυτικῶν χωρῶν. Ἐκεῖ μπορεῖ νὰ δῇ κανεὶς ὅτι οἱ διάφορες ἐθνότητες μόνον τυπικὰ συνυπάρχουν, ἐφόσον τὰ «γκέττο» (οἱ γειτονιές), στὰ ὁποία συσπειρῶνται οἱ ὁμοεθνεῖς, εἶναι ὁ μόνιμος τρόπος ποὺ ἐπιλέγουν οἱ ἔχοντες κοινὴ καταγωγὴ, γιὰ νὰ συμβιώσουν ἐντὸς τῆς ἴδιας πόλεως μὲ ἀλλόφυλους. Οἱ λεγόμενες «Τσαίνα τάουν» (κινεζικὲς πόλεις - συνοικίες), τὰ ἐδραϊκὰ γκέττο ἀλλὰ καὶ οἱ ἑλληνικὲς συνοικίες σὲ Εὐρώπῃ καὶ Η.Π.Α. εἶναι ἡ καλύτερη ἀπόδειξη.

Συχνὰ τὰ γκέττο συγκροτοῦνται μεταξὺ τους ὅπως στὶς Η.Π.Α., ὅπου οἱ Πορτορικανοὶ ἀνοίγουν συχνὰ πόλεμο μὲ τοὺς Νέγρους ἢ τοὺς Μεξικανοὺς ἢ τοὺς Κουδανούς, μὲ τὸν νόμο νὰ μὴν μπορῇ νὰ ἐπιβληθῇ στὶς περιοχὰς ποὺ ἐλέγχουν καὶ τὴν κρατικὴ ἐξουσία νὰ ἔχη δώσει τὴ θέση τῆς στὶς ἐνοπλές συμμαχίες μὲ τοὺς ἐμπόρους ναρκωτικῶν ὡς ὀπλαρχηγούς τους. Μάλιστα οἱ ἄγριες φυλετικὲς συγκρούσεις μεταξὺ τῶν ἐθνοτήτων τῶν Η.Π.Α., ὅπου ὁλόκληρες συνοικίες μετατρέπονται σὲ πεδία μάχης, ἀποδεικνύουν ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ ἁρμονικὴ συμβίωση μεταξὺ ἀνθρώπων ποὺ νιώθουν, ἀλλὰ καὶ εἶναι, ξένοι μεταξὺ τους.

Τὴν ἴδια ὥρα στὴ Βρεταννία οἱ Πακιστανοὶ, ὅπου εἶναι πληθυσμιακὴ πλειοψηφία καὶ οἱ Ὑάγγλοι μειονότητα, ὅπως συμβαίνει στὴν πόλιν τοῦ Μπρά-

ντφορντ, ἐπιδίδονται σὲ καθημερινούς διασμούς νεαρῶν λευκῶν κοριτσιῶν καὶ γυναικῶν, ἐπειδὴ ἡ «κουλτούρα» τους τοὺς ἀπαγορεύει νὰ ἔχουν ὀλοκληρωμένη σχέση μετ' ὁμόφυλῃ πρὶν τὸ γάμο, πράγμα ποὺ δὲν ἰσχύει φυσικὰ γιὰ τὶς λευκές, τὶς ὁποῖες ἀντιμετωπίζουν ὡς ξένες· καὶ ὡς τέτοιες τὶς θέτουν ἐκτὸς τῶν ἠθικῶν κανόνων ποὺ τοὺς δεσμεύουν μετ' ὁμοιότητος. Ἐπίσης στὸν ἀμερικανικὸ νότο συχνὰ οἱ λευκοὶ «διασκεδάζουν» καίγοντας νέγρους, διότι δὲν τοὺς θεωροῦν ἀνθρώπους.

Αὐτὴ εἶναι ἡ πραγματικότητα. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τὴν εἶχαν ἐπισημάνει, ἀλλὰ κανεὶς δὲν τοὺς ἄκουσε. Οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι γνώριζαν ὅτι ἐξαιτίας τῆς ἔλλειψης οὐσιαστικῆς παιδείας, ποὺ σὲ ὅλες τὶς ἐποχὰς καταδυναστεύει περισσότερο ἢ λιγώτερο τὶς λαϊκὰς μάζες, εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ συμβιώσουν ἀρμονικὰ ὁμάδες ἀνθρώπων ποὺ δὲν αἰσθάνονται ὁμόφυλοι ἢ ὁμοεθνεῖς.

Ἐπίσης πολὺ συχνὰ τὸν τελευταῖο καιρὸ ἀκοῦμε ὡς ἐπιχείρημα ὅτι ἐξαιτίας τῆς ὑπογεννητικότητας ποὺ ὑπάρχει στοὺς Ἕλληνες ἦταν λύση ἀνάγκης τὸ νὰ ἔλθουν ἀλλοδαποὶ στὴν Ἑλλάδα. Ὁ Πλάτων ἔχει ἀποψη γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ ἐντελῶς διαφορετικὴ ἀπὸ τὸ ἐπιχείρημα - δικαιολογία ποὺ μόλις ἀναφέραμε: ἐξηγεῖ ὅτι ἡ εἰσαγωγὴ ξένων στὴν πόλιν, γιὰ νὰ ἀντιμετωπιστῇ ἡ ἔλλειψη πληθυσμοῦ, ἂν δὲν συνοδεύεται ἀπὸ τὴν κατάλληλὴ ἐκπαίδευση στὸ σύστημα ἀξιών τῆς πόλης, θὰ ἀποδῇ μοιραία: *«Ἐν ὅμως ὁ πληθυσμὸς ἐλαττωθῇ ἀπὸ ἐπιδημίας ἢ ἀπὸ πόλεμο καὶ πέσῃ κάτω ἀπὸ τὸν ἐπιθυμητὸ ἀριθμὸν, δὲν πρέπει νὰ φέρνουμε στὴν πόλιν ξένους πολῖτες ποὺ δὲν ἔχουν ἐκπαιδευθῇ μετ' ὁ σωστὸ τρόπο»* («Νόμοι» 741α).

Τὴν προειδοποίησιν τοῦ Πλάτωνα κανεὶς δὲν τὴν πῆρε στὰ σοβαρά, ὅταν πρὸ ἐτῶν ἀνοῖξαν τὰ σύνορα μετ' ἡν Ἀλβανίαν. Ἐτσι, τὴν ἴδια ὥρα ποὺ οἱ Ἕλληνες λειτουργοῦσαν σύμφωνα μετ' ἡς πανάρχαιες ἀρχὰς τῆς φιλοξενίας καὶ ἀνοίγαν τὰ σπίτια τοὺς στὰ ἀκριτικὰ χωριά, γιὰ νὰ ὑποδεχθοῦν τοὺς Ἀλβανοὺς λαθρομετανάστες, οἱ νεοφερμένοι, φορεῖς ἄλλης ἀντίληψης, ποὺ θέλει ὅποιο σπῖτι ξεκλείδωτο ὑποψήφιο γιὰ «πλιάτσικο», ἔπραξαν ἀνάλογα μετ' ὁ τρόπο ποὺ εἶχαν μάθει νὰ σκέφτονται καὶ νὰ λειτουργοῦν στὴ χώρα τους: Κατάκλεψαν ἐκείνους ποὺ τοὺς ὑποδέχτηκαν μετ' ἀνοικτὰς τὶς ἀγκαλιὰς! Στὸ τελευταῖο δὲν τίθεται ζήτημα καλῶν Ἑλλήνων καὶ κακῶν Ἀλβανῶν. Πρόκειται γιὰ τὴ σύγκρουσιν δύο κοινωνιῶν ποὺ εἶχαν διαφορετικὰς ἀξίες καὶ ἀποκωδικοποιῶσαν ἐντελῶς ἄλλιῶς τὰ γεγονότα.

Ἡ πρότασις Σωκράτη: «Πολίτης τοῦ Κόσμου»

Ὡστόσο οἱ Ἕλληνες, ὄντας λαὸς ναυτικὸς καὶ ἀνήσυχος, ἀπὸ νωρὶς δρέθηκαν νὰ περιπλανῶνται σὲ χώρες ξένες, μακριὰ ἀπὸ τὶς πατρίδες τους. Ἀποτελεσματῶν περιπλάνησέων τους ἦταν καὶ ἡ ἵδρυσις ἀποικιῶν σὲ ὅλο τὸν κόσμον. Ἐκεῖ, στὶς ἀποικίες, ἔμαθαν νὰ συνυπάρχουν μετ' ὡς ντόπιους λαοὺς. Ἐντὸς τῶν πόλεων τους οἱ Ἕλληνες σπάνια ἐπέτρεπαν τὴ συμβίωσιν μετ' ὡς ἀλλοδαπούς, ἐκτὸς ἂν γινόταν ἀποδεκτὴ ἀπὸ τοὺς ξένους ἡ ἑλληνικὴ παιδεία, ὁπότε τότε δὲν εἶχαν κανένα πρόβλημα, ἂν καὶ πάλι σπάνια τοὺς παραχωροῦσαν πολιτικὰ δικαιώματα.

Ἡ παραχώρησις πολιτικῶν δικαιωμάτων σὲ ξένο ἔθεωρεῖτο στὶς πόλεις - κράτη τῶν Ἑλλήνων ὡς ἡ ὑπέρτατη τιμὴ, καὶ ἦταν κάτω ἀπὸ συνέβαινε σπάνια.

Φωτογραφία ἀπὸ τὶς αἱματηρὲς συγκεντρώσεις μετὰ τὴν ἀπονομίαν καὶ μαζὴν διαμαρτυρουμένων κατὰ τῆς ἐξουσιαστικῆς παγκοσμιοποίησης (Γκότενμπεργκ, Σουηδία). Προειδοποίηση - ἐνδείξη, ὅτι ἡ Παγκοσμιότητα χωρὶς τὴν ἐλληνοποίηση τοῦ Παγκοσμίου Πολιτισμοῦ εἶναι μία χμαιορα.

Ἦταν δὲ τόσο σχολαστικοὶ μὲ τὰ πολιτικά δικαιώματα, ὥστε γιὰ παράδειγμα Ἀθηναῖος πολίτης μποροῦσε νὰ εἶναι μόνο ὅποιος εἶχε καὶ τοὺς δύο γονεῖς του Ἀθηναίους. Τηροῦσαν μὲ εὐσέβεια αὐτὴ τὴ νομοθεσία, ὅχι γιατί ἦταν ρατσιστές, ἀλλὰ γιατί θεωροῦσαν ὅτι μία πόλη ἔχει δικό της πολιτικὸ πολιτισμὸ καὶ, γιὰ νὰ κυδερνηθῇ σωστά, πρέπει οἱ πολῖτες τῆς νὰ ἔχουν κοινὴ νοοτροπία, δοκιμασμένη μέσα ἀπὸ πολλὲς γενιές. Ἐξάλλου ἂν οἱ Ἕλληνες ἦταν ξενόφοβοι, δὲν θὰ εἶχαν ἀναγορεύσει τὴ φιλοξενία σὲ ὑπέρτατο ἀγαθὸ ποὺ τελοῦσε ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Διὸς (Ξένιος Ζεὺς).

Κατὰ τὰ ἑλληνιστικά χρόνια ὅμως καὶ τὰ ρωμαϊκά ποὺ ἀκολούθησαν ὁ ἑλληνικὸς πολιτικὸς τρόπος ὁργάνωσης (πόλη - κράτος) παραχώρησε τὴ θέση του στὶς μεγάλες πολυεθνικὲς αὐτοκρατορίες. Οἱ Ἕλληνες πολὺ πιθανὸ νὰ ἀφομοιώνονταν μέσα στὴν κοσμοπολημύρα τῶν βαρβάρων, ἂν δὲν ὀχυρώνονταν μὲ τὴν ἑλληνικὴ παιδεία, τὴ φιλοσοφία τους καὶ τὸν πολιτισμὸ τους. Κατάφεραν ἔτσι ὅχι μόνο νὰ ἐπιδιώσουν, ἀλλὰ καὶ σύντομα νὰ ἐπιβάλουν τὸν ἑλληνικὸ τρόπο ζωῆς καὶ σκέψης ὡς χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τοῦ μορφωμένου καὶ πνευματικὰ βελτιωμένου ἀνθρώπου. Ἔτσι ἀπὸ πολῖτες ἐξελίχτηκαν σὲ κοσμοπολίτες.

Ὁ Πλούταρχος ἔχει γράψει σχετικὰ: «Ὁ ἄνθρωπος, ὅπως λέει ὁ Πλάτων, “δὲν εἶναι φυτὸ τῆς γῆς” οὔτε ἀκίνητο “ἀλλὰ οὐράνιο”, ὅπου σὰν ἄλλη ῥίζα ἢ κεφαλὴ κρατᾷ τὸ σῶμα ὄρθιο, στραμμένο πρὸς τὸν οὐρανόν. Ἐπομένως εὐστοχα εἶπε ὁ Ἡρακλῆς: “Ἀργεῖος ἢ Θηβαῖος, ἀφοῦ δὲν καυχίμεθα ὅτι ἀνήκω σὲ μία πόλιν· ὅλα τὰ ὀχυρὰ τῶν Ἑλλήνων εἶναι γιὰ μένα πατρίδα”.

» Ὁ Σωκράτης τὸ εἶπε ἀκόμα πιὸ εὐστοχα, λέγοντας πὼς δὲν εἶναι Ἀθηναῖος οὔτε Ἕλληνας πολίτης, ἀλλὰ πολίτης τοῦ κόσμου» («Περὶ Φυγῆς», 600 F).

Στὴν ἐποχὴ μας τίς ἴδιες ἑλληνικὲς ἀρχές τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς παγκόσμιας συνεργασίας ὑπὸ τὸν ὄρο «παγκόσμιες ἀρχές» ἐξέφρασε καὶ ὁ μύστης ποιητῆς μας Ἀγγέλως Σικελιανός, ὁ ὁποῖος διαδήλωνε τὴν πεποίθησή του, ὅτι «ὑπάρχουν καὶ σήμερα σὲ ὅλα τὰ ἔθνη ἄνθρωποι, ποὺ ἔχουν μία καθαρὴ εἰκόνα τοῦ τί σημαίνουν αὐτὲς οἱ ἀρχές: αὐτοὶ ποὺ βλέπουν καθαρὰ πέρα ἀπὸ δογματισμοὺς τὴν ἐσώτερη ἀλήθεια καὶ ἐνότητα...». (Εὐα Πάλμερ Σικελιανοῦ, «Ἱερὸς Πανικός», σελίδες 78-79, ἐκδόσεις Ἑξάντας).

Σὲ αὐτὸ ποὺ διαφέρει ὁ Ἑλληνισμὸς ὡς κοσμοθεωρία ἀπὸ τίς ὑπόλοιπες φιλοσοφίες καὶ ιδεολογίες εἶναι ὅτι ἀφενὸς μὲν μέσα ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα κείμενα μᾶς προειδοποιεῖ γιὰ τὰ ἐπερχόμενα δεινὰ ποὺ θὰ ὀφείλωνται – ὅπως πάντα ἐξάλλου – στὴν ἀνθρώπινη ἄγνοια, ἀπαιδευσία ἢ ἀλαζονεία, ἀφετέρου μᾶς ἀντιπροτείνει καὶ τοὺς τρόπους, γιὰ νὰ προλάβουμε τὰ χειρότερα.

Ἡ ἑλληνικότητα, ποὺ συνέλαβε τότε καὶ ἀνέλυσε τὸ πρόβλημα, μὲ ἄλλα λόγια ἢ ἐλευθερία στὸ σκέπτεσθαι, χωρὶς ἐξουσιαστικὲς σκοπιμότητες, εἶναι ἡ δόση ποὺ μπορεῖ νὰ δώσῃ καὶ πάλι μία διώσιμη πρόταση στὸ αἶνιγμα «πολυπολιτισμὸς» - «παγκοσμιοποίηση».

Στέφανος Μυτιληναῖος

Ὁ «πολυπολιτισμός» καὶ οἱ Ἀλβανοί

Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες εἴμαστε πολιτισμένοι καὶ θεωροῦμε καὶ τοὺς γείτονές μας τὸ ἴδιο πολιτισμένους μὲ μᾶς. Συχνὰ τοῦτο μᾶς στοίχισε ἀκριδιά, ὅπως λ.χ. μὲ τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἔχουν κάνει ἀρκετὲς γενοκτονίες καὶ ἀκόμη τοὺς ἐμπιστευόμαστε, διότι ἀγνοοῦμε τὸ συλλογικὸ τους χαρακτήρα.

Οἱ Ἀλβανοί, γιὰ τοὺς ὁποίους θὰ μιλήσουμε ἐδῶ, εἶναι ἓνας λαὸς ποὺ ἔχει μείνει στὸ περιθώριο τῆς ἱστορίας καὶ δὲν μπήκε ὡς τώρα στὸ δρόμο τῆς ἐξελίξεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Τὰ ἦθη καὶ ἔθιμά τους εἶναι πρωτόγονα καὶ φεουδαρχικά. Ἐνῶ ζητοῦν ἀπὸ τὴν κυβέρνησή τους ὑγεία, παιδεία, ἀσφάλεια, δὲν δέχονται νὰ χάσουν ἓνα μέρος τῆς ἀσυνδοσίας τους πρὸς χάριν τῶν θεσμῶν. Ἀποτέλεσμα, ἡ ἔλλειψη δημοκρατικοῦ πνεύματος καὶ ἡ ἐπικράτηση τῆς φατρίας καὶ τῆς δυνάμεις τοῦ ἰσχυροτέρου.

Ἰδιαίτερα ἡ θέση τῆς γυναῖκας εἶναι ἀξιοθρήνητη. Αὐτὴ εἶναι οὐσιαστικὰ σκλάβο τοῦ ἀνδρα. Ἡ γυναῖκα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ζητήσῃ διαζύγιο, οὔτε νὰ δοῇ ἄλλο σύντροφο, διότι αὐτὸ ἐγκυμονεῖ θανάσιμους κινδύνους γιὰ τὴν ἴδια, τοὺς γονεῖς τῆς ἢ τὸν νέο της σύντροφο. Τὸ σπῖτι τοῦ συζύγου ἢ τοῦ πεθεροῦ ἐγγυᾶται τὴν ἀγνότητα καὶ ἀσφάλεια τῆς γυναῖκας. Ἡ αἰμομιξία εἶναι λίαν διαδεδομένη στὴν ἀλβανικὴ κοινωνία. Ὄταν ὁ σύζυγος ξενητεύεται, ἡ γυναῖκα του, ποὺ ζῇ στὸ σπῖτι τοῦ πεθεροῦ της, συχνὰ ἐκτελεῖ τὶς ἐρωτικὲς ἐπιθυμίες του ὑπὸ ἄκρα μυστικότητα καὶ ἐπὶ ποινῇ θανάτου γιὰ τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας, ἂν ἀποκαλύψουν τὸ μυστικὸ. Οἱ ἄνδρες δὲ δίδουν ἐμπιστοσύνη στὶς σχέσεις τῆς γυναῖκας τους μὲ ἄλλες γυναῖκες, διότι φοβοῦνται ὅτι θὰ τὶς «προαγάγουν». Οἱ γυναῖκες εἶναι κλεισμένες στὴν κρεββατοκάμαρα, πίσω ἀπὸ τοὺς ὑψηλοὺς τοίχους τοῦ ἀλβανικοῦ σπιτιοῦ καὶ προορίζονται νὰ γεννοβολοῦν παιδιά. Συχνὰ γίνονται αἰτία γιὰ ἐρωτικὰ ἐγκλήματα καὶ αἱματηρὲς βεντέτες. Στους Ἀλβανοὺς ἰσχύει τὸ δίκαιο τῆς ἀνδροκρατίας. Καὶ ἐπειδὴ ἡ γυναῖκα θεωρεῖται «πρᾶγμα», συχνὰ γίνεται ἐμπορεύσιμο εἶδος.

Σύμφωνα μὲ τὸν ἰσλαμικὸ νόμο οἱ ἄνδρες ἐπιτρέπεται νὰ ἔχουν περισσότερες τῆς μιᾶς συζύγους, γι' αὐτὸ κάνουν καὶ πολλὰ παιδιά. Τὰ κορίτσια τὰ παντρεύουν πολὺ μικρὰ καὶ συχνὰ μὲ πολὺ μεγαλύτερους τους, ἀκόμη καὶ κατὰ 50 χρόνια. Δέρνονται ἀπὸ τοὺς ἄνδρες καὶ εἶναι ὑποχρεωμένες νὰ σιωποῦν. Τὸ πρῶτο παιδί μένει στὰ πατρικὰ κτήματα καὶ τὰ ἄλλα ξενιτεύονται. Δὲν εἶναι σπάνιο, ὁ ἀδελφὸς νὰ ἱκανοποιῇ σεξουαλικά καὶ τὶς ἀδελφές του, οἱ ὁποῖες ἔθιμικὰ ἀπαγορεύεται νὰ δοῦν μὲ ἄλλον ἄνδρα. Μὲ δάση αὐτὰ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα μποροῦμε νὰ ἐκτιμήσουμε ὅτι σὲ μερικὲς δεκαετίες οἱ Ἀλβανοί, ἂν δὲν ἐκπολιτισθοῦν ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Παιδεία καὶ τὴν Ἑλληνικὴ Κοινωνία, μὲ τὴν ὑπερβολικὴ γεννητικὴ θὰ ἔχουν μεταβάλει τὴν Ἑλλάδα σὲ «Ἀλβανιστάν».

Κ. Χ. Κωνσταντινίδης

Ῥποστράτηγος ἑ.ἀ.

νβ. Ἀνακρέων

Ὁ Ἀνακρέων τοῦ Σκυθίνου κατὰ τὸν Σουΐδα γεννήθηκε στὴν Τέω τῆς Μικρασίας – μιᾶς ἐκ τῶν δώδεκα πόλεων τοῦ Κοινοῦ τῶν Ἰωνῶν – περὶ τὰ μέσα τοῦ βίου π.Χ. αἰῶνος. Νέος ἀκόμη ἀναγκάσθηκε νὰ ἐκπατρισθῇ μαζί μ' ὅλους τοὺς συμπολίτες του, οἱ ὅποιοι «οὐ φέροντες τὴν τῶν Περσῶν ὕδριν» (Στράβων) ἐγκατέλειψαν τὴν κατακτηθεῖσα πόλη τους καὶ ἴδρυσαν τὴν «καλὴν Τηίων ἀποικίην» (Ἡρόδοτος) Ἀδδηρα στὴν Θράκη. Ἐκεῖθεν ὁ ποιητὴς μετέβη στὴ Σάμο, προσκεκλημένος ἀπ' τὸν Πολυκράτη, πὺν δὲν ἦταν τύραννος τῆς Σάμου μόνο ἀλλὰ καὶ τῆς «ἐλληνικῆς ἀπάσης θαλάσσης, ὑφ' ἧς γαῖα ὀρίζεται» σύμφωνα μὲ τὸν Ἱμέριο. Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Πολυκράτους φιλοξενήθηκε στὴν αὐλὴ τοῦ Ἰππάρχου στὴν Ἀθήνα, ὅπου γνωρίσθηκε μὲ τὸ Σιμωνίδην τὸν Κεῖο, τὸν κορυφαῖο χορικὸ ποιητὴ.

Ὁ Τῆιος ἀποτελεῖ τέκνο τοῦ ἰωνικοῦ διαφωτισμοῦ, πὺν θέλει τὸν κόσμον αὐτοδημιουργούμενο κι αὐτοσυντηρούμενο, τὸν δὲ ἄνθρωπο «μικρὸν κόσμον», ἀπαλλαγμένο κάθε ἐπιρροῆς θεῶν ἢ δαιμόνων. Εἶναι ρεαλιστὴς καὶ σοδαρός, συγκρατημένος στὶς ἐκδηλώσεις του ἀλλὰ παρατηρητικὸς καὶ σκεπτικιστὴς. Μελαγχολεῖ σκεπτόμενος τὸ ἐφήμερον τῆς ζωῆς καὶ τὴν ματαιότητα τῶν ἀνθρωπίνων· θλίβεται δὲ γιὰ τὰ νιάτα πὺν φεύγουν καὶ τρομάζει στὴ σκέψη τοῦ θανάτου: «Ἀναστενάξω συχνά, γιὰ τὴν τρομάξω τὸν Τάρταρον. Εἶναι φοβερὸς τοῦ Ἀδῆ ὁ θυθός, ἢ σκᾶλα τοῦ φοβεροῦ – κι ὅποιος κατέβει δὲν μπορεῖ ξανά νὰ ἀνεβῇ» (ἀπόσπ. 44). Ἡ ἐξουσία δὲν τὸν συγκινεῖ: «Μήτε τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας θέλω δικό μου μήτε νὰ βασιλεύσω στὴν εὐδαίμονα Ταρτησσὸ χρόνια ἑκατὸν πενήντα» (ἀπόσπ. 8). ὄντας λιτοδίαιτος κι ἔχοντας ἐξασφαλισμένα τὰ πρὸς τὸ ζῆν στὶς αὐλὲς τῶν τυράννων, περιφρονεῖ τὰ χρήματα, πὺν τίποτα οὐσιαστικὸ δὲν προσφέρουν: «Ἄν τὰ πλούτη καὶ ὁ χρυσὸς κρατοῦσαν στὴ ζωὴ τοὺς θνητούς, θὰ τὰ κρατοῦσα σφιχτά, γιὰ νὰ ἐξαγοράσω τὸ Χάροντα, ὅταν κάποτε μοῦ ῥθῃ» (ἀπόσπ. 36)... Ἐπέστρεψε λοιπὸν τὰ πέντε τάλαντα, πὺν τοῦ πρόσφερε ὁ Πολυκράτης, λέγοντας πὺς δὲν ἀξίζουν τόσο, ὅσο ἀξίζουν οἱ ἔννοιες κι οἱ φροντίδες μας γι' αὐτά!..

Ἄν ὁ Ἀρίων θεωρεῖται πατέρας τῆς πολιτικῆς λυρικῆς ποίησης, ὁ Ἀνακρέων εἶναι ὁ ἀδιαμφισβήτητος πατέρας τῆς ψυχολογικῆς ποίησης. Μαθητὴς τῶν Λεσβίων ποιητῶν, διαφέρει παντάπασι, ὅσον ἀφορᾷ στὸ πάθος καὶ τὸν αὐθορμητισμό. Τὸ δίστιχό του «πῆδησα ἀπ' τὸν Λευκάδος δρόμον καὶ στ' ἀφρισμένα κύματα βουτῶ, μεθυμένος ἀπὸ ἔρωτα» (ἀπόσπ. 21) ἀφορᾷ μᾶλλον στὴ Σαπφὼ καὶ ὄχι στὸν ἴδιο, πὺν γράφει κατόπιν πολλῆς σκέψης καὶ οὐδέποτε «μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἱεροῦ πνεύματος». Ὁ ποιητὴς δὲν διακρίνεται γιὰ τὸ πάθος καὶ τίς ἰσχυρές του συγκινήσεις, ἀλλὰ γιὰ τὴν ἰκανότητά του νὰ διεισδύῃ στὶς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ περιγράψῃ ἐπακριδῶς τὰ πάθη καὶ τὰ αἰσθήματά τους. Τίποτα σχεδὸν ἀπ' ὅσα γράφει δὲν ἀφορᾷ στὸν ἑαυτό του, καὶ ἡ «ἀνακρέοντεια μέθη» οὐδόλως σχετίζεται μὲ τὴν πραγματικὴ μέθη κατὰ τοὺς ἀρχαίους κριτικούς, ἀλλὰ σημαίνει «τὸ ἄναμμα τοῦ νοῦ ἀπὸ τὴν ποιητικὴ φλόγα» (Ἀθηναῖος).

Ἡ ποίηση τοῦ Ἀνακρέοντος στρέφεται γύρω ἀπ' τὴ ζωὴ καὶ τὸ θάνατο, τὸν

ἔρωτα καὶ τὸ κρασί, τοὺς τρόπους καὶ τὶς συμπεριφορὲς τῶν ἀνθρώπων. Ὁ ποιητὴς δὲν διαθέτει τὸ δάθος τῶν Ἰώνων συναδέλφων του· δὲν βλέπει τὸ δάθος τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, ἀλλὰ περιγράφει τὰ ἐξωτερικὰ φανερώματά της. Ὁ ἔρωτας γιὰ παράδειγμα δὲν ἀποτελεῖ θεὸ ἢ δαίμονα οὔτε βαθὺ αἶσθημα καὶ ἀνεξέλεγκτο πάθος, ἀλλ' ἓνα παίγνιο τῆς καρδιᾶς, πὺν τὸ ζωγραφίζει μὲ ὁμορφιά, χάρη, ἐξυπνάδα καὶ χαριτωμένα παίγνια τῆς φαντασίας καὶ τῶν αἰσθημάτων του. Μὲ ἀπαράμιλλη χάρη τραγουδᾷ τὴν ὁμορφίαν τοῦ ἔρωτος, τοὺς τρόπους πὺν ἐκδηλώνεται, τὰ φερσίματα τῶν ἐρωτευμένων... τραγουδᾷ τὸν ἔρωτα χαρούμενα, καὶ ὅταν ἀκόμη τὸν ἀπορρίπτουν οἱ λεπτὲς πόρνες τοῦ παλατιοῦ, ἀφοῦ «τὰ παιχνίδια τοῦ ἔρωτα εἶν' τρέλλες καὶ μαλώματα» (ἀπόσπ. 34).

Ὁ Ἀνακρέων γράφει ἀπλᾶ, ὅπως ταιριάζει στὴν μελικὴ ποίηση, πὺν σκοπὸ ἔχει τὴν ἐξωτερίκευση τῶν συγκινήσεων τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, τῶν παθῶν τῆς καρδιᾶς, τῶν αἰσθημάτων. Ἡ γλῶσσα του θρίσκεται πλησιέστερα σ' ἐκείνη τῆς πεζογραφίας, τὸ ὕφος του ὅμως γέμει ὁμορφίᾳ καὶ χάρης καὶ τὰ ἐπίθετά του ἀποκαλύπτουν ὅλη τὴν λυγερὰ τῆς ἰωνικῆς διαλέκτου. Ἔχει ἀπόλυτη αἴσθησις τῆς ἀξίας καὶ τῆς γοητείας τῶν λέξεων, τὶς ὁποῖες ἐπιλέγει μὲ πολλὴ προσοχή, ὥστε νὰ λειτουργοῦν μὲ τὸ μεγαλύτερο μουσικὸ καὶ ποιητικὸ δάρος. Ὁ ποιητὴς διαθέτει μιὰ δηκτικὴ εἰρωνεία καὶ μιὰ μεγάλη αἴσθησις τῆς πραγματικότητος, πὺν, ὅσο καὶ ἂν εἶναι σκιερή, τὴν ἀντιμετωπίζει μὲ στωικότητα. Ἀποφεύγει τοὺς τραγικοὺς τόνους καὶ τὶς ἡχηρὲς διατυπώσεις τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν σκέψεών του. Μισεῖ τὰ ἀμετρα καὶ τὰ ἀμετροεπῆ καὶ ζωγραφίζει τὴ ζωὴ μὲ αὐτοκυριαρχία καὶ ρεαλισμό. «Ἡ γοητεία τῶν στίχων του» κατὰ τὸν Λέσκυ «θρίσκεται στὴν ἀπαλὴ ἐγκατάλειψη, πὺν ὅλα τὰ κάμνει νὰ κινοῦνται μέσα σὲ ὁμίχλη... τὰ ἐρωτικὰ τὰ διατυπώνει μὲ ἐλαφρὰ συγκαλυμμένες εἰκόνες».

Αὐτὸ πὺν διακρίνει τὸν ποιητὴ εἶναι ὁ πλοῦτος τῶν ῥυθμῶν καὶ τῶν μέτρων. Πέραν ἐκείνων πὺν διδάχθηκε ἀπὸ τοὺς Λεσβίους ποιητὲς, ὁ Ἀνακρέων δημιούργησε κάποιον δικό του, ἐντελῶς πρωτότυπο καὶ ἐξίσου σημαντικὸ: τὸν σύντομο καὶ ζωηρὸ στίχο μὲ τὸν γοργὸ ῥυθμὸ καὶ τὸ πεταχτὸ μέτρο, πὺν εἶναι γνωστὸς ὡς «ἀνακρεόντειος στίχος». Ἐπενόησε ὅμως καὶ νέο εἶδος στροφῆς, πὺν ἐπίσης φέρει τὸ ὄνομά του καὶ ἡ τεχνικὴ της εἶν' ἀπόλυτα ταιριαστὴ μὲ τὴν οὐσίαν τῆς ποίησής του. Χρησιμοποίησε διάφορα μέτρα: Τὸ καταληκτικὸ καὶ τὸ ἀκατάληκτο τετράμετρο, τὸ γλυκόνειο, τὸ φερεκράτειο καὶ περισσότερο ὄλων τὸ ἀκατάληκτο ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικὸ δίμετρο, πὺν ἐπίσης φέρει τὸ ὄνομά του.

Ὁ Ἀνακρέων ὄντας ἐν ζωῇ γνώρισε μεγάλη δόξα, πὺν μετὰ τὸ θάνατό του κορυφώθηκε. Οἱ Ἀλεξανδρινοὶ συγκέντρωσαν τὰ ποιήματά του σὲ πέντε τόμους, ἐκ τῶν ὁποίων δὲν ἔχουν διασωθῇ παρὰ μόνον ἐξήντα πέντε. Αὐτὸ ὅμως πὺν συνέδῃ στὸν ποιητὴ εἶναι πρωτοφανές: ἡ φήμη του ἐδραιώθηκε χάρις σὲ κάποιον ἀνθολόγιον ποιημάτων, πὺν συνέθεσαν λόγιοι Ἀλεξανδρινοὶ κατ' ἀπομίμησίν του καὶ φέρουν τὸν τίτλο «Ἀνακρεόντεια». Ἡ Παλατινὴ Ἀνθολογία φιλοξενεῖ τὸ ταφικὸ του ἐπίγραμμα, πὺν ἔχει ἔτσι: «Οὗτος Ἀνακρέοντα, τὸν ἄφθειτον εἵνεκα Μουσέων ὕμνοπλον, πάτρης τύμβος ἔδεκτο Τέω.»

Σαράντος Πάν

ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ

‘Ο τρόπος οίκησης εκφράζει τὴν πολιτικὴ καὶ τὸν πολιτισμὸ

«...ὥς πολιτείαν καί... κατ’ εὐχὴν συνεστάναι πόλεως» (Ἀριστοτέλης)

‘Ο Ἀριστοτέλης στὰ «Πολιτικά» του ἀναφέροντας τὸν περίφημο πολεοδόμο Ἰππόδαμο μᾶς παρουσιάζει μία ἄλλη πτυχή τῶν ἐνδιαφερόντων του¹, δηλ. τοῦ φιλοσόφου - πολιτικοῦ. Πράγματι πρότεινε παράλληλα πρὸς τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἀριστοτέλη «πρῶτος τῶν μὴ πολιτευομένων» μία **ἰδανικὴ πολιτεία**, καὶ μάλιστα μὴ δουλοκτητική. ‘Ο Ἰππόδαμος δὲν μπήκε σὲ ξένα «χωράφια», ἀφοῦ ἡ πόλις εἶναι ἓνα ἐργαλεῖο (= ὄργανον) ἐκφρασης τῆς κοινωνίας.

Ἀπὸ τότε μεγάλοι ἀρχιτέκτονες - πολεοδόμοι πρότειναν μιὰ ὄχι ἀπλῶς νέα ἀλλὰ «ἰδανικὴ» κοινωνία - τρόπο ζωῆς καὶ τὴν ἐξέφρασαν μὲ σχέδια - μορφώματα ἀλλὰ καὶ μὲ νέες πόλεις. Ὡς παράδειγμα φέρω τὸν Γάλλο Le Corbusier μὲ τὴν πρότασή του γιὰ μιὰ παγκόσμια κοινωνία, πού θὰ συνυπάρχει ἀρμονικὰ μὲ τὴ φύση², ὥς καὶ τὸν ἡμέτερο Κ. Δοξιάδη μὲ τὸ δίκτυ τῆς *Οἰκουμένουπόλης* του. Τί πρότειναν οἱ Ἕλληνες ὥς «ἰδανικὴ Πολιτεία» καὶ πῶς τὴν ὑλοποίησαν μὲ ἀντίστοιχες πόλεις;

Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΛΛΟΙ. Ἡ πολιτικὴ θεωρία ἦταν βασικὸ στοιχεῖο τῆς φιλοσοφίας τῶν Ἑλλήνων. Τὸ τρίπτυχο τῆς ἐρευνᾶς τους ἦταν «πολιτεία, ἥθος, φύσις». Ἀπὸ νωρὶς λοιπὸν ἀσχολήθηκαν μὲ προτάσεις πολιτικῆς ὅπως λ.χ. οἱ Ἑπτὰ Σοφοί· ἐξ αὐτῶν ὁ Θαλῆς εἶχε τὴν ιδέα τῆς ἐνώσεως τῶν πόλεων τῆς Ἰωνίας. Ὁ Πυθαγόρας ἐφήρμοσε τὶς θεωρίες του στὶς πόλεις τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος. Ὁ Ἡράκλειτος ἐπίσης μὲ τὸν τρόπο ζωῆς του καὶ μὲ τὸ χαμένο τμῆμα τοῦ «Περὶ Φύσεως» ἔργου του («*λόγος πολιτικός*»). Ὁ Δημόκριτος (!), ὁ Ἀρχύτας, οἱ Σοφιστὲς καὶ ὁ Φαλέας, πού πρῶτος πρότεινε τὴν κοινοκτημοσύνη (κομμουνισμὸ).

Καὶ φθάνουμε στὸν Πλάτωνα· τὸ ἰδανικὸ πολίτευμα, ἡ «Πολιτεία» του, προβληματίζει τὴν ἀνθρωπότητα μέχρι σήμερα. Προτάσεις του: α. ἡ ταξικὴ κοινωνία μὲ τοὺς ἄρχοντες - φιλοσόφους, τοὺς φύλακες καὶ τοὺς γεωργοὺς / τεχνίτες (*βάνανσοι*) σὰν ἰδανικὸς συνδυασμὸς (πνεῦμα - ψυχὴ - σῶμα), β. ἡ ἰσότης τῶν γυναικῶν , γ. τὰ κοινὰ παιδιὰ καὶ δ. ἡ μὴ ἀνάγκη ὑπαρξῆς δούλων. Ἡ «πολιτεία» του προϋποθέτει τὴ δημιουργία **ἐναρέτων** ἀνθρώπων, πού θὰ γίνουν ἀριστοὶ πολῖτες.

‘Ο Ἀριστοτέλης, πολυγραφώτατος καὶ πανεπιστήμων, γράφει τὰ «Πολιτικά» του σὲ 8 βιβλία. Παίρνω σὰν βάση τῆς ἐρευνας τὰ «Πολιτικά» καὶ τὴν «*Ἀθηναίων Πολιτεία*» τοῦ Α. (καὶ γιὰ τὴ Σπάρτη τὸν Ξενοφῶνα³), ὄχι γιὰ τὴν ὁρθότητα ἢ μὴ τῆς ἰδανικῆς του «πολιτείας» (= πολιτεύματος), ἀλλὰ γιὰ τὸ ἀνυπέρογκτο καθαρὸ ὕφος τῆς γραφῆς του καὶ κυ-

ριώτατα για τη μοναδική αναλυτικότητα του λόγου του, αφού λειτουργεί σὰν γνήσιος μαθηματικός.

Μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν ἀντιρρήσεις γιὰ τὴ φαινομενικὴ μονομέρειά του σὲ ἐπὶ μέρους θέματα εἴτε ὡς ἔχοντος ἀρνητικὴ γνώμη (βάρβαροι, γυναῖκες, δοῦλοι) εἴτε θετικὴ (πλούσιοι, εὐγενεῖς). Ὅπως μερικοὶ τὸν θεωροῦν παρωχημένο σὲ ζητήματα ὅπως λ.χ. τοῦ διαχωρισμοῦ τῶν τάξεων σὲ γεωργούς, τεχνίτες (= *βανανσοὺς*), ναυτικούς κ.ἄ. Ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἀμφισβητεῖ τὴν πληρότητα τῶν ὁρισμῶν καὶ τὴν ἐξαιρετικὴ διαχρονικὴ διατύπωση τοῦ τελικοῦ σκοποῦ τῆς κοινωνίας - πόλης («τέλος τὸ εὖ ζῆν»)

ΤΑ ΑΜΦΙΣΒΗΤΟΥΜΕΝΑ. Ὁ ἴδιος ὁ Ἀ., παρ' ὅλο πὺν θεωρεῖται ὁ ἀπολογητὴς τῆς δουλοκτητικῆς κοινωνίας (τῆς ἐποχῆς του) ὡς καὶ τῆς ὑπεροχῆς φυλῆς καὶ φύλου, ἀναφέρει καὶ «*τάναντία*» μὲ μία ἀξιοθαύμαστη ἀντικειμενικότητα.

1 Ἐνῷ πράγματι λέγει ὅτι «*ταὐτὸν φύσει βάρβαρον καὶ δοῦλον ὄν*»⁷⁷, διευκρινίζει ἄλλοι³⁵² [ὁ ἀριθμὸς δηλοῖ σελ. τῶν «Πολιτικῶν»] ὅτι «*δουλικώτεροί εἰσιν τὰ ἡθὴ φύσει οἱ μὲν βάρβαροι τῶν Ἑλλήνων, οἱ δὲ περὶ τὴν Ἀσίαν τῶν περὶ τὴν Εὐρώπην... δεσποτικῶς*». Ἐτοί ταυτίζει τοὺς βαρβάρους **μόνο** μὲ τοὺς Ἀσιᾶτες.

2 Γιὰ τὶς γυναῖκες, ἐνῷ τὶς θεωρεῖ κατώτερες («*τὸ ἄρρεν πρὸς τὸ θῆλυ φύσει τὸ μὲν κρεῖττον*» (=ἀνώτερο) *τὸ δὲ χεῖρον, τὸ μὲν ἄρχον τὸ δὲ ἀρχόμενον*»), ἀποδέχεται τὴ συμπληρωματικότητα ἄρρενος / θήλεος ὡς καὶ τὴν ἰσοτιμία στὴν ἀρετὴ («*δεῖ*» (=πρέπει) *τὴν γυναῖκα εἶναι σώφρονα καὶ ἀνδρείαν*»¹³⁹). Ἀναφέρει δὲ καὶ τάναντία, ὅτι πολλοὶ δέχονται τὴν ἀναγκαιότητα τῆς συμμετοχῆς τῶν γυναικῶν (*σπονδαίων*), ἀφοῦ εἶναι τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ.

3 Οἱ δοῦλοι γιὰ τὸν Α. εἶναι ἀναγκαῖο στοιχεῖο ὡς παραγωγικὸ ὄν («*δοῦλος τῶν φύσει... ἐμπνυχον κτῆμα*»), ὡς «*ὄργανον πρὸς (χρησιμοποιώντας) ὀργάνων*». Ἐχει ὁμως καὶ τὶς ἀμφιβολίες του ὡς πρὸς τὸ ἠθικὸν/δίκαιον τῆς δουλείας («*ἐπὶ τοῦ παρανόμου τοῦ διάσασθαι... δοῦλον*»). Τὸ ἐκπληκτικὸ ὁμως εἶναι ὅτι προαναγγέλλει τὴ διάλυση τῆς δουλοκτησίας, ὅταν ἡ βιομηχανικὴ τεχνολογία τὴν ἀκυρώσει: «*εἰ (ἐὰν) γὰρ ἡδύνατο ἕκαστον τῶν ὀργάνων*» (=ρομπὸτ) *κελευσθὲν ἢ προαισθανόμενον* (=προγραμματισμένο ἢ αὐτενεργόν!) *ἐκτελεῖν... τὸ αὐτοῦ ἔργον... οὐδὲν ἂν ἔδει (χρειάζονταν) τοῖς δεσπotaῖς δούλων*».

4 Τέλος, ἐνῷ θεωρεῖ ὡς «*ὀρθόν*» πολίτευμα τὸ **ἀριστοκρατικόν**, ὅπου «*οὐ μόνον πλουντίνδην ἀλλὰ καὶ ἀριστίνδην αἰροῦνται*» (=ἐκλέγονται) *αἱ ἀρχαί*», ἀντιπαρθέτει τὸ δεύτερον ὀρθόν, τὴν «*πολιτεία*» ὡς μεῖζιν», ὀλιγαρχίας (ψήφου) καὶ δημοκρατίας (κλήρου).

ΤΑ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΑ. Ἐνῷ ὁ Πλάτων σὰν γνήσιος ποιητὴς εἶναι ἔνθερος ὑποστηρικτὴς τῆς ἄτεγκτης ἰδεαλιστικῆς «πολιτείας» του, ὁ Ἀ. σὰν ἀκραιφνὴς ἐπιστῆμων ἀναλύει ἀντικειμενικὰ καὶ πλήρως ὅλα τὰ δυνατὰ πολιτεύματα, ὄχι μόνον τὰ προηγούμενα καὶ τῆς ἐποχῆς του ἀλλὰ καὶ τὰ μελλοντικά. Πράγματι τὰ κυρίαρχα σημερινὰ «κοινοδοουλευτικά» πολιτεύματα εἶναι συνδυασμὸς τῶν κατωτέρω ἀναφερομένων.

Στὰ «Πολιτικά» του ὁ Ἀ. ξεκαθαρίζει τὶς ἔννοιες ξεκινώντας ἀπὸ τὴν *πολιτείαν* = πολίτευμα. Θεωρεῖ τὴν κοινωνία πρωταρχικὸ ἀγαθὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ εἶναι «*φύσει πολιτικὸν ζῶον*» καὶ ἐπισημαίνει ἀποφθεγματικὰ ὅτι «*ὁ μὴ δυνάμενος κοινωνεῖν ἔνεκα αὐταρκείας ἢ θηρίον ἢ θεός*».

Πολιτεία λοιπὸν ὀνομάζει τὸν τρόπο τοῦ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι, τὴ λειτουργία τοῦ πολιτεύματος στὶς πόλεις ἢ ἔθνη, ἀλλὰ καὶ τὸ «ιδανικόν» του πολίτευμα. Προτείνει τρεῖς

ΠΟΛΙΤΕΙΑΙ			
ΟΡΘΑΙ [εὐδαίμων]	ΒΑΣΙΛΕΙΑ βασιλεὺς (νόμιμος)	ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΙΑ ἄρχοντες (συνεπής)	«ΠΟΛΙΤΕΙΑ» πάντες/ἄξιοι (ἐλεύθερος)
ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΑΙ (κατὰ παράβασιν)	ΤΥΡΑΝΝΙΣ ἄρπαξ (ἀνεξέλεγκτος)	ΟΛΙΓΑΡΧΕΙΑ πλούσιοι (ἀνακόλουθος)	«ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ» ὄχλος (δοῦλος)

Σχῆμα 1.

κατηγορίες «ὀρθῶν» πολιτευμάτων ἀναλόγως τοῦ πλήθους τῶν συμμετεχόντων στήν ἐξουσία/ἄρχες. Ὡς ἐπίσης ἀντίστοιχες τρεῖς «ἡμαρτημένες» (=λανθασμένες) (Σχ. 1) ὄχι πρὸς τὸ «κοινῇ συμφέρον» ἀλλὰ μετὰ

τὴν κατάρρευση τοῦ ἥθους «πρὸς ἴδιον συμφέρον».

Στὴ συνέχεια ἀναφέρεται στὴν ἀρχή, δηλ. ποῖος (ἄτομο ἢ τάξη) κατέχει τὴν ἐξουσία. 1. **Βασιλεία:** Ὁ βασιλεὺς, ἀρχικὰ ὁ ἐκλεγόμενος ἥρως γιὰ ὠρισμένο χρόνο, ἀργότερα ἰσόδιος, πάντα ὅμως ἐλεγχόμενος. 2. **Ἀριστοκρατία:** Οἱ ὀλίγοι ἄριστοι εἴτε κατὰ τὸ ἥθος («καλοὶ κάγαθοι») ⁴²³ εἴτε κατὰ τὸ γένος («γνώριμοι») γενικῶς παραδεκτοί, ἐναλλασσόμενοι στὴν ἐξουσία καὶ ἐλεγχόμενοι. 3. **Πολιτεία:** Τὸ ἄριστο πολίτευμα κατὰ τὸν Ἀ., ὅπου καταλαμβάνουν τὶς ἀρχὲς οἱ πολλοὶ μὲ μεῖξι ὀλιγαρχίας καὶ δημοκρατίας (δύο δηλ. παρεκδρατικά πολιτεύματα!). Ὅταν ὅμως οἱ ὀλίγοι ἄριστοι (κατὰ τὸ ἥθος ἢ πλοῦτο) ἀναλάβουν τὰ κύρια ἀξιώματα, τὰ δὲ πλεῖστα ὁ δῆμος μὲ κλήρο, τότε κατὰ τὸν Ἀ. τὸ πολίτευμα θὰ λειτουργήσῃ ἰδανικά. Τοῦτο εἶναι σπάνιο καὶ εὐπαθές. 4. **Τυραννίς:** Ἡ ἀρπαγὴ τῆς ἐξουσίας συνήθως πρὸς ἴδιον ὄφελος καὶ μετὰ ἀπὸ πλήρη ἀδυναμία τῆς «δημοκρατίας» νὰ λειτουργήσῃ. Τύραννοι διοικοῦσαν κατὰ καιροὺς τὶς ἐλληνικὲς πόλεις. 5. **Ὀλιγαρχία:** Οἱ πλούσιοι ἢ οἱ διωρισμένοι ἀπὸ στρατὸ κατοχῆς (π.χ. οἱ 30 στὴν Ἀθήνα). 6. **Δημοκρατία:** Τὸ πλῆθος (δῆμος) κατ' ἰσοψηφίαν [ἢ πλειοψηφία τῶν πτωχῶν καὶ ἀμαθῶν («φάυλων»)] ἀποφασίζει γιὰ τὰ πάντα, πάντοτε μὲ εἰσήγηση τῶν δημαγωγῶν.

Ὁ Ἀ. μᾶς ἐκπλήσσει κατ' ἀρχὰς τοποθετώντας τὴ δημοκρατία, τὸ «ἱερὸ» καὶ «ἄγνόν» σύγχρονο πολίτευμα, στὰ ἐσφαλμένα πολιτεύματα. Ἐπιχειρηματολογεῖ ὅμως, θεωρώντας ἀπαράδεκτο ἢ πλειοψηφία νὰ ἀποφασίξῃ γιὰ τὰ πάντα καὶ ἰδίως γιὰ τὰ σοβαρώτατα, ἀφοῦ ἀποδέχεται ὅτι τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ τῶν πολιτῶν εἶναι ἀνίδεο καὶ μικρόψυχο σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς ἐλάχιστους ἐνάρετους, ἀνδρείους καὶ εἰδήμονες (=γνώστες).

Ὅσο γιὰ τὴ σύγχρονη «δημοκρατία» δὲν ἔχει σχέση οὔτε μὲ τὴν ἀρχαία δημοκρατία ἀλλὰ οὔτε μὲ τὴν «πολιτεία». Ἀπλῶς εἶναι ψευδεπίγραφος, μία «κοινοβουλευτική» ἐκπροσώπηση τοῦ «λαοῦ» γιὰ τέσσερα χρόνια (ἐν λευκῷ καὶ χωρὶς ἔλεγχου) μέσῳ τῶν κομμάτων (Parlement). Τώρα μέσῳ Internet συμπληρώνεται μὲ τὸ ἰδεολόγημα «ἄμεση δημοκρατία τῶν πολιτῶν», ὅπου ἡ συνεχὴς ψηφοφορία γιὰ τὰ πάντα (ἐνα εἶδος ἔρευνας ἀγορᾶς / γκάλλοπ) θὰ δίνει τὶς δῆθεν «λύσεις».

Ὁ Ἀ. πρῶτος καὶ ἀξεπέραστα διεχώρισε τὴν πολιτεία σὲ τρία μέρη (= μέρη): βουλευτικόν, ἐκτελεστικόν (ἀρχαί) καὶ δικαστικόν.

ΠΟΛΙΤΕΣ - ΠΟΛΙΣ. Ἀφοῦ λοιπὸν πολιτεία εἶναι ἡ «τάξις τῶν ἀρχῶν διὰ τὸ κοινῇ συμφέρον», ἃς ἐξετάσωμε ἀπὸ ποῖα ἄτομα ἀποτελεῖται, δηλ. τοὺς πολῖτες. Ὁ Ἀ. διαχωρίζει τὸν ἀπολύτως πολίτη, τὸν συμμετέχοντα («κοινωνῶν ἀρχῆς») ἀπὸ τὸν ἀπλῶς πολίτην, τὸν ψηφοφοροῦντα, ὅπως καὶ σήμερα.

Πόλις δὲ εἶναι τὸ πλῆθος τὸ κοινωνοῦν ἀρχῆς, ἱκανὸν πρὸς αὐτάρκειαν ζωῆς, τὸ ἀποτελούμενο ἐξ ἀνομοίων στοιχείων, πού ἔχουν ὅμως ἓνα κοινὸ σκοπὸ (= *τέλος*), δηλ. τὸ «εὖ ζῆν».

Οἱ ἄνθρωποι ὡς κοινωνικά ὄντα δημιουργοῦν τοὺς *οἴκους*, τὶς *συνοικίαις* κατὰ συγγένειες - γέννη, τὶς *κῶμες* κατὰ φυλή, καὶ οἱ συνενώσεις αὐτῶν τὸ *ἄστυ* (π.χ. Ἀθῆναι).

Ἡ ἔννοια τῆς πόλεως στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα ἦταν διαφορετικὴ τῶν ἄλλων λαῶν ἀλλὰ καὶ τῆς ἐποχῆς μας. Οἱ βασιλεῖς (Περσία) καὶ οἱ αὐτοκρατορίες (Ρώμη) καὶ γενικῶς τὰ *ἔθνη* ἀποτελοῦντο ἀπὸ πολλὰς πόλεις μὲ κεντρικὴ ἐξουσία (προτεϋούσα). Οἱ Ἕλληνες τῆς κυρίως Ἑλλάδος καὶ τῶν ἀποικιῶν θεωροῦσαν ὡς *πόλιν* (γεωγραφικὰ) τὴν αὐτόνομη περιοχὴ τὴν ἀποτελούμενη ἀπὸ τὸ *ἄστυ* (πυκνὰ δομημένη πόλη) καὶ τὴν *ὑπαιθρον χώραν*, τὴν τροφοδοτικὴν περιοχὴ, ὀριζομένη ἀπὸ τὴν γειτονικὴ πόλιν συνήθως μὲ φυσικὰ ὅρια.

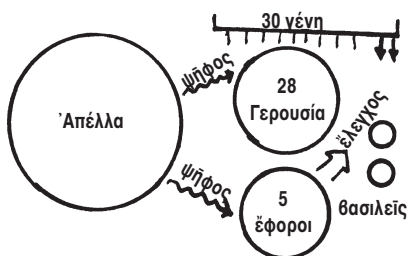
Τελειώνοντας τὴν παρουσίαση τῶν πολιτευμάτων, ἐπισημαίνουμε ὅτι ἡ ἐπιστημονικότητα τοῦ Ἀ. ἔφθανε ὄχι μόνον μέχρι τὴν παρουσίαση καὶ τῶν παρεκβατικῶν πολιτειῶν, ἀλλὰ μέχρι καὶ τὴν ἀνάλυση τῶν αἰτίων καταρρέουσέως τους (παθολογία) ὡς καὶ τοὺς τρόπους διατήρησής τους (προστασία). Ἔτσι, δυστυχῶς γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, οἱ ἑκάστοτε ἐξουσιαστές μὲ τοὺς ἀπολογητές τους (Machiavelli, Ἰνστιτοῦτο Στρατηγικῶν Ἑρευνῶν, Μυστικὴς Ὑπηρεσία), μελετώντας τὸν Ἀ. βρίσκουν τὴ λύση τῶν προβλημάτων τους. Ἔτσι ἐξηγεῖται ἴσως ἡ σωτηρία τῶν «*Πολιτικῶν*» τοῦ ἀπὸ τὴν κοινὴ μοῖρα τῶν ἔργων τῶν Ἑλλήνων, τὴν πυρὰ.

Ἀπὸ τὰ 158 (ἴσως καὶ 255!) πολιτεύματα πού πραγματεύτηκε ὁ Ἀ. σὲ ἰσάριθμα διδλία, θὰ παρουσιάσουμε τὴν «*Ἀθηναίων Πολιτείαν*» (τὴν μόνη πού διεσώθη), ἀπὸ δὲ τὸν Ξενοφῶντα τὴν «*Λακεδαιμονίων Πολιτείαν*». Τὰ δύο αὐτὰ πολιτεύματα τὰ θεωροῦμε ἀντιπροσωπευτικά ὡς πλεόν ἐπιτυχημένα, ἀφοῦ διατηρήθηκαν ἀκμαῖα γιὰ πολλοὺς αἰῶνες καὶ μάλιστα ὡς ἀντίστοιχα τῶν δύο μεγάλων δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος.

ΣΠΑΡΤΗ Η ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΙΚΗ. Ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα (Ξενοφῶν κ.ἄ.) ἕως σήμερα πολλοὶ θαυμάζουν τὸν σπαρτιατικὸν τρόπο ζωῆς («*αἰδεῖσθαι περὶ δίου, οὐ φοβεῖσθαι*»)⁴, λίγοι ὅμως γνωρίζουν ὅτι τὸ πολίτευμά τους δὲν ἦταν στρατοκρατικόν, παρ' ὅλο πού ἡ μοναδικὴ ἐνασχόληση τῶν Λακωνίων ἦταν «*τὰ στρατιωτικά, τὰ πολιτικά, τὰ ἡθικά*». Οἱ εἰδικὲς συνθήκες (τὸ ὀλιγάριθμον, οἱ πέριξ ἐχθροί, ἡ μὴ ἔξοδος πρὸς τὴ θάλασσα) συνέβαλλαν στὴ δημιουργίαν τοῦ λακωνικοῦ πνεύματος. Ἡ Λακεδαιμονίων πολιτεία ἐπαινεῖται ἀπὸ τὸν Ἀ. ὡς ἄριστη μείξι μοναρχίας, ὀλιγαρχίας καὶ δημοκρατίας (2 βασιλεῖς, γερούσια καὶ ἡ ἐφόρων ἀρχὴ καὶ συσσιτίων).

Τὸ κυρίαρχο σῶμα τῶν Λακωνίων ἦταν ἡ **Ἀπέλλα** → ἀρχ. Γαλλ. appeller, δηλ. ἡ συνέλευση ὅλων τῶν πολεμιστῶν - πολιτῶν (*ὅμοιοι*). Ἀποφασίζει μόνον γιὰ σοβαρὰς ὑποθέσεις (πόλεμο) καὶ ψηφίζει «*τὰς αἰρετάς οὐ κληρωτάς ἀρχάς*», δηλ. τὴν **Ἐφορία** (5 ἔφοροι ἀπὸ τοὺς ἄριστους πολῖτες) καὶ τοὺς ἀντικαταστάτες γέροντες τῆς **Γερούσιας**.

Αὕτῃ ἀποτελεῖτο ἀπὸ 28 ἀρίστους ἄνω τῶν 60 ἐτῶν, ἓνα ἀπὸ καθ' ἓνα τῶν 30 γενῶν. Τὰ δύο ἀρχαιότερα γέννη ἔδιναν ἐθιμικὰ τοὺς δύο ἰσοβίους καὶ ἰσοτίμους **βασιλεῖς**. (Σχ. 2). Αὐτοὶ ἐν

Σχ.2. Λακεδαιμονίων πολιτεία.

καιρῷ πολέμου γίνονταν ὁ ἕνας πολέμαρχος καὶ ὁ ἄλλος ἄρχων τῆς Σπάρτης. Ἡ ἐξουσία τους δὲν ἦταν ἀπόλυτη, ἐφ' ὅσον ὑπέκειντο στὸν ἔλεγχο καὶ στὶς πολιτικῆς φύσεως διαταγές τῶν ἐφόρων.

Οἱ ἔφοροι λοιπὸν ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ δήμου - ἀπέλλας ἦταν κατὰ θάσιν ἀπόλυτοι ἄρχοντες, γι' αὐτὸ ὅμως εἶχαν ἐτήσια θητεία. Μέσα στὶς ἀρμοδιότητές τους ἦταν ὁ ἔλεγχος τῶν ἡθῶν καὶ τῶν οἰκονομικῶν, οἱ ἀστικές δίκες καὶ ἡ ἐκτέλεση τῶν ἀποφάσεων.

Οἱ γέροντες τῆς γερουσίας, ἰσόβιοι μετὰ τὴν ἀνακήρυξή τους, θεωροῦνταν οἱ θεματοφύλακες τῶν νόμων καὶ ὁσίων, δίκαιζαν δὲ τοὺς φόνους.

Οἱ πολῖτες ἦσαν ἐς αἰὶ στρατιῶτες, δὲν ἀσχολοῦντο δὲ μὲ ἐργασίες, αὐτὲς τὶς ἀνέθεταν στοὺς περίοικους καὶ τοὺς εἰλωτες, ἐνδαιτιῶντο (= ζοῦσαν) σὲ κοινόδια (*συνσείτια/φιλίτια*). Ἔτσι ἡ ἀλληλοκάλυψη καὶ ὁ συνεχὴς ἔλεγχος τῶν ἐξουσιῶν δημιουργοῦσε ἓνα πλέγμα συνεκτικό, ποὺ μὲ τοὺς ἀτεγκτους νόμους τοῦ Λυκούργου ἐγγυᾶτο τὴ διάρκεια καὶ τὸ ἀναλλοίωτο τοῦ πολιτεύματος.

ΑΘΗΝΑ Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ («πολιτεία»). Ἡ Ἀθήνα, «Ἑλλάς Ἑλλάδος», ἔδρα τῆς τέχνης, ἐπιστήμης καὶ φιλοσοφίας, ἐκφραστῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, παραμένει τὸ ὑπόδειγμα τῆς ἀρχαίας πόλεως. Τὸ πολίτευμά της, ἡ *πολιτεία*, ἀξεπέραστο, ἀνεπανάληπτο καὶ κακοποιημένο ὡς ψευδεπίγραφη «δημοκρατία» – κοινοβουλευτισμός, παραμένει εὐρῶς ἄγνωστο γιὰ εὐνοήτους λόγους. Ὄντως, ἂν δὲν ὑπῆρχαν τὰ «Πολιτικά» καὶ ἡ «Ἀθηναίων πολιτεία» τοῦ Ἀ., λίγα πράγματα θὰ γνωρίζαμε.

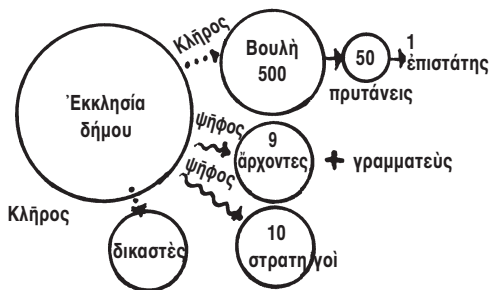
Τὸ πολίτευμα στηρίχθηκε στὴ νομοθεσία τοῦ Δράκοντος καὶ συμπληρώθηκε μὲ τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος· εἶναι δὲ «μεῖζις πολιτειῶν»¹⁸⁸, δηλ. κατὰ τὸν Ἀ. ἓνα ἄριστο πολίτευμα. Ἀναμνησκόμεθα σὲ ἀρμονικὴ ἀναλογία ἡ *ἀξιοκρατία* καὶ ἡ *δημοκρατία*.

Ἡ Ἀθηναϊκὴ κοινωνία τὴν ἐποχὴ τοῦ Κλεισθένη (6ος αἰ.) ἀποτελεῖτο ἀπὸ τοὺς «γνωρίζουσας» καὶ τὸν «δῆμον». Οἱ *γνώριμοι*, οἱ ὁμολογουμένως ἄξιοι, κοινῶς ἀποδεκτοὶ ἐγκριτοὶ, διακρίνοντο γιὰ «*πλοῦτον*,⁴⁰⁰ *εὐγένειαν*, *ἀρετὴν*, *παιδείαν*». Ὁ *δῆμος* ἀποτελεῖτο ἀπὸ «*εἶδη*» ἤτοι γεωργοὺς (πρωτογενὴς παραγωγή), τεχνίτες (δευτερογενὴς) καὶ τοὺς «*περὶ τὸ ἀγοραῖον*» (= ἔμποροι) «*καὶ τὴν θάλατταν*» (τριτογενὴς). Καὶ «*δημοκρατία ἐστὶ πρώτη*» (= ἡ σωστή), «*ἡ μάλιστα* (= κυριώτατα) *κατὰ τὸ ἴσον*» (δηλ. ἡ ἰσότης) καὶ «*ὁ νόμος ταύτης... ἀπόρους καὶ εὐπόρους ὁμοίους ἀμφοτέρους*»! Τὸ ἰδιαικό τῆς Ἀθήνας.

Πάντως ἦταν πολὺ εὐαίσθητο καὶ εἴτε λόγῳ συνθηκῶν (πόλεμοι, διαμάχες τάξεων) εἴτε ὅταν ὁ δῆμος παρεσύρετο ἀπὸ τοὺς *δημαγωγούς*, τὸ πολίτευμα κατέρρεε σὲ ὀχλοκρατία ἢ ἄλλαξε. Ἀποτέλεσμα; 11 μεταβολές ἀπὸ τὴν ἰδρυση τῶν Ἀθηνῶν μέχρι τὴν ἐποχὴ τοῦ Δ³¹⁰.

Τὸ κυρίαρχο σῶμα, ὅπως καὶ στὴ Σπάρτῃ, ἦταν ἡ *Ἐκκλησία* τοῦ δήμου, δηλ. τὸ σύνολο τῶν νομίμως ἐγγεγραμμένων στὸ Μητρώον πολιτῶν. Ἀποστολὴ εἶχε τὴν ἐγκρίση (= *ἐπιχειροτονεῖν*) τῶν ἀρχόντων καὶ στρατηγῶν ὡς καὶ τὸν ἔλεγχό τους, νὰ ἀποφασίσῃ γιὰ πόλεμο / εἰρήνη καὶ ἦταν ἡ δεξαμενὴ ὅλων τῶν λοιπῶν ἀρχῶν τῆς πόλεως (διὰ κλήρου). Ἡ καθολικὴ συμμετοχὴ τῶν πολιτῶν στηριζόταν στὸ ὅτι ὁ θεσμὸς τοῦ κλήρου ἦταν γιὰ ἐτήσιες ἀρχές καὶ ἅπαξ διὰ βίου. Οἱ πολῖτες χωρίστηκαν σὲ 10 *φυλές* μὲ 3 *δήμους* ἐκάστη, ἀπὸ παράλια, μεσόγεια καὶ ἄστν³. Κάθε φυλὴ μετὰ ἀπὸ κλήρωση τῶν βουλομένων ὑποψηφίων διώριζε 50 βουλευτὲς γιὰ ἓνα ἔτος.

Ἡ *Βουλὴ* αὐτὴ τῶν 500 ἦταν ἐπιφορτισμένη μὲ τὶς ἀρχαιρεσίες ὅλων τῶν ἀρχῶν, οἱ δὲ 50 βουλευτὲς κάθε φυλῆς κατόπιν κληρώσεως ἀνελάμβαναν τὴν *Πρυτανεία* γιὰ τὸ 1/10 τοῦ

Σχ.3. Ἀθηναίων πολιτεία.

στο δημό ἐψηφίζοντο (*χειροτονία*) ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τοῦ δήμου. Ἀπὸ αὐτοὺς ὁ ἐπὶ πᾶσι μετὰ δύο παρέδρους ἦταν ὁ ἐτήσιος ἀντιπρόσωπος τῆς πόλεως, ἐπιμελεῖτο τῶν πομπῶν, χορηγιῶν καὶ πολιτικῶν δικῶν. Ὁ **βασιλεὺς** (+2 πάρεδροι) ἦταν ὑπεύθυνος τῶν θυσιῶν, μυστηρίων καὶ θρησκευτικῶν δικῶν. Ὁ δὲ **πολέμαρχος** (+2 πάρεδροι) εἶχε τὴν εὐθύνη τῆς φύλαξης τῆς πόλεως (*ἀττικάρχης!* σήμερα), τῶν μετοίκων, τοῦ λιμένος κ.λπ. Οἱ 6 ὑπόλοιποι ὀνομάζοντο **θεσμοθέται**.

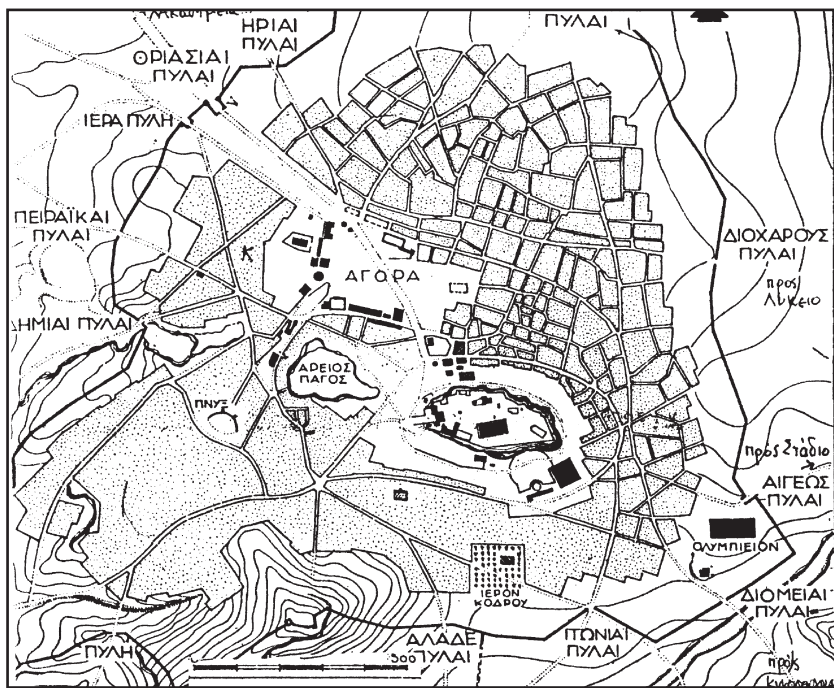
Οἱ **10 στρατηγοί**, ἀρχικὰ ἕνας ἀπὸ κάθε φυλῆ, ἀργότερα ἀνεξαρτήτως φυλῆς, ἐψηφίζοντο ἀπὸ τὴν ἐκκλησία μετὰ βᾶσι τὸ ἥθος, τὴν ἀρετὴν, τὰ πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ τοὺς προσόντα. Ὁ καθένας τοὺς εἶχε δικαίωμα ἐπανεκλογῆς καὶ ξεχωριστὲς δικαιοδοσίες. Ἡ ἀρχηγία τοῦ στρατοῦ ὁλοκληρώνετο μετὰ τοὺς 10 **ταξίαρχους**, 2 **ἱππάρχους** καὶ 10 **φυλάρχους**. Καὶ ἡ θητεία τῶν 9 ἀρχόντων καὶ 10 στρατηγῶν ἦταν ἐτήσια.

Οἱ ἀρχεὶ συμπληρώνονταν μετὰ δεκάδες ἀξιώματα σὲ ομάδες τῶν 10, ὅπως ἐπισκευαστῆς, ὁδοποιοί, ἀστυνόμοι, ἀγορανόμοι, σιτοφύλακες, ἐπιμελητὲς καὶ 11 δεσμοφύλακες. Οἱ δὲ οἰκονομικὲς ἀρχεὶ μετὰ τοὺς ταμίαις, πωλητῆς, ἀποδέκτες, λογιστῆς, εὐθύνους κ.ἄ. Ἡ εὐθύνη ὅλων τῶν ἀρχῶν ἐλεγχόταν ἀπὸ τὴν ἐκκλησία καὶ τὰ ἀρμόδια δικαστήρια.

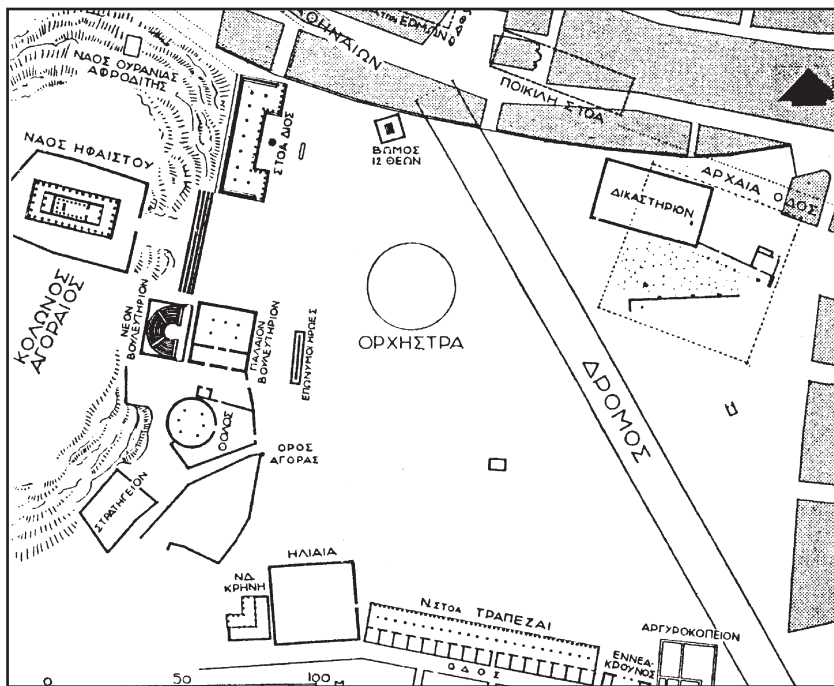
Τέλος τὴν **δικαστικὴν** ἀρχὴν ἐπὶ ἀνδρῶν διὰ κλήρου οἱ ἄνω τῶν 30 ἐτῶν πολῖτες σὲ ἀρκετὰ δικαστήρια διαφόρων ἀρμοδιοτήτων (**Ἄρειος Πάγος, Ἡλιαία, Παλλάδιον** κ.ἄ. μετὰ 40, 200, 400 ἢ καὶ 1.000 δικαστῆς).

Ἐὰν τὸ πλῆγμα ἐξουσιῶν στὴ Σπάρτη ἦταν ἰσχυρό, τὸ ἀντίστοιχο ἀθηναϊκὸ ἦταν πυκνότερο λόγῳ τῆς σχεδὸν συνολικῆς συμμετοχῆς τῶν πολιτῶν στὶς ἀρχεὶ. Ἔτσι οἱ βουλ(ε)όμενοι πολῖτες ἀνελάμβαναν μίαν τοὐλάχιστον ἀρχὴν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ βίου τοὺς. Βέβαια ἐχωρίζοντο σὲ τάξεις ἀναλόγως τῶν οἰκονομικῶν τοὺς ὑποχρεώσεων (*πεντακοσιομέδμοι, ἱππεῖς, ζευγῖται, θῆτες*), τὰ ὑψηλότερα δὲ ἀξιώματα ἐδίδοντο στοὺς πλουσιώτερο.

Η ΠΟΛΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ. Τὸ Ἄστυ τοῦ 5ου αἰ. (Σχ. 4) εἶχε ὡς κέντρο τὴν ἀγορὰν (ἀρχικὰ τὴν Ἀκρόπολιν), δηλ. μίαν ἀδεια πλατεῖαν 250 × 250 μ. Στὸ κέντρο τῆς ἡ Ὀρχήστρα, ὅπου, προτοῦ καθιερωθῇ ἡ Πνύξ ὡς ἰδιαιτέρος χώρος, συναθροίζετο σὲ ἐκκλησία ὁ δῆμος. Ἀπὸ τὴν ἐπίσημη εἴσοδον τῆς πόλεως, τὸ *Δίπυλον*, ξεκινᾷ ἡ ὁδὸς τῶν Παναθηναίων, ποὺ συνεχίζεται ὡς φαρδεῖα λεωφόρος καὶ διασχίζει λοξὰ ΒΑ τὴν Ἀγορὰν. Γύρω ἀπὸ τὴν πλατεῖαν (Σχ. 5) εὐρίσκονται τὰ μεγαλοπρεπῆ κτήρια τῶν ἀρχῶν τῆς πόλεως. Οἱ *στοῖες* (Ποικίλη, Ἐρμῶν, Νότιος, ἀργότερα ἡ Μέση καὶ ἡ Στοὰ τοῦ Ἀττάλου). Οἱ *θωμοί* (12 θεῶν, Ἀθηνᾶς κ.ἄ.), οἱ *ναοὶ* (Οὐρανίου, Ἀφροδίτης, Ἡφαίστου), τὰ Ὀσεία (ἐπώνυμοι ἡρώες).

Σχ. 4. Μορφή τῆς πόλεως κατὰ τοὺς κλασικοὺς χρόνους.

Σχ. 5. Ἡ Ἀγορά τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐπίσης τὸ *Βουλευτήριον* (νέο καὶ παλαιό), ἡ πρυτανικὴ *Θόλος*, τὸ *Στρατηγεῖον*. Στὴν ἄκρῃ οἱ κοῖνες, τὸ Μητροῶν, τὸ Ἀργυροκοπεῖο, τὸ Ἀγορανομεῖο, τὰ δικαστήρια (Ἡλιαία κ.ἄ.). Ἀργότερα, στὴ Ρωμαϊκὴ ἐποχῇ, ἡ τεράστια ἄδεια πλατεῖα θὰ γεμίσῃ μὲ ὀγκώδη κτήρια (Ὡδεῖον Ἀγρίππα, Παλαιστρα, δίπλα ἢ Βιβλιοθήκη Ἀδριανοῦ, ἡ Ρωμαϊκὴ ἀγορά), ποὺ θὰ ἀλλοιώσουν τὸ πνεῦμα τῆς Ἀγορᾶς - διαλόγου.

Ἡ Ἀκρόπολις ἀπὸ κέντρο ἐξουσίας (βασιλεῖς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, Κόδρος) μετατρέπεται ἐνωρὶς σὲ θρησκευτικὸ κέντρο (ναοί, ἱερά, θησαυρὸς πόλεως, ἀναθήματα, τρόπαια). Στους πρόποδες τῆς τῶν *Θεάτρον* Διονύσου καὶ τὸ Ὡδεῖον Ἡρώδου ὡς καὶ τὸ Ἀσκληπιεῖον.

Τὸ τεῖχος ὀριοθετεῖ καὶ προστατεύει τὸ Ἄστυ, ποὺ ἐνώνεται μὲ τὸ Μακρὰ Θεμιστόκλεια τεῖχος μὲ τὸ ἐπίνειο τοῦ Πειραιᾶ σὰν μία «δίπολις» πόλις. Ἡ δημόσια πόλις ὁλοκληρώνεται μὲ τὸν Κεραμεικὸν, τὸ Δημόσιο Σῆμα (γιά τὸ σέβας τῶν νεκρῶν), μὲ τὰ ἀθλητικὰ κέντρα (παλαιστρες, γυμνάσια, στάδιον) καὶ τὶς σχολὰς (Ἀκαδημία, Λύκειο...) καὶ ἄλλῃ. Γύρω δὲ ἀπὸ τοὺς ἀνώμαλους στενοὺς δρομίσκους κτίζονται οἱ οἰκίαι τῶν πολιτῶν (*δήμοι*).

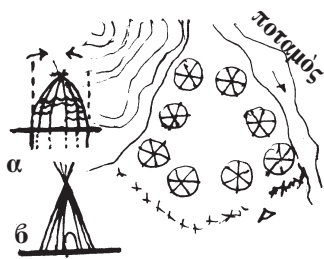
Η ΣΠΑΡΤΗ. Βλέποντας κανεὶς τὰ ἐλάχιστα θεμέλια τοῦ κέντρου τῶν Λακωνῶν δύσκολα φαντάζεται σήμερα ὅτι ὁ ἔρημος αὐτὸς τόπος ἦταν κάποτε ἡ «εὔανδρος» Σπάρτη, ἡ ἀτελείστη. Ἐκάναν καλὴ δουλειὰ ὁ Ἀλάριχος καὶ οἱ λοιποὶ χριστιανοὶ κατεδαφιστές.

Τὸ κέντρο τῆς πόλεως εἶχε δύο πόλους, τὴν ἀκρόπολις καὶ τὴν ἀγορά. Στὴν Ἀκρόπολις ὑπῆρχαν τὰ ἱερά τῆς πόλεως μὲ κύριο τὸ ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς Χαλκιοίκου καὶ πιθανῶς τὸ μέγαρον τῶν βασιλέων. Στὴν ἀγορὰ ἐδέσποζε τὸ τεράστιο «θέατρον» - χῶρος ἀπέλλας ≈ 110 μ. διαμ. καὶ ἡ μεγάλη στοὰ μήκους 160 μ. Τὰ ὑπόλοιπα κτήρια τὰ ὑποθέτουμε μόνο ἀπὸ τὸν Πανσανία («Λακωνικά») (**Σχ. 6+7**). Ἡ κυριώτερη ἀπὸ τὶς 7 πλατεῖες ἦταν τῆς Νέας Ἀγορᾶς, ὅπου καὶ τὸ διοικητικὸ κέντρο τῆς ἀριστοκρατίας μὲ τὰ κτήρια τῆς Ἐφορίας, Γερουσίας, Ἀρχεῖον καὶ Νομοφυλακίον. Ἐπίσης τὸ ἱερὸ τῆς Γῆς (Γᾶ), οἱ ναοὶ Διὸς, Ἀθηνᾶς κ.ἄ. ὡς καὶ τὰ Ὅσια (ἄγαλμα Δήμου, 32 ἡρώων) καὶ οἱ 22 *λέσχει*.

Ἡ πόλις ἐκτείνετο σὲ μεγάλη ἔκταση (περίμετρος 48 σταδίων = 10 χλμ.), καὶ τὶς πέντε *κῶμες* (Πιτάνη, Λίμνες, Μεσσόα, Κυνόσουρα καὶ Δύμη) τὶς διέσχίζαν 4 φαρδεῖς δρόμοι, ποὺ ξεκινοῦσαν ἀπὸ τὴν Ἀγορὰ.

Η ΠΟΛΙΣ - ΕΚΦΡΑΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ. Ὁ *Homo Sapiens* σὲ κάθε φάση πολιτισμοῦ του ἐκφράζει τὸν τρόπο ζωῆς του μὲ ἀντίστοιχο τρόπο οἰκησης. Ὅποτε π.χ. βρισκόταν στὴ θηρευτικὴ φάση (ὅπως π.χ. οἱ Λάπωνες), ἀκολουθώντας τὰ κοπάδια ἀγρίων θηραμάτων, ἐγκαθίστατο σὲ καταυλισμοὺς (**Σχ. 8**) μὲ μπηχτὲς - πλεκτὲς καλύβες ἐγκαταλειπόμενες (**α**) ἢ στητὲς - δερμάτινες μεταφερόμενες (**6**). Ἡ ἡμέρωσις τῶν ζώων δημιουργεῖ συνθήκες ἡμιμόνιμης ἐγκατάστασης (μαντρί/χειμαδιὸ) (**Σχ. 8**) μὲ χρῆσις ξύλων γιὰ τεῖχος καὶ τοίχους λίθινους μὲ πρόχειρη ξύλινη στέγη. (Ἡ οἰκηση σπηλαίων ἦταν εὐκαιριακὴ, ἀργότερα χρησιμοποιήθηκαν ὡς ἱερά.) Ἡ γεωργοκτηνοτροφικὴ φάσις συγκεντρώνει τοὺς κατοίκους σὲ μόνιμη ἐγκατάστασις σὲ περιτειχισμένους ὄχυρους λόφους, τὸ δὲ πολίτευμα γίνεται πατριαρχικὸ (φύλαρχος) (**Σχ. 9**).

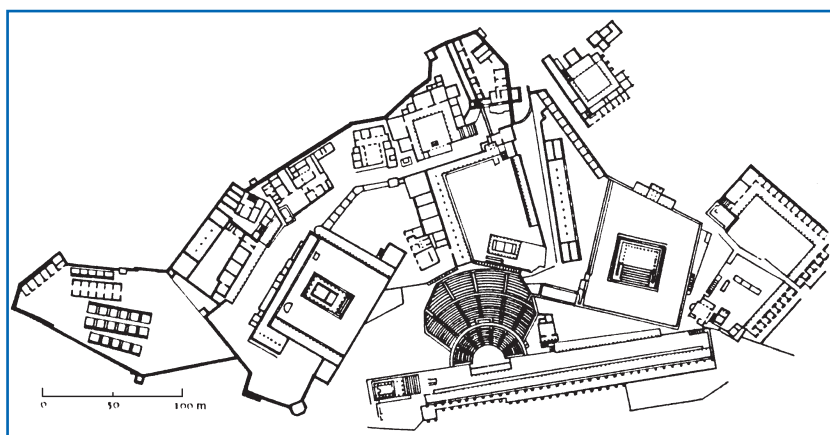
Ὅταν βρεθῇ σὲ μητριαρχικὴ φάσις (βιοτεχνικὴ), ἐκφράζεται μὲ τὸ πυκνοκατρωκτικὸ «ἀνάκτορον» - πόλις, π.χ. Μινωικὴ ἐποχῇ. Σὲ περιόδους παρακμῆς πρὸ τῆς κατάρρευσης τοῦ πολιτισμοῦ («Μαῦρα Χρόνια») ἐπανέρχεται ἡ μοναρχία (βασιλεία) καὶ ἡ πόλις περιορίζεται στὴν ὄχυρὴ ἀκρόπολις μὲ κέντρο τὸ μέγαρον (**Σχ. 10**).

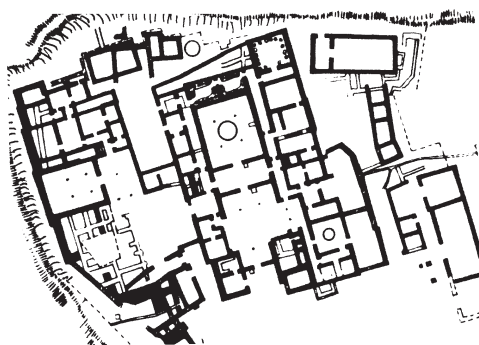
Σχ. 8.

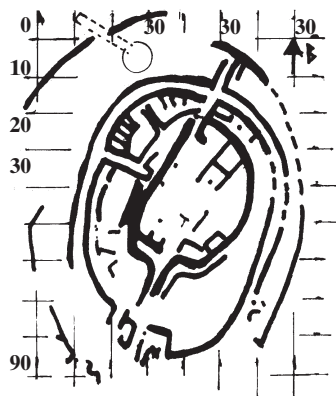
Σχ. 6. Ἡ πόλις τῆς Σπάρτης.

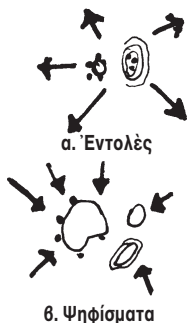
Σχ. 7. Τὸ κέντρο τῆς Περγάμου (ἀκρόπολη).

Σχ. 10. Ἀκρόπολις Πύλου.

Σχ. 9. Διμήνη (5η-7η χιλ. π.Χ.).

Σχ. 11.

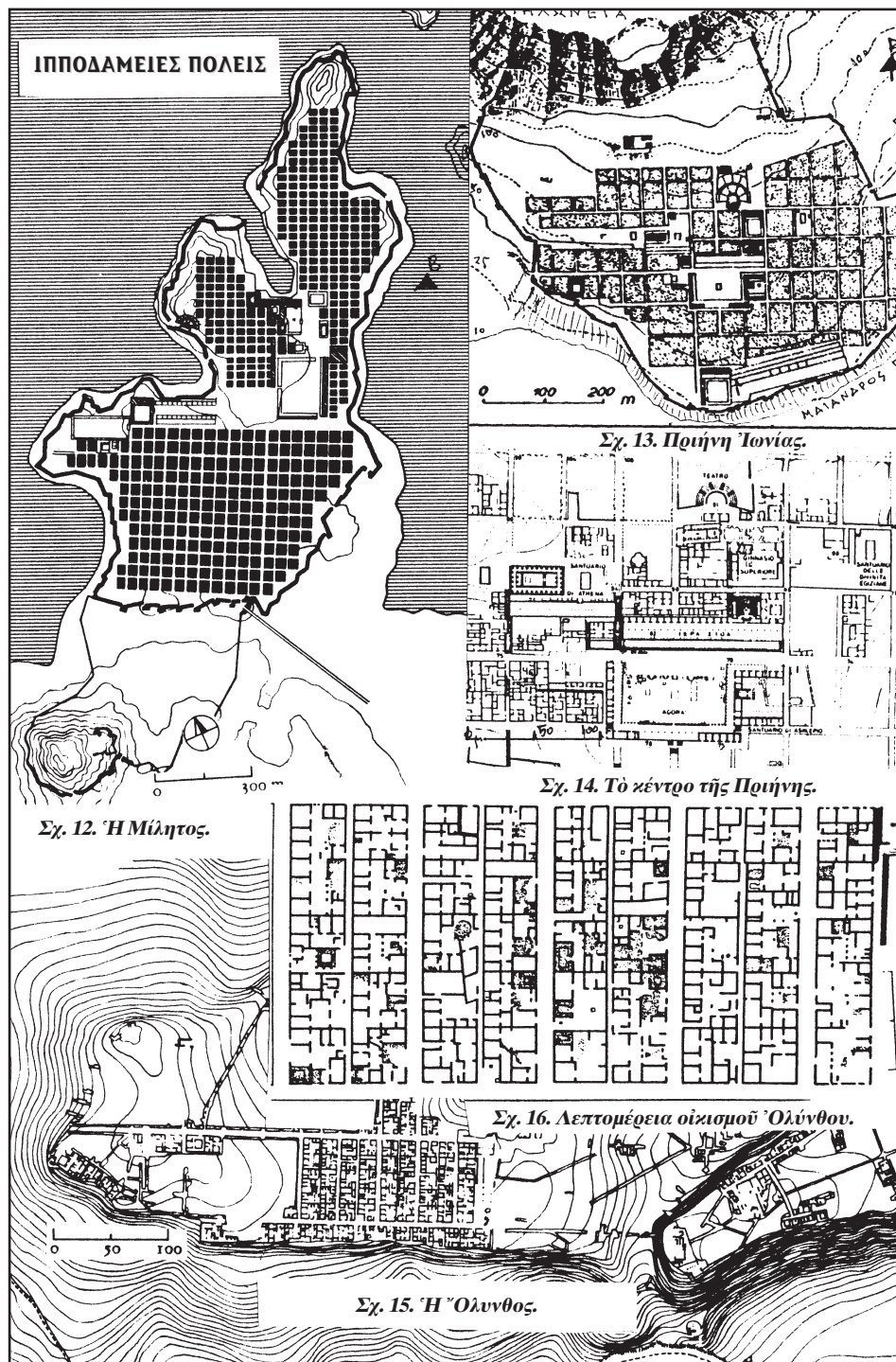
Με τὴν ἀναγέννηση τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ τὸ ἀριστοκρατικὸ πολίτευμα (π.χ. Σπάρτη) ἐκφράζεται μετὰ τὴν πόλιν ἀπλωμένη σὲ μεγάλη ἔκταση, τὰ δὲ δημόσια κτήρια, συγκεντρωμένα πλησίον τῆς ἀκροπόλεως, ἐκφράζουν τὸν ἔλεγχο τῶν ἀρχῶν καὶ τὴν ἐκροήν τῶν ἐντολῶν. (Σχ. 11α).

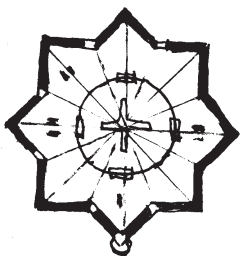
Ἀντίθετα ἡ δημοκρατικὴ πολιτεία (Ἀθήνα) ὑλοποιεῖται μετὰ συμπύκνωση καὶ τείχιση τῆς πόλης ὥς καὶ τὴν ἀπουσία κέντρου μετὰ κενὴν τὴν πλατεία τῆς Ἀγορᾶς. Ἔτσι οἱ πολῖτες ἔρχονται ἀπὸ τὴν περιφέρεια (ὑπαιθρο, συνοικίες) πρὸς τὸ κέντρο, γιὰ νὰ ἀποφασίσουν (ψηφίσματα).

ΤΟ ΙΠΠΟΔΑΜΕΙΟ ΣΥΣΤΗΜΑ. Μέχρι τὸν 5ο αἰ. οἱ πόλεις προεκτείνονται ἢ οἰκοδομοῦνται ἐξ ἀρχῆς (ἀποικίες) μετὰ τὸ ἀκανόνιστο πολεοδομικὸ σύστημα, «ὡς εἶχον κατὰ τὸν ἀρχαῖον χρόνον» (Σχ. 4), μετὰ ὁδοὺς ποὺ διασταυρῶνονταν σὲ πλατεῖες ἀνὰ 3 ἢ 5 καὶ «οἰκοδομικὰ τετράγωνα» μὴ ὀρθογώνια (τρίγωνα, ρόμβοι, τραπέζια). Ἡ πυκνὴ δόμηση δημιουργοῦσε προβλήματα ὑγιεινῆς, ἡλιασμοῦ ἀλλὰ καὶ κυκλοφορίας.

Ὁ μεγαλοφυὴς ἀρχιτέκτων - πολεοδόμος Ἰπποδάμος τὸν 5ο αἰ. προτείνει τὴν ἀξεπέραστη μέχρι σήμερα ἰδέα, δηλ. τῆς χάραξης ὀριζοντίων καὶ καθέτων ὁδῶν δημιουργουσῶν οἰκοδομικὰ ὀρθογώνια (Σχ. 16). Ρυμοτομεῖ ἐκ νέου βάσει τῆς «Πολιτείας» του⁵ τὸν Πειραιᾶ (τῇ προτροπῇ τοῦ μεγάλοπνευστου Περικλῆ) «συννεστάναι πόλιν μυριάνδρον»⁶⁵³ (= 10.000 κατοίκων) ὅπως καὶ τὴ Ρόδο καὶ τοὺς Θουρίους. Ἀργότερα μετὰ τὸ Ἰπποδάμειο σύστημα κατασκευάσθηκαν δεκάδες πόλεις, ἐξ ὧν οἱ πλέον γνωστὲς ἡ Ὀλυνθος (Σχ. 15+16), ἡ Μίλητος (Σχ. 12), ἡ Πριήνη (Σχ. 13), ἡ Μεγαλόπολις κ.ἄ., ὅλες σωστὰ δομημένες σὲ ἐπίπεδα ἐδάφη πλην τῆς Πριήνης. Στὰ κεκλιμένα ἐδάφη, ἀντὶ οἱ δρόμοι νὰ ἀκολουθήσουν τὶς ὑψομετρικὰς καμπύλες, ἐχρησιμοποιήθη λανθασμένα τὸ Ἰπποδάμειο σύστημα, μετὰ ἀποτέλεσμα οἱ δρόμοι νὰ ἔχουν κλίση ἀπὸ 25% ἕως 50%! (σκάλες). [Τὸ Manhattan τῆς Ν. Ὑόρκης, γιὰ νὰ κτισθῇ μετὰ τὸ Ἰπποδάμειο σύστημα ὡς ἡ παγκόσμια πρωτεύουσα, ἰσοπεδώθηκε!].

Η ΠΟΛΙΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ. Τὰ ἑλληνιστικὰ βασίλεια «παράγουν» νέες πόλεις βά-

Σχ. 17. Μεσαιωνική πόλη.

σει τῆς Ἱπποδάμειας ιδέας με ἐκπληκτικὰ συγκροτήματα *κέντρων*: Περγάμου (Σχ. 17), Πριήνης (Σχ. 14), κ.ἄ., ἀλλὰ με *κατοίκους* πλέον, ὄχι *πολίτας*. Ἡ ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία συσσωρεύει στὶς πόλεις πλοῦτο, ἰσχύ καὶ ἀνθρώπους. Καὶ ἔρχονται τὰ «Μαῦρα Χρόνια» (ξανὰ) (350 μ.Χ. - 1000 μ.Χ.) καὶ οἱ *πόλεις* ἀποδιοργανώνονται σὲ *κῶμες*, ποὺ ἀπλῶς ἐπιβιώνουν. Στὸ Μεσαίωνα εἶναι περισσότερο ὀχυρὰ παρὰ οἰκισμοί, συνωστίζονται δὲ οἱ κάτοικοι γύρω ἀπὸ τὸ κέντρο, συνήθως τὸν καθεδρικοὺ ναό.

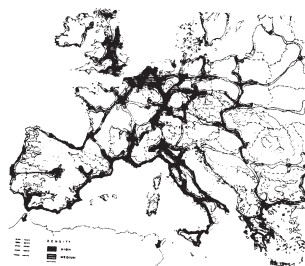
Ἡ Ἀναγέννηση ἄπλωσε τὶς πόλεις σὲ παραλίες, ποτάμια ἢ πεδιάδες δίνοντας ζωτικότητα καὶ χαρὰ ὅσο γιὰ τὴ βιομηχανικὴ ἐπανάσταση, κατασκεύασε *μεγαπόλεις* με φοβερὲς συγκεντρώσεις πληθυσμοῦ 5 ~ 30 ἑκατομμυρίων.

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ. Στὴν ἐποχὴ μας ἡδη διαφαίνεται ποῦ ὁδεύει ἡ κοινωνία. Ὁ ἔξουσιασμός με ἰδεολογία τοῦ τὴν *παγκοσμιοποίηση* προχωρεῖ στὴν ὕλοποίηση τοῦ μορφώματος «ἀστικοποίηση» (urbanization model), δηλ. τῆς ἐνοποιήσεως τῶν «μεγαπόλεων» μέσῳ ἐλεγχομένου δικτύου α. πληροφοριῶν (Internet) καὶ β. μεταφορᾶς «ἀγαθῶν» μέχρι τὴν πλήρη πολιτισμικὴ «ὁμογενοποίηση». Εἶναι ἡ ὕλοποίηση τοῦ ἰδεολογήματος «νέα κοινοβουλευτικὴ δημοκρατία», ποὺ δημιουργήθηκε ἀπὸ μελετητὲς τοῦ Ἀριστοτέλη (!) με τὴ σύμπτυξη τῶν τριῶν ἐσφαλμένων τοῦ πολιτευμάτων (δημοκρατία, ὀλιγαρχία, μοναρχία). Ὅντως ὁ «ἄλλος» σὰν μᾶζα ἰσοτίμως ψηφίζει παρόμοια κόμματα ὡς ἀντιπροσώπους τοῦ, ἐνῶ οἱ «ὀλιγαρχίες» τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἐξουσίας διαπλέκονται. Ὁ δὲ μονάρχης - «πλανητάρχης» (μόνον ἑλληνικὸς ὁ ὄρος, ἀμετάφραστος!) διατάσσει ἐρήμην τῆς ἀνθρωπότη-
τας ἀλλὰ καὶ τοῦ πλανῆτη.

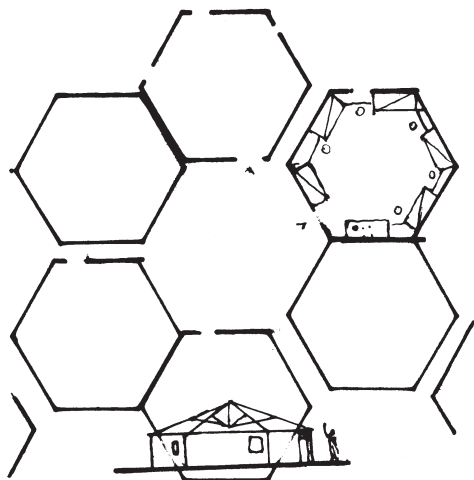
Πηγὴ ἐμπνεύσεως, ἄθελά τοῦ πιστεύω, ὁ παγκοσμίου φήμης πολεοδόμος Κ. Δοξιάδης με τὴν πρότασή του⁶ ἀπὸ τὸ '66 γιὰ τὴν μία *Οἰκουμένονόπολη* (Σχ. 18). Ὁ ἀδικοκαμένος Π. Ζενέτος, διαβλέποντας τὸν κίνδυνο καταστροφῆς τοῦ ἐδάφους, ἐπρότεινε τότε ἓνα τρισδιάστατο πλέγμα ἄνω τοῦ ἐδάφους με τὶς οἰκίες - ἐργαστήρια τηλεσυνδεδεμένες!

ΜΙΑ ΠΡΟΤΑΣΗ. Ὅπως εἶπε ὁ Ἱππόδαμος, πόλις χωρὶς πολιτικὴ - πολιτεῦμα δὲν ὑφίσταται. Ἄν πρέπει νὰ ἀλλάξη ὁ ῥοῦς τῶν γεγονότων, τότε ἄς σκεφθοῦμε ἓνα *ἀντι-ἐξουσιαστικὸ* πολίτευμα, ποικίλο ἀνάλογα με τὴ διάθεση κάθε λαοῦ, ἀλλὰ με δόση τὶς ἑλληνικὲς ἀρχές / ἀξίες / ἀρετές, ποὺ με μέτρο τὸ σέβας καὶ τὴ λιτότητα θὰ φέρῃ τὴν αὐτάρκεια - αὐτονομία, ἐν τέλει τὴν *ἐλευθερία*.

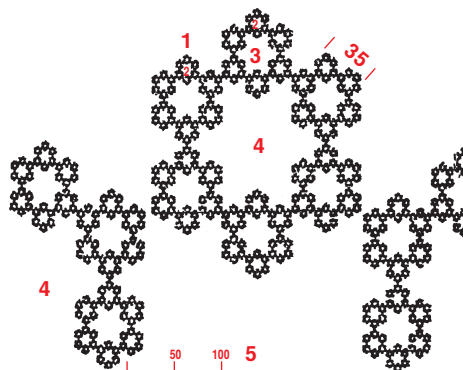
Βασικὰ στοιχεῖα θὰ εἶναι α. ἡ ἐλάχιστη μετακίνηση τῶν πολιτῶν, β. ἡ ἑνωσή τους με πλέγμα (grid) ἀνταλλαγῆς (ἰσοτίμως) γνώσεων, γ. ἡ κίνηση ἀγαθῶν με σωλῆνες. Ὁ πλανήτης ἔτσι θὰ μείνῃ σχεδὸν ἀνέπαφος. Τὸ πολίτευμα τοῦτο μπορεῖ νὰ ἐκφρασθῇ με ἓνα μόρφωμα τύπου fractal (κλασματομορφή)⁷, δηλ. ἐπαναλαμβανόμενο στοιχεῖο ἐπ' ἀπειρον σὲ μεγαλύτερη κλίμακα· προτείνουμε τὸ *ἐξάγωνο* (Σχ. 19). Ἐτσι ἀνὰ ἑξὶ δημιουργοῦν ἄλλο ἐξάγωνο 2ας τάξεως (κηρύθρα), αὐτὰ ἀνὰ ἑξὶ (6×6) ἄλλο 3ης τάξεως κ.ο.κ. ἕως τὴν 6η τάξη, τὴν *πόλη* = 24.000 πολιτῶν, 7.777 στοιχείων καὶ ἐμβαδοῦ 2.650 στρεμμ. = 266 ἑκταρίων (Σχ. 20), πυκνότητος 90 κατ./ἑκτ.

Σχ. 18. Ἡ Οἰκουμένονόπολη.

Σχ. 19. Τὸ ἐξάγωνο στοιχείο = 1 οἰκία.

Σχ. 20. Μικρὴ πόλις 5ης τάξεως.

Κάθε στοιχείο (Πίν. 1) εἶναι μία αὐτοφερόμενη προκατασκευασμένη οἰκία - ὁμπρέλλα γιὰ στέγη/ἐργασία 5 ἀτόμων (οἰκογένεια). Σὲ κάθε τάξη (συντροφία, γειτονιά, συνοικία, μικρὴ πόλη) ἔχουμε ἓνα στεγασμένο χώρο γιὰ συγκεντρώσεις καὶ **πάντα ἓνα κενό**, τὸ κέντρο - «ἀγορά». Βεβαίως κάθε στοιχείο εἶναι αὐτάρκες ἀπὸ ἐνέργεια (ἡλιακὴ κ.ἄ.), νερὸ (ὕγρασία, βροχὴ) καὶ ἐπικοινωνία.

Τάξις	0	1	2	3	4	5	6
Ἄτομα	1	6	30	150	800	4.000	24.000
Εἶδος	ἄτομο	οἶκος	συντροφία	γειτονιά	συνοικία	μικρὴ πόλις	πόλις
Ἐμβαδὸν	9 μ ²	45	400	3.600	3,2 ἐκτ.	29	265 ἐκτ.

Πίν. 1.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ. Οἱ Ἕλληνες διανοητὲς μὲ πρῶτο τὸν Ἀριστοτέλη μᾶς ἀνέλυσαν κάθε δυνατὸ πολίτευμα καὶ πρότειναν εὐθαρσῶς τὴν κατὰ τὴ γνώμη τους «ἀρίστην πολιτείαν». Μελετήσαμε, πῶς ὑλοποίησαν δύο ἐξάιρετα καὶ ἐπιτυχεῖς πολιτεύματα. Βάσει τῶν διδασμάτων τους, ἂν θεωρήσουμε ὅτι πρέπει νὰ ἀλλάξῃ ἡ κυρίαρχη ἰδεολογία, ἃς βροῦμε μία διαφορετικὴ ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴν προτροπὴ τοῦ ποιητῆ, «νὰ σταματήσουμε ἐπὶ τέλους τὰ πάντα, μέχρι νὰ τὰ σκεφθοῦμε ὅλοι, ὅλα ἀπὸ τὴν ἀρχή». Καὶ τότε ἡ «Νέα Ἀναγέννηση» θὰ ἐκφρασθῇ μὲ νέες πόλεις, μὲ σέβας πρὸς τὴ Γαῖα.

Βιβλιογραφία

1. Ἀριστοτέλης, «Πολιτικά», βιβλία I - VIII, ἐκδ. Ζαχαρόπουλος.
2. Le Conbusier, «Le lyrisme et l'urbanisme», 1939.
3. Ξενοφῶν, «Λακεδαιμονίων Πολιτεία».
4. Πλούταρχος, «Ἀποφθέγματα Λακωνικά» = Ἀναξανδρίδης.
5. Δ. Μαργέτης, «Ἰππόδαμος», «Δ», τ. 230.
6. «Πρακτικά» Β' Πανελληνίου Συνεδρίου Ἀρχιτεκτόνων, 1966.
7. Κ. Καρμιράντζος, «Τὸ Big - Bang καὶ τὰ Fractals», «Δ», τ. 230.

Κων. Καρμιράντζος

Ἀρχιτέκτων Ε.Μ.Π.

Καὶ κερατᾶς, καὶ δαρμένος

Μερικὲς φορὲς ἀπορῶ κι ἐγώ, πῶς βαστᾷ ὁ Γιαχβὲ τὰ κεραμίδια ξεκρέμαστα. Γιὰ τέτοια ἀδικία μιλάμε... Νὰ εἶσαι ἓνας φιλόνομος Ἀλθανὸς πολίτης, συγγνώμη οἰκονομικὸς μετανάστης, καὶ νὰ μὴ σοῦ ἐπιτρέπη ὁ ἄθλιος ιδιοκτῆτης τοῦ μπάρ στὰ Λουτρὰ Μυτιλήνης νὰ πιῇς ἓνα ποτὸ στὸ μαγαζί του... Σοῦ ἀνεβαίνει ἢ δὲν σοῦ ἀνεβαίνει τὸ αἷμα στὸ κεφάλι; Καὶ τότε τί κάνεις ὡς γνήσιος Ἀλθανός, πὺν σέβεσαι τὴ χώρα καὶ τοὺς πολῖτες τῆς χώρας πὺν σοῦ δίνουν ψωμί; Ἀπλᾶ, ὥραϊα καὶ πολιτισμένα μαζεύεις μερικὸν ὁμοεθνεῖς σου καὶ μὲ ὅ,τι σιδερικὸ βαστοῦν ὀρμάτε στὸ περὶ οὗ ὁ λόγος κατὰστημα κι ἀφοῦ κάνετε τ' ἄλατιοῦ ὅποιον θρῆτε μέσα, δίνετε καὶ μιὰν ὄψη δομδαρτισμοῦ στὸ μπάρ.

Ὡστόσο ἡ συνέχεια εἶναι ἐξόχως ἐνδιαφέρουσα. Ἐβγαίνουν ἓνας - ἓνας ὅλοι οἱ προσοδευτικοὶ μαῖντανοί, προεξαρχούσης κάποιας εὐρωδουλεντοῦ καὶ ἔκαναν δηλώσεις περὶ ρατσισμοῦ, ξενοφοβίας καὶ φασισμοῦ στὴν Ἑλλάδα. Δηλαδή μόνον Κουῖσλινγκς δὲν εἶπανε τοὺς κατοίκους τῶν Λουτρῶν Μυτιλήνης. Κι ἐδῶ ἀκριβῶς ἰσχύει ἡ λαϊκὴ ρῆσις «καὶ δαρμένος καὶ κερατᾶς». Προσωπικὰ πολὺ θὰ ἤθελα νὰ δῶ, πῶς θὰ ἀντιδρῶσαν ὅλοι αὐτοὶ οἱ κοπτόμενοι ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἀλθανῶν, ἂν, ὁ μὴ γένοιτο, συνέβαινε νὰ εἶχαν μιὰ παρόμοια εὐχάριστη ἐμπειρία. Καὶ ἂν ἡ χαριτόδωτος αὐτὴ εὐρωδουλεντὴς μας θὰ ἔκανε τέτοιες φιλαλθανικὲς δηλώσεις, ἂν, λέγω ἂν, τὴν ἀπῆγαν μερικοὶ θερμοὶ οἰκονομικοὶ μετανάστες καὶ ἀφοῦ τὴν δίαζαν, τὴν λήστευαν κι ὅλας. Δὲν τὸ νομίζω. Ἐκτὸς κι ἂν τὸ γουστάρειζε. Ὅποτε στὰ δίτσια σηκώνουμε ὅλοι ψηλὰ τὰ χέρια.

Μπορεῖτε ὅμως, παρακαλῶ, νὰ μοῦ ἐξηγήσετε τὴ δικαστικὴ ἀπόφαση γιὰ τοὺς φερέλπιδες αὐτοὺς Ἀλθανούς; Διότι νὰ μὲν καταδικάσθηκαν σὲ πολὺμηνὴ φυλάκιση, πλὴν ὅμως δὲν θὰ μείνουν στὰ κάγκελλα τῆς φυλακῆς, πὺν νὰ γιὰ τοὺς λεβέντες, οὔτε μιὰν ὥρα. Ἀφοῦ παράλληλα ἀπεφασίσθη καὶ ἡ ἄμεσος ἀπέλασίς των. Καὶ αὐθορμήτως τὸ Δημοτικὸ Συμβούλιο Λουτρῶν συνελθὼν ἐκ νέου ἀκύρωσε τὴν προγενεστέρᾳ του ἀπόφαση, δηλώνοντας ὅτι «δέχεται στὰ ὅριά του τοὺς Ἀλθανούς».

Σπεύδω νὰ πολιτογραφηθῶ Ἀλθανός, γιὰ «νὰ γ.... καὶ νὰ δέρονω», τιμώμενος ἀπὸ τὶς ἑλληνικὲς.

Γιῶργος Πετρόπουλος

«Η ἔξοδος ἀπὸ τὰ ἀδιέξοδά μας»

Τὸ ἐβδομαδιαῖο περιοδικὸ τοῦ Βελγίου «Le Vif/L' Express», ἀπ' τὰ δημοφιλέστερα τῆς χώρας, τὸν παρελθόντα Ἰούλιο δημοσίευσε ἓνα μεγάλο ἀφιέρωμα στὸν ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Πολιτισμὸ μὲ τίτλο: «Ἑλλάδα: Τῆς ὀφείλουμε τὰ πάντα». Σ' αὐτὸ τὸ ἰδιαίτερος ἐπιτυχὲς ἀφιέρωμα τονίζεται πὼς ὅ,τι συνιστᾷ σήμερα τὸν Δυτικὸ Πολιτισμὸ (λογικὴ, ἐπιστῆμες, τέχνες, ἀθλητισμὸς κ.λπ.) εἶναι ἀποκλειστικὰ γέννημα τῆς Ἑλλάδος. Στὸ ἐν λόγω δημοσίευμα γράφονται καὶ τὰ ἑξῆς: «ἡ ἑλληνικὴ σκέψη πετᾷ πρὸς τὸ μέρος μας καὶ δὲν ἔχει σταματήσει νὰ μᾶς πλησιάζη... εἶναι ἡ ἔξοδος ἀπ' τὰ ἀδιέξοδά μας».

Πεντακόσια χρόνια μετὰ τὴν Ἀναγέννηση ἡ Εὐρώπη δείχνει νὰ κνοφορῇ καὶ πάλι μία δεύτερη ἀναγέννηση τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος, πὺν αὐτῇ τῇ φορᾷ φαίνεται νὰ διαθέτῃ περισσότερη ὠριμότητα καὶ μεγαλύτερη πείρα γιὰ ἓναν καὶ μόνον λόγο: Ἡ σύγχρονη σκέψη ἀνατρέχει στὴν Ἑλλάδα, γιὰ νὰ βρῇ λύσεις στὰ προβλήματα τῆς σύγχρονης ζωῆς, διεξόδους στὰ μεγάλα ἀδιέξοδά της. Δὲν ἀνατρέχει γιὰ λόγους ἱστοριοδιφίας, λογιωτατισμοῦ ἢ ἰδεολογικῆς χρήσης τῆς Ἱστορίας. Ἡ ἀνάγκη στρέφει τὴν Εὐρώπη πρὸς τὴν Ἑλλάδα, αὐτὸ τοῦλάχιστον δείχνουν ὅλες οἱ προσεγγίσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος τὰ τελευταῖα χρόνια.

Ἄς προσθέσουμε καὶ τοῦτο: Δυστυχῶς ὅλα δείχνουν πὼς καὶ ἀπὸ αὐτῇ τῇ διαφανόμενῃ δεύτερῃ ἀναγέννησιν τῆς Εὐρώπης ὁ Νεοελληνισμὸς θὰ εἶναι ὁ μεγάλος ἀπών. Δεμένος χειροπόδαρος στὸ ἄρμα τῆς μεσαιωνικῆς ρωμοσύνης, αὐτῇ τῇ φορᾷ δὲν θὰ ἔξῃ τὰ ἄλλοθι τοῦ ὀθωμανικοῦ ζυγοῦ. Ἡ πραγματικὴ αἰτία τοῦ τέλματος τοῦ Νεοελληνισμοῦ – ὅπως ὁ «Δαυλὸς» ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια διακηρύττει – δὲν θροίσκεται στὸν ἔξω ἀπὸ μᾶς κόσμῳ, ἀλλὰ φωλιάζει, ἐδῶ καὶ δύο σχεδὸν χιλιετίες, βαθιὰ μέσα μας. Εἶναι ὁ ἐκφυλισμὸς μας, ἡ πνευματικὴ ἀλλοτρίωση τῆς ἰουδαιοχριστιανικῆς ρωμοσύνης.

Π.Α.Κ.**Λάδα καὶ ψῆφοι**

Θὰ ἤθελα νὰ ρωτήσω τὸν προκαθήμενο τῆς Ἐκκλησίας, πὺν σείει τὸ λάδαρο τοῦ Δικέφαλου, ἂν γνωρίζῃ τὴν ἱστορία του (τοῦ λάδαρου). Τὰ συνεχῆ ψεύδη δὲν κάνουν τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ παρουσιάζουν τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 σὰν θρησκευτικὴν, διότι τὸ «ἐθνικὴ», ὅπως ἔχουν δηλώσει, τοὺς ἐνοχλεῖ.

Ἀκόμη μία ἐρώτησις: Τὸ πλῆθος τῶν τριῶν ἑκατομμυρίων «ψηφοφόρων» του ἂν ἄκουσε ποτὲ κατὰ ποῦ πέφτει ἡ ἀρχαία Ἑλλάς. Ὅταν δείχνῃ τὰ βλέμματά τους ἡ Τηλεόρασις στὶς «ἐκλογικὲς» τοὺς συναθροίσεις, δὲν χρειάζεται καμμία ἄλλη μαρτυρία γιὰ τὸ ποιὸς εἶναι ὑπεύθυνος γι' αὐτὸ τὸ χάλι τῆς ἐθνικῆς μας αὐτογνωσίας.

Ἀπ' ὅ,τι βλέπομε μόνά - ζυγὰ δικὰ τους, ὅπου ὁ Οἰκουμενισμὸς καὶ ἡ Πλανηταρχία ἔχουν στήσῃ παγκόσμιον κινήμιν συνρξίνωσιν τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος, γιὰ νὰ προωθήσουν σὲ ἓνα παγκόσμιον θεοκρατικὸ σύστημα τὸν Γιαχβὲ καὶ τὴ Βίβλον. Ἐφιάλτες ἀπ' ὅλες τὶς μπάντες... Ἑλληνες δὲν θὰ ὑπάρξουν σ' αὐτῇ τῇ χώρα;

Ἐφορος Ἀρχαιοτήτων Μάτσας**π.γ.**

Κατὰ τὴν ξενάγησιν στὸ ἀρχαιολογικὸ μουσεῖο τῆς Σαμοθράκης (Κυριακὴ 17.6.01) τῶν 100 περίπου δημοσιογράφων πὺν παρακολούθησαν τὸ 9ο Πανελλήνιον Συνέδριον Δημοσιογραφίας ὑποστηρίχθη ἡ ἰνδοευρωπαϊκὴ προέλευσις τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ σημιτοφαινικὴ προέλευσις τῆς γραφῆς τους. Ἐπίσης ὅτι οἱ Θράκες ἦταν λαὸς ἀγνώστου ταυτότητος (!), πὺν ἐκπολιτίστηκε

ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες τοῦ νότου κατὰ τὰ κλασικὰ χρόνια, ὅταν τοὺς διδάχτηκε γλῶσσα καὶ γραφή, ἐνῷ γιὰ παράδειγμα ἡ λέξις «**Ἀξίερος**» εἶναι ἀγνώστου προελεύσεως (!).

Σὲ σχετικὴ παρεμβατικὴ ἐνσταση, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιχειρηματολογία ἀντλήθηκε ἀπὸ τὶς ἔρευνες καὶ τὶς ἐκτιμήσεις τῶν καθηγητῶν Χουρμουζιάδῃ καὶ Παντερμαλῇ, ὁ ξεναγὸς ἀπέφυγε νὰ ἀπαντήσῃ ἐπὶ τῆς οὐσίας, ἀπλᾶ σχετικοποίησε τὴν ἰσχύ τῶν θέσεών του. Δυστυχῶς ὁ ἐν λόγω «ξεναγὸς» δὲν ἦταν ἓνας ὁποιοσδήποτε τυχαῖος· εἶναι ὁ κ. Μάτσας, ἔφορος τῆς ἸΘ' Ἐφορίας Ἀρχαιοτήτων Θωράκης.

Μὲ ἀφορμὴ τὰ παραπάνω ὁ κ. Γιώργος Σαββίδης, γενικὸς γραμματέας τῆς ΠΟΕΣΥ, πρότεινε τὸ θέμα τοῦ ἐπόμενου συνεδρίου νὰ εἶναι «Πολιτισμὸς καὶ Μ.Μ.Ε.».

A.X.M.

«Ὅλοι δικοί μας εἴμαστε»

«Μερικοὶ λέγουν ὅτι δὲν μπορεῖς νὰ εἶσαι Ἑβραῖος καὶ νὰ πιστεῖς στὸν Ἰησοῦ. Διαφωνῶ. Ἀλλὰ πρὶν ἐλέγξετε τὴν πίστη μου, θὰ πρέπει νὰ γνωρίζετε ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ Ἑβραῖα εἰμὶ καὶ μὴ ἀπὸ τὶς ἐπιζῶσες τοῦ Ὀλοκαυτώματος». Τὰ παραπάνω ἐμπεριέχονται σὲ καταχώριση ἀμερικανικοῦ περιοδικοῦ, ποὺ συνοδεύεται καὶ ἀπὸ τὴν ἐνδειξὴ γιὰ δωρεὰν ἀποστολὴ δυνεοταινιῶν στοὺς ἐνδιαφερόμενους Ἑβραίους νὰ γίνουν κατόπιν τηλεφωνήματος μέλη τοῦ κινήματος «Jews for Jesus» («Ἰουδαῖοι ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ»). Φαίνεται πὼς τὸ «μάρκετινγκ» τῶν δύο ἀδελφῶν θρησκείων εἰσέρχεται πλέον στὸν δρόμο τῆς συμπόρευσης, δεδομένης τῆς παγκοσμιοποίησης. Τὰ στεγανά θαθμαῖα καταργοῦνται μέσα στὴν ἐδραϊκὴ θεοκρατικὴ χοάνη κατὰ τὸ γνωστὸ χαριτολόγημα: «Ὅλοι δικοί μας εἴμαστε» ἢ (κατὰ Παῦλον) «τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός».

M.M.

Ἐπιχείρηση «Ἐκμετάλλευση τῆς Ἀγνοίας»

Μιὰ πρώτη ἐξήγηση τοῦ φαινομένου τῶν διαφορῶν νεκρο-αρχαιο-λατρικῶν ἐντύπων, ποὺ πλημμύρισαν τὶς προθήκες τῶν περιπτέρων τῆς Ἑλλάδος, σερβίζοντας «σοῦπες» λογοκλοπίας παρασκευαζόμενες ἀπὸ παλαιότερα δημοσιεύματα τοῦ «Δαυλοῦ» καὶ λήμματα ἐγκυκλοπαιδείων ὡς δῆθεν «ἔρευνές τους» γιὰ τὸν Ἑλληνικὸ Πολιτισμὸ, θὰ ἦταν, ὅτι πρόκειται ἀπλῶς γιὰ δραστηριότητες ἀτόμων, ποὺ νομίζοντας ὅτι τὸ «ἀντικείμενο» αὐτὸ «πουλάει», διαλαλοῦν τὰ φύκια τους γιὰ μεταζωτὲς κορδέλλες. Ὅμως, ἂν γνωρίζῃ κανεὶς ἀφ' ἐνὸς ὅτι κάθε δημοσιογραφικὸ «πανδαμόνιο» καθ' ἑαυτὸ εἶναι μιὰ ἄριστη μέθοδος σύγχυσης καὶ ἀφ' ἑτέρου ἂν μελετήσῃ τὸ τελικὸ μῆνυμα ποὺ πολλὰ ἀπὸ τὶς λαϊκὲς αὐτὲς «ἱμναισίων» τοῦ «Δαυλοῦ» ἐκπέμπουν («μονσειακή» εἰκόνα φερέτρον τῆς ἐλληνικότητος καὶ στίς χειρότερες περιπτώσεις ἐφαρμογὴ τῆς γνωστῆς πρακτικῆς τοῦ διεθνοῦς μισελληνισμοῦ «Ἀγκαλιάζω τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, γιὰ νὰ τὴν πνίξω» – ἀλλοιώνοντας τὴν Ἑλληνικὴ Σκέψη καὶ νοθεύοντάς τὴν μὲ ἀνατολίζουσες θεοκρατικὲς ἢ ἐθνικίζουσες προσμίξεις), τότε θὰ κατανοήσῃ ὅτι τὸ φαινόμενο αὐτὸ ἔχει μεγαλύτερο βάθος: Ἐν ἀγνοίᾳ ἴσως τῶν περισσοτέρων ἀστοιχείωτων καπῆλων τοῦ «ἐμπορεύματος Ἑλλάδας» (πλὴν τῶν συνειδητῶν ὁργάνων τοῦ ἐξουσιαστικοῦ σκοταδισμοῦ) γίνεται μέσφ αὐτῶν παγίδευση τοῦ χαμηλότερου ἀντιστάθμου, ἀπολίτιτου καὶ ἀνελλήνιστου στρώματος τῆς Ρωμιοσύνης, ποὺ ἐπιθυμώντας τὴν ἐλληνοποίησίν του, ὁδηγεῖται λόγφ ἀγνοίας στίς ιδεολογικὰς ἀγκάλες μιᾶς «ἐλληνοφανοῦς» ἀσιατικῆς ιδεοληψίας.

Γ. Σ. Π.

Η ΧΑΜΕΝΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΩΠΗΛΑΤΗΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ

Τὸ μυστηριώδες μαξιλάρι «ὑπηρέσιον»

[Τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ εἶναι μετάφραση ἔρευνας τοῦ καθηγητῆ τῆς Ἀρχαιολογίας στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Λιούισβιλλ Τζὼν Ρ. Χαίηλ, ποὺ μὲ τὸν ἴδιο τίτλο δημοσιεύτηκε τὸν Μάιο τοῦ 1996 στὸ ἀμερικανικὸ ἐπιστημονικὸ περιοδικὸ «Scientific American». Τὸ θέμα ποὺ πραγματεύεται ἀφορᾷ σὲ ἓνα σοβαρὸ κεφάλαιο τῆς χαμένης ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Τεχνολογίας, συγκεκριμένα στὴν τεχνικὴ τῆς κωπηλασίας. Μολονότι ἡ ἔρευνα ἐντοπίζεται στὶς τριήρεις τῆς κλασικῆς ἐποχῆς, ἐμπίπτει στὴν προβληματικὴ τοῦ «Δ», ποὺ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔχει παρουσιάσει πολλὰς ἔρευνες γιὰ τὴν χαμένη τεχνικὴ τῆς ναυσιπλοΐας καὶ ὠκεανοπορίας τῶν πανάρχαιων Ἑλλήνων ταξιδευτῶν, ποὺ ἐξεπολίτισαν κάθε γωνιὰ τῆς γῆς (βλ. «Δ», τόμοι 1990, 1991, 1992 καὶ τεύχος 173, Μάιος 1996).

Στὸ ἄρθρο τοῦ ἔγκυρου ἀμερικανικοῦ περιοδικοῦ ἐμπεριέχονται ἄγνωστες ἕως τώρα ἱστορικὲς καὶ τεχνολογικὲς ἀναφορὲς γιὰ τὴν ἀποτελεσματικὴ κίνησι τῶν ἐλληνικῶν πολεμικῶν σκαφῶν τοῦ 5ου καὶ 4ου αἰῶνος, ποὺ συνετέλεσαν καταλυτικὰ στὴν ἀπόκρουση τῆς ἐπίθεσης τῆς ἀσιατικῆς βαρβαρότητας κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ.]

Οἱ πολεμικοὶ στόλοι τῆς Κλασικῆς Ἑλλάδας εἶχαν τὸ πλεονέκτημα τῆς κωπηλασίας «διὰ τῆς ὀλισθήσεως», μιᾶς τεχνικῆς ποὺ μόλις τὸν 19ο αἰῶνα ἀνεκάλυψαν ξανά οἱ ἀνταγωνιζόμενοι κωπηλάτες. Κατὰ τὴν κλασικὴ ἐποχὴ τῶν κωπήλατων τριήρων τὸ ἐλληνικὸ ναυτικὸ κυριαρχοῦσε στὴ Μεσόγειο καὶ οἱ Ἀθηναῖοι κυριαρχοῦσαν στοὺς ἄλλους Ἕλληνες, ἐνῶ οἱ περισσότερες πόλεις-κράτη βασίζονταν στὸ ἐκ τῆς ἀριστοκρατίας συγκροτούμενο ἵππικὸ καὶ στὸ ἐκ γαιοκτημόνων βαρὺ πεζικὸ, γιὰ νὰ στελεχώσουν τὶς ἐνοπλες δυνάμεις τους, ἢ Ἀθῆνα κινητοποιοῦσε χιλιάδες πολῖτες ἀπὸ τὶς κοινωνικὰ κατώτερες τάξεις, προκειμένου νὰ ὑπηρετήσουν ὡς κωπηλάτες στὸ στόλο. Ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ ἐμπνευστὴς αὐτῆς τῆς ναυτικῆς τακτικῆς, ἔγινε δέκτης ῥήτορικῶν ἐπιθέσεων ἀπὸ τοὺς συντηρητικὸς πολι-

τικούς αντιπάλους του, οἱ ὅποιοι ἔλεγαν ὅτι «εἶχε σκυλεύσει τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τὰ δόρατα καὶ τὶς ἀσπίδες καὶ τοὺς ὑποβίβασε στὰ ὑποθήματα καὶ στὰ κουπιά». Ἡ ἀναφορά στὰ κουπιά εἶναι ἐπαρκῶς δικαιολογημένη: 170 κωπηλάτες χρειάζονταν γιὰ τὴν ἐπάνδρωση κάθε μιᾶς ἀπὸ τὶς πολεμικὲς τριήρεις! (πλοῖα μὲ τρεῖς σειρὲς κωπηλατῶν). Πρὸς τί ὅμως ἡ ἀναφορά στὰ ὑποθήματα;

Τὸ ἐλληνικὸ μυστικὸ τοῦ «ὑπηρεσίου»

Τὸ ὑπόθημα, ἢ ἄλλως τὸ κωπηλατικὸ «μαξιλαράκι», εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πολὺ αἰνίγματα στὴν ἱστορία τῆς τεχνολογίας. Ἐχῶ παρουσιάσει ἤδη ἓνα πόρισμα σχετικὸ μὲ αὐτὸ τὸ μυστήριον, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο τὸ ὑπόθημα, πού χρησιμοποιοῦσαν οἱ Ἕλληνες κωπηλάτες, ἦταν στὴν πραγματικότητα ἓνα ἀπὸ τὰ τελειότερα τεχνικὰ ἐπιτεύγματα –ὅπως καὶ ὁ ἱππικὸς ἀναβολέας στὶς σέλλες τῆς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς–, ἀπ’ αὐτὰ πού καθορίζουν τὸ πεπρωμένο τῶν αὐτοκρατοριῶν. Μολονότι σήμερα ἀποτελεῖ αἶνιγμα, κάποτε τὸ κωπηλατικὸ ὑπόθημα ἦταν τόσο γνωστό, ὥστε, ὅταν ὁ Ἕλληνας γεωγράφος Ἑρατοσθένης ἤθελε νὰ περιγράψῃ τὴ Μεσοποταμία, παρωμοίαζε τὸ σχῆμα τῆς μὲ αὐτὸ τοῦ ὑποθήματος.

Περαιτέρω οἱ γραπτὲς πληροφορίες γιὰ τὸ ἐν λόγω ἀντικείμενο εἶναι ἐλλιπεῖς καὶ οἱ ἱστορικοὶ βασίζονται μόνο σὲ τυχαῖες ἀναφορὲς, πού διασώθηκαν ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο κόσμον. Ὅπως συμβαίνει σὲ πολλὰ περιπτώσεις τεχνικῶν κατασκευῶν, οἱ λεπτομέρειες τῆς δομῆς τους μπορεῖ νὰ μὴν γίνουν ποτὲ γνωστές. Εὐτυχῶς ἐν προκειμένῳ ὑπάρχουν ἐπιπλέον στοιχεῖα πέρα ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τὸ σχῆμα τοῦ ὑποθήματος ἔμοιαζε μὲ τὴ Μεσοποταμία, δηλαδή πλατὺ στὸ μέσον μὲ συγκλίνουσες ἄκρες.

Τελικῶς τὸ ἀντικείμενο αὐτό, «ὑπηρεσίον» ὅπως ἦταν ἡ ὀνομασία του, ἦταν ἓνα λεπτὸ μαξιλάρι. Οἱ Ρωμαῖοι καὶ Βυζαντινοὶ λόγιοι, πού ἀσχολήθηκαν μὲ τὴ συγγραφὴ λεξικῶν γιὰ τὴν ἐπεξήγηση δύσκολων ὄρων τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας, ἀναφερόμενοι στὸ «ὑπηρεσίον» τὸ ἐρμηνεύουν ὡς ὑπόθημα πού ἐμπόδιζε τὴν ἐκδορὰ τῶν ὀπισθίων τοῦ κωπηλάτη κατὰ τὴν κωπηλασίαν. Εἶναι σαφές ὅτι τὸ ὑπόθημα ἦταν δεμένο ἐπάνω στὸ σῶμα τοῦ κωπηλάτη. Ἐνας Ἀθηναῖος ῥήτωρ ἐσάρκαζε τὴν ἀστεία εἰκόνα τῶν συμπατριωτῶν του πού φοροῦσαν αὐτὰ τὰ ὑποθήματα, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἐπιβίβαστοῦν στὸ πλοῖο. Ἦταν ὅμως ἀδιαμφισβήτητα ἀναγκαῖο. Ὅταν οἱ Σπαρτιάτες ἐξαπέλυσαν μιὰ ἀμφίβια ἐπίθεση κατὰ τῶν Ἀθηναίων τὸ 429 π.Χ., κάθε κωπηλάτης ἔπρεπε νὰ φέρῃ τὸ ὑπόθημα μαζί μὲ τὸ κουπί του, καθὼς ἐδάδιζε πρὸς τὸ πλοῖο του. Τέτοιες περιγραφὲς ἐν τούτοις εἶναι μοναδικὰ ἐλληνικές.

Οἱ Ρωμαῖοι, πού διεξήγαν θαλάσσιες ἐπιχειρήσεις παρόμοιες μ’ αὐτὲς τῶν Ἑλλήνων, δὲν χρησιμοποιοῦσαν κωπηλατικὸ ὑπόθημα. Ἐπιπλέον στὴ Λατινικὴ γλῶσσα δὲν ἀπαντᾶται λέξη, πού νὰ ἀναφέρεται σ’ ἓνα τέτοιο ἀντικείμενο. Τὸ ὑπόθημα ἦταν ἐπίσης ἄγνωστο στὶς γαλέρες τῶν Βενετῶν κατὰ

τὸ Μεσαίωνα καὶ τὴν Ἀναγέννηση. Ἐὰν εἶχε χρησιμοποιηθῇ, σίγουρα τὰ ἱστορικά ἀρχεῖα θὰ τὸ ἀνέφεραν, ἀφοῦ οἱ ναυτικές ἐφευρέσεις τῶν Βενετῶν ἀναφέρονται μὲ κάθε λεπτομέρεια. Φθάνει κανεὶς στὸ σημεῖο νὰ πιστεῦῃ ὅτι μόνον οἱ Ἕλληνες, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν στεριανῶν Σπαρτιατῶν, δὲν κωπηλατοῦσαν καθήμενοι ἐπάνω σὲ γυμνὴ ξύλινη σανίδα.

Γιὰ νὰ διαλευκάνουμε αὐτὸ τὸ ἀμφίβολο σημεῖο, πρέπει νὰ ἀντιληφθοῦμε τίς διαφορετικές τεχνικές κωπηλασίας ποὺ ἐπεκράτησαν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Ἀρχικά μερικοὶ προϊστορικοὶ ἐφευρέτες πρέπει νὰ ἀνακάλυψαν ὅτι τὸ δεμένο κουπί στὸ πλάι τοῦ πλεοῦμένου λειτουργοῦσε ὡς μοχλός. Κατόπιν ἡ ἐπάρκεια ποὺ προσέφερε ἡ ἀντίθετη ὥση στὴν κίνηση ἔγινε ἡ ἀπαρχὴ τῆς θεσπίσεως πολλῶν τεχνικῶν στὴν κωπηλασία. Οἱ τεχνικές, ἀπὸ ἐκείνη τοῦ Βενετοῦ γονδολιέρη ποὺ κινεῖ τὸ μοναδικὸ κουπί του ἐμπρός-πίσω σὰν οὐρὰ ψαριοῦ, μέχρι τοῦ «διὰ θηματισμοῦ» τρόπου κωπηλασίας στὶς μεσαιωνικές γαλέρες, ὅπου ἀπαιτοῦνταν τόσο μεγάλα κουπιά, ὥστε ὁ κωπηλάτης ἔπρεπε νὰ θηματίζῃ, γιὰ νὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν κίνηση, εἶναι πολλές. Ἡ τέχνη τῆς κωπηλασίας ἦταν αὐτὴ ποὺ ὠδήγησε τοὺς Βίκινγκς στὸν Ἀτλαντικὸ καὶ τοὺς Φοίνικες γύρω ἀπὸ τὴν Ἀφρική.

Ἡ ἀνθρώπινη (μυϊκὴ) δύναμη ἦταν ἰδιαιτέρως καίρια γιὰ τίς ναυτικές δυνάμεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τῶν ὁποίων τὰ πολεμικὰ πλοῖα ἦταν «τορπιλλοειδῆ» σκαριὰ μὲ βαρέα χάλκινα ἔμβολα στὶς προῶρες τους (βλ. «Ἀρχαῖα κωπήλατα πολεμικὰ πλοῖα» τῶν Βέρναρντ Φόλεϋ καὶ Βέρνερ Σέντελ, «Scientific American», April 1981).

«Καστόρι καὶ Βούτυρο»

Μεταξὺ τῶν διαφορῶν κωπηλατικῶν τεχνικῶν ποὺ ἀναπτύχθηκαν ἀνὰ τοὺς αἰῶνες μόνο μία, τὸν 19ο αἰῶνα, ἐξηρτάτο, ὅπως καὶ ἡ ἀρχαία ἐλληνική, ἀπὸ τὴ χρήση δερμάτινου ὑποθήματος. Μεταξὺ τοῦ 1850 καὶ τοῦ 1860 διαγωνιζόμενοι κωπηλάτες στὶς Η.Π.Α., τὸν Καναδὰ καὶ τὴν Βρεταννία ἀρχισαν νὰ πειραματίζονται μὲ ἓνα μαλακὸ δερμάτινο ὑπόθημα ἐφηρμοσμένο στὴ σέλλα τῶν κωπηλατικῶν τους παντελονιῶν.

Ὅταν τὰ ὑποθήματα αὐτὰ λιπαίνονταν, ὁ κωπηλάτης μποροῦσε νὰ ὀλισθαίνει ἐμπρός-πίσω ἐπάνω στὸ κάθισμά του ἀυξάνοντας τὸ εὖρος τῆς ἐρετικής κινήσεως καὶ ὑποδοθώντας διὰ τῆς μυϊκῆς δυνάμεως τὰ χέρια καὶ τὴν πλάτη του.

Τὸ 1871 «Ἡ Ἑτήσια Ἐπιθεώρηση καὶ Τὸ Ἐγχειρίδιο τοῦ Κωπηλάτη» τοῦ Τζωρτζ Τ. Μπάλχ ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιο αὐτῆς τῆς ἀνακάλυψης. Ἐπειδὴ οἱ ἀγῶνες πρωταθλητισμοῦ προέβλεπαν ἑπαθλα ἕως καὶ 4.000 δολλάρια γιὰ τοὺς νικητές, οἱ ἀθλητὲς προετράπησαν νὰ κάνουν χρῆση νέων τεχνικῶν γιὰ τὴν αὐξηση τῆς ταχύτητος τῶν λέμβων καὶ σκαφῶν τους. Τὰ πειράματα κατέδειξαν ὅτι κάθε ἴντσα κινήσεως πρὸς τὰ ἐμπρός ἐπάνω στὴ λαβὴ τοῦ κουπιοῦ μεταφραζόταν σὲ διπλασίονι μήκους ἀπόστασις στὴν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ. Μιὰ κίνηση δι' ὀλισθήσεως μόνον ἔξι ἴντσων

Πέτρινο ανάγλυφο, ἀνακαλυφθὲν στὴν Ἀκρόπολη τῶν Ἀθηνῶν. Ἀναπαριστᾷ ἑλληνικὴ τριήρη τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. Ἡ στάση τοῦ κωπηλάτη μὲ τὰ γόνατα λυγισμένα πρὸς τὰ ἐπάνω (κέντρο) προδίδει ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες κωπηλάτες ἔκαναν χρῆση τῆς «παλινδρομικῆς κωπηλασίας» ἐκμεταλλευόμενοι τὴ μυϊκὴ δύναμη τῶν ποδιῶν τους.

προσθέτει ἓνα ὁλόκληρο πόδι (0,33 μ.) στὴν ἀρχικὴ κίνηση τοῦ κουπιοῦ, πὺν εἶναι καὶ ἡ πιὸ ἀποφασιστικὴ. Αὐτὸ μποροῦσε νὰ ἐπιτευχθῇ μ' ἓνα καλὰ τοποθετημένο κάθισμα, πὺν ἔδινε στὸν κωπηλάτη τὴ δυνατότητα νὰ ἐκτελέσῃ μιὰ σωστὴ καὶ ὁλοκληρωμένη κίνηση.

Οἱ κωπηλατικοὶ ἀγῶνες τοῦ 19ου αἰῶνα ἔμοιαζαν μὲ μερικοὺς ναυτικούς διαγωνισμοὺς τῆς ἀρχαιότητος, μὲ τὴν ἐννοία ὅτι ἡ ἱκανότητα τοῦ σκάφους νὰ κάνῃ ἀπότομη στροφὴ, ἐνῶ κινεῖται «πάσῃ δυνάμει», μποροῦσε νὰ τὸ ὀδηγήσῃ στὴ νίκη ἢ τὴν ἥττα. Οἱ κωπηλάτες τῆς Βικτωριανῆς ἐποχῆς εἶχαν ἐξασκηθῇ σ' αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὶς μανοῦδρες, στίς ὁποῖες ὑπεβोधθοῦντο ἀποφασιστικὰ ἀπὸ τὴν «ὀλίσθηση» τοῦ ὑποθήματος, ἡ ὁποία εἶχε ὀνομασθῇ ἀπὸ τὸν Μπάλχ «μέθοδος τοῦ καστορίου καὶ τοῦ βουτύρου».

Διακόσμηση Κορινθιακοῦ ἀγγείου τοῦ 6ου αἰ. π.Χ. Παρουσιάζει Ἕλληνες κωπηλάτες μὲ τὰ γόνατά τους λυγισμένα πρὸς τὰ ἐπάνω.

Βαθμιαία ἡ μέθοδος αὐτὴ τοῦ 19ου αἰ. ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ μηχανικὰ μέσα μὲ σκοπὸ τὴ βελτίωση τῶν κινήσεων: ἓνα κάθισμα μὲ τροχίσκους καὶ ἐπιμήκυνση, ποὺ ἐκινεῖτο ἐμπρός-πίσω ἐπάνω σὲ ξύλινη πλατφόρμα. Τέτοιες μηχανικὲς ἐπινοήσεις ἀποτελοῦν πλέον ἀπαραίτητο ἐξοπλισμὸ γιὰ σκάφη ποὺ συμμετέχουν σὲ τοπικοὺς ἢ Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες.

Ὅμως ἀκόμη καὶ σήμερα τὰ πληρώματα τῶν Αὐστραλιανῶν σωσιδίων σκαφῶν, ποὺ πλέουν συνήθως σὲ ταραγμένη θάλασσα, δὲν ρισκάρουν νὰ καταστρέψουν τοὺς διολισθητικοὺς μηχανισμοὺς καὶ προτιμοῦν νὰ χρησιμο-

Διαγωνιζόμενοι κωπηλάτες στὴν Ἀγγλία καὶ τὴ Β. Ἀμερικὴ ἐπανηῦρον τὰ πλεονεκτήματα τῆς παλινδρομικῆς κωπηλασίας περὶ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνα. Στὴν εἰκόνα λιθογραφία τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνα, ποὺ εἰκονίζει κωπηλατικὸ ἀγῶνα· δείχνει τὴ στάση ἐπικύψεως μὲ λυγισμένα γόνατα κατὰ τὴν ἀρχὴ κάθε κινήσεως.

ποιοῦν σταθεροὺς πάγκους καὶ νὰ διολισθαίνουν μὲ ὑπόθημα δέρματος ἐπάνω τους, ὅπως καὶ οἱ ἀρχαῖοι κωπηλάτες.

Ἡ ἀλήθεια ἔρχεται ἀπὸ τὴν Ἀττικὴ Κωμωδία

Εἶναι σαφὲς λοιπὸν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες κωπηλάτες χρησιμοποιοῦσαν τὰ ὑποθήματά τους, ὅπως καὶ οἱ κωπηλάτες τοῦ 19ου αἰῶνα ἔκαναν χρῆση τῶν γρασσαρισμένων καστόρινων δερμάτων: γιὰ νὰ καταστήσουν δυνατὴ μιὰ ἰσχυρὴ ὀλισθητικὴ κωπηλασία. Ὑπάρχουν ὅμως

ἄλλες πηγές, πού νά μαρτυροῦν τή συγκεκριμένη πρακτική; Ἡ μελέτη τῆς τέχνης, τῆς λογοτεχνίας καί τῆς ναυπηγικῆς τεχνικῆς ἀποδεικνύουν τήν ὑπαρξή αὐτοῦ τοῦ τρόπου κωπηλασίας. Παραδείγματος χάριν εἰκονογραφημένα ἀγγεῖα καί γλυπτά παρουσιάζουν κωπηλάτες νά κάθονται μέ τά γόνατα λυγισμένα μέχρι τὸ στήθος «μαζεύοντας» δύναμη, γιὰ νά σπρώξουν τὸ κουπί. Οἱ εἰκόνες αὐτὲς ἐπίσης ἀποδεικνύουν ὅτι οἱ Ἕλληνες κωπηλάτες δὲν κάθονταν σὲ ὑπερυψωμένες ἔδρες ἀλλὰ σὲ χαμηλοὺς πάγκους τοποθετημένους στὸ ἴδιο ὕψος μέ τὰ πόδια τους. Στὴ στάση αὐτὴ τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος παρέμενε ἀκίνητο, καί ἡ διολίσθηση (τοῦ κάτω μέρους) συντελοῦσε στὴν ἀποτελεσματικώτερη κωπηλασία.

Περίεργως περισσότερες λεπτομέρειες γιὰ τὴν κωπηλατικὴ τεχνικὴ τῶν ἀρχαίων μαθαίνουμε ὄχι ἀπὸ τὴν ἱστορία ἢ ἀπὸ τὰ τεχνικὰ ἐγχειρίδια ἀλλὰ ἀπὸ τὴν Ἀττικὴ Κωμῳδίᾳ. Οἱ σατυρικὲς παραστάσεις πληροφοροῦσαν διασκεδάζοντας παρὰλληλα τὸ κοινό, μέρος τοῦ ὁποῖου συμμετεῖχε ὡς πλήρωμα στὸν Ἀθηναϊκὸ στόλο. (Στὴν ταινία «Μπὲν Χοῦρ» τοῦ 1959 οἱ κωπηλάτες παρουσιάζονται ὡς δοῦλοι, ἐνῶ κατὰ τὴν κλασικὴ ἐποχὴ ἦταν ἐλεύθεροι πολῖτες.) Ἐπὶ παραδείγματι ὁ Ἀριστοφάνης παρουσιάζει ἕναν ἀπὸ τὸν χορὸ τῶν «*Βατράχων*» τοῦ νά διαμαρτύρεται γιὰ τὶς φουσκάλες στὰ ὀπίσθιά του ἀπὸ τὴν ἔντονη κωπηλασία.

Ὁ τραγικὸς ποιητὴς Εὐπολὶς ἔγραψε μία σκηνή, οἰκεία στοὺς κωπηλάτες, ὅπου ὁ σκληρὸς γέρον ναύαρχος Φορμίων ὑποδεικνύει σ' ἕναν ἀνεπίδεκτο μαθήσεως, πῶς νά κωπηλατῇ λέγοντάς του: «*Σταμάτα τους* (ἄσκοπους) *παφλασμούς*» καί «*τέντωσε τὸ πόδι σου*», πράγμα πού σημαίνει τὴν δι' ὀλισθήσεως κίνηση τοῦ κουπιοῦ, καθὼς τὸ σῶμα τραβιέται πίσω.

Οἱ Ἕλληνες τεχνῖτες καί ναυπηγοὶ ἐφήρμοσαν σχέδια πού ἀντανάκλουν τὴ χρήση τοῦ ὑποθήματος στὴν κωπηλασία. Οἱ ἑλληνικὲς τριήρεις ἔφεραν ξύλινους ζυγοστάτες σὲ κάθε πλευρά, ὅπου προσαρμύζονταν οἱ ξύλινοι πῖροι, στοὺς ὁποίους ἀσφάλιζαν τὰ κουπιά. Ὁ ζυγοστάτης ἦταν μὲν σημεῖο προσβολῆς κατὰ τὴ ναυμαχία, ἀλλὰ ἀπαραίτητος γιὰ τὴ σωστὴ θέση τοῦ κουπιοῦ, ὥστε νά ἀποδώσῃ καλύτερα στὴν ἡμικυκλικὴ κίνησή του. Διαρκοῦντος τοῦ 19ου αἰῶνα ἡ ἐπανεισαγωγὴ τοῦ τρόπου κωπηλασίας μὲ διολίσθηση αὔξησε κατὰ 30% τὴν ἀπόσταση μεταξὺ τοῦ κωπηλάτη καί τοῦ σημείου θυθίσεως τοῦ κουπιοῦ στὸ νερό.

Οἱ σχεδιαστὲς λέμβων τοῦ 19ου αἰῶνα εἰσήγαγαν ὄψιμα ἕνα κοντὸ ἀεροδυναμικὸ σκαρὶ ἀναζητώντας λύσεις γιὰ μεγαλύτερη ταχύτητα. Βαθμιαῖα ὁ πάγκος τοῦ κωπηλάτη ἐξέλιπε καί τὸ κάθισμά του χαμηλώθηκε ἕως τὸ ὕψος τῶν ποδιῶν του. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ναυτικοὶ μηχανικοὶ πέτυχαν τὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ τὸ σκεπτικὸ καί τὰ κίνητρά τους ἦταν τελείως διαφορετικά. Στὴν προσπάθειά τους νά συμπίεσουν περισσότερους ἄνδρες μέσα στὸ σκαρὶ προσέθεσαν ὑπεράνω καί ὑποκάτω τῆς ἡδὴ ὑπαρχούσης ἄλλες δύο σειρὲς κωπηλατῶν. Ἡ στενότητα τοῦ χώρου πλέον ἀπαιτοῦσε τὰ πόδια τῶν ἐπάνω κωπηλατῶν νά εἶναι ὑψωμένα, ὥστε νά μὴν ἐμποδίζουν αὐτοὺς τῶν κάτω σειρῶν.

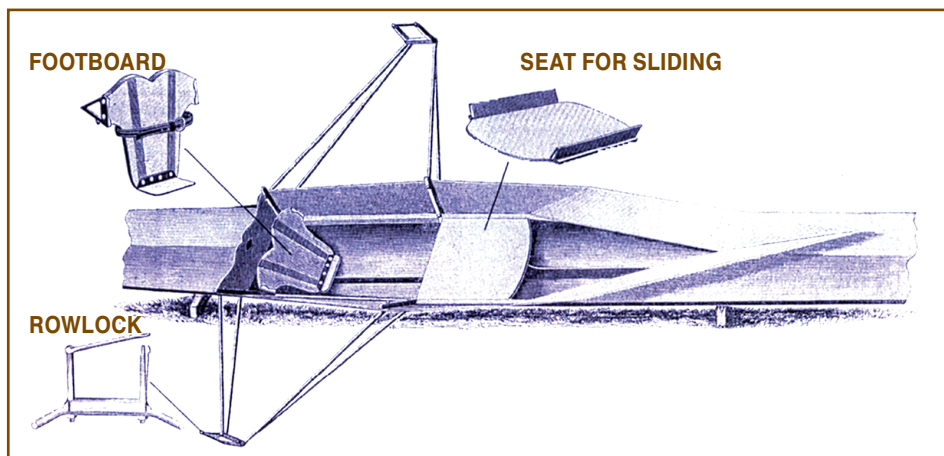
Γιὰ αἰῶνες τὸ στοιχεῖο ὅτι οἱ κωπηλάτες τῶν ἐλληνικῶν τριήρεων κάθονταν σὲ διαφορετικὰ ἐπίπεδα ἐθεωρεῖτο ἀπὸ σκεπτικιστὲς λογίους ὡς μὴ πρακτικό. Ὡστόσο ἡ ἀναμφίδολη ὑπαρξὴ τῶν πολυ-κωπήλατων πλοίων ἀπεδείχθη θριαμβευτικά ἀπὸ τὸν Τζῶν Μόρισον τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Καϊμπριτζ, τοῦ ὁποῖου οἱ θεωρίες ὠδήγησαν στὴν ἀναδίωξη καὶ ἀνακατασκευὴ τῆς τριήρεως «Ὀλυμπιάς». Τὸ φιλόδοξο αὐτὸ ἐγχεῖρημα συνετέλεσε στὴν ἐπιβελαιώση ἑνὸς ἀριθμοῦ ἀρχαίων παραδοχῶν, πλουτίζοντας τὴ ναυτικὴ ἀρχαιολογία, ὅπως λ.χ. τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ πλοῖα αὐτὰ ἐφθάναν στὸ μέγιστο τῆς ταχύτητάς τους συνδυάζοντας κωπηλατικὴ κίνηση καὶ ἄνοιγμα τῶν ἱστιῶν. Ἐν τούτοις εἶναι γεγονὸς ὅτι σὲ συνθήκες μάχης γιὰ τὴν κίνηση τοῦ πλοίου ἐχρησιμοποιοῦντο μόνον τὰ κουπιά. Τὰ ξάρτια καὶ τὰ ἱστία ἀφαιροῦνταν καὶ τοποθετοῦνταν στὴν ἀκτὴ. Οἱ περισσότερες ναυμαχίες ἐδίδοντο κατὰ προτίμηση σὲ ἡρεμὴ θάλασσα μὲ αἶθριο καιρὸ, οὕτως ὥστε οἱ κωπηλάτες νὰ διευκολύνωνται στὸ ἔργο τους.

Πρόσω ὀλοταχῶς

Κλασικὴ πολεμικὴ τριήρης ἦταν τὸ ἀπλούστερο σκαρὶ γιὰ ναυμαχίες πού ἐπινοήθηκε ποτέ. Ἡ τακτικὴ τῆς ἦταν μοναδική, καθὼς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς ἦταν ὁ ἐμβολισμὸς τῶν ἀντιπάλων πλοίων. Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ μποροῦσε νὰ ἐπιτευχθῇ μὲ δύο διαφορετικὲς κινήσεις τακτικῆς. Καὶ οἱ δύο τακτικὲς ἀποσκοποῦσαν στὸ νὰ ληφθῇ πλεονεκτικὴ θέση ἔναντι τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου, ὥστε νὰ τρωθῇ τὸ ὀπίσθιο τεταρτημόριο τῆς καρίνας του, κι ὅπως εἶναι φυσικὸ προϋπέθεταν ἀτόμη στροφὴ ἐν κινήσει ἀπὸ τὸν ἐπιτιθέμενο. Οἱ κυδερνήτες ἀπέφευγαν τὴν ἐπίθεση κατὰ μέτωπον, καθὼς ἦταν πιθανὸ νὰ προκαλέσουν στὸ πλοῖο τους τὶς ἴδιες ζημιές μ' αὐτὲς πού θὰ προκαλοῦσαν καὶ στὸ ἐχθρικό.

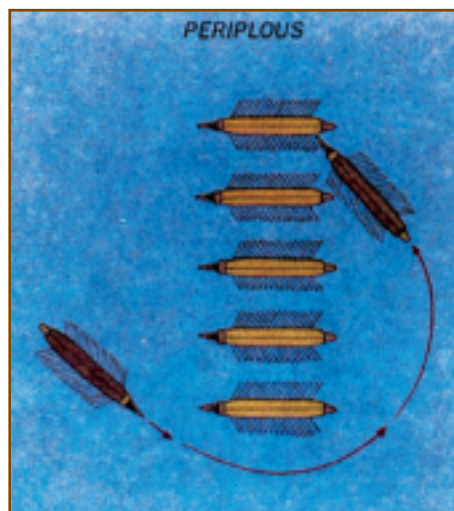
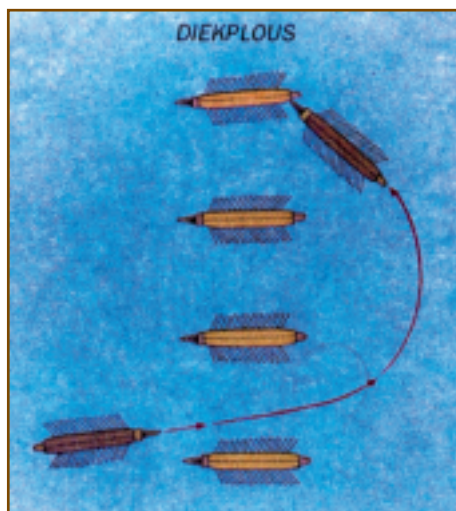
Κατὰ τὸ στρατήγημα πού ὠνομαζόταν «διέκπλους» ἓνα πλοῖο ἔσπαγε τὴν παράταξη τοῦ ἐχθροῦ ἐφορμώντας ἀνάμεσα στὰ πλοῖα πού εἶχε ἀπέναντί του κι ἐρχόταν πίσω ἀπ' αὐτά. Ἐν συνεχείᾳ ὠρμοῦσε στὴν πρύμνη τοῦ στόχου του καὶ τὴν ἐμβόλιζε. Κατὰ τὸ δεύτερο σύνθημα στρατήγημα, πού ὠνομαζόταν «περίπλους», ἂν ὁ ἐχθρὸς ἐμπόδιζε τὸν διέκπλου «κλείνοντας» τὰ κενὰ μεταξὺ τῶν πλοίων του ἢ διπλασίαζε τὶς μονάδες στὴ γραμμὴ παράταξής του, ὁ ἐπιτιθέμενος ἔκανε κυκλωτικὴ κίνηση γύρω ἀπὸ τὸν ἐχθρικό στόλο καὶ βρισκόταν σύντομα πίσω ἀπὸ τὰ πλοῖα του. Καὶ ὁ «διέκπλους» καὶ ὁ «περίπλους» προϋπέθεταν γρήγορες στροφές, «φουρκέττες» κατὰ τὸ κοινολεκτούμενο, χωρὶς ἀπώλεια ταχύτητας ὅμως, γιὰ νὰ μὴ μεταβληθῇ ὁ ἴδιος ὁ ἐπιτιθέμενος σὲ στόχο εὐκόλως τρώσιμο (καθὼς ἔστριβε καὶ τὰ πλευρὰ τοῦ πλοίου ἦταν ἀκάλυπτα).

Εὐκόλα διαπιστώνει κανεὶς τὰ πλεονεκτήματα πού προσέφερε ἡ παλινδρομικὴ κωπηλασία ἀπὸ τὸ γεγονὸς τῆς ναυμαχίας μεταξὺ δύο ἐλληνικῶν πλοίων τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 429 π.Χ., κατὰ τὶς ἀρχές τοῦ Πελοποννησιακοῦ Πολέμου. Ὁ Σπαρτιάτης κυβερνήτης Τιμοκράτης κατεδίωκε ἐντὸς ὁρμου τὴν

Κωπηλατικά «παραφερνάλια» περιγράφονται στην έκδοση τοῦ 1871 τοῦ «Ἐτησίου Εἰκονογραφημένου Καταλόγου καὶ Ἐγχειριδίου τοῦ Κωπηλάτη». Μεταξὺ τῶν ἐξαρτημάτων ὑπάρχει ἓνα στενὸ καὶ λεπτὸ ξύλινο κάθισμα, ποὺ ἐπιτρέπει στὸν κωπηλάτη μὲ τὸ γλιστερὸ παντελόνι νὰ ὀλισθαίνει κατὰ τὴ μέθοδο τοῦ «καστορίου καὶ δοντύρου».

«Πάραλον», ποὺ κυδερνοῦσε ὁ Φορμίων. Καθὼς δὲν μποροῦσε νὰ κάνῃ ἐλιγμούς, γιὰ νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὸν διώκτη του, εἶδε ἓνα ἐμπορικὸ πλοῖο, ποὺ βρισκόταν κατὰ τύχῃ ἀραγμένο στὴν εἴσοδο τοῦ λιμανιοῦ. Πλέοντας κατ' εὐθείαν ἐπάνω του, σὲ κάποια δεδομένη στιγμή ἔδωσε ἐντολὴ ἀπότομης στροφῆς. Τὸ πλοῖο τοῦ Τιμοκράτη, ποὺ ἀκολουθοῦσε μὲ ταχύτητα, δὲν πρόλαβε νὰ

Ἡ πολεμικὴ τακτικὴ τῆς Ἑλληνικῆς τριήρους τοῦ πέμπτου καὶ τετάρτου αἰῶνα π.Χ. μὲ βασικὸ στοιχεῖο τὴ χρῆσιν τοῦ ἐμβόλου κατὰ τὶς ναυμαχίες. Τὸ ἐπιτιθέμενο πλοῖο ἐτίθετο ταχέως ἔναντι τοῦ τρωτοῦ σημείου τοῦ στόχου στὴν ἐχθρική γραμμὴ μὲ δύο εἴδη ἐλιγμῶν, τὸν «διέκπλουν» (ἀριστερὰ) καὶ τὸν «περίπλουν» (δεξιὰ).

Ἀναπαράσταση ἀρχαίων ἐλληνικῶν πολεμικῶν τριήρων ἐν ᾧρα ναυμαχίας.

ἀνακρούση πρύμναν κι ἔτσι ἐμβόλισε τὸ ἐμπορικό, ἐνῶ παράλληλα ὁ Φορμίων ὀλοκληρώνοντας μία στροφή 270° ἐμβόλισε τὴν σπαρτιατικὴ τριήρη. Ὁ Τιμοκράτης αὐτοκτόνησε, μὴ δυνάμενος νὰ ἀντέξῃ τὴ ντροπὴ ποὺ αἰσθάνθηκε. Γιὰ μία ἀκόμη φορὰ ἡ δι' ὀλισθήσεως κωπηλασία εἶχε μεγαλουργήσει, ἀφοῦ ὁ Φορμίων καὶ τὸ ἄρτια ἐκπαιδευμένο πλήρωμά του ἔκαναν τὴν κατάλληλη κίνηση στὴν κατάλληλη στιγμή.

Στὶς γνωστὲς ἀρχαῖες ναυμαχίες οὔτε ὁ «διέκπλους» οὔτε ὁ «περίπλους» ἦταν ἀπὸ μόνοι τους ἀποτελεσματικοί. Τὸ ζητούμενο γιὰ ἓνα πλοῖο ἦταν νὰ ἐκτελῇ στροφή 90° στὸ στενότερο διάστημα. Μία τέτοια ἱκανότητα ἦταν καίριας σημασίας, ἀφοῦ ὠδηγοῦσε κατ' εὐθείαν τὸ ἐμβολο στὸ ἐχθρικό κῦτος. Οἱ πλέον φημισμένες ἀπὸ τίς κινήσεις αὐτὲς τῆς πολεμικῆς ναυτικῆς τακτικῆς ἔλαβαν χώρα κατὰ τὴ Ναυμαχία τῆς Σαλαμῖνος τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 480 π.Χ. Τὸ νησι αὐτὸ ἔγινε ὁ τόπος μιᾶς σκληρῆς ναυμαχίας μεταξὺ τῶν συμμαχικῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων ὑπὸ τὴν ἡγεσία τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς περσικῆς ἀρμάδας τῶν εἰσβολέων ὑπὸ τὴν ἡγεσία τοῦ Ξέρξη. Ὁ κορμὸς τῶν δυνάμεων τοῦ Ξέρξη ἦταν ὁ φοινικικὸς στόλος ἀπὸ τὴν Τύρο καὶ τὴ Σιδῶνα. Τὰ πλοῖα αὐτὰ ἔφεραν ζυγοστάτες, πρᾶγμα ποὺ σημαίνει ὅτι δὲν ἔκαναν χρῆση τῆς παλινδρομικῆς κωπηλασίας.

Στὴ Σαλαμῖνα οἱ κατὰ πολὺ λιγώτεροι ἀριθμητικὰ Ἕλληνες δὲν χρησιμοποίησαν τὰ τεχνάσματα τοῦ «διέκπλου» καὶ τοῦ «περίπλου», ἀφοῦ ὁ ὄγκος τοῦ περσικοῦ στόλου εἶχε καλύψει τίς διόδους ἀπὸ ἀκτὴ σὲ ἀκτὴ. Ἐπίσης οἱ Ἕλληνες λόγῳ τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ τῶν πλοίων τους ἦταν πιὸ εὐάλωτοι καὶ στὰ δύο αὐτὰ εἶδη ἐλιγμῶν. Ἔτσι πῆραν τὸ πλεονέκτημα καὶ ἐπετέθησαν, πρὶν οἱ Πέρσες βροῦν τὴν εὐκαιρία νὰ διασπάσουν ἢ νὰ πλευροκοπήσουν τίς ἑλληνικὲς γραμμές.

Ἕνας αὐτόπτης μάρτυς ἀνέφερε ὅτι τὸ πρῶτο ἑλληνικὸ πλοῖο ποὺ ἐφώρμησε ἔκανε μιὰ τόσο καλοζυγισμένη στροφή, ὥστε διαπέρασε μὲ τὸ ἐμβολό του τὸ πρόσθιο μέρος τοῦ ἐχθρικοῦ σκάφους. Σύντομα συνέβη τὸ ἴδιο καὶ μὲ ἄλλα ἑλληνικά πλοῖα ποὺ εἶχαν τὸ ἴδιο πλεονέκτημα, μὲ ἀποτέλεσμα τὰ περσικά σκάφη νὰ συντριβοῦν καὶ νὰ ἐμποδίζουν τὴν πορεία διαφυγῆς καὶ στὰ ὑπόλοιπα ποὺ ἀπεγνωσμένα πάσχιζαν νὰ βροῦν διέξοδο καὶ περικυκλώθηκαν ἀμέσως, καθὼς οἱ Ἕλληνες ξεκίνησαν τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ «περίπλου» τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου. Ἐὰν τὰ περσικά πλοῖα εἶχαν κατάλληλα ἐκπαιδευμένο πλήρωμα καὶ τὴ δυνατότητα τῶν ἀπότομων στροφῶν, οἱ Ἕλληνες δὲν θὰ μπορούσαν νὰ νικήσουν.

Μετὰ τὴ ναυμαχία τῆς Σαλαμῖνος καὶ τὴν ἄτακτη ὑποχώρηση τοῦ Ξέρξη καὶ τῶν συμμάχων του ἡ Ἀθήνα ἔγινε βαθμιαῖα ἡ ἡγεμονεύουσα δύναμη στὶς πόλεις τοῦ Αἰγαίου καὶ στὰ νησιά του. Τὸ στοιχεῖο - κλειδί στὴν ἄνοδο αὐτὴ τῆς Ἀθήνας ἦταν ἡ πολιτικὴ της νὰ δημιουργῇ καὶ νὰ διατηρῇ ἰσχυρὸ στόλο. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐφορολογοῦντο γιὰ τὴν ἐκπαίδευση 12.000 κωπηλατῶν, ποὺ διαρκοῦσε ὀκτὼ μῆνες, καθὼς προϋπέθετε, ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴ τῆς παλινδρομικῆς κωπηλασίας, ἀπόλυτη ἐκμάθηση ἱκανοτήτων γιὰ ὀλοκληρωμένη ἐκγύμναση.

Ἀπολεσθεῖσα καὶ ἐπανευρεθεῖσα τεχνολογία

Δεδομένης τῆς ἀνωτερότητας τῆς παλινδρομικῆς κωπηλασίας, εἶναι ἀπορίας ἄξιον γιατί αὐτὴ ἐγκατελείφθη. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θὰ εἶχαν λόγους νὰ παραγκωνίσουν μία τόσο ἀποτελεσματικὴ μέθοδο. Ὡς ἀναπόφευκτο δὲ κράτη πού δὲν ἐδύναντο νὰ συγκρουσθοῦν μὲ τὴν Ἀθήνα, νὰ ἐπινοήσουν δικές τους τεχνικές. Τὸ 400 π.Χ. οἱ Καρχηδόνιοι ναυπήγησαν τὶς πρῶτες τετραῆρεις. Τὸ σκεπτικὸ γιὰ τὴν κατασκευὴ τέτοιων πλοίων ἦταν ἡ προσπάθεια βελτιώσεως τῶν ἐπιχειρησιακῶν δυνατοτήτων διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν κωπηλατῶν ἀνὰ κουπί. (Στὴν τριήρη ἀντιστοιχοῦσε ἓνα κουπί γιὰ κάθε κωπηλάτῃ.) Καθὼς τὰ πλοῖα καὶ τὰ πληρώματα αὐξάνονταν, ἡ τεχνικὴ στὴν κωπηλασίᾳ παρεχώρησε τὴ θέση τῆς στὴ μυϊκὴ δύναμη ἀδέξιων πληρωμάτων. Ἡ τεχνικὴ τοῦ ἐμβολισμοῦ, πού προϋπέθετε ταχύτητα καὶ ἐπιδεξιότητα, ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὴ ρίψη γάντζων καὶ τὸ «ρεσάλτο», πού ἀκολουθεῖτο ἀπὸ μάχη σώμα μὲ σώμα μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων ἐπάνω στὰ καταστρώματα. Ἡ δι' ὀλισθήσεως κωπηλασία ἐπεβίωσε μόνο σὲ ἐλάχιστες περιπτώσεις. Οἱ ἀναφορὲς πλεον στὰ κωπηλατικὰ ὑποθήματα ὑπάρχουν μονάχα σὲ ἓνα μικρὸ τεμάχιο παπύρου, πού κάνει λόγο γιὰ τὸν πλοῦ ἐνὸς μικροῦ ἐλληνικοῦ πλοίου στὸ Νεῖλο μερικoὺς αἰῶνες μετὰ τὸ μεσουράνημα τῶν τριήρεων, πού εἶχαν δώσει πᾶ τὴ θέση τους σὲ ὀγκωδέστερα πλοῖα.

Κατὰ τὴν περίοδο πού ἡ ἐπιδέξια κωπηλασία ἐξετιμᾶτο καὶ ἐπεδραβεύετο, ἡ Ἀθήνα χάρε' αὐτὴν εἶχε γίνει ἡ μεγαλύτερη ναυτικὴ δύναμη τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Οἱ Ἀθηναῖοι γνώριζαν θαυμάσια ὅτι τὸ καίριο σημεῖο γιὰ τὴν ἐπιτυχία τους κατὰ τοῦ Ξέρξη καὶ τὴν ἐπιβολή τους στὴ θάλασσα ἦταν ἡ ναυτικὴ τακτικὴ τους.

Σὲ μιὰ ἀττικὴ κωμωδία τοῦ Ἀριστοφάνη, στοὺς «Ἰππῆς», ἓνας Ἀθηναῖος, ὁ Δῆμος πού ἐνσαρκώνει τὸν ἀνώνυμο πολίτη, ἐνῶ πάει νὰ καθίση σὲ μιὰ σκληρὴ ἐπιφάνεια, δέχεται τὴν προσφορὰ ἐνὸς ὑποθήματος ἀπὸ κάποιον, ὁ ὅποιος χαριέστατα τοῦ ἐξηγεῖ πόσο χρήσιμο εἶχε ἀποδειχθῇ αὐτὸ στὴ Σαλαμίνα!

Τὰ νοήματα μπορεῖ νὰ μοιάζουν κωμικά. Τὸ ἀποτέλεσμά τους ὅμως ἦταν ἓνας αἰῶνας ναυτικῆς ὑπεροχῆς τῶν Ἀθηνῶν, πού ἔκτισε καὶ τὴν ἡγεμονία τους στὸ Αἰγαῖο. Ἡ στέρηση τοῦ κράτους τους ἦταν αὐτὴ πού ὠδήγησε στὴν κατασκευὴ τοῦ Παρθενῶνα, στὴν ἐδραίωση τῆς Δημοκρατίας, στὴν ἐπιχορήγηση τῶν ἔργων τοῦ Σοφοκλῆ καὶ τοῦ Ἀριστοφάνη καὶ στὴ θεμελίωση τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἐν τέλει ὁ «Χρυσὸς Αἰὼν» τῶν Ἀθηνῶν θεμελιώθηκε ἐπάνω στὸν ὄρκο καὶ τὶς δεξιότητες μερικῶν χιλιάδων κωπηλατῶν καθὼς κι ἐπάνω σὲ λίγο «καστόρι μὲ δούτυρο»!

John R. Hale

(Μετάφραση: **Μ. Μαρνέας**)

Γλυπτικὸν μαστούρομα

Ποιὸς Ἡνίοχος τῶν Δελφῶν; Ποιὰ Ἀφροδίτη τῆς Μήλου; Ποιὸς Δισκοδόλος τοῦ Μύρωνος; Πᾶνε πιά αὐτά! Τὰ κλείδωσα στὸ χρονοντούλαπο καὶ πέταξα τὸ κλειδί στὴν ἀποχέτευση.

Ἄλλαξαν οἱ καιροί, παλιορρωμιοί! Ἐδῶ νὰ δἠτε τὴν ἀποθέωση τῆς σύγχρονης Τέχνης. Ὅχι, θὰ σᾶς ἄφηνα νὰ δανκαλίζεστε μὲ τὰ ἔργα τῶν ἀφωρεσμένων προγόνων σας καὶ νὰ ξεφύγετε ἀπὸ τὶς ντριεκτίδες πὺν ἐπιβάλλω στὴν Αἰσθητική σας. Γιὰ κά-ντε λοιπὸν μιὰ δολτίτσα στὴν πλατεία Κοτζιᾶ, νὰ θανμάσετε τὸ νέο μου κατόρθωμα. Ναί, αὐτὸ εἶναι, ἀνάμεσα στὰ συντριβάνια, ἀπέναντι ἀπὸ τὸ παλαιὸ Δημαρχεῖο τοῦ πάλαι ποτέ (εὐτυχῶς!) «κλεινοῦ ἄστεως».

Πῶς; Τί ἐννοεῖτε δηλαδὴ ρωτώντας «τί εἶναι αὐτὸ τὸ τουρλουμπούκι»; Ἔ, ὅχι καὶ τουρλουμπούκι ὁ Θησέας! Μάλιστα, αὐτὸς εἶναι, ὅπως ἀκριβῶς τὸν ἐνέπνευσαν στὴν ἀξιότιμη γλυπτρία πὺν τὸν φιλοτέχνησε, ὅπως ἄλλωστε καὶ στὸν ἄκρω φιλότεχνο δῆμαρχο, πὺν ἔθεσε τὸ ὄνομά του στὴν πλάκα κάτω ἀπὸ τὸ δικό της.

Εἶδατε λοιπὸν ὁ Θησέας μου τί κάλλος, τί ρωμαλεότητα καὶ τί ἥρωισμό ἀποπνέει; Ἔ, πῶς δὲν τὸν εἶδατε, θὰ μὲ τρελλάνετε; Μέσα ἀπὸ τὸ σύμπλεγμα τῶν κῶνων, τῶν μηνίσκων καὶ τῶν σφαιρῶν δὲν ἀντιλαμβάνεστε τὸ μεγαλεῖο του; Οὐ, νὰ μοῦ χαθῆτε, ἄσχετοι. Ἔ, βέβαια! Πὺν νὰ καταλάβετε ἐσεῖς τὸ βαθὺ καὶ συμβολικὸ νόημα τῆς στρουκτουραλιστικῆς Τέχνης. Φθάνει ὡς ἐκεῖ τὸ μυαλό σας; Ἐσεῖς ἔχετε κολλήσει στίς Καρνάτιδες καὶ στὴν Ἀθηνᾶ Πρόμαχο. Ἰδέα δὲν ἔχετε ἀπὸ ἀνώτερο γοῦστο. Καὶ σὰν νὰ μὴν ἔφθανε αὐτό, νὰ ᾽σου κάθε τόσο κι ἐκεῖνος ὁ Γλάρος στὸν «Δαυλό», νὰ προσπαθῇ μὲ τὰ περὶ τέχνης ἀρθροίδιά του νὰ σᾶς ἀνοίξῃ τὰ μάτια (πὺν ἐγὼ πασκιζω νὰ σᾶς δγάλω).

Ἀντὶ νὰ μοῦ πῆτε κι εὐχαριστῶ, πὺν σᾶς ἔφτειαξα τὸ ἄγαλμα ἐνὸς ἥρωικοῦ προ-γόνου σας, τὸ χλευάζετε κι ἀπὸ πάνω. Ἔ, ναι λοιπὸν ἔτσι ἦταν ὁ Θησέας κι ἄς λέῃ ὅ,τι θέλει ἢ παράδοση. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ στοὺς ἄθλους του, δὲν τοὺς ἔπραξε, ὅπως φα-ντάζεστε. Οὔτε τὸ σφαιρικὸ δαχτυλάκι του δὲν κούνησε. Ἀπλῶς ἔτσι ὅπως ἦταν φρι-καλέος καὶ τὸν ἀντίκρυσαν ὁ Σίνης, ὁ Σκύρων, ὁ Προυκρούστης, ὁ Μινώταυρος καὶ οἱ ὑπόλοιποι, τὰ τίναξαν ἀπὸ τὴν τρομάρα τους, χωρὶς νὰ προλάβουν νὰ δγάλουν ἄγνα. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια, καὶ ὅχι τὰ μυθεύματα πὺν σᾶς δίδαξαν στὸ σχολεῖο.

Γι' αὐτὸ λοιπὸν ἀπὸ τοῦδε κι ἐφεξῆς θὰ ἀκολουθῆτε τὴ γραμμὴ Αἰσθητικῆς πὺν χαράσω ἐγώ. Κι ἂν θέλετε περισσότερα δείγματα τῆς Τέχνης μου, πηγαίνετε καὶ στὴν πλατεία Καραισκάκη νὰ δἠτε τὸν «ἄγγελό» μου, ἀλλὰ καὶ στὸ Μετρώ νὰ θαν-μάσετε τὰ ἀριστοτεχνήματα τῶν στρατευμένων καλλιτεχνῶν μου. Καὶ μακρυνὰ τὸ βλέμ-μα ἀπὸ τὶς προθἠκες μὲ τὰ ἀνασκαφικὰ εὐρήματα, γιατί θὰ σᾶς φάω. Ἔτσι μπράδο! Βαθμιαῖα θὰ διαμορφώσω τὶς ἀντιλήψεις σας καὶ θὰ καλοδεχτῆτε ὅλες τὶς καλλικα-τζοῦρες μου.

Ἐλπίζω μόνο νὰ κάνω γρήγορα, γιατί, ἐὰν ἀφντισθῆτε, θὰ μοῦ συμβῇ ὅ,τι συνέ-βη καὶ στὸ μνημεῖο τοῦ «Ὀλοκαυτώματος» στὸ Θησεῖο: κι ἐμένα καὶ τὰ ἔργα μου θὰ μᾶς σαρώσῃ ἐκ βάθρων τὸ

Σάροθρον

Ἡ «καμάρα» εἶναι ἐπινόηση τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχιτεκτονικῆς ΟΙ ΠΡΟΡΡΩΜΑ·Ι·ΚΕΣ ΤΟΞΩΤΕΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ

Εἶναι διαδεδομένη στοὺς περισσότερους ἀπὸ ἐμᾶς ἡ ἄποψις, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἐγνώριζαν νὰ κατασκευάζουν ἐπιπεδες τοξωτὲς κατασκευές (καμάρες) καὶ ὅτι ἡ γνῶσις τῆς κατασκευῆς των ἦρθε στὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν κατάκτησί της ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους τὸ 147 π.Χ. Εἶναι ὅμως αὕτὴ ἡ ἀλήθεια; Ὁ Ἑλληνικὸς Κλασικὸς Πολιτισμὸς εἶχε ὑψηλὴ ἐπιστημονικὴ καὶ κοινωνικὴ ὀργάνωση καὶ ἐπομένως ἀνάλογες ἀπαιτήσεις σὲ σημαντικὰ τεχνικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα καὶ κατασκεύασε π.χ. τὸ Εὐπαλίνιον ὄρυγμα στὴ Σάμο, ὁ Παρθενὼν κ.λπ. καὶ τὰ ὁποῖα προϋποθέτουν τὴν ἀντίστοιχη τεχνικὴ ἀντίληψι, τεχνολογία καὶ τεχνογνωσία. Εἶναι δυνατόν νὰ ὑποστηρίζεται ἡ ἀδυναμία του νὰ συλλάβῃ τὴ στατικὴ λειτουργία τοῦ ἐπιπέδου τόξου καὶ νὰ τὴν ὑλοποιήσῃ στὶς κατασκευές, ὅταν ἤδη κατεσκεύαζε ἐκφορικὲς στέγες καὶ μεγάλους θολωτοὺς τάφους ἀπὸ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους;

Ἐπὶ πλέον ἀποτελεῖ παράδοξο γεγονός ὅτι, ἐνῷ οἱ τοξωτὲς κατασκευές ἐχρησιμοποιοῦντο στὸν περὶβάλλοντα τὴν Ἑλλάδα πολιτισμικὸ ὡρο π.χ. Αἴγυπτο, Βαβυλῶνα¹, οἱ Ἕλληνες, ἂν καὶ σὲ ἄμεση ἐπαφὴ εὗρισκόμενοι μὲ τοὺς πολιτισμοὺς αὐτοὺς, δὲν «πῆραν εἶδηση». Ἀκόμη καὶ ἂν πράγματι ἐχρησιμοποιοῦντο οἱ τοξωτὲς κατασκευές (καμάρες) ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, πῶς δὲν τὸ εἶχαν ἀντιληφθῇ οἱ γειτονικοὶ τῶν Ἑλλήνων; Οἱ καμάρες στὴν Ἑλλάδα, μᾶς ἔχουν ψιθυρίσει, ξεφύτρωσαν, μόνις πάτησε ἐδῶ ὁ Ρωμαῖος.

1. Ἐξ Ἀνατολῶν καὶ Δυσμῶν ἢ Ἑλληνικά;

Πρὶν ἀπὸ μερικὰ χρόνια ὁ γράφων ἐπισκέφθη τὰ Ἀχαρναικὰ ἀρχαῖα ὄχυρά Πάλαρο (τώρα Κεχροπούλα) καὶ Οἰνάδες, ὅπου μὲ ἐκπληξιν εἶδε τὶς ὡραῖες τοξωτὲς (καμαρωτὲς) των πύλες. Τὰ ὄχυρά αὐτὰ χρονολογοῦνται τὸν 5ο ἢ 4ο αἰῶνα, δηλαδὴ πολὺ πρὶν τὴν ρωμαϊκὴ παρουσία στὴν Ἑλλάδα. Ἀκόμη ἐντυπωσιακώτερη ἦτο ἡ καμαρωτὴ *Κρυπτὴ* στὴν Ὀλυμπία, διὰ τῆς ὁποίας εἰσέρχοντο οἱ ἀθλητὲς στὸ στάδιο, κατασκευή, ὡς λέγουν, τοῦ 4ου αἰῶνα π.Χ.^{2,2α}. Ἀφοῦ λοιπὸν ὑπάρχουν προ-ρωμαϊκοὶ τοξωτοὶ φορεῖς (καμάρες), εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐρευνηθῇ λεπτομερέστερα ἡ δυνατότης νὰ εἶναι ἑλληνικὴ καὶ ὄχι ρωμαϊκὴ ἡ ἐπινόησις καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἐπιπέδου τόξου.

Στὴν ἀκολούθουσα μικρὴ ἀνάπτυξιν καταβάλλεται προσπάθεια νὰ παρουσιασθῇ ἡ τοξωτὴ κατασκευὴ στὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα. Τοιοῦτοτρόπως παρουσιάζονται συνοπτικῶς ἀπὸ τῆς προϊστορίας οἱ λύ-

σεις πὺν ἐδόθησαν στὸν Ἑλλαδικὸ χῶρο γιὰ τὴν κάλυψη χώρων. Ἐπὶ πλεόν ἀκολουθεῖ μικρὴ στατική ἀνάλυσις τόσο τῶν ἐπιπέδων τοξωτῶν κατασκευῶν ὅσο καὶ τῶν συναφῶν μὲ αὐτὲς χωρικῶν θολωτῶν, ὅπου ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν ἀρχαιολογικῶν μαρτυριῶν ἀποδεικνύεται μὲ ἀδιάσειστο τρόπο ὅτι οἱ Ἑλληνες ἐπινόησαν τὸ ἐπίπεδο τόξο (καμάρα), ὅτι τὸ ἐχρησιμοποιοῦσαν καὶ ὅτι αὐτοὶ τὸ ἐδίδαξαν στοὺς Ρωμαίους³.

2. Τὸ «ἐκφορικὸ σύστημα» καὶ τὸ ἐπίπεδο τόξο.

2.1. Τὸ ἐκφορικὸ σύστημα.

Τὸ ἐκφορικὸ σύστημα^{3,4}, ὡς ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων, ἀποτελεῖ τρόπο καλύψεως (ὀροφή) π.χ. ὀρθογωνικῶν χώρων ἀπὸ πέτρα. Μὲ τὴν ἐκφορικὴ ὀροφή (πρόβολος δάρους B1) καλύπτεται τόσο πλάτος χώρου, ὅσο ἐπιτρέπει τὸ «ἀντίθαρο B2» πάνω ἀπὸ τὴν τοιχοποιία (Σχῆμα 1). Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν λοιπὸν τῆς ὀρολογίας τῆς στατικής, ἡ ὁποία ἐκφορᾷ καὶ τὴ συγκεκριμένη στατικὴ λειτουργία, τὸ ἐκφορικὸ σύστημα ἀποτελεῖ στὴν κυριολεξία «ἐν προδόλῳ δόμῃσιν». Ἐπομένως: Ἡ ἀναγκαία καὶ ἱκανὴ συνθήκη κατὰ τὴν στατικὴ λειτουργία, ὅπως ἕνας ἐπίπεδος ἐν προδόλῳ (σὲ ἐκφορὰ) φορέας χαρακτηρισθῇ ὡς «ἐκφορικός», εἶναι νὰ ἰσορροπῇ μόνος του (σὰν ζυγαριὰ) ὑπὸ τὴν ἐπενέργεια μόνον τῶν δυνάμεων B1 καὶ B2.

2.2. Τὸ ἐπίπεδο τόξο.

Εἶναι προφανές ὅτι ὁποιαδήποτε αὔξεις τῆς ἐπιρροῆς τοῦ B1 εἰς δάρος τοῦ B2 ὀδηγεῖ σὲ κατάρρευσις τῆς ὀροφῆς. Ἡ αὔξις τῆς ἐπιρροῆς τοῦ B1 μπορεῖ νὰ γίνῃ α) μὲ αὔξει τοῦ δάρους B1 καὶ β) μὲ αὔξει τοῦ πλάτους ἐκφορᾶς 1. Γιὰ τὴν ἀποφυγὴ τῆς καταρρεύσεως λόγω διαταραχῆς τῆς λειτουργίας τῆς «ζυγαριᾶς» ἀπαιτεῖται ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐσωτερικῆς δυνάμεως H (Σχ. 1) ἀπὸ τὸ ἄλλο μισὸ τῆς στέγης, καὶ τότε εἶναι πὺν ἀρχίζει ἡ στατικὴ λειτουργία τοῦ τόξου, δηλαδὴ ἡ συμβολὴ ὅλου τοῦ φορέα στὴν ἰσορροπία του.

Ἐπομένως: Τοξωτὸς εἶναι ὁ ἐπίπεδος ἐκείνος φορέας (ἐπίπεδο τόξο), ὁ ὁποῖος ἰσορροπεῖ μόνον μὲ τὴν ἀνάπτυξι τῆς ἐσωτερικῆς δυνάμεως H καὶ ὄχι μὲ τὴν αὐτοτελὴ ἰσορροπία τῶν B1 καὶ B2.

3. Οἱ θολωτὲς κατασκευὲς καὶ ἡ γνῶσις τῆς λειτουργίας τους.

3.α. Οἱ θολωτὲς κατασκευὲς τῆς Κύπρου.

Ἀποτελεῖ γεγονός ὅτι οἱ θολωτὲς κατασκευὲς μέσα στὰ ὅρια τοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου εἶναι γνωστὲς ἀπὸ τὴν προϊστορικὴ ἐποχὴ. Ἀναφέρουμε τίς ἐπὶ λιθίνης βάσεως πλινθόκτιστες θολωτὲς κατασκευὲς τῆς Χοιροκοιτίας Κύπρου τοῦ 5800 π.Χ.⁵, διαμέτρου 6.00 μ. καὶ σὲ μερικὲς 10μ. Ὡς ἐπεξηγεῖται στὸ⁵, οἱ κυπριακὲς κατασκευὲς ἐνσωματώνονται στὶς ἑλλαδικές, διότι παρὰ τὴν μεγάλη ἀπόστασι τῆς Κύπρου ἀπὸ τὴν Στερεὰ Ἑλλάδα ὁ χαρακτηριστὴς ἀκόμη καὶ τοῦ Προϊστορικοῦ Κυπριακοῦ Πολιτισμοῦ εἶναι ἑλληνικὸς καὶ ὄχι ἀσιατικὸς. Συναφῶς ἀναφέρω τίς προϊστορικὲς ἀποθῆκες μὲ ἡμισφαيريκὸ θόλο τοῦ Ὁρχομενοῦ⁶ καθὼς καὶ τὸ «μυστηριώδες καὶ ἐντυπωσιακὸ» κυκλικὸ οἰκοδόμημα τῆς προϊστορικῆς Τίρυνθος⁶.

3.β. Τὸ γιγαντιαῖο κτήριο τῆς Τίρυνθος.

Ἐδῶ ἀξίζει τὸν κόπο νὰ σταθοῦμε λίγο, διότι εἶναι ἐντυπωσιακὴ ἡ ἀναφορὰ γιὰ τὴν ὑπαρξὴ ἐνὸς τόσο μεγάλου θολωτοῦ προϊστορικοῦ κτηρίου. Τὰ ἀνακαλυφθέντα τμήματα τῆς θεμελιώσεώς του ἀνήκουν σὲ ἕνα «... ἄληθινὰ γιγαντιαῖο κτήριο»⁶ διαμέτρου 27.90μ. καὶ ὑπολογιζομένου ὕψους θόλου 26.40μ.⁶, δηλαδὴ ὅσο ἕνα σύγχρονο ἐννεαόροφο οἰκοδόμημα!!!⁷ Ἀθλο γιὰ τὴν ἐποχὴ κατασκευῆς του θεωρεῖ ὁ σύγγραφεὺς⁶ τὴν κάλυψι τοῦ πλινθόκτιστου, ὡς ὑποθέτει, κτηρίου μὲ κεραμίδια καὶ σχιστόπλακες.

Προχωρώντας ὁμως ἕνα βῆμα παραπέρα προκύπτουν τὰ ἐξῆς αὐταπόδεικτα, ἀφοῦ ἡ κατασκευὴ τοῦ «γιγαντιαίου» προϊστορικοῦ θολωτοῦ κτηρίου:

α) ἔλυνε ὡς ἔργον σημαντικά προβλήματα κοινωνικῆς ὀργανώσεως, ἄρα ὑπῆρχε σημαντικὴ κοινωνικὴ ὀργάνωσις στὴν προϊστορικὴ Ἑλλάδα ἐκείνῃ τὴν ἐποχῇ·

β) μαρτυρεῖ τὴν ὑπαρξὶ καὶ χρῆσι σχετικῆς καὶ ἀναλόγου τεχνολογίας·

γ) ἀποδεικνύει ἐμμέσως πλὴν σαφῶς ὅτι ὑπῆρχε μακρὰ παράδοσις σὲ παρομοίου τύπου θολωτὲς κατασκευές.

3.γ. Οἱ θολωτοὶ Μυκηναϊκοὶ τάφοι.

Θὰ ἦταν βασικὴ παρὰλειψις, ἐὰν δὲν ἀνεφέροντο οἱ φημισμένοι θολωτοὶ Μυκηναϊκοὶ τάφοι. Ἐκεῖνος τοῦ ἸΑτρείως, μορφῆς παραδοσιακῆς κυψέλης (σκούφου), ἔχει ἐσωτερικὴ διάμετρο 14.60μ. καὶ ὕψος 13.90μ.¹⁰, δηλαδὴ περίπου ὅσο τὸ ὕψος μιᾶς πενταωρόφου πολυκατοικίας. Σχετικῶς γιὰ τοὺς θολωτοὺς Μυκηναϊκοὺς τάφους ἔχει γραφῇ «... Ὅταν ἡ διάμετρος κυμαίνεται μεταξύ 6 καὶ 10μ., οἱ γνώσεις καὶ τὰ τεχνικὰ μέσα ποὺ ἀπαιτοῦνται ξεπερνοῦν τὶς συνηθισμένες δυνατότητες. Ὅταν ἡ διάμετρος ξεπερνᾷ τὰ 10μ., πρόκειται γιὰ ἀρχιτεκτονικὸ ἐπίτευγμα ποὺ ἐπιβεβαιώνει τὸν ἐξαιρετικὸ χαρακτῆρα τοῦ μνημείου»¹¹.

Ὅσον ἀφορᾷ στοὺς θόλους γενικῶς, ἀλλὰ καὶ στοὺς θολωτοὺς Μυκηναϊκοὺς τάφους εἰδικῶς, οἱ ὅποιοι ἔχουν θόλο ἀποτελούμενο ἐκ διακεκριμένων λίθων, ἢ προκύπτουσα κατασκευὴ ὡς ἀποτελούμενη ἐξ ἀσυνεχοῦς ὕλικου (μὴ μονολιθικῆ) ἀδυνατεῖ νὰ ἀναλάβῃ ἐφελκυσμὸ (τράδηγμα). Ὁ θόλος ὀφείλει τὴν σταθερότητά του καὶ τὴν ἀνάληψιν τῶν μεγάλων κατακορύφων φορτίων (βάρους λίθων θόλου καὶ ὑπερκειμένων γαιῶν) στὴ λειτουργία του ὡς φορέως, οὕτως ὥστε, «ἐκτεροπομένων τῶν κατακορύφων φορτίων, σὲ κάθε σημεῖο του νὰ ἀναπτύσσεται πίεσις (θλίψις), καὶ ὄχι τράδηγμα (ἐφελκυσμός). Εἶναι ἀντιληπτόν, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς καθημερινῆς ἐμπειρίας, ὅτι ἡ καθάρσεις ἐνὸς τμήματος τῶν θόλων ὁδηγεῖ σὲ μερικὴ ἢ ὀλικὴ κατάρρευσιν. Τοῦτο ἀποδεικνύει, ὅτι γενικῶς ἡ εὐστάθεια τῶν θολωτῶν κατασκευῶν ὀφείλεται στὴν ἀνάπτυξιν ἐσωτερικῶν δυνάμεων, στὴν ὁποία συμβάλλει ὅλος ὁ θόλος (φορέας), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἐκφορικὸ σύστημα (ὡς ἀνωτέρω ἔχει ὀρισθῇ), τὸ ὁποῖο ὀφείλει τὴν εὐστάθειά του στὴν αὐτοτελὴ ἰσορροπία τῶν ἐκφορικῶν του τμημάτων.

Γιὰ τὸν Θησαυρὸ τοῦ Μινύου στὸν Ὀρχομενὸ ἀναφέρει ὁ Πανσανίας: «... εἶναι λίθινος κυκλικὸ σχήματος καὶ ὅχι ὑπερβολικὰ ὀξυκόρυφος· ὁ λίθος τῆς κορυφῆς λένε πῶς ἐξασφαλίζει τὴν συνοχὴν σὲ ὁλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα»⁴. Εἶναι προφανές ὅτι «ὁ λίθος τῆς κορυφῆς», δηλαδὴ τὸ γνωστὸ κλειδί τῶν θολωτῶν καὶ τοξωτῶν κατασκευῶν, στὸν ὅχι ὑπερβολικὰ ὀξυκόρυφο θόλο ἀναφέρεται σὲ καθαρὴ στατικὴ λειτουργία θόλου.

Ἐκ τῆς παρουσίης παραγράφου 3 συμπεραίνομεν ὅτι:

α. Στὴν προϊστορικὴ Ἑλλάδα εἶχαν γίνει σοβαρὲς θολωτὲς κατασκευές (θολωτοὶ τάφοι καὶ γιγαντιαῖα θολωτὰ κτήρια).

β. Ὁ θόλος ἰσορροπεῖ μὲ τὴν ἀνάπτυξιν ἐσωτερικῶν δυνάμεων σὲ ὅλον τὸν φορέα.

γ. Ὁ θόλος δὲν ἀποτελεῖ ἐκφορικὸ σύστημα ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὀρισμοῦ τοῦ ἐκφορικοῦ συστήματος τῆς §2.1.

4. Ὁ χωρικός θόλος προηγεῖται τοῦ ἐπιπέδου τόξου;

Προηγούμενως ἀνελύθη τόσο τὸ ἐκφορικὸ σύστημα (ἐν προδόλῳ δόμησις) μὲ τὴν αὐτοτελὴ ἰσορροπία τῶν δυνάμεων B1 καὶ B2, ὅσο καὶ ὁ θόλος, ὁ ὁποῖος ἰσορροπεῖ μόνον μὲ τὴν ἀνάπτυξιν ἐσωτερικῶν δυνάμεων σὲ ὅλο τὸν φορέα. Τὸ ἐρώτημα εἶναι, ἂν ὁ χωρικός θόλος προηγεῖται τοῦ ἐπιπέδου τόξου ἢ ἰσχύει τὸ ἀντίθετο.

Ὡς κατωτέρω ἀναπτύσσεται, στὶς ἀνθρώπινες κατασκευές ὁ χωρικός θόλος εἴτε ὑπὸ τὴν μορφή τοῦ λειτουργικοῦ θόλου (θολωτοὶ τάφοι, προϊστορικὲς θολωτὲς οἰκίαι τῆς Χοιροκοιτίας Κύπρου) εἴτε ὑπὸ τὴν μορφή τῆς ἀπλῆς θολωτῆς καλύδας προηγεῖται τοῦ ἐπιπέδου τόξου, ἐνῶ εἶναι βέβαιον ὅτι ἀπαντᾷται συνηθέστερα στὴ φύσιν ἀντὶ τοῦ τελευταίου. Πράγματι παρατηροῦμε ὅτι καὶ στὴ φύσιν τὰ κοιλώματα (ὀροφὲς σπηλαίων) ἀποτελοῦν θολωτὲς κατασκευές, χωρικῶς ἀναπτυσσόμενες, δηλαδὴ κατὰ τρεῖς ἄξο-

νες, και σε επίπεδους τοξωτούς φορείς. Στις ανθρώπινες κατασκευές ή μίμησις των θολωτών φυσικών κοιλωμάτων εν τέλει οδηγεί στην ανθρώπινη θολωτή κατασκευή, ξύλινη (καλύβα), λίθινη ή πλίνθινη ή χτιστή με την ευσταθή της ισορροπία λόγω ακριβώς της αναπτύξεως εσωτερικών δυνάμεων. Η μίμησις αυτή αποδεικνύεται όρθη.

Επομένως στη φύση ο χωρικός θόλος εμφανίζεται συνηθέστερα αντί του επιπέδου τόξου και στίς ανθρώπινες κατασκευές, οι οποίες μιμούνται τις φυσικές, προηγείται του τελευταίου.

5. Η μετάβασις από τον χωρικό θόλο στο επίπεδο τόξο.

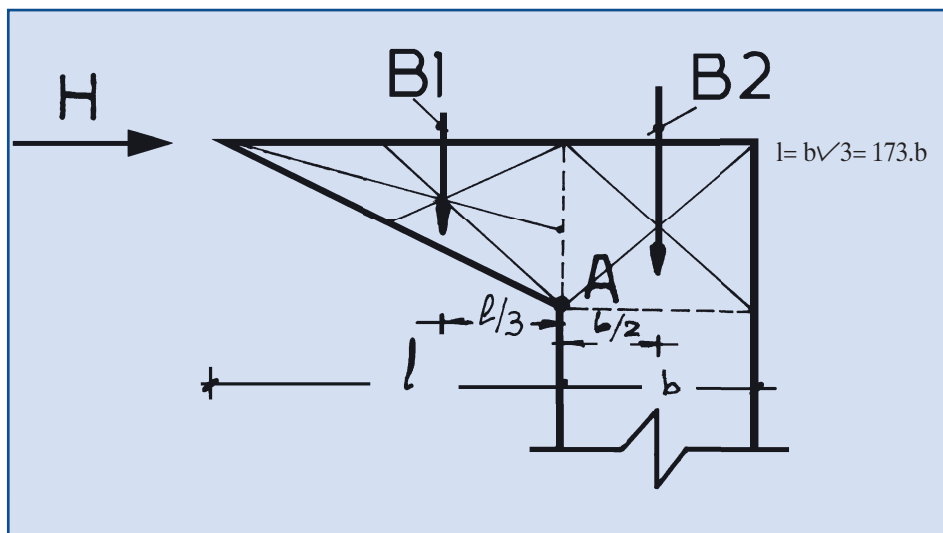
Πρέπει να θεωρηθῇ δεδομένο ότι άρκετη εμπειρία συγκεντρώθηκε κατά την κατασκευή των θόλων και των έκφορικων στεγών για τις καταρρεύσεις. Άρκετές θά έγιναν, έως ότου αποκτηθῇ ἡ ἀνάλογη γνώσις.

Στὴν περίπτωσι τῆς ἀπλῆς έκφορικῆς στέγης ἡ κατάρρευσις τῆς έκφορᾶς πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ κτηρίου ὁδηγεῖ στὴν σύλληψι τῆς συνεργασίας τοῦ ἡμίσεως φορέως μετὰ τοῦ ἄλλου, δηλαδὴ τὸ ἓνα μισὸ νὰ στηρίξῃ τὸ ἄλλο μισὸ μετὰ τὴν ἀνάπτυξι τῆς ἐσωτερικῆς δυνάμεως H στὴν κορυφῇ τῆς έκφορᾶς (**Σχῆμα 1**). Δηλαδὴ ἡ κατάρρευσις τῆς έκφορικῆς στέγης φυσιολογικῶς ὁδηγεῖ στὴν σύλληψι τοῦ τόξου. Ἐπιπλέον δὲ ὁ οἰοσδῆποτε γνωρίζει ὅτι ἀφ' ἑνὸς τοῦ χωρικοῦ θόλου καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς ἐπίπεδης ἐν προβολῇ δομῆσεως (έκφορικὸ σύστημα) τὸ ἐπόμενον ἔῃμα εἶναι ὁ συνδυασμὸς τῶν δύο, δηλαδὴ τὸ ἐπίπεδο τόξο.

Στὴν Ἑλλάδα, ὅπου ὁ θόλος καὶ τὸ έκφορικὸ σύστημα εἶχε ἀρχαιοτάτη, μακρόχρονη καὶ παράλληλη παρουσία, τὸ ἐπίπεδο τόξο εἶναι ἡ φυσιολογικὴ κατάληξις τόσον τῆς έκφορᾶς ὅσον καὶ τοῦ συνδυασμοῦ τῆς ἐπίπεδης έκφορᾶς μετὰ τοῦ χωρικοῦ θόλου. Ὑποτίθεται ὅμως πῶς ἡ κατασκευαστικὴ πορεία πρὸς τὸ τόξο ἀνεκόπη (πῶς ἄραγε); παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι:

α) οἱ λειτουργικὲς ἀνάγκαι στὴν κλασικὴ ἐποχὴ ἦσαν ὅπως ὁποδῆποτε μεγαλύτερες σὲ σχέση μετὰ τῆς προϊστορικῆς-ἐπομένως ἡ ἀνάγκη μεγάλων ἀνοιγμάτων, ἡ ὁποία ἐπιτυγχάνεται μετὰ τὸ τόξο, θὰ ἦτο πιεστικὴ·

β) ἡ πέτρα παρέμεινε τὸ ἴδιο βασικὸ ὑλικὸ σὲ ὅλη τὴν ἀρχαιότητα.

Σχ. 1. Ἀρχὴ έκφορικῶν συστημάτων.

Φωτογραφία 1 (Αύγουστος 1996). Ἡ τοξωτή «Κρυπτή» τῆς Ὀλυμπίας.

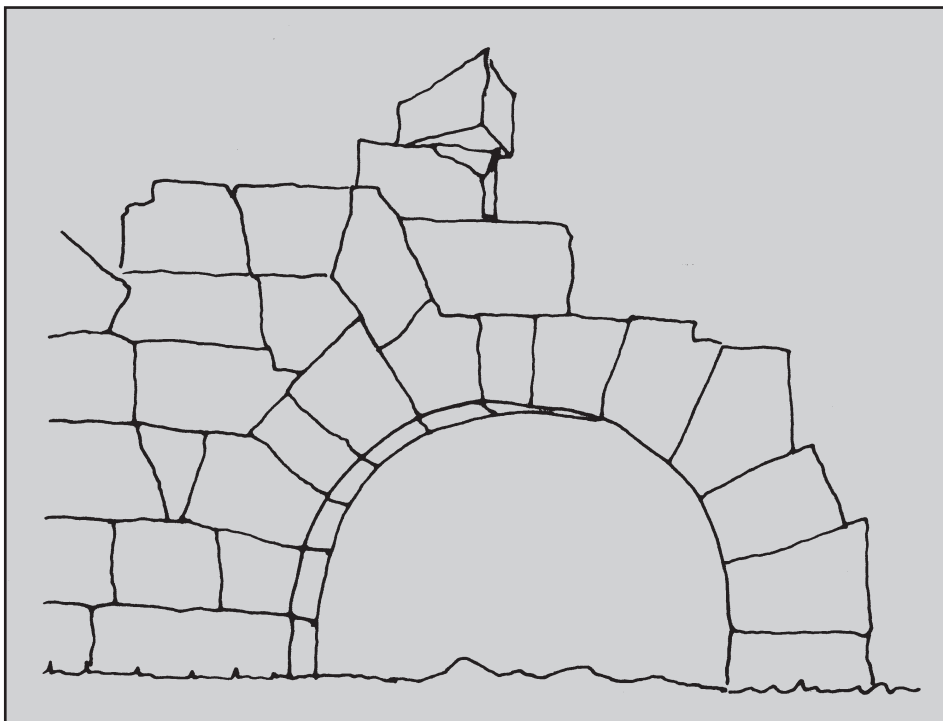
Οἱ δύο αὐτοὶ ὑπαρχοῦντες παράγοντες ἀποτελοῦν κοινωνικὲς καὶ πιεστικὲς τεχνικὲς παραμέτρους γιὰ τὴν στατική σύλληψη τοῦ τόξου, ἀλλὰ ἡ σύλληψις αὐτή, ἂν καὶ προκύπτῃ φυσιολογικῶς, ὡς ἀνωτέρω ἀπεδείχθη, ὑποτίθεται πὺς δὲν ἐπραγματοποιήθη. Αὐτὸ μᾶς ἔχουν ψιθυρίσει, ὅτι δηλαδὴ οἱ ἐπίπεδες τοξωτὲς κατασκευὲς ἤρθαν στὴν Ἑλλάδα μὲ τοὺς Ρωμαίους. Εἶναι ὁμως πράγματι αὐτὸ ἀληθές;

6. Οἱ ἑλληνικὲς ἐπίπεδες τοξωτὲς προρρωμαϊκὲς κατασκευές.

Στὸ **Σχέδιο 2** παρουσιάζεται ἡ ἐπίπεδη τοξωτὴ (καμαρωτὴ) πύλη τοῦ ὄχυροῦ τῆς Παλαίρου (Κεχροπούλας) σὲ σχεδιάσμα ἀπὸ δημοσιευόμενῃ στὴ μεθεπόμενη σελίδα φωτογραφία⁹, ὅπου διακρίνεται ἡ ὠραία διαμόρφωση τοῦ τόξου μὲ τὸ κλειδί στὴν κορυφή.

Πὺς ὁμως κατεσκευάσθη ἡ πύλη αὐτὴ τοῦ 400 π.Χ., ἂν δὲν ἦτο γνωστὴ ἡ λειτουργία τοῦ τόξου; Ὅτι ἡ κατασκευὴ εἶναι τοξωτὴ καὶ ὄχι ἐκφορικὴ ἀποδεικνύεται μὲ τὸ γεγονός ὅτι, ἂν ἀφαιρεθῇ τὸ δεξιὸ τμήμα, τότε θὰ καταρρεύσῃ καὶ τὸ ὑπόλοιπο, ἐνῶ, ἂν ἦτο ἐκφορικὸ σύστημα, θὰ ἰσορροποῦσε μόνον του. Ἐπομένως ἀπαιτεῖται γιὰ τὴν σταθερότητα τοῦ φορέως ἡ ἀνάπτυξις ἐσωτερικῶν δυνάμεων. Ἐτσι ἔχουμε σαφὴ λειτουργία ἐπιπέδου τοξωτοῦ φορέως καὶ ὄχι ἐκφορικοῦ. Παρομοίως εὐχάριστη ἔκκληξιν προκαλεῖ ἡ λοξὴ τοξωτὴ πύλη τοῦ ὄχυροῦ τῶν Οἰνάδων μὲ τὸ ἀψόγως σχεδιασμένο κλειδί⁸: κατασκευὴ δύσκολη, ἡ ὁποία προϋποθέτει μακροχρόνια πείρα στὶς καμαρωτὲς κατασκευές.

Ὁ Ὀρλάνδος θεωρεῖ ὅτι οἱ ἀνωτέρω κατασκευὲς εἶναι πράγματι τοξωτὲς καὶ δὲν εἶναι ἀπλῶς στρουγγυλὲς τρύπες στὰ τείχη τῶν Ἀκαρνανικῶν ὄχυρων. Ἡ μὴ συμμετρικὴ διαμόρφωσις τῶν θόλων στὴν τοξωτὴ πύλη τῆς Παλαίρου ἀποδίδεται στὴν ἀνάγκη σταθερότητος λόγῳ τοῦ ἀμυντικοῦ προορισμοῦ τῶν

Σχ. 2. Πάλαιρος.

τοιχῶν³. Ἐδῶ δὲν πρέπει νὰ παραλείψουμε τοὺς ὑπόγειους τοξωτοὺς Μακεδονικοὺς τάφους. Ἡ γνῶσις τῆς κατασκευῆς τοῦ ἐπιπέδου τόξου καὶ τῆς φέρουσας ἱκανότητός του στὴν ἀνάληψι τοῦ σημαντικοῦ κατακορύφου φορτίου τῶν ὑπερκειμένων γαιῶν εἶναι προφανής. Ἀλλὰ καὶ στὴν Ὀλυμπία ἡ τοξωτὴ Κρύπτη (4ου ἢ 2ου αἰῶνος π.Χ.)^{2,2α} (**Φωτογραφία Φ1**), διὰ τῆς ὁποίας εἰσέρχοντο οἱ ἀθλητὲς στὸ Στάδιο ἀποτελεῖ ὠραιότατο δείγμα ἐπιπέδου τοξωτῆς κατασκευῆς.

Ἐν κατακλείδι οἱ τοξωτὲς πύλες τῶν Ἀκαρνανικῶν ὄχυρῶν, οἱ τοξωτοὶ Μακεδονικοὶ τάφοι, ἡ τοξωτὴ Κρύπτη ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ καμάρα, δηλαδὴ τὸ ἐπίπεδο τόξο, ἦτο γνωστὴ καὶ κατεσκευάζετο στὴν κυρίως Ἑλλάδα, ἑκατονταετίες προτοῦ πατήρη ἐδῶ ρωμαϊκὸ πόδι.

7. Γιατί δὲν διεσώθησαν πολλές ἐλληνικὲς τοξωτὲς κατασκευές.

Γιὰ ποιὸν λόγο ὅμως δὲν διεσώθησαν πολλές ἀρχαῖες ἐλληνικὲς τοξωτὲς κατασκευές; Διακρίνουμε τέσσερες λόγους:

α). Εἶναι γεγονὸς ὅτι τὸ τόξον ὡς ἐπίπεδος φορέας εἶναι εὐάλωτο σὲ φορτία κάθετα πρὸς αὐτό. Ἀντιθέτως ὁ θόλος ὡς φορέας στὸν ὥρο εἶναι σταθερώτερος τοῦ ἐπιπέδου τόξου καὶ ἐπομένως ὡς σταθερώτερος εἶναι καὶ μακροβιότερος. Στὶς σύγχρονες κατασκευές οἱ ἐπίπεδοι φορεῖς συνδέονται μετὰξὺ των γιὰ λόγους σταθερότητος, ἀποκτώντας κατὰ κάποιον τρόπο χωρικὰ χαρακτηριστικά. Σημειώνουμε χάριν τῆς ἀληθείας ὅτι οἱ ὑπόγειοι θόλοι (θολοτοὶ τάφοι), ἐπειδὴ ἐπιπροσθέτως εἶναι ἐγκιβωτισμένοι στὸ ἔδαφος, διατηροῦνται περισσότερον τῶν ἐπιπέδων τοξωτῶν, διότι, ἂν μὴ τι ἄλλο, ὁ ἐγκιβωτισμὸς συμβάλλει στὴν καλύτερή τους συμπεριφορὰ ἄρα καὶ στὴν μακροβιότητά τους. Ἐπομένως οἱ ἀρχαῖες Ἑλληνικὲς προρωμαϊκὲς τοξωτὲς κατασκευές, ὡς ἐπίπεδες, δύσκολα μποροῦσαν νὰ διατηρηθοῦν ὡς τίς μέρες μας, ἐν ἀντιθέσει μὲ τοὺς ἀρχαιότατους καὶ σταθερώτερους ὑπόγειους θολοὺς τάφους, οἱ ὁποῖοι διετηρήθησαν.

β) Ἐνας ἄλλος λόγος εἶναι ὅτι οἱ λίθινες κατασκευές, ὅταν παύσουν νὰ χρησιμοποιῶνται, μετατρέπονται σὲ λατομεῖα ἐτοιμοῦ ὕλικου, μὲ ἀποτέλεσμα ἡ λεηλασία τῶν λιθίνων μελῶν τους νὰ τίς ἐξαφανίξῃ τελείως. Καταλήγουμε λοιπὸν στὸ ὅτι ὁ λίθος, κατ' ἐξοχὴν ἐλληνικὸ ὕλικό, λόγῳ τῆς δυνατότητός του νὰ ἐπαναχρησιμοποιῆται δὲν συμβάλλει στὴ διατήρησι τῶν λιθίνων κατασκευῶν ἄρα καὶ τῶν λιθίνων τοξωτῶν.

γ) Φαίνεται ὅμως ὅτι οἱ τοξωτὲς κατασκευές δὲν ἦσαν ἀγαπητὲς στοὺς Ἕλληνες γιὰ λόγους αἰσθητικούς, ἀφοῦ σὲ ἓνα μεγάλο τόξο ἀπαιτοῦνται ἰδιαίτερα μέτρα ἀναλήψεως τῶν δυνάμεων ἐκτροπῆς στὴ βάσι τοῦ τόξου μὲ τὰ ἀνάλογα αἰσθητικὰ ἀποτελέσματα. Ὡς ἀναφέρει ὁ Ὁρλάνδος³, ἀντὶ τοῦ τόξου ἐπέλεξε ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχιτεκτονικῆς ἡ εὐθεία, ἡ ὁποία ἦτο «... *στατική καὶ εὐθύγραμμος ἐκφράζουσα τὴν Ὀλυμπίαν γαλήνην*...», ἐνῶ τὸ δυναμικὸν ἡμικυκλικὸν τόξον ἤρμυζε μᾶλλον εἰς τὸν δυναμικὸν πολεμικὸν χαρακτήρα τῶν Ρωμαίων». Ἀρα καὶ σὲ λόγους αἰσθητικῆς ὀφείλεται καὶ ἡ σπάνις τῶν τοξωτῶν προρωμαϊκῶν κατασκευῶν.

δ) Ἐνας ἄλλος λόγος εἶναι ἡ εὐπάθεια τῶν τοξωτῶν κατασκευῶν σὲ σεισμικὲς φορτίσεις, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν θὰ εἶχεν διαφύγει τῆς προσοχῆς τῶν Ἑλλήνων κατασκευαστῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχαν τὴν ἐμπειρίαν καταστροφικῶν σεισμῶν σὲ μία σεισμογενῆ καὶ σεισμοπαθῆ χώρα ὡς ἡ Ἑλλάς. Ἀρα γιὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους οἱ πρὸ τῆς Ρωμαϊκῆς κατακτῆσεως σπάνιες ἀρχαῖες ἐλληνικὲς ἐπίπεδες τοξωτὲς κατασκευές ἦσαν δύσκολο νὰ διατηρηθοῦν ἕως τίς ἡμέρες μας.

8. Ἡ ἐπίσημη ἀποψη.

Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ὁρλάνδου³ ὅτι ὁ Δημόκριτος ἐχειρίσθη πρῶτος τὴν ἐπιστημονικὴν ἀξίαν τῆς σφηνοειδοῦς τοξοδομίας εἰς τὰ ἔργα του: «... διὰ νὰ γράψῃ θεωρίαν περὶ θόλων ὁ Δημόκριτος, εἶχε θεδαίως προηγηθῇ ἡ σχετικὴ πρᾶξις. Τὸ πρᾶγμα θὰ διενκρινίζετο τελείως, ἐὰν ἐσφύζετο μέχρι σήμερον ἡ περὶ θόλων συγγραφὴ τοῦ Ἡρώδους...». Ἀκόμη καὶ ὁ Πλάτων ἀναφέρεται σὲ κυλινδρικό θόλο³. Ἐπομένως ὄχι μόνον ἦτο γνωστὸ τὸ ἐπίπεδο τόξο, ἀλλὰ ὑπῆρχαν καὶ συγγράμματα καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸν «προρορωμαϊκὸ» Δημόκριτο!

Συνεχίζει λοιπὸν ὁ Ὁρλάνδος³ καὶ γράφει συμπεραίνων ὅτι «... α)... τὸ ὀργανικὸν (κλειδωτὸν) ἡμικυκλικὸν τόξον ἐφημερόσθη πρῶτον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων –ἄγνωστον ἂν κατ' Αἰγυπτιακὴν ἢ κατ' ἄλλην ἀνατολικὴν μίμησιν– ἤδη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 5ου π.Χ. αἰ... ἰδίᾳ ἐν Ἀκαρνανίᾳ... τόσο ἐν κυρίῳ Ἑλλάδι... ὅσο καὶ εἰς μικρὰν Ἀσίαν... β) ἡ τοξοδομία καὶ ἡ θολοδομία θὰ εἰσῆχθησαν εἰς Ρώμην ἐξ Ἑλλάδος ἢ Μικρᾶς Ἀσίας περὶ τὸ 300 π.Χ.... γ) ὅτι ἡ εἰς Ρώμην εἰσαγωγή τοῦ τόξου καὶ τοῦ συναφοῦς θόλου θὰ ἐγένετο πιθανώτατα δι' Ἑλλήνων ἀρχιτεκτόνων προσκληθέντων εἴτε ἐκ τῆς κυρίως Ἑλλάδος εἴτε ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐνθα οὗτοι εἶχαν παρὰ χειρὶ τρανὰ δείγματα τῆς ἐπιδόσεώς των... Θὰ πρέπει νὰ δεγθῶμεν ὅτι διὰ τὴν τοξοδομίαν θὰ ἴσχυσε ὁ,τι κατηγορηματικῶς διειτύωσε διὰ τὰς τέχνας ἐν γένει ὁ Ὁράτιος εἰς τὰς ἐπιστολάς του (II,1,56) "*Craecia capta ferum victorem cepit et artes intulit agresti Latio*". (ἡ ἡττηθεῖσα Ἑλλάς ἐνίκησε μὲ τὴν τέχνην τὸ ἀγροῖκον Λάτιον).»

9. Ἐπίλογος.

Ἡ ἐπινόησις τοῦ ἐπιπέδου τόξου εἶναι ἡ φυσιολογικὴ κατάληξις τῆς μακρόχρονης παραδόσεως τῶν Ἑλλήνων στὴ γνῶσι καὶ χρῆσι τῶν θολωτῶν καὶ τῶν ἐπιπέδων ἐκφορικῶν κατασκευῶν, χωρὶς τὴν ἀνάγκη μίμησης ἢ ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων. Ἡ χρῆσις τοῦ τόξου στὴν Ἑλλάδα, καθαρῶς ἑλληνικῆς ἐπινοήσεως, ἔδωσε στὶς μέρες μας «τρανὰ» παραδείγματα τῆς δεξιότητος τῶν Ἑλλήνων πρωτομαστόρων μὲ τὰ σημαντικὰ τεχνικὰ ἔργα τῶν αἰσθητικωτάτων τοξωτῶν γεφυριῶν. Οἱ σύγχρονοι ἐπίπεδοι τοξωτὲς λίθινες κατασκευὲς τῶν Ἑλλήνων πρωτομαστόρων, δηλαδὴ τὰ γνωστὰ σὲ ὅλους μας «καμαρωτά» γεφύρια, ἐδράζονται ἀσφαλῶς στὸ βάθος τῶν ἑλληνικῶν θολωτῶν καὶ ἐκφορικῶν προϊστορικῶν ἀλλὰ καὶ ἱστορικῶν τοξωτῶν κατασκευῶν, μαρτυρῶντας ὅτι τὸ Ἑλληνικὸ τόξο συνέχισε ἀδιαλείπτως νὰ χρησιμεύεται στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν ἐπινόησίν του ἕως σήμερον.

Ἐν κατακλείδι ἡ ἐπίπεδος τοξωτὴ κατασκευὴ ἢ τὸ λειτουργικὸ τόξο³, κοινῶς καμάρια, ὡς ἐπαρκῶς ἐδείχθη, φυσιολογικῶς προκύπτουσα ἐκ τῆς κατασκευαστικῆς παραδόσεως τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἐπινόησις ἑλληνικὴ καὶ ὄχι ρωμαϊκὴ. Ἡ ταύτισις τοῦ τόξου μὲ τοὺς Ρωμαίους ὀφείλεται στὴν υἱοθέτησιν τῆς τοξωτῆς κατασκευῆς ἀπὸ τοὺς τελευταίους, ἐπειδὴ ἐξέφραζε τὴν νοοτροπίαν αὐτοῦ. Παρὰ τοὺς ψευθυρισμούς ἀποδεικνύεται ὅτι τὸ τόξον εἶναι ἑλληνικὴ ἐπινόησις, ἐχρησιμοποιεῖτο στὴν Ἑλλάδα πρὸ τῆς Ρωμαϊκῆς κατακτήσεως καὶ ὅτι οἱ Ἕλληνες τὸ ἐδίδεξαν στοὺς Ρωμαίους καὶ ὄχι ἀντιθέτως³.

Βιβλιογραφία

1. Νίκος Δρανδάκης, «Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια», λήμμα: «Τόξον».
2. «Ὀλυμπία. 2800 χρόνια Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων», ἐκδοσὴ Finatex A.E., ἐπιμέλεια κειμένων Γιώργος Καλλίτης, Νίκος Βασιλείαδης, καλλιτεχνικὴ ἐπιμέλεια καὶ ἐπιμέλεια ἐξωφύλλου: Κατερίνα Καρανικολή.
- 2α. Νίκος Δρανδάκης, «Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια» λήμμα: «Τόξον».
3. Α. Ὁρλάνδος, «Τὰ ὑλικά δομῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ οἱ τρόποι ἐφαρμογῆς αὐτῶν. Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, ΑΩΛ», ἐκδόσεις Δευτέρα. Ἀθήναι 1994.
4. Ν.Κ. Μουτσόπουλος (καθηγητὴς τῆς Πολυτεχνικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ.), «Τὰ δρακόσιπτα τῆς ΝΔ Εὐβοίας. Συμβολὴ στὴν ἀρχιτεκτονικὴ, τὴν τυπολογία καὶ τὴν μορφολογία αὐτοῦ», Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης, ἀνάτυπο ἀπὸ τὸν Η' τόμο τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπετηρίδας τῆς Πολυτεχνικῆς Σχολῆς, Τμῆμα Ἀρχιτεκτόνων, Θεσσαλονίκη 1982.
5. «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθους», τόμος Α'. «Προϊστορία καὶ Πρωτοϊστορία», Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν 1970.
6. Emily Vermeule, «Ἑλλάς. Ἐποχὴ τοῦ Χαλκοῦ», ἐκδόσεις Καρδαμίτσα.
8. Νίκος Δρανδάκης, «Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια» λήμμα: «Τόξον».
9. Νίκος Δρανδάκης, «Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια» λήμμα: «Τόξον».
10. Γεώργιος Μυλωνᾶς, «Πολύχρυσοι Μυκῆναι», Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν 1983.
11. Renne Treuil, Pascal Darque, J.-Cl. Poursat, Gilles Touchais, «Οἱ Πολιτισμοὶ τοῦ Αἰγαίου», ἐκδόσεις Καρδαμίτσα, Ἀθήναι 1996.

Βασίλειος Π. Κατσαδράμης

Πολιτικός μηχανικός Ε.Μ.Π.

ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΑΝΑΒΙΩΣΗ ΤΟΥ ΔΩΔΕΚΑΘΕΟΥ

Ἡ «μεταμοντέρνα» ἐκδοχή τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδας

Πρὶν ἄρκετὰ χρόνια (1993) εἴχαμε δημοσιεύσει ἓνα ἄρθρο στὸν «Δαυλὸ» (τ. 134, σελ. 7763-7771), ποὺ ἀναφερόταν σὲ μιὰ προσπάθεια ἀναβίωσης ἀρχαίων θρησκειῶν, ἡ ὁποία εἶχε ἀρχίσει νὰ ἀναφύεται στὴν Εὐρώπη καὶ μόλις τότε ἔκανε τὰ πρῶτα τῆς δῆματα στὸν ἐλλαδικὸ χῶρο. Ὁ διεθνὴς αὐτὸς «νεοπαγανισμός», γιὰ τὸν ὁποῖον εἴχαμε κάνει λόγο σ' ἐκεῖνο τὸ ἄρθρο, σήμερὰ πλέον στὴν Ἑλλάδα καὶ ἐν ὄψει τῆς Ὀλυμπιάδας τοῦ 2004 ἀναζητεῖ τὴν ἐπίσημη ἐκφρασὴ τοῦ στὸν Δωδεκαθεϊσμό ὥς... «ἀνεγνωρισμένη ὑπὸ τοῦ κράτους θρησκεία». Πέραν τοῦ προφανοῦς φολκλορικοῦ χαρακτήρα τοῦ πράγματος στὸ παρὸν ἄρθρο –ὅπως καὶ σ' ἐκεῖνο τοῦ 1993– ἡ ἀναφορὰ μας δὲν εἶναι ἐστιασμένη στὰ ἐξωτερικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἐγχειρήματος τῆς ἀναβίωσης τοῦ Δωδεκαθεϊσμοῦ, ἀλλὰ στὴν οὐσία τοῦ ὅλου ζητήματος μὲ ἓναν ἀναλυτικὸ τρόπο.

Στὸ παλιὸ μας ἄρθρο τοῦ 1993 εἴχαμε ἐπισημάνει ὅτι οἱ διάφορες κινήσεις τοῦ «νεοπαγανισμοῦ» διέστρεφαν ἐξ ἀγνοίας τὸν ἱστορικὸ πυρῆνα τῆς Ἑλληνικῆς Θρησκείας. Στὸ παρὸν μας ἄρθρο θὰ προσπαθήσουμε νὰ καταδείξουμε τὴν ἱστορικότητα τοῦ Δωδεκαθεϊσμοῦ καὶ τὸν ἀντιστορικὸ καὶ τελικὰ ἀνιστόρητο χαρακτήρα κάθε προσπάθειας ἀναβίωσής του.

Γιὰ νὰ γίνουν κατανοητὰ τὰ παραπάνω, θεωροῦμε ἀναγκαῖο προηγουμένως νὰ κά-
νουμε μιὰ σύντομη ἱστορικὴ ἀνασκόπηση περὶ τὴν εἰκόνα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας ποὺ
εἶχαν διαμορφώσει οἱ Εὐρωπαῖοι ἀπὸ τὴν Ἀναγέννηση μέχρι σήμερὰ.

Τὸ ἱστορικὸ τῆς «ἐπανανακάλυψης» τῆς Ἑλλάδος

Τὴν ὥρα ποὺ κατέρρεε τὸ Βυζάντιο, γιὰ πολλοὺς καὶ ποικίλους –ἱστορικοὺς πά-
ντως– λόγους στὴ Δύση ἀνέτελλε ἡ ἐποχὴ τῆς Ἀναγέννησης, ἡ ὁποία ἀνεκάλυ-
πτε ἐκ νέου τὴν ἀρχαία Ρώμη καὶ μέσω αὐτῆς μοιραία καὶ τὴν Ἑλλάδα. Στὸν ἴδιο
τὸν ἐλληνικὸ χῶρο, ἂν ἐξαιρέση κανεὶς τὴν πρωτεύουσα τῆς παραπαίουσας αὐτο-
κρατορίας Κωνσταντινούπολη, ἡ ἀρχαία (προχριστιανικὴ) Ἑλλάδα τοῦ παρελθόντος δὲν
σήμαινε πολλὰ πράγματα. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ μαρτυρία τοῦ περιηγητοῦ Κυριάκο
ντὲ Πιτζικόλλι, ὁ ὁποῖος τὸ 1437 ἀναζήτησε τοὺς Δελφοὺς καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ Κα-
στρί (τὸ ὁποῖο ἦταν κτισμένο πάνω στὰ ἐρείπια τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνα) δὲν ᾔξεραν τί-

ποτε, παρ' ὅλο πού ἡ περιοχή ἦταν κατάσπαρτη ἀπὸ σπασμένα ἀγάλματα καὶ μάρμαρα (συνέπεια, ὡς γνωστόν, τοῦ φιλοχρίστου ἔργου τοῦ Ἀλάριχου καὶ τῆς ἄγνοιας τῶν ντόπιων). Εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ὅτι ὁ ἐπόμενος Εὐρωπαῖος ἐπισκέπτης τῶν Δελφῶν μετὰ 250 χρόνια (!) ἐμφανίστηκε πάλι στὸν ἴδιο χῶρο ἀναζητώντας τὸν ἀρχαῖο ὀμφαλὸ τῆς γῆς.

Γιὰ δύο αἰῶνες μετὰ τὴν ἐποχὴ τῆς Ἀναγέννησης (16ος-17ος αἰ.) στὶς ἀντιλήψεις τῶν Εὐρωπαίων ἡ ἀρχαία Ἑλλάδα στὸ σύνολό της ἐθεωρεῖτο ὡς πιό... πρωτόγονη καί... ἄξεστη ἀπὸ τὸν κόσμον τῆς Ρώμης. Μόνο στὰ μέσα τοῦ 18ου αἰ., ἐνῶ ὁ θανασμός γιὰ τὴ Ρώμη ξέφτιξε πιά, ἄρχισε νὰ ἀναπτύσσεται ἓνα νέο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν Ἑλλάδα, γιὰ τὴν Ἑλλάδα τόσο ὡς ἰδανικὸ ὅσο καὶ ὡς πραγματικότητα. Δὲν ἦταν ἡ ἐποχὴ τῆς Ἀναγέννησης (14ος-17ος αἰ.) ἀλλὰ ἡ ἐποχὴ τοῦ Ρομαντισμοῦ (1770-1830) ἐκείνη ἡ περίοδος ἡ ὁποία κατ' οὐσίαν ἔφερε τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα στὸ πολιτιστικὸ καὶ πνευματικὸ προσκήνιο τῆς Εὐρώπης, πού ἀντλήσε τὴν ἐμπνευσή της ἀπὸ τὴν νέα, ἄμεση ἀνακάλυψη τῆς Ἑλλάδας.

Ὁ 20ὸς αἰ. ὅμως μὲ τὰ νεωτερικὰ του κηρύγματα περὶ ἄρνησης κάθε παραδόσης ἀποδοκίμασε –ὅσο μπορούσε– ρητῶς τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα καὶ τοὺς κλασικοὺς ὡς τμῆμα ἑνὸς ἀντιδραστικοῦ («βικτωριανοῦ») κατεστημένου, πού θὰ ἔπρεπε ν' ἀποδοθῇ ὀριστικὰ στὸ παρελθόν. Ὅταν τὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ αἰῶνα ἀναγνωρίστηκαν οἱ τρομακτικὲς καταστροφὲς καὶ τὸ μαζικὸ ἔγκλημα τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου ὡς γνήσια τέκνα τοῦ μοντερνισμοῦ, τῆς βουλησιαρχίας καὶ τελικὰ τῆς ἐγελιανῆς σκέψης, ἓνα νέο πολιτιστικὸ-πνευματικὸ κίνημα, πού ἀπεκλήθη «μεταμοντερνισμός», ἔδωσε πάλι μιὰ νέα, φιλικὴ ξανά, **εἰκόνα** γιὰ τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα. Ἀντὶ ὅμως τώρα τὸ εὐρωπαϊκὸ πνεῦμα νὰ προσπαθῇ νὰ ἀναστηλώσῃ ἢ νὰ μιμηθῇ τὴν Ἑλλάδα ὡς σύνολο (ὅπως ἔκανε ὁ Ρομαντισμὸς τοῦ 18ου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰ.), ἐπισημαίνει καὶ ἀναγνωρίζει τὶς τεράστιες διαφορὲς ἀνάμεσα στὸ Τώρα καὶ στὸ Τότε, τὴν «τεταμένη» σχέση ἀνάμεσα στὶς ὁμοιότητες καὶ τέλος συνειδητοποιεῖ τὴν **ἀποσπασματικότητα** τῶν ἀποδείξεων καὶ τῶν γνώσεών μας γιὰ τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα.

Μετὰ τὴν κατάρρευση τοῦ «ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ» καὶ τὴν ἀποκάλυψη τῆς κομμουνιστικῆς ἀπάτης ἡ ἀρχαία Ἑλλάδα γίνεται πάλι ἐπικαιρή.

Οἱ σημερινοὶ «νεο-εθνικοί» (!) στὴν Ἑλλάδα

Σ' αὐτοὺς τοὺς νεο-αρχαιοελληνίζοντες, ἐν πολλοῖς πρῶν ἀριστεροὺς ἢ ἀριστεριστές, νεοφασίστες, νεοαναρχικοὺς κ.λπ., ἀρχίζει νὰ φαντάξῃ ὡς νέο ἰδανικὸ μιὰ ἀφελὲς καὶ ἀντιστορική, ρομαντικὴ εἰκόνα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας. Στὸ ἐξωτερικό, ὅπου ὁ μεταμοντερνισμὸς ἔχει λάβει στέρεες βάσεις στὰ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα καὶ τὴν κοινὴ γνώμη, ἡ «μόδα» τῆς «ἀρχαιολατρίας» τείνει νὰ λάβῃ νεοπαγανιστικὰ χαρακτηριστικά, γιατί πέραν τῆς ἀναδίωξης τῶν φωτεινῶν στοιχείων ἀναζητεῖται καὶ ἡ ἀναδίωξη «σκοτεινῶν» πλευρῶν, μὲ ἀποτέλεσμα διάφορες συνάξεις «παγανιστῶν» ἀνὰ τὴν Εὐρώπῃ νὰ ἐκτρέπονται σὲ κάθε μορφῆς παράνομες πράξεις (τελετουργίες, μαύρη μαγεία, ἀκολασία κ.λπ.).

Στὴν Ἑλλάδα ἀντιθέτως οἱ ὅμιλοι ἀναδίωξης τοῦ Δωδεκαθεῖσμου στέκονται μακριὰν τῆς μεταμοντέρνας ἐκδοχῆς –τὴν ὁποία ἐν πολλοῖς ἀγνοοῦν– καὶ ἀπλῶς ἐπανασυνθέτουν τὴν εἰκόνα περὶ ἀρχαίας Ἑλλάδας, πού εἶχε φιλοτεχνήσει ὁ Ρομαντισμὸς τοῦ 18ου-19ου αἰ., χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζουν. Ὅμως καὶ αὐτὴ τὴν εἰκόνα τὴ διαστρέφουν λόγῳ ἱστορικῆς ἄγνοιας τῆς ἐξέλιξης τῆς Ἑλληνικῆς Θρησκείας: Τί ἀπ' ὅλα ἐννοοῦν, ὅταν λένε Ἀρχαία

Ἑλληνική Θρησκεία; Τίς προ-ομηρικές χθόνιες λατρεῖες (Θεσμοφόρια, Διάσια κ.λπ.), πὺν ἄδοκίμως τίς κατηγοριοποιοῦν στὰ «Μυστήρια», τὴν Διονυσιακὴ λατρεία, τὸν Ὀρφισμό, τὸ Δωδεκάθεο ἢ τὴ φιλοσοφικὴ θρησκεία τοῦ Πλάτωνα, τοῦ Ἀριστοτέλη, τῶν Στωϊκῶν, τοῦ Ἐπίκουρου ἢ τὸν Ἑρμητισμό;

Εἶναι δυνατόν νὰ ἀναδιώσουν ἐν ἔτει 2001 οἱ τελετουργίες; Ποιῆς τελετουργίες, ποιανοῦ μήνα τοῦ ἀθηναϊκοῦ ἡμερολογίου καὶ ποιᾶς γιορτῆς, ὅταν ὅλες σχεδὸν οἱ μεγάλες γιορτὲς τῶν Ἀθηνῶν ἦσαν προ-ομηρικές χθόνιες τελετουργίες γονιμότητας καὶ ἐξαγνισμού (γὶ' αὐτὸ καὶ κανεῖς σχεδὸν μῆνας τοῦ ἀθηναϊκοῦ ἡμερολογίου δὲν ἀναφέρεται στοὺς Ὀλύμπιους θεούς); Ὁ Διόνυσος, ὡς γνωστόν, ὁ ὁποῖος δὲν συμπεριλαμβανόταν στὸ Δωδεκάθεο τοῦ Ὀλύμπου, θὰ συμπεριληφθῇ στὴ σύγχρονη ἀναβίωση τοῦ Δωδεκαθεῖσμοῦ ἢ θὰ μείνῃ ἐκτός; Ἡ μήπως ἐκεῖνο πὺν ἐννοοῦν ὡς Δωδεκάθεο ἢ Ἑλληνικὴ θρησκεία οἱ σύγχρονοι «ἐθνικοί» (ὅπως αὐτοαποκαλοῦνται ὠρισμένοι χρησιμοποιοῦντας ἐν ἀγνοίᾳ τοὺς τὴν ἰουδαϊκὴ ὁρολογία) εἶναι ἢ Ὀρφικὴ φιλοσοφία, ὅπως αὐτὴ ἐμφανίζεται στοὺς Ὀρφικοὺς Ὑμνους; Ἀλλὰ ἐν προκειμένῳ ἔχει ὑπάρξει σύγχυση μεταξὺ τοῦ Ὀρφισμοῦ ὡς κινήματος τὸν 6ο αἰ. καὶ τῆς πλειονότητος τῶν Ὑμνων πὺν ἐγράφησαν στὰ ἐλληνιστικὰ χρόνια.*

Ἄλλο ἱστορικὸ γεγονός εἶναι τὸ Ὀρφικὸ κίνημα τοῦ 6ου π.Χ. αἰ. καὶ ἄλλο ἡ Νεο-Ὀρφικὴ ὑμνολογία τῆς ἐλληνιστικῆς ἐποχῆς. (Δὲν ἔχουν σκεφθῇ οἱ νεόκοποι «Ὀρφικολόγοι» ὅτι ὕμνοι ὅπως αὐτοὶ πρὸς τὴ θεὰ Κυβέλη ἢ τοῦ Σαβάζιο ἀποκαλύπτουν σαφῶς τὴν ἱστορικὴ περίοδο κατὰ τὴν ὁποία ἐγράφησαν;)

Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερο εἶναι, ὅτι ὅσοι ὑπεραμύνονται τοῦ Ὀρφισμοῦ (ἢ τοῦ Ἑρμητισμοῦ) ὡς οὐσίας τῆς Ἑλληνικῆς Θρησκείας ὄχι μόνο ἀπολυτοποιοῦν ἓνα σχετικὸ μέγεθος, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν διαστρέφουν τὴν κεντρικὴ σημασία τῆς Ἑλληνικῆς Θρησκείας, πὺν ἦταν ὁ μὴ **ἱερατικός** τῆς χαρακτῆρας. Ἄν ὁ Ὀρφισμὸς τοῦ 6ου καὶ 5ου αἰ. π.Χ. εἶχε ριζώσει στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, ὅλα τὰ ἱερατεῖα τῶν ἐθνικῶν ἱερῶν θὰ εἶχαν εἰσαγάγει τὴ νέα θρησκεία, θὰ γίνονταν ὑπηρέτες τῆς καὶ ἀκολούθως θὰ ἀσκοῦσαν μίαν τεράστια ἱερατικὴ ἐξουσία. Ὡς γνωστόν ὅμως, ὁ ὀρθολογισμὸς τῶν φιλοσόφων τῆς Ἰωνίας καὶ τῶν σοφιστῶν διέσωσε τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν τυραννία μιᾶς θρησκείας πὺν **ἐρμηνευόταν ἀπὸ ἱερεῖς**. Καὶ σήμερα, μετὰ 2500 χρόνια, ὠρισμένοι ἄδαεῖς, ἄν καὶ καλοπροαίρετοι, στὸ ὄνομα τοῦ ὀρθολογισμοῦ καὶ τοῦ Δωδεκάθεου προπαγανδίζουν τὴν ἀνορθολογικὴ **ἱερατικὴ** θρησκεία τοῦ Νεο-Ὀρφισμοῦ, ὅπως φυσικὰ τὴν ἀντιλαμβάνονται κατὰ τίς ἱστορικὲς τοὺς γνώσεις.

Ἡ ἄγνοια τῶν ἱστορικῶν δεδομένων

Προσπαθώντας νὰ ἀναδιώσουν τὸ Δωδεκάθεο ἐπαναφέρουν στὴ ζωὴ τὸν κεντρικὸ του ἀντίπαλο –καὶ αὐτὸ λόγω προφανοῦς ἱστορικῆς ἄγνοιας: Ἀγνοοῦν οἱ «νεοπαγανιστὲς» ὅτι: α) Τὸ Δωδεκάθεο, ὅπως παραδίδεται ἀπὸ τὴν Ἐπικὴ Ποίηση, εἶναι μιὰ μόνο ἀποψη τῆς ὅλης ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Θρησκείας, γέννημα τῶν καιρῶν καὶ τῆς Πόλης Κράτους. β) Ὁ Ὀρφισμὸς καὶ ἡ Διονυσιακὴ λατρεία ἀποτελοῦν ἓνα ἄλλο μέγα ρεῦμα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Θρησκείας, πὺν μάλιστα ἀποτελέσει ἱστορικὰ καὶ τὴν ἀπαρχὴ τοῦ πουριτανικοῦ πνεύματος καὶ τελικὰ μέγα ἀντίπαλο τοῦ (ὀρθο-

* Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἀποσπάσματα τῶν «Ὀρφικῶν» τοῦ O. Kern ἀνάγονται στὰ Ἑλληνιστικὰ χρόνια καὶ ἀποτελοῦν κείμενα τῶν Νεο-Ὀρφικῶν.

λογικῷ) Δωδεκαθεϊσμοῦ. γ) Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Σοφιστῶν καὶ ἐντεῦθεν οἱ θρησκευτικὲς ἀντίληψεις τῶν Ἑλλήνων βαθμιαῖα ἀλλάζουν, γιὰ νὰ καταλήξουν στὴ θεωρία τοῦ Κοσμοειδώλου τοῦ Πλάτωνα, τοῦ Ἀριστοτέλη καὶ τελικὰ τοῦ Στωϊκισμοῦ, τοῦ Ἑρμητισμοῦ καὶ τοῦ Νεοπλατωνισμοῦ. δ) Στὴν ὕστερη ρωμαϊκὴ ἐποχὴ ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ Θρησκεία ἔχει μεταμορφωθῇ σὲ μία **Μιθραϊκὴ ἐκδοχὴ τοῦ Στωϊκισμοῦ***, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὰ κείμενα καὶ ἀπὸ τὰ γεγονότα (ὁ τελευταῖος ἱεροφάντης τῆς Ἑλευσίνος Πάριος εἶναι ἱερέας τοῦ Μίθρα, ὅπως καὶ ὁ προκάτοχός του, ἐνῶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς αὐτὸ πού προτείνει ὡς ἐθνικὴ θρησκεία –ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ φιλοσοφικὰ ἔργα καὶ τὶς ἐπιστολές του– εἶναι ὁ Μιθραϊσμός καὶ μάλιστα «ἐκκλησιαστικοποιημένος»!). ε) Σὲ ὅλες τὶς ἱστορικὲς περιόδους τῆς ἀρχαίας θρησκευτικῆς ἀντίληψης (Προ-ομηρικὴ, Δωδεκάθεο, Ὀρφισμός, Διόνυσος, Πλατωνισμός, Ἀριστοτελισμός, Στωϊκισμός, Ἑρμητισμός, Μιθραϊσμός) ἐξακολουθεῖ νὰ διατρέχει τὴν ἐπίσημη θρησκευτικότητα σὰν ὑπόγειο ρεῦμα ἢ τελετουργία** τῶν προ-ομηρικῶν χθόνιων λατρειῶν, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὶς λαϊκὲς γιορτές καὶ τὰ Μυστήρια.

Σ' αὐτὴν τὴν ἴδια τὴ δομὴ τοῦ Δωδεκαθεϊσμοῦ δὲν νοοῦνται «ὁμολογίες πίστεως» ἢ «ὀρθοδοξίες», ἀφοῦ τὸ Δωδεκάθεο **στερεῖται θεολογίας, θεωρητικῆς δάσης, ἐκκλησίας καὶ κατήχησης**. Δὲν ἔχουν νόημα λοιπὸν σύγχρονες «ὁμολογίες πίστεως στὸ Δωδεκάθεο», ὡς «ἀναγνωρισμένη ἀπὸ τὸ κράτος ἐθνικὴ θρησκεία» κ.τ.λ.

Ὅποιος πάει νὰ καθιερώσῃ... «ἀρχὲς τῆς Ἑθνικῆς Θρησκείας» (!) ἄς ἔχη κατὰ νοῦ ὅτι προσπαθεῖ νὰ «ἐκκλησιαστικοποιήσῃ» μὲ χριστιανικὲς δομὲς μιὰ πουριτανικὴ θρησκευτικὴ ἀντίληψη χρησιμοποιοῦντας ἀρχαιοελληνικὴ φρασεολογία.

Συνοψίζοντας τὰ ἱστορικὰ σφάλματα τῶν νεοπαγανιστῶν θὰ μπορούσαμε νὰ τὰ κατατάξουμε σὲ δύο κατηγορίες: ἀφ' ἑνὸς ἔχουν διαμορφώσει μιὰ ἀφελῆ, πλασματικὴ εἰκόνα γιὰ τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, ἀφ' ἑτέρου **ὁμογενοποιοῦν** τὴν πολυχιλιετῆ ἀρχαία Ἑλληνικὴ Θρησκεία θεωρώντας ἐντελῶς ἀνιστόρητα ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς μυκηναϊκῆς, τῆς ἀρχαϊκῆς, τῆς κλασικῆς, τῆς ἑλληνιστικῆς καὶ τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς πίστευαν στὴν ἴδια ἀκριβῶς θρησκεία.

Τελειώνοντας τὸ παρὸν ἄρθρο θὰ κάνουμε καὶ τὴν ἐξῆς ἐπισήμανση: Ἄν οἱ σύγχρονοι «ἐθνικοὶ» ἐπιλέξουν γιὰ θρησκεία τοὺς ὅποιαδήποτε περίοδο τῆς Ἑλληνικῆς Θρησκείας ἀπὸ τὸ ὁμηρικὸ Δωδεκάθεο μέχρι τοὺς Ὀρφικοὺς ἢ τὸ Στωϊκισμό, γιὰ νὰ μὴν ἀκρωτηριάσουν τὴ δομὴ τῆς θρησκευτικῆς τοὺς ἰδεολογίας, πρέπει νὰ κάνουν ἀποδεκτὸ ὅτι μετὰ τὸν Πλάτωνα φιλοσοφία καὶ θρησκεία ὁλοένα ἐπικαλύπτονται, συγχέονται καὶ τελικὰ ταντίζονται.

(Βλέπε περισσότερα: Δ. Κούτουλα, «Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Θρησκεία καὶ Μαθηματικά, Ἡ ἐπανάσταση τῶν ἀρρήτων ἀριθμῶν στὴν Ἑλληνικὴ Σκέψη» καὶ «Δ», τ. 233, 234, 235.

* Καὶ ἡ φιλοσοφικὴ σκέψη ἔχει πάρει τὰ Νεοπλατωνικὰ τῆς χαρακτηριστικὰ μεταβαλλόμενη ὁλοένα σὲ θρησκευτικὸ κίνημα.

** Πού φιλοσοφικῶς τεκμηριώθηκε στὸν Πανθεϊσμὸ τοῦ Στωϊκισμοῦ καὶ συγκεκριμένα στὴ θεωρία περὶ «Συμπαθείας τῶν Ὁλῶν» τοῦ Ποσειδωνίου.

Ἀπὸ ἑλληνικὲς λέξεις προῆλθαν οἱ εὐρωπαϊκοὶ «τίτλοι» εὐγενείας ΡΕΞ, ΔΟΥΞ, ΠΡΙΓΚΗΨ, ΒΑΡΩΝΟΣ κ.λπ.

Ἡ ἐσφαλμένη ἰδέα, ὅτι οἱ τίτλοι εὐγενείας τῶν ἀπανταχοῦ Εὐρωπαϊκῶν ἀποτελοῦν εὐρήματά τους τῆς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς, διορθώνεται. Εἶναι καθαρὰ ἑλληνικοί, ὡς ἀναλύεται κατωτέρω. Πρὸ ἐτῶν μὲ τὸν διαπρεπῆ ἐρευνητὴ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐταιρείας μας καὶ ἀποκρυπτογράφο πλείστων ἀρχαίων γραφῶν τῆς ὑδροογείου Καλλιμάχο Διογένους, συνεργάτη τοῦ «Δαυλοῦ», καταλήξαμε στὰ ἀκόλουθα συμπεράσματα:

Ὁ τίτλος **Rex**, γενικὴ *Regis*, εἶναι ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ μινωικοῦ-μυκηναίου *Ρέ, Ρά, Ρόα*, ἀπαντωμένου σὲ πινακίδες τῶν Γραμμικῆς Α καὶ Β Γραφῶν. (Εἶναι γνωστὴ σὲ ὅλους ἡ σημασία τοῦ *Ρά*). Ἡ γενικὴ **Regis** ὑποδηλοῖ τὴν ἑκτασί τῆς ἐξουσίας τοῦ *Ρέ*, ἥτοι *Re Gis*-> βασιλεὺς Γῆς. Ἐκ τοῦ *Roa* προῆλθε ἡ ἀγγλικὴ λέξις *Royal*, ποὺ σημαίνει τὸ ἀνῆκον στὸν *Ρόα* -> *Ρά* -> *Ρέ*, δηλ. τὸ βασιλικό.

Τὸ θηλυκὸ **Regina** -> *Re/gina* προέρχεται καὶ δηλοῖ τὴν *Ρέ/Γυνά* -> *Ρέ Γυνή*, δηλ. τὸ γυνή-βασιλεὺς -> βασιλίσσα. (Τὸ *γυνά* εἶναι ὁ δωρικὸς τύπος τοῦ ἰωνικοῦ *γυνή*.) Λέξις παράλληλη στὴν Νότιο Ἀμερικὴ εἶναι *Orehona* -> *Ore/hona* -> Ὠραία Γυνή, διατηρηθεῖσα στὴν ἑλληνικὴ μνήμη μερικῶς διὰ τῆς νομιζομένης ὡς ξένης λέξεως στὴν «ἀργκὸ» *Hona* (χόνα), ποὺ σημαίνει γυναῖκα.

Ἡ λέξις **Princeps**, γεν. *Principis*, προῆλθε ἐξ ἑλληνικῆς *πρίνκιπους* -> *πριν / κι / πους* - *πριν/γη/πους*, ποὺ παρεφθάρη σὲ *πρίγκηψ* -> *πρίγκηψ*. Δηλοῖ αὐτὸν ποὺ «πρὶν (παλαιὰ) ἔβαλε τὸ πόδι του στὴ γῆ (τὴν συγκεκριμένη)». Ἡ γέτης καθίστατο ἢ ὁ ἡγέτης εἶχε τὸ προνόμιο νὰ πατήσῃ πρῶτος τὴν Νέα Γῆ, ὡς ἔπραξε καὶ ὁ Χριστόφορος Κολόμβος, πρῶτος ἀποβιβασθεὶς ἐκ τῶν συντρόφων του στὴν Ἀμερικὴ. Οἱ Γάλλοι καὶ Βρετανοὶ ἐκ τοῦ *Prince/ps* παρέλειψαν τὸ *ps* καὶ διετήρησαν τὸ *prince*.

Ἡ λέξις **Dogis** - Δόγης, τίτλος τῶν ἡγετῶν τῆς Βενετίας, προῆλθε ἐκ τοῦ ρήματος *δάκνω* (αὐτὸς ποὺ ἔδακνε τοὺς ὑπηκόους του) ὡς καὶ ἡ ἰταλικὴ

λέξεις *Dogana* (τελωνεῖον) ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ *δαγκάνα* καὶ ἡ ἀγγλική *Dog* (κύων). Ἀνεγραμμάτισαν τὸ *Dog* εἰς *God*, γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν ὀνομασία τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ *Δεὺς* -> *Deus*, ὡς ἔπραξαν οἱ λοιποὶ λαοί: οἱ Γάλλοι *Dieu*, οἱ Ἰσπανοὶ *Dia*, οἱ Ἰρλανδοὶ *Dias* κ.λπ.

Ἡ λατινική λέξις, **Dux**, γεν. *Ducis*, προήλθε ἐκ τῆς Ἑτρουσκικῆς (ποὺ εἶναι παρεφθαρμένη διάλεκτος τῆς Ἑλληνικῆς). Ἡ *Du/cis* εἶναι σύνθετη ἐκ τοῦ *du* ἢ *de*, ποὺ σημαίνει *Δεὺς* (*Ζεὺς*) καὶ τὸ *Cis* -> *Γῆς*, ἥτοι *Δεὺς Γῆς*, *Dia Cis* μεταλλάχθην εἰς *Ducis* -> *Ducs* -> *Dux*.

Ἡ γαλλική καὶ ἀγγλική λέξις **Baron** προήλθε ἐκ τοῦ *βαρώνου* -> *βαρ/ωνος* -> *παρ/ιανος* (παρὰ τοῦ Ἰανοῦ), ἐκ τοῦ Ἰανοῦ ἔλκων τὸν τίτλον (ὡς γνωστὸν Ἰανὸς = Ἰων: ὀλέπε ἄρθρον μου εἰς «*Δαυλόν*», Ἰαν. 1999) *παρ/ιον*: τὸ Π ἀπεδόθη ὡς B (ἐναλλαγή τῶν χειλικῶν π,β,φ) *Barion* -> *Baron* στὴν τελική του μορφή.

Ἡ ἀγγλική λέξις **Lady** προήλθε ἐκ τῆς Πελασγικῆς, ἀρχαιοτάτης ἑλληνικῆς *Λάδα(ς)* -> *Λέδα(ς)* -> *Λήδα(ς)* ποὺ σημαίνει γυνή. Ὡς ἐκ τῆς *Λήδας*, συνεύνου τοῦ Διός, θυγατρὸς βασιλικῆς οἰκογενείας, κατέληξε νὰ σημαίνει τὴ γυναῖκα ἡγέτιδα, τιτλοῦχον.

Ἡ ἀγγλική λέξις **Lord** προέρχεται ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ *Λόρδος*, σημαίνει «κορδωμένος», ποὺ χαρακτηρίζει τὸν κατεχόμενον ἀπὸ σύμπλεγμα ἀνωτερότητας (ὕψισταται καὶ πάθεις σχετική, ἢ «*λόρδωσις*»). Τὸ ἑλληνικὸ *λόρδος* συνεκόπη εἰς *lord*.

Οἱ λέξεις: γαλλική **Comte**, ἰταλική **Conte** καὶ ἀγγλική **Count** δηλαδὴ κόμης, προέρχονται ἐκ τῆς κατὰ τοὺς Μινωικοὺς χρόνους κοινῆς φράσεως (κατοικῶν), *κώμη τι* (νι). Ὁ διευθύνων τὴν κώμη (πολίχνη) ἦτο ὁ ἄρχων τῆς περιοχῆς. Ἀπὸ τὴν φράσι *κώμη τι* προήλθαν: *Comte* (Κόμ-τη, Κόμτε), *Conte* (Κόμ-τη, Κόν-τη, Κόν-τε), *County* (Κόμ-τη, Κόομ-τη, Κάουμ-τη, Κάουν-τη), ἐκ τῆς ὁποίας ὁ τίτλος *Count*.

Ἡ λέξις **Μαρκήσιος** (γαλλικὰ *Marquis*) προήλθε ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ *ομ/αρκις* -> *ΟμΑρκας* -> *ΟμΑρκης* -> *ΟμΑρκις* -> *Μαρκις* - *Marquis* ἥτοι ἄνθρωπος τοῦ κοίλου τοῦ πλοίου, τῆς Ἀργοῦς (Ἀργοναύτης), δηλ. ἡγέτης. Σημειωτέον, ἐκ τῆς λέξεως *αρκα* προήλθε ἡ ἰταλική *Arca* (*Arca di Noe* = *Κιβωτὸς τοῦ Νῶε*), ἡ ἀγγλική καὶ ἡ γαλλική *Arc*, ἡ ἐβραϊκή *Arg* (δηλαδὴ Ἀργὼ καλοῦν οἱ Ἑβραῖοι τὴν κιβωτό!).

Οἱ λέξεις: γαλλική **De**, ἰταλική **Di** καὶ ἰσπανική **Don**, ποὺ ἔφεραν πρὸ τοῦ ὀνόματός τους οἱ εὐγενεῖς, ἔχουν προέλευσιν ἑλληνική. Ἡ μὲν *De* ἀποτελεῖ συγκοπὴ τοῦ λατινικοῦ *Deus*, προερχομένου ἐκ τοῦ *Δεὺς*, ἡ *Di* τμήμα τοῦ *Δι/ός* καὶ ἡ *Don* ἐκ τοῦ *Δών*, ποὺ σημαίνει «ἐκ Διὸς» (ὄρα *Λε-*

ξικό Lidell & Scott). Ἡ λέξις *Δών* εἶναι τρίτη στή λέξι *Μα-κε-δών* καί ἀναλύεται σέ *ομα/κα/δων*, δηλαδή «Ἄνθρωπος τῆς Γῆς τοῦ Διός».

Παρατηροῦμε ὅτι στήν Ἰδηρική Χερσόνησο (Ἰσπανία-Πορτογαλία) καί στοὺς ἰσπανοφώνους λαοὺς συνηθέστατο εἶναι τὸ ἐπώνυμο *Diaz*. Καί στὸ ἐλληνικῆς προελεύσεως ἔπος τῶν «Ἱπποτῶν τῆς Στρογγυλῆς Τραπεζῆς» (ὡς ἀνελύθη στὸ ἄρθρο μας «*Οἱ Ρίζες τῆς Ἱπποσύνης*», «*Δαυλός*», τεύχος 121, Ἰαν. 1992) ὁ Arthur-Ἀρθοῦρος ἀποτελεῖ παραφθορὰ τῶν ἐλληνικῶν λέξεων Ἀρετόρος (φέρων ἀρετὴν) ἢ Ἀρκοῦρος. Ἡ σύζυγός του lady Guiniver (Γκουινιβήρ) ὠνομάσθηκε ἐκ τῶν ἐλληνικῶν λέξεων «*γυνὴ Ἰδήρων*».

Κοινὸ γνώρισμα τῶν φερόντων τίτλους ἱπποτῶν ἦταν ἡ δυνατότης τοὺς νὰ φέρουν ὅπλα καί νὰ βοηθοῦν στήν ἀποκατάστασι τοῦ δικαίου καί τῆς ἐννόμου τάξεως. Γεωγραφικὰ ἡ ἀρμοδιότης τοὺς ἦταν περιορισμένη. Ἀλληγορικὰ ὅμως καί κατὰ τοὺς εὐρωπαϊκοὺς μύθους οἱ ἱππότες ἱππεύοντες πηγάσους, περωτὰ ἄλογα, εἶχαν ἐκτεταμένο πεδίο δράσεως. Ἐξ αὐτῶν προῆλθε καί ὁ μῦθος τῶν Ἱπποτῶν τῆς Στρογγυλῆς Τραπεζῆς: Δὲν ἀνεφέρετο σὲ κάποια στρογγυλὴ τραπέζα (τραπέζι, δηλ. τετράποδο ἐπιπλο), ἀλλὰ ἀλληγοροῦσε τὴν *Γαῖα*, δηλ. τὸ Σῦμπαν. Ἡ λέξις *Πήγασος* προέρχεται ἐκ τοῦ ρήματος *πηγάζω*, ποὺ ἀποκωδικοποιεῖται «σ' ἐκείνον ποὺ ζῇ στὸ σῦμπαν» ἐκ τοῦ *παν/γα/ζω*, ὅπου *γα* = *γαῖα* = Σῦμπαν. Συνεπῶς ὁ ἱππότης ὁ ἱππεύων πηγάσον εἶναι ὁ Ἀρετόρος –φέρων τὴν ἀρετή– εὐγενής, ποὺ κινεῖται «τᾶ Πᾶν-γᾶ», ἀποκαθιστῶν τὴν τάξι καί τὸ δίκαιο.

Ὁ μῦθος τῶν Ἱπποτῶν τοῦ Ἀρθοῦρου-Ἀρκοῦρου-πλοηγοῦ τῆς Ἀργοῦς-Ἀργοναυτῶν ἀπηχεῖ τὴν δρᾶσι τῶν μυστῶν ἡρώων (ὡς γνωστόν, οἱ Ἀργοναῖτες ἐμυοῦντο πρὸ τῆς ἐκκινήσεως στὶς Ἀργοναυτικές τοὺς ἐκστρατεῖες).

Βιβλιογραφία:

1. - Σχετικὴ ἀνέκδοτη μελέτη Καλλιμάχου Διογένους.
2. - Ἰακώβου Θωμοπούλου, «Πελασγικά».
3. - Liddell & Scott, Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης.
4. - Λεξικὸν «Petit Larousse».
5. - Εὐστρατίου Τσακαλώτου, Λεξικὸν Λατινοελληνικόν, ἔκδοσις 1889.
6. - Ἄρθρον «*Ἡ ἀλληγορία τῆς ἡ τῶν Ἀργοναυτικῶν ἐκστρατειῶν*», «*Δαυλός*», ἀρ. 76, Ἀπρ. 1988.
7. - Ἄρθρον «*Οἱ Ἑλληνικὲς ρίζες τῆς Ἱπποσύνης*», «*Δαυλός*», ἀρ. 112, Ἀπρ. 1991.

Κωνσταντῖνος Γ. Γεωργανᾶς

Ἑλλάδα τῶν Ταλιμπάν ἢ νέος Μεσαίωνας;

Σήμερα, πού πολλοὶ ὁρατοὶ καὶ ἀόρατοι κίνδυνοι ἀπειλοῦν τοὺς Ἕλληνες, πού γίνεται λόγος νὰ καταργηθῇ ἡ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα καὶ νὰ λησμονηθῇ ἡ Ἑλληνικὴ Ἱστορία, ἀκόμη καὶ ἡ ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ὁ κ. Χριστόδουλος παρὰ πᾶσαν πρόβλεψιν δὲν ἀσχολεῖται μὲ τὰ ἔργα τοῦ ἀρχιεπισκόπου, γιὰ τὰ ὁποῖα ἐξελέγη. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη ἤθελε νὰ κάμῃ μερικά ἀπὸ αὐτά, αὐτὸ θὰ εἶναι παρεμπίπτον ἔργο. Ἀς δοῦμε τίς πράξεις του.

Τὸ πρῶτο βῆμα πού ἔκαμε ὁ κ. Χριστόδουλος ἦτο νὰ κατέλθῃ στὰ πεζοδρομία καὶ τίς ἀγνιὲς ἐκείνες τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου συχνάζουν οἱ «χίππυς» καὶ οἱ πάσης φύσεως περιθωριακοὶ ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους, ἀφοῦ συνάντησε, τοὺς κάλεσε νὰ στρατευθοῦν στοῦ πλευροῦ του. Τοὺς εἶπε: «Σᾶς πάω!» Ἐκεῖνοι δὲ μὲ τὴ σειρά τους τοῦ εἶπαν: «Καὶ ἐμεῖς σὲ πᾶμε». Ἐκτοτε ἐμφανίζεται στὰ τηλεοπτικὰ μέσα ὡς πολιτικός, περιχαρὴς κατὰ κανόνα καὶ ὁμιλεῖ περὶ παντὸς ἐπιστητοῦ, ἀλλὰ ἐνίστε λαμβάνει ὕψος περίλυπο καὶ παραπονεῖται ὅτι τὸν καταδιώκουν, τίς οἶδε ποῖοι, καὶ ἐτοιμάζουν κατ' αὐτοῦ τίς οἶδε τί. Ἀλλοτε παρουσιάζεται, τοῦλάχιστον μὲ τίς ἐνδυμασίες του, ὡς αὐτοκράτωρ τοῦ πάλαι ποτὲ ἁμαρτωλοῦ Βυζαντίου, χωρὶς νὰ παραλείπῃ νὰ χρησιμοποιῇ κατὰ τίς μετακινήσεις του τὰ πολυτελῆ σύγχρονα μέσα, ὅπως λ.χ. εἶναι τὰ ἀκριβὰ αὐτοκίνητα. Λαβὼν προσφάτως ὕψος Ἀγγλου πρίγκηπος ἢ βασιλέως ἀραβικῆς τινὸς χώρας ἐδήλωσε ὅτι θὰ ὑπάγῃ εἰς τὴ νῆσον Ἀμοργό, διὰ νὰ κάμῃ τὰ μπάνια του. Ὅποια ταπεινοφροσύνη!

Ὁ κ. Χριστόδουλος, παραβαίνων κατ' ἐξακολούθησιν ὅλον τὸν τελευταῖο καιρὸ τίς διατάξεις τοῦ Συντάγματος περὶ διακανονισμοῦ τῶν σχέσεων τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τοῦ Κράτους ὡς καὶ τὸ νόμο περὶ ἐκλογῆς τῶν δουλευτῶν, συνέλεξε ἀπὸ τοὺς πολῖτες ὅλης τῆς Ἑλλάδος ὑπογραφὰς ἐν εἶδει ψήφου τῶν πολιτῶν ὑπὲρ αὐτοῦ, διότι θέλει νὰ κάμῃ, ὅπως λέγει, δημοψήφισμα. Οἱ ὑπογραφὰς τῶν πολιτῶν ἐτέθησαν πάνω σὲ εἰδικὸ ψηφοδέλτιο. Δὲν περνᾷ δὲ ἡμέρα, πού νὰ μὴν ἐκτοξεύσῃ κατηγορίες κατὰ τῶν Ἑλλήνων πολιτικῶν.

Καὶ ἐνῶ συμβαίνουν ὅλα αὐτά, οἱ Ἕλληνες πολιτικοὶ παραμένουν θεαταὶ καὶ συμπεριφέρονται ὥσάν νὰ εἶναι μικρομπακάληδες, οἱ ὁποῖοι μετροῦν μία-μία τίς πεντάρες τῶν χρεωστῶν τους. Ἀλλὰ καὶ ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους δὲν εἶναι διάφορος τῆς συμπεριφορᾶς τῶν Ἑλλήνων καὶ ξένων πολιτικῶν.

Ποῦ ἀποσκοπεῖ ὅμως ἡ ὅλη δραστηριότης τοῦ κ. Χριστοδούλου; Μήπως ἐτοιμάζεται ἡ ἐπιβολὴ στοὺς Ἕλληνες ἐνὸς καθεστώτος τύπου Ταλιμπάν καὶ Ἀγιοτολλὰχ Χομεϊνί; Ἡ μήπως ἐτοιμάζεται ἕνας νέος σκοτεινὸς Μεσαίων;

Ἰδωμεν.

Πᾶνος Τσίνας

Ἐπίτιμος Διευθυντῆς τῆς Ἐθνικῆς
Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ο ΠΑΡΙΟΣ (1723-1813):

**“Ένας μισέλληνας ἅγιος
τῆς νεώτερης Ὁρθοδοξίας**

Στις 21 Μαρτίου τοῦ 1821 –τέσσερις μέρες πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς Ἐπαναστάσεως– ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος Ε΄ μὲ τὴ γνωστὴ του πλέον ἀφοριστικὴ ἐγκύκλιο ζητοῦσε ἀπ’ τοὺς κατὰ τόπον ἐπισκόπους του τὸ αἷμα τῶν ἐπαναστατῶν (δὲς «Δαυλόν», τεύχη 207, Μάρτιος 1999 καὶ 219, Μάρτιος 2000). Παρὰ ταῦτα ἡ ἐπανάσταση ἐγίνε καὶ ὁ δρόμος τῆς ἀποτίναξης τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ ἄνοιξε. Ὅμως οἱ προηγηθέντες ἀγῶνες γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀπελευθέρωση τοῦ Γένους ἀπ’ τὰ δεσμὰ τοῦ θρησκευτικοῦ σκοταδισμοῦ δὲν εἶχαν τὴν ἴδια μοῖρα.

Εναν δλόκληρο αἰῶνα πρὸ τῆς Ἑθνεγερείας οἱ Δάσκαλοι τοῦ Γένους προσπάθησαν μὲ ὅλες τὶς δυνάμεις τοὺς νὰ ἀπεγκλωδίουν τὶς συνειδήσεις τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς πνευματικῆς καὶ ἰδεολογικῆς τύφλωσης, στὴν ὁποία ζοῦσαν γιὰ 15 σχεδὸν αἰῶνες. Τὰ φῶτα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Διαφωτισμοῦ δὲν ἦταν εὐκόλο νὰ φωτίσουν τὴν τελματωμένη πατρίδα. Ἡ χριστιανορθόδοξη Ἐκκλησία τοὺς κυνηγοῦσε ἀνηλεῶς. Τὸ Πατριαρχεῖο καὶ οἱ ἀνὰ τὴν σουλτανικὴ ἐπιγράτεια ἐπιτηρητές του, ἐκμεταλλευόμενοι καὶ τὴν ἀγροαματοσύνη τοῦ ποιμνίου τους, φρόντισαν νὰ τοὺς ἀφανίσουν. Ἀφορισμοί, ἀπειλές, παύσεις ἀπὸ τὸ διδασκαλικὸ ἔργο, κλείσιμο σχολῶν, συκοφαντίες καὶ τραμπουκισμοὶ ἦταν οἱ συνήθεις τακτικὲς ποὺ ἐναλλάσσονταν ἢ ἀλληλοσυμπληρώνονταν μέχρι τὸν ὀριστικὸ ἐκτοπισμὸ τῶν Δασκάλων.

Πρωταγωνιστὴς τοῦ ἀποτροπῆαιου αὐτοῦ πολέμου κατὰ τῶν Ἑλλήνων Διαφωτιστῶν ἀνεδείχθη ὁ περίφημος ἱεροδιδάσκαλος Ἀθανάσιος ὁ Πάριος, ὁ κατὰ κόσμον Τοῦλιος (1723-1813). Στὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνα ἔγινε εὐρέως γνωστός, καθὼς ἐπέτυχε τὸν ὀριστικὸ ἐκτοπισμὸ τοῦ μεγάλου δασκάλου καὶ ἐθνοφωτιστῆ Βενιαμὶν Λεσβίου ἀπὸ τῆς περιλάμπρης Σχολῆς τῶν Κυδωνιῶν. Ὁ Πάριος, ὅπως καὶ ἀρκετοὶ ἀκόμη δασκαλοκαλόγεροι τῆς ἐποχῆς, ἐνίωθε νὰ χάνῃ τὸ ἔδαφος κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του. «*Αἱ ἄγνωστοι βουλὰὶ τοῦ Κυρίου*», ποὺ ὡς ἐκφραστὴς τῆς μεσαιωνικῆς παράδοσης ἐκήρυττε, ἔπαιρναν τὸ δρόμο τῆς ἐπιστημονικῆς παρατήρησης καὶ ἔδρισκαν τὴν αἰτία τοὺς στοὺς νόμους τῆς Φύσης καὶ στὴν ἁρμονία τοῦ Σύμπαντος. Ὁ κόσμος ἀνοίγει τὴν σκέψη του στὸ πέλαιος τῆς Γνώσεως, ὅπου τὰ θεοκρατικὰ δόγματα δὲν εἶχαν θέση. Ἡ εἰκοσαετὴς σχολαρχία του στὴ Σχολὴ τῆς Χίου (1792-1812) ἔγινε γιὰ τὸν ἴδιο τυραννία. Δὲν ἔπειθε πλέον οὔτε τοὺς νεοεισερχομένους σπουδαστές του, ποὺ ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλον τὸν ἐγκατέλειπαν περνώντας στὴν ἀντίπερα πόλιν τῆς Χίου, στὶς Κυδωνίες, γιὰ νὰ ἀκούσουν καὶ νὰ γνωρίσουν τὸν ξακουστὸ Βενιαμὶν τὸν Λεσβιο. Τυφλωμένος ἀπὸ τὸν φανατισμὸ, ποὺ ἔτρεφε τὸ μῖσος τοῦ ἔναντι τῆς «*θύραθεν = ἀρχαιοελληνικῆς παιδείας*» ἀλλὰ καὶ ἡ θαυμαία παρακμὴ τῆς σχολῆς του, ἐπεδόθη σὲ ἓναν ἀνηλεῆ πόλεμο ἐναντίον τοῦ ἀγαθοῦ αὐτοῦ δασκάλου. Ἐκτὸς τῶν ἀτέλειωτων συκοφαντιῶν καὶ ἐπίμονων καταγγελιῶν του πρὸς τὸ Πατριαρχεῖο ὠργάνωσε καὶ μικρὲς ὁμάδες ταραχοποιῶν στοιχείων, ποὺ ἀπέστειλε στὶς Κυδωνίες μὲ στόχο νὰ παρεμποδίσουν τὸ ἔργο τοῦ Βενιαμίν, ἀπειλώντας ἀκόμη καὶ τὴ ζωὴ του.

Ὁ θεολόγος Γ. Μουστάκης («*Δαυλός*», τ. 166) γράφει σχετικὰ: «*Βοῆκε κάποιους καλόγερους καὶ ἀφοῦ τοὺς προσεταιρίσθηκε, τοὺς κατηύθυνε νὰ πηγαίνουν στοὺς χώρους, ὅπου ἔκανε ὁμιλίες ὁ Βενιαμὶν καὶ νὰ δημιουργοῦν ταραχὲς μαζί μὲ μίσθαρνους τραμπούκους, ποὺ παρίσταναν τοὺς σκανδαλισμένους ἀπὸ τὶς αἰρέσεις τοῦ “ἀθλίου αἵρεσιάρχου”*». Ὁ Ἀθανάσιος ὁ Πάριος πέτυχε τελικῶς τὴν καταδίκη τοῦ Βενιαμίν τοῦ Λεσβίου ἀπὸ τὴν Πατριαρχικὴ Σύνοδο (1803) καὶ τὸν ἐκτοπισμὸ τοῦ ἀπὸ τῆς Σχολῆς τῶν Κυδωνιῶν.

Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς (προσφάτως ἡ Ἑλλαδικὴ Ἐκκλησία ἀποφάσισε νὰ τὸν ἀνακηρύξῃ ἅγιος) ὑπῆρξε καὶ συγγραφεὺς πολλῶν ἀνθελληνικῶν διβλίων. Τὸ 1802 ἐξέδωσε στὴν Τεργέστη τὸ διβλίο του «*Ἀντιφώνησις*», ἓναν πραγματικὸ λίδελλο κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ. Γράφει σχετικὰ: «*Τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἄξιον περιφρονήσεως καὶ ταλαιωμοῦ, ὅχι διότι τοῦ ἔλειψαν οἱ Ἡράκλειτοι, οἱ Πυθαγόρει, οἱ Πλάτωνες καὶ οἱ Ἀριστοτέλεις καὶ οἱ τοιοῦτοι ἄλλοι μετεωρολόεσται, ἀλλὰ διὰ τὸ ἔλειψαν οἱ Ἀθανάσιοι, οἱ Βασίλειοι, οἱ Κύριλλοι!*»

Ὁ Ἀθανάσιος ὁ Πάριος στὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνα ἀναγνωρίστηκε ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ὡς ὁ ἰκανώτερος πολέμιος τῶν ἀρχῶν τοῦ Διαφωτισμοῦ. Ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Ἀνθίμος ἐξέδωσε τὸ 1798 τὸ διβλίο «*Νέος Ραψάκης*» γραμμένο ἀπὸ τὸν Πάριο, τὸ ὁποῖο προκάλεσε τὴ σφοδρότατη διαμαρτυρία τοῦ Κοραῆ.

Ἐκεῖ χαρακτηρίζει τὴν πολιτικὴ ἐλευθερία ὡς ἀνυπόστατη κατάσταση καὶ δηλώνει ὅτι θεωροῦσε κάθε ἐθνικὴ ἐξέγερση κατὰ τῶν Τούρκων ὡς ἀνταρσία ποὺ ἀντίκειται στὸ χριστιανικὸ πνεῦμα.

Σὲ ἓνα ἄλλο ἔργο του μὲ τίτλο «Ἀνεξίκακον Φάρμακον», ἀφοῦ καταφέρεται ἐναντίον τῶν ἐγκυκλοπαιδιστῶν καὶ τοῦ «παμμαίαρου» Βολταίρου, συμβουλεύει τοὺς χριστιανούς πῶς νὰ μι-
σοῦν τοὺς «ἀντιλέγοντες» καὶ ἐπιτίθεται ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων χαρακτηρίζοντάς τους μα-
νιακούς καὶ παράφρονες: «Καὶ ὁ μὲν Ἀπόστολος Παῦλος κατακρίνει τοὺς παλαιούς Ἑλλη-
νας, ὅχι ὅτι ἡρνοῦντο καθὼς οὗτοι (οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Βολταίρου) τὴν ὑπαρξὶ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ’
ἐπειδὴ γνόντες τὸν Θεὸν καὶ ὁμολογοῦντες ὅτι εἶναι Θεὸς οὐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν ἢ εὐχαρί-
στησαν ἀλλὰ τὸ φοβερόν ὄνομα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ τὸ ἔδωσαν εἰς ἄψυχὰ καὶ ἀναίσθητα κτί-
σματα... Βέβαια μεγάλῃ ἦτον ἡ μωρία καὶ ἀνοησία τῶν ἀνθρώπων τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ὅπου
ἐλάτρευον ὡς Θεοὺς τὰ κτίσματα καὶ εἰς τὸν ἀναίσθητον λίθον καὶ τὸ ξύλον ἔλεγον, σὺ εἶσαι
ὁ θεὸς μου καὶ λύτρωσέ με ἀπὸ τὴν ἀνάγκην μου. Ἀλλὰ τῶν ἀσεβῶν τοῦτων (σ.σ. ἐννοεῖ τοὺς
Ἑλληνες) δὲν εἶναι ἀπλῶς μωρία ἀλλὰ παραφροσύνη καὶ μανία καὶ φρενῶν ἔκστασις».

Στὸ προαναφερθὲν ἔργο του «Νέος Ραψάκης» ὁ Πάριος ἐσκεμμένα χρησιμοποιεῖ ἱστορικά
ψεῦδη, πού ἀποκαλύπτουν εὐκρινῶς τὸ ἦθος του. Ὅχι μόνο ἀποκρύπτει τὴν καταστροφὴ τοῦ
Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ καὶ τὴν ἐξόντωση χιλιάδων Ἑλλήνων ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς, ἀλλὰ
μαρτυρεῖ τὸ ἀντίθετο, ἐπειδὴ τάχα ὁ χριστιανισμὸς ἀνέτρεπε φιλοσοφικὰ τὸν ἑλληνισμὸ: «Ὅτι
ἐστάθησαν ποτὲ ἐναντίον τῶν ἁγίων Γραφῶν καὶ ἄλλοι (σ.σ. ἐννοεῖ πέραν τοῦ Βολταίρου) ὅχι
ὁμως Χριστιανοὶ ἀλλ’ Ἑλληνες ἐθνικοί, οἷον κάποιος Κέλσος, κάποιος Πορφύριος Τύριος,
καὶ ἄλλοι, ἀλλ’ εἶχον ἐκεῖνοι λόγον νὰ φανοῦν πολέμιοι τοῦ Εὐαγγελίου, διατὶ ἀνέτρεπε τὸν
Ἑλληνισμὸν, τὸν ὅποιον, ἦτοι τὴν πολυθεϊαν καὶ εἰδωλολατρίαν, ἐκεῖνοι ἐπρέσβενον, ὅχι μό-
νον μὲ λόγους καὶ συγγράμματα, ἀλλὰ καὶ μὲ διωγμούς καὶ αἵματα...».

Αὕτῃ δυστυχῶς εἶναι ἡ «ἐθνικὴ προσφορά» τῶν «διαφωτιστῶν» κατηχητῶν τῆς Ρωμο-
σύνης· καὶ σὲ τέτοια ἀποσπάσματα ἀποκαλύπτονται μεγάλες καὶ πικρὲς ἀλήθειες. Γιατὶ
ἡ σημερινὴ Ἑκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἔσπευσε νὰ ἁγιοποιήσῃ τὸν ἀκαμπτο μισέλληνα
Ἀ. Πάριο; Μὰ γιὰ τὸν ἴδιο λόγο πού ἁγιοποίησε τοὺς μεγάλους σφαγεῖς τοῦ Ἑλληνι-
σμοῦ, τοὺς Μεγάλους Κωνσταντίνους, Μεγάλους Θεοδοσίους, Μεγάλους Ἀθανασίους. Πι-
κρὴ διαπίστωση χωρὶς καμμία διάθεση ὑπερβολῆς. Καὶ ἡ νεοελληνικὴ διανόηση μολυσμένη
ἀπ’ τὴ Ρωμοσύνη διατελεῖ σὲ πλήρη σύγχυση, ἀνίκανη νὰ ἀξιολογήσῃ αὐτὰ πού συμβαίνουν
ἢ θὰ συμβοῦν. Λόγου χάριν τὸν προαναφερθέντα Ἀθανάσιο τὸν Πάριο ὅλες οἱ ἑλληνικὲς ἐγκυ-
κλοπαίδειες τὸν χαρακτηρίζουν ταυτόχρονα «μέγαν διδάσκαλον τοῦ Γένους» καὶ «ἄσπονδον
πολέμιον τῶν νέων ιδεῶν», πού, ποιοὶ ἄλλοι, οἱ Δάσκαλοι τοῦ Γένους προσπάθησαν νὰ φέρουν
στὴ σκλαδωμένη Ἑλλάδα. Παραθέτουμε ἐνδεικτικὰ γιὰ τοῦ λόγου τὸ ἀληθές:

«Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἑγκυκλοπαίδειᾳ» τοῦ Π. Δρανδάκη:

«Ὁ Ἀθανάσιος Πάριος ἀνήκει εἰς τὴν σειράν τῶν μεγάλων διδασκάλων τοῦ Γένους, οἵτι-
νες δι’ ὅλον των τοῦ βίου εἰργάσθησαν ἀκατοπονήτως διὰ τὴν μόρφωσιν αὐτοῦ». Ὅμως λίγο
παρακάτω: «Πολέμιος τῶν νέων ιδεῶν... πολεμεῖ τὰς ἀρχὰς τοῦ Διαφωτισμοῦ... ἀποκαλεῖ πᾶσαν
ἐθνικὴν ἐξέγερσιν κατὰ τῶν Τούρκων ἀνταρσίαν...».

Ἑγκυκλοπαίδεια «Πάπυρος - Λαρούς»:

«Ὁ Πάριος ἐπιφανὴς θεολόγος καὶ μέγας διδάσκαλος τοῦ Γένους...» Καὶ παρακάτω: «Πο-
λέμιος τῶν ἀρχῶν τοῦ Διαφωτισμοῦ ξεσήκωσε τὴν σφοδρότατη διαμαρτυρία τοῦ Κοραῖ».

Ἑγκυκλοπαίδεια «Υδρία»:

«Διδάσκαλος τοῦ Γένους... πολέμιος τῶν ιδεῶν τοῦ Διαφωτισμοῦ».

Παρομοίως καὶ οἱ υπόλοιποι ἐν Ἑλλάδι ἐγκυκλοπαίδειες ἀποκαλύπτουν τὴν τραγωδίαν τῆς
«ἐλληνοχριστιανικῆς» μας παρακρούσης...

Παν. Α. Κουβαλάκης

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Ν. ΚΑΡΡΑΣ, *Ἰωάννης Συκουτρῆς, ὁ Ἕλληνας ἰδεαλιστῆς*

Ὁ Νικόλαος Ν. Καρρᾶς μὲ τὸ διδλίο του «Ἰωάννης Συκουτρῆς, ὁ Ἕλληνας ἰδεαλιστῆς» δίνει στὸν ἀναγνώστη πέρα ἀπὸ τὸ περίγραμμα τῆς ζωῆς τοῦ Ι.Σ. καὶ τὴν θέσι του στὴν καθόλου πνευματικὴ μας ζωὴ ὁλόκληρο τὸ ἰδεολογικὸ φάσμα τοῦ τραγικοῦ πανεπιστημιακοῦ, ποὺ μὲ γνώμονα τὴν ἀρχαιοελληνικὴ σκέψη κατάφερε ν' ἀντικρούσῃ ἅμεσα καὶ δραστικά τόσο τὴν καθεστηκυῖα συντηρητικὴ θεώρηση ζωῆς ὅσο καὶ τὸν ἱστορικὸ ὕλισμό, ποὺ ἀποτελοῦσε τὸ φιλοσοφικὸ ἐφαλτήριο τῆς ἀριστερᾶς «προπογορίας» τῆς ἐποχῆς του. Τὰ ἐνταῦθα παρατιθέμενα δύο κείμενα τοῦ Ἰωάννη Συκουτρῆ «Ὁ Πλατωνικὸς Εὐαγγελισμὸς» καὶ «Ὁ Ἡρωικὸς Τρόπος Ζωῆς» εἶναι ἐνδεικτικά τοῦ τρόπου ζωῆς καὶ προσεγγίσεως τῆς ἀλήθειας ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ποὺ μπορεῖ «νὰ συλλογᾶται ἐλεύθερα», ἀδογμάτιστα καὶ κυρίως μὲ γνώση. Κατ' οὐσίαν στὰ δύο αὐτὰ κείμενα ὁ Ἰωάννης Συκουτρῆς μέσα ἀπὸ τὴν προσέγγισι τοῦ ἀριστοκρατικῆ τοῦ πνεύματος, τὸν σκληρὸ ἀγῶνα μὲ τὴν ἴδια του τὴν ὑπαρξὴ καὶ τὴν κατάδειξι τῆς τραγικότητος του μᾶς προσφέρει στάσεις ζωῆς, τίς ὁποῖες πάντως δὲν καλούμεθα ν' ἀποδεχθοῦμε a priori. Ἀντιθέτως ὁφείλουμε νὰ ἀγωνισθοῦμε μὲ σθένος καὶ ἐπιμονὴ γιὰ τὴν κατάκτησι τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀληθείας, ποὺ εὐρίσκονται πέραν τοῦ εὐκολοῦ ἐντυπωσιασμοῦ καὶ τῶν ὀπῶν ὕλικῶν ἀγαθῶν ποὺ ἡ κοινωνία τῆς κάθε ἐποχῆς ὑπόσχεται. Βαθύς, στοχαστικὸς, εἰλικρινὴς καὶ πρὸ πάντων διαχρονικὸς ὁ λόγος τοῦ Ἰωάννη Συκουτρῆ ἀνοίγει νέους δρόμους γιὰ τὴν κατανόησι τῆς Ἑλληνικότητος ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἑλλήνος ἀνθρώπου· αὐτοῦ τοῦ τόσο σημαντικοῦ ὄντος ποὺ ὑπέταξε τὸν ἀναρχον λόγον εἰς τὴν λογικὴ καὶ μπόρεσε ἔτσι νὰ θεμελιώσῃ τὸν παγκόσμιον πολιτισμὸν στὴν μαθηματικὴ ἀρμονία τῆς γλώσσης μας καὶ στὴν ἠθικότητα τῆς Σω-

Μέσα ἀπὸ τὴ Φιλοσοφία

Κύριε διευθυντά,

Ὅταν ἡ Ἑλλάδα ἀνακάλυψε τὴ δύναμι τοῦ Νοῦ, ἡ ὑπόλοιπη ἀνθρωπότητα ζοῦσε θυσιζομένη μέσα σὲ ψυχικὰ ἐρέβη. Τὴ διαύγεια αὐτὴ τοῦ Νοῦ συνταιριασμένη μὲ τὴ δύναμι τὴ ψυχικὴ μπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν ἀντιληφθῇ, ἂν σκεφθῇ τὶ συνέβαινε στὸν κόσμον τῶν βαρβάρων. Ποιὸ ἦταν τὸ ἐπίκεντρο τοῦ ἐνδιαφέροντος στὴν Αἴγυπτον, Μεσοποταμίᾳ, Περσίᾳ, Ἰνδία: Οἱ νεκροί! Ἐκατομμύρια ἀνθρώπινα πλάσματα ἐπὶ χιλιάδες χρόνια εἶχαν τὸ χάρο γιὰ σύντροφο. Μὰ μήπως καὶ σήμερον τὸ ἴδιον δὲν συμβαίνει; Ἄν ἀφαιρέσουμε ἀπὸ τὰ δῆθεν ἱερὰ κείμενα ὅλων τῶν θρησκειῶν καὶ τῶν αἵρέσεων τὴ μετὰ θάνατον ζωὴν, δὲν ἀπομένει ἀπολύτως τίποτα. Τί εἶναι τὸ ἀντίθετον τῶν προγόνων μας: «Νὰ χαίρεσαι τὴ ζωὴν. Νὰ βροίσῃς τὸν κόσμον ὁμορφον καὶ ἄξιον νὰ τὸν ζῇς... Εἶναι τὸ μῆνυμα ποὺ δγαίνει ἀπὸ κάθε τὶ τὸ Ἑλληνικόν. Ὅσοι παραβλέπουν αὐτὸ τὸ στοιχεῖον, δὲν θὰ εἶναι ποτὲ σὲ θέσιν νὰ καταλάβουν, πῶς ἀκριβῶς συνέβη τὸ «Ἑλληνικὸ Θαῦμα» στὸν ἀρχαῖον κόσμον.

Στὴν ἑλληνικὴ γραμματεία ὑπάρχει τόση πίκρα ὅση καὶ χαρὰ, καὶ οἱ Ἕλληνες ξέρανε ὅτι γλυκόπιση εἶναι ἡ ζωὴ καὶ ἔχει πάντοτε δύο ὄψεις. Χέρι μὲ χέρι πορεύονται ὁ πόνος καὶ ἡ ἡδονή, ἡ τραγωδία καὶ ἡ λύτρωσις, μὰ ποτὲ δὲν ἔρχονται σ' ἀντίθεσι, γιὰτὶ μόνο κείνοι ποὺ νιώσανε τὸν πόνον μποροῦν νὰ νιώσουν τὴ χα-

κρατικής διδασκαλίας, ὅπως αὐτὴ διεσώθη καὶ διεδόθη ἀπὸ τὰ Πλατωνικά συγγράμματα. Μετὰ ἀπ' αὐτά, ὄντας πιστὸς στὶς ἀρχὲς καὶ στοὺς πνευματικούς του ὁραματισμούς, οὐδὲν ὅπως πρέπει νὰ μᾶς ξενίξει γιὰ τὸν τρόπο πὺν ἀπέθανε, «σὺν ἔτοιμος ἀπὸ καιρὸ».

Γιώργος Πετρόπουλος

N. H. BAYNES - H. B. MOSS, *Εἰσαγωγή στὸν Βυζαντινὸ Πολιτισμὸ*

Ἡ ἰδέα τῆς χιμαιρικῆς εἰρηνικῆς «σύζευξης», τοῦ «παντρέματος» τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ μὲ τὴν χριστιανικὴν θεοκρατίαν δὲν ἔφτασε τυχαίως νὰ γίνῃ δομικὸ στοιχεῖο τῆς νεοελληνικῆς συνείδησης. Τὸ ἱστορικὸ ψεῦδος τῆς θριαμβευτικῆς ὑποδοχῆς τοῦ χριστιανισμοῦ ἀπ' τὸν «καταρρέοντα εἰδωλολατρικὸ κόσμον» ἔγινε πρῶτα ἱστοριογραφία καὶ στὴ συνέχεια μαζικὴ προπαγάνδα, ἐγκυκλοπαιδικὴ γνώση καὶ ἐκδοτικὸς ὀργανισμὸς σ' ὅλη τὴ διάρκεια ζωῆς τοῦ νεοελληνικοῦ κράτους.

Σ' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ πλαίσιο καὶ τὸ παρὸν διβλίο, πὺν γράφτηκε τὸ 1948 ἀπὸ δύο χριστιανοὺς ξένους συγγραφεῖς (καὶ ὄχι ἱστορικούς), διανύει τὴν ἑβδομὴ ἐπανεκδόσιν του στὴν Ἑλλάδα. Μὲ δύο λόγια οἱ συγγραφεῖς ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ αὐτοκρατορία τοῦ Βυζαντίου πάλιν πάντοτε γιὰ ὑψηλὰ ἰδανικά. Ὅτι ἔδωσε μάχες ἐναντὶα στοὺς ἄξεστους καὶ φανατισμένους εἰδωλολάτρες, προσφέροντας παράλληλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ του στὸ γειτονικὸν κόσμον. Οἱ χριστιανοὶ ἐδιώχθησαν καὶ «οἱ διωγμοὶ τους ὁμοιάζουν μὲ τὰ νεώτερα μέτρα ἀντισημιτισμοῦ» (σελ. 151)!

Γιὰ τὴ φυσικὴ ἐξόντωση τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸν ἀφανισμὸ τοῦ πολιτισμοῦ τους, αὐτοῦ τοῦ μοναδικοῦ γεννήματος τῆς ἀνθρώπινης διάνοιας, οὔτε λέξη βέβαια. Γι' αὐτὸ μὲ τὸ ἐν λόγω διβλίο δὲν ἀξίζει ἄλλο νὰ ἀσχοληθοῦμε.

Παν. Α. Κουβαλάκης

ρά. Μὰ οἱ Ἕλληνες δὲν σκύδανε τὸ κεφάλι στὴν ἀπελπισίαν, ἦταν γι' αὐτοὺς ἀδιανόητο νὰ ἀπαρνηθοῦν τὴ ζωὴ γιὰ χάριν οἰουμένης «Θεοῦ».

Ὁ Ἕλληνας τὸ δικὸν του φύτρωμα, τὴν βλάστησιν τοῦ ἔθνους του τὸ φαντάστηκε σὺν συνέχειαν τῆς βλάστησης τοῦ κόσμου, τῆς γῆς του πρῶτα. Μετὰ ἐμφανίσθησαν οἱ δάρδαροι χωρὶς λογικὴν, πὺν γιὰ τὸν Ἕλληνα αὐτὴ εἶναι τὸ θεμέλιον γιὰ ὅλα. Οὐρανὸς καὶ γῆ ἔγιναν, γιὰ νὰ ριζώσῃ καὶ ν' ἀνθίσῃ ἡ κοινωνία τοῦ Ἕλληνα ἀνθρώπου μὲ τοὺς πόθους καὶ τὶς ὁρμές, μὲ τὰ ἦθη καὶ τὴν παιδείαν. Μὲ τὴ λέξιν «παιδείαν» ἐννοοῦσαν τὸν πολιτισμὸν καὶ τὸν ἀνθρωπισμὸν μαζί.

Ὁ κόσμος γιὰ τὴν καθαντὴν ἑλληνικὴν ἀντίληψιν εἶναι ἀίδιος. Δὲν τὸν ἐφτείαξε κανένας Θεὸς ἢ ἄνθρωπος, «ἀλλ' ἦν αἰεὶ καὶ ἐστὶν καὶ ἔσται». Ὁ Ἐπίκουρος ἐρημνεύοντας τὴ γνήσια ἑλληνικὴν ἀντίληψιν εἶπε πὺς οἱ Θεοὶ μοιάζουν μὲ τοὺς Ἕλληνες καὶ μιλοῦν Ἑλληνικά. Ἐπίσης πὺς μονάχα οἱ Ἕλληνες μποροῦν νὰ φιλοσοφήσουν, νὰ κάνουν δηλαδὴ ἐπιστήμην. Στὴν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν δὲν χωρᾶνε τὰ «οὐ» καὶ τὰ «μὴ». Καὶ μὲ αἴσθημα θρησκευτικοῦ ἀγνισμοῦ οἱ Ἕλληνες παραμερίζουν κάθε μὴ ἑλληνικὸν σὰ δάρδαρον καὶ σὺν ἀσκήμια καὶ βλέπουν στὴ δικὴν τους ὑπαρξιν τὴν πεμπτονσίαν τοῦ κόσμου. Ἀπ' αὐτὴν πηγάζει ἡ ἀσάλευτη ἀγάπη (πὺν χάσαμε) γιὰ ὅ,τι δικὸν τους στὴ ζωὴ, στὴν ὁμορφίαν, στὴ γῆ τὴν ἴδιαν. Θέλουν νὰ χαροῦν, νὰ στερεώσουν καὶ νὰ πολλαπλασιαστοῦν.

Ὁ Ἕλληνας εἶχε πίστιν στὸ λογικὸν καὶ στὴν ἐκάνοντῃα τοῦ ἀνθρώπου νὰ κατα-

«Ἐμμανουὴλ Κριαρᾶς: Ἐπιλογὴ ἀπὸ τὸ ἔργο του».

Πρόκειται γιὰ μία ἐκδοτικὴ προσπάθεια ἡ ὁποία καταδεικνύει τὴν ἄνοδο τῆς ἀσημαντότητας σήμερα, καθὼς τὸ μέτριο αὐτοπροβάλλεται ὡς σπουδαῖο. Μὲ τὸ συγκεκριμένο αὐτὸ διβλίο ἰσχύει γιὰ δύο λόγους. Κατὰ πρῶτον ἡ ἐκδοτικὴ ἐταιρεία, πὺν ἐξέδωσε τὸν ἐν λόγῳ τίτλο, θεωρεῖται «ἀνερχόμενη» χάρις σὲ «τίτλους», «ὀνόματα» καὶ πολυτελεῖς διαφημίσεις. Ὡστόσο ἡ ποιότητα δὲν ἐξασφαλίζεται μὲ ποσοτικὴ προβολὴ ἐργασιῶν οὔτε μὲ χρηματικὴ ὑποστήριξη. Κατὰ δευτέρον «ὡς γνωστόν, ὁ καθηγητὴς Κριαρᾶς ἔδωσε ἀπαράμιλλους ἀγῶνες γιὰ τὴν ἐδραίωση τῆς δημοτικῆς γλώσσας ὡς ἐπίσημης γλώσσας τοῦ κράτους, μὲ ἀποκορύφωμα τὴν εἰσήγησίν του γιὰ τὴν καθιέρωση τοῦ μονοτονικοῦ συστήματος».

Ἴδου λοιπὸν ὁ ἀντί-λόγος, πὺν ἐπ' αὐτοῦ ἀναπτύσσει ὁ διεθνούς καταξίωσης φιλόσοφος Κορνήλιος Καστοριάδης: «Ἄν θέλετε, κύριοι τοῦ ὑπουργείου, νὰ κάνετε φωνητικὴ ὀρθογραφία, τότε πρέπει ν' ἀφήσετε τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα, γιατί αὐτοὶ πὺν τοὺς δάλανε ἤξεραν τί κάνουν. Δὲν ὑπῆρχαν στὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά, γιατί ἀπλουστάτα ὑπῆρχαν μέσα στὶς ἴδιες τίς λέξεις. Αὐτοὶ οἱ Κριαρᾶς καὶ οἱ ἄλλοι, τὰ κτήνη τὰ τετράποδα πὺν ἔκαναν αὐτὲς τίς μεταρρυθμίσεις—αὐτό, παρακαλῶ, νὰ γραφῇ στὶς ἐφημερίδες—, δὲν ξέχουν τί εἶναι γλῶσσα. Δὲν ξέχουν αὐτὸ πὺν γνωρίζε ἡ κόρη μου στὰ τρία της χρόνια. Μάθαινε μιὰ λέξη καὶ μετὰ ἔψαχνε γιὰ τίς συγγενεῖς της. Αὐτὸ εἶναι μιὰ γλῶσσα. Ἐνα μάγμα, ἕνα πλέγμα, ὅπου οἱ λέξεις παράγονται οἱ μὲν ἀπὸ τίς δέ, ὅπου οἱ σημασίες γλιστρᾶνε ἀπὸ τὴ μία στὴν ἄλλη, εἶναι μιὰ ὀργανικὴ ἐνότητα, ἀπὸ τὴν ὁποία δὲν μπορείς νὰ βγάλῃς καὶ νὰ κολλήσῃς πράγματα δυνάμει μιᾶς ψευδοκνέδρησης, καθισμένους σ' ἕνα γραφεῖο στοῦ ὑπουργεῖο Παιδείας. Ἡ κατάργηση τῶν τόνων καὶ τῶν πνευμάτων εἶναι ἡ κατάργηση τῆς ὀρθογραφίας, πὺν εἶναι τελικὰ ἡ καταστροφή τῆς συνέχειας. Ἦδη τὰ παιδιὰ δὲν μποροῦν νὰ καταλάβουν Καδάφη, Σεφέρη, Ἐλύτη, γιατί αὐτοὶ εἶναι γεμάτοι ἀπὸ τὸν πλοῦτο τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν. Δηλαδή πᾶμε νὰ καταστρέψουμε ὅ,τι κτίσαμε. Αὐτὴ εἶναι ἡ δραματικὴ μοῖρα τοῦ σύγχρονου ἑλληνισμοῦ» («Δαυλὸς» τ.

νοῇ τὴ φύση καὶ νὰ δαμάξῃ τὴ μοῖρα του. Μόνο ὁ Ἕλληνας ἐκείνη τὴν ἐποχὴ μποροῦσε νὰ ὀνομαστῇ ἄνθρωπος, διότι στάθηκε στὴ φύση καὶ στοὺς ὁμοίους του Ἕλληνες ὁλόρθος, παρουσιαστικός, ἄσπρος καὶ καθαρός μὲ τὴν περήφανη στολὴ τοῦ οἰκοδόμου, τοῦ ναυτῆ, τοῦ γεωργοῦ, τοῦ δασκάλου, τοῦ πολεμιστῆ, μὲ τὸ χαμόγελο καὶ τὸ τραγούδι στὰ χεῖλη, σκορπώντας τὴν ὁμορφιὰ μὲ τὸ λόγο καὶ τὴ σμίλη. Κάθε μεγάλο κι ὁμορφο κι ἀληθινὸ βαστάει ἀπ' τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα. Εἶναι ὁ ὕμνος πὺν ἀνεδαίνει στοῦ χεῖλος ὅσων μυοῦνται στοῦ «ἀρχαίου πνεῦμα». Ἄν ὠριμένοι μισέλληνες συγγραφεῖς καὶ διανοούμενοι, φορώντας τὴ μάσκα τοῦ «ξερόλα» καὶ τοῦ γνώστη διήθεν τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματείας, ἀνεδοκατεβαίνουν ἀπὸ τὴν ἱερὴ καὶ σεπτὴ γῆ τῶν προγόνων καὶ παίρνουν τὸ «Ἑλληνικὸ Θαῦμα» στὴν μυστικὴ του ἔννοια, κάτι τέτοιο τὸ ἀποκλείει καὶ ἡ μετριότητα σοβαρότητα. Γιατί οἱ Ἕλληνες πρῶτοι σκόρπισαν στὰ πράγματα κάποιον ἰδιαίτερον φῶς. Ἐπλάσαν τὰ αἰσθητικὰ καὶ νοητικὰ πλαίσια, πὺν μέσα τους κινεῖται καὶ ζῇ κάθε ἐπιστήμη ἄξια νὰ φέρῃ αὐτὰ τὰ ὀνόματα. Μὴν ξαναγυρίσουμε στὶς προϋποθέσεις αὐτὲς, πὺν ἡ Ἑλλάδα ἔγειρε στοῦ μαρasmus.

Ἕλληνες, πρέπει πλέον νὰ σκεφτώμαστε ὑπεύθυνα. «Ὅλα χαώδη, ὅσπου ὁ Νουὺς σπῆθισε καὶ ἔβαλε μιὰ τάξη», λέει ὁ Ἀναξαγόρας. Ἐλεγον οἱ δάρδαροι τότε μὰ καὶ τώρα (τὰ ἱερατεῖα τους), «Ὡς ἐδῶ καὶ μὴ παρέχει! Ἐμεῖς καθορίζουμε τὰ ὅρια τοῦ Νοῦ». Μά, εἶπαν οἱ Ἕλληνες, «Δὲν ἔχει ὅρια ὁ Νουὺς! Τὸ κάθε τι

123, 1992).

Αὐτὰ τὰ ὀλίγα. Ἡ ἐπιλογή δική σας...

Ἄλέξανδρος Χ. Μήτσιου

ΣΤΡΑΤΗΣ Π. ΠΑΝΑΓΟΣ, *Πανορεξία οὔζου*

Στὸ σύνολο ἀξιῶν ποὺ φέρει τὴ γενικὴ ὀνομασία «πολιτισμός», δὲν ἔχουν θέση μόνο μεγέθη ὅπως ἡ τέχνη, ἡ γλῶσσα, ἡ κουλτούρα ἢ ἡ παιδεία, ἀλλὰ καὶ στοιχεῖα ποὺ ἄπτονται τοῦ «εὐζῆν».

Καταγόμενος ἀπὸ τὴ Λέσβο τῆς πατροπαράδοτης γευσιγνωσίας, ποὺ ἀνάγεται στὴν ἔνδοξη Λεσβιακὴ ἱστορία κατὰ τὴν Ἀρχαιότητα, ὁ συγγραφέας παρουσιάζει τὸ οὔζο, ποὺ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πλέον χαρακτηριστικὰ προϊόντα τοῦ νησιοῦ. Πέρα ἀπὸ τὸ θελκτικὸ ὕψος τῆς συγγραφῆς τὸ πόνημά του χαρακτηρίζεται καὶ ἀπ' τὴν πληθώρα πληροφοριῶν ποὺ παραθέτει ἀπὸ ἀρχαῖες καὶ σύγχρονες πηγές γιὰ τὸ ἀντικείμενό του. Κι ἐπειδὴ, ὡς γνωστόν, τὸ οὔζο συνήθως δὲν πίνεται σκέτο, στὸ δεύτερο καὶ ἐκτενέστερο μέρος τοῦ βιβλίου περιέχονται πατροπαράδοτες λεσβιακὲς συνταγές γιὰ ἐδέσματα ποὺ συνοδεύονται ἀπὸ οὔζο καὶ ποὺ δὲν εἶναι ἄλλα ἀπὸ τίς νοστιμιές καὶ τίς λεπτές γεύσεις τῶν προγόνων μας, ποὺ διατηροῦνται ἀναλλοίωτες ἕως σήμερα.

Μάριος Μαμανέας

ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΑ:

• Ἐκ παραδρομῆς ἀνεγράφη στὴ λεζάντα τῆς φωτογραφίας τῆς σελίδας 15183 τοῦ προηγούμενου τεύχους ὅτι ὁ εἰκονιζόμενος δίπλα στὴν κ. Μ. Λέφοκιτς εἶναι ὁ σύζυγός της. Πρόκειται περὶ ἄλλου προσώπου.

• Στὴ σελίδα 15234, τελευταῖος στίχος, τοῦ προηγούμενου τεύχους ἡ φράση «κάνει τὴν τέχνη του ἀνεξήγητη» νὰ διορθωθῇ: «*παῦει ἡ τέχνη του νὰ εἶναι ἀνεξήγητη*».

Θὰ ἐξεταστῇ, θὰ ἐρευνηθῇ, θ' ἀναλυθῇ, θ' ἀμφισβητηθῇ. Ἡ πεμπτουσία τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶναι ἡ φιλοσοφία. Μὲ τοὺς Σωκράτη, Πλάτωνα, Σοφοκλῆ, Αἰσχύλο, Εὐριπίδη, Ἀριστοτέλη κ.ἄ. θὰ ἀγαπήσετε τὸ φῶς, μὲ τοὺς Ἐπίκουρο, Ἱππαρχο, Πρόκλο, Κέλσο κ.ἄ. τὴ νύκτα, μὲ τὸ γίγαντα Ἡράκλειτο, τὸν Ἡσίοδο, τὸν Ὅμηρο, τὸν Θουκυδίδη κ.λπ. τὴν ἄδολη ἀλήθεια. Μὲ τὸν Δημόκριτο, τὸν Ἀρχιμήδη, τὸν Ἀναξαγόρα κ.ἄ. τὸ Σύμπαν. Καὶ μᾶς λέγει ἡ Ἡντιθ Χάμιλτον - καὶ ἂς μοῦ παραχωρήσῃ λίγο χῶρο ὁ «Δαυλός», - γιὰ νὰ ἐπαναλάβω τὰ λόγια της: «**Δὲν θὰ ὑπάρξῃ Ἑλληνας, μέγας ἢ μικρός, μαθητὴς, φοιτητὴς ἢ διανοούμενος, ποὺ νὰ μὴ νιώσῃ διπλὰ Ἑλληνας, σὰν δῇ τὴν προβολὴ τοῦ Ἑλλήνα μέσα ἀπὸ τὴ φιλοσοφία. Μέσα ἀπὸ ἐκεῖ θὰ γνωρίσουμε τὴ θρησκεία (τὸ ὄν, τίς δυνάμεις), τὴ σκέψη, τὸ νοῦ, τὸ λογικὸ καὶ τὴν κινητήριον δύναμη, τὸ λόγο. Μποροῦμε νὰ ξαναφτειάξουμε αὐτὸ τὸ “τέλειο” ποὺ λέγεται Ἑλλάδα, καὶ τότε τὸ ἀνάστημά μας μεγαλώνει καὶ ἡ πίστη μας στεριώνεται, σὰν ἀντικρούσουμε τέτοιες μαρτυρίες.**»

Τὸ πόσο ἐμεῖς οἱ νέοι Ἑλληνες εἴμαστε «Ἐμεῖς» ἀπόκειται στὸν ἀναγνώστη νὰ τὸ συλλογιστῇ.

Μὲ τιμὴ
Θεόδωρος Παπουτσης
Ρόδος

Ἡ μόνη πνευματική «μαγιά»

Τὸ τεῦχος πὺν κρατᾶτε στὰ χέρια σας εἶχε στοιχειοθετηθῇ ἔξι ἡμέρες, προτοῦ οἱ παράφρονες τῆς ἱστορικᾶ ἀποθνήσκουσας Θεοκρατίας ὀργιάσουν μέσα στὸν ποταμὸ τοῦ αἵματος πὺν πήγασε ἀπὸ τὸν θρησκευτικὸ φανατισμὸ τὴν 11^η Σεπτεμβρίου. Δὲν ἦταν «προφητικὸ» («προφητείες» δὲν γίνονται κάτω ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ οὐρανό, εἶναι κι αὐτὲς ἓνα ἀπὸ τὰ δηλητηριώδη προϊόντα τῆς ἀσιατικῆς ἐρήμου). ³ Ἦταν πόρισμα τῆς σύνθεσης τοῦ Χθὲς καὶ τοῦ Σήμερα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀναπότρεπτα παράγεται τὸ Αὔριο (ἀπὸ «τὰ τ' ἐόντα πρὸ τ' ἐόντα τὰ τ' ἐσόμενα», ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίχθηκε ἡ Μαντική, ἡ ἐπιστήμη τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ θεοῦ πὺν τόσο «ἡγάπησε τὴν ἀλήθειαν», ὅπως γράφει ὁ ἀρχιερέας του Πλούταρχος στὸ «Περὶ τοῦ Ε τοῦ ἐν Δελφοῖς»). Μ' ἄλλα λόγια ἦταν ἔλλογη πρόβλεψη - συνέπεια τῆς σταθερῆς κεντρικῆς ἰδέας τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ, ἀπὸ τότε πὺν ἐκδόθηκε πρὶν 20 ἀκριβῶς χρόνια, ὅτι δὲν ὑπάρχει παρὸν καὶ μέλλον γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἂν δὲν γνωρίζῃ τὸ ἀληθινὸ παρελθόν της, πὺν ἐπαυλαμβάνεται κουραστικά στίς σελίδες μας, ὅπως γνωρίζουν οἱ ἀναγνώστες μας.

Ὁ Γιαχβισμὸς μὲ τὰ τρία γνήσια ἰδεολογικὰ τέκνα του, τὸν Ἰουδαϊσμὸ, τὸν Χριστιανισμὸ καὶ τὸν Ἰσλαμισμό, λειτουργεῖ παντοῦ καὶ πάντοτε μὲ τὸν ἴδιο τρόπο εἴτε διὰ τῆς γενοκτονίας ἔξι ἐθνῶν ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ εἴτε διὰ τῆς γενοκτονίας τῶν κατοίκων τῆς κοιτίδας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἑθνους (Θηβῶν, Ἐλευσίνας, Μεγάρων, Κορίνθου, Ἀργούς, Σπάρτης καὶ Ὀλυμπίας – οἱ Ἀθηναῖοι γλύτωσαν προσωρινά, διότι κήρυξαν πανστρατιά) ἀπὸ τοὺς χριστιανούς τοῦ Ἀγίου Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου ἢ τῶν ὁμοίων του εἴτε διὰ τῆς σφαγῆς ἐκατομμυρίων «ἀπίστων» ἀπὸ τὸ 622 μ.Χ., τὸ ἔτος τῆς Ἑγίρας τοῦ Μωάμεθ, ἕως σήμερα ἀπὸ τοὺς πιστοὺς του. Καὶ πρὸ παντὸς εἶναι ὁ μόνιμος ἐμπνευστής, σημαιοφόρος καὶ ὁδηγὸς τῶν ἐχθρῶν τοῦ Πολιτισμοῦ – ἀπὸ τοὺς χριστιανούς ἐκτελεστὲς τοῦ Διατάγματος «Ἐξ ἔδαφος φέρειν» τοῦ 392 μ.Χ. κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιστήμης καὶ Τέχνης μέχρι τοὺς Ταλιμπάν, πὺν ἐξαφάνισαν τὸ 2001 μ.Χ. ἀπὸ προσώπου γῆς τὸ προϊσλαμικὰ ἔργα τέχνης στὸ Ἀφγανιστάν (βλ. «Δαυλόν», τ. 230, 231, 232).

Τὸ μήνυμα γιὰ τοὺς ἔχοντες ἀπλῶς κάποια ἀόριστη ἰδέα γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἑλληνικότητος ὡς μοναδικοῦ μέλλοντος μιᾶς ἐνωμένης πολιτισμένης ἀνθρωπότητος εἶναι σαφές: Τὰ παιχνίδια τοῦ ἐναγκαλισμοῦ μὲ ἓνα ἀπὸ τὰ προαναφερθέντα τέκνα τοῦ (διαλυόμενου λόγῳ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς ἑλληνικότητος σ' ὅλο τὸν πλανήτη καὶ γι' αὐτὸ σπασμωδικὰ καὶ ἀπελπισμένα ἀντιδρῶντος) Ἀσιατικοῦ Σκότους, ἔστω σάν ἀντίπαρο πρὸς τὰ δύο ἄλλα, εἶναι θανατηφόρο κυριολεκτικὰ καὶ ἱστορικὰ. Ἡ μίξις τοῦ ἁταφου πώματος τῆς Θεοκρατικῆς Ἀλογίας μὲ τὸν Ἑλληνικὸ Λόγο, πὺν ἐπιχειρήθηκε ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ κομμάτι τῆς ἐξουσίας πὺν μεταπολεμικὰ ἐπέδραμε καὶ ἐλέγχει τώρα πολιτικὰ καὶ ἰδεολογικὰ τίς ΗΠΑ, ἔφτειασε τὴ σημερινή «κοιμένη μαγιά», μὲ τὴν ὁποία δὲν μπορεῖ νὰ παρασκευασθῇ ἡ σούπα τῆς δῆθεν παγκοσμιότητος τῶν μαγείρων της.

Καὶ καταλήγουμε μὲ τὴν ἐπανάληψη τοῦ τελικοῦ μηνύματος τοῦ πρώτου ἀρθροῦ τοῦ τεύχους αὐτοῦ (πὺν εἶχε γραφτῇ στίς 28 Αὐγούστου): Ἡ γενεσιουργός, ἡ γόνιμη, ἡ μοναδική πνευματικὴ «μαγιά» γιὰ τὴν ἱστορικὴ ζύμωση μιᾶς νέας ἐνιαίας ἀνθρωπότητος εἶναι ὁ Ἑλληνικὸς Πολιτισμός. ⁴ Ὅσοι δὲν τὸ καταλαβαίνουν αὐτὸ αὐτόματος ἀποβάλλονται ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ γίνεσθαι.